

Lazar Pašćanović

Uroš Krčadinac

Marko Đedović

BANTUSTAN

KLUB PUTNIKA

BANT

Besplatno elektronsko izdanje

USTAN

Atlas jednog putovanja

Lazar Pašćanović | Uroš Krčadinac | Marko Đedović

Predgovor

.....

Zime 2009/10. putovali smo po Africi. Posećivali smo ljudе koje smo pronašli na internetu, preko sajtova na kojima možete ponuditi besplatan smeštaj putnicima. Takvi susreti obično se završe nemuštim pozdravom, retko trajnim prijateljstvom, a ponekad odlutaju u pravcima toliko čudnim da ih niko nije mogao predvideti.

Usput smo pisali blog na sajtu Kluba putnika. Potom smo pet godina prekopavali po tom blogu, po beleškama i sećanjima. Ekshumirali smo ih i proučavali, dešifrovali, obeležavali i mapirali, kao iskopine. Tako je nastala ova knjiga.

5

Dok smo je pravili, svet je nastavio da se menja. Sudan se rascepio na dve države. U robnoj kući Vestgejt u Nairobiju izvršen je pokolj. Rat se vratio u Gomu. U Egiptu je uvedena vojna diktatura. Sirija je potonula u rat.

Ni protagonisti knjige nisu svi tamo gde smo ih ostavili. Neki su otputovali u druge zemlje, a neki mnogo dalje.

To su ljudi sa granice, duhovne i fizičke, sa crne i krvave linije koja je usled nekog teškog i absurdnog nesporazuma potegnuta između ljudi, božjih stvorenja, između kojih ne treba i ne sme da bude granice. To je ona ivica između mora i kopna, osuđena na večiti pokret i nemir. To je treći svet u koji se sleglo sve prokletstvo usled podeljenosti zemlje na dva sveta.

—
Andrić

.....

Jer – a to je mislim osnovna poruka sastavljača Enciklopedije – nikad se ništa ne ponavlja u istoriji ljudskih bića, sve što se na prvi pogled čini da je isto jedva da je slično; svaki je čovek zvezda za sebe, sve se događa uvek i nikad, sve se ponavlja beskrajno i neponovljivo. (Stoga sastavljači Enciklopedije mrtvih, tog veličanstvenog spomenika različitosti, insistiraju na pojedinačnom, zato im je svako ljudsko stvorenje svetinja.)

—
Kiš

.....

Uvek mi je pred očima slika mog prvog noćnog leta u Argentini. Tamna noć u kojoj, kao zvezde, svetlucaju retke svetiljke u ravnici. U tom okeanu tmine, svaka gori kao žiža svesti. Tamo neko čita, ili razmišlja, ili se poverava. Neko ispituje prostor, računa udaljenost Andromede. Neki se vole. Ovde i onde, svetle te varnice u polju, i nešto traže. A među tim živim zvezdama, koliko je zatvorenih prozora, koliko ugaslih svetiljki, koliko usnulih ljudi? Trebalo bi otići do njih. Stupiti u dodir sa tim svetiljkama koje sijaju po polju.

—
Egziperi

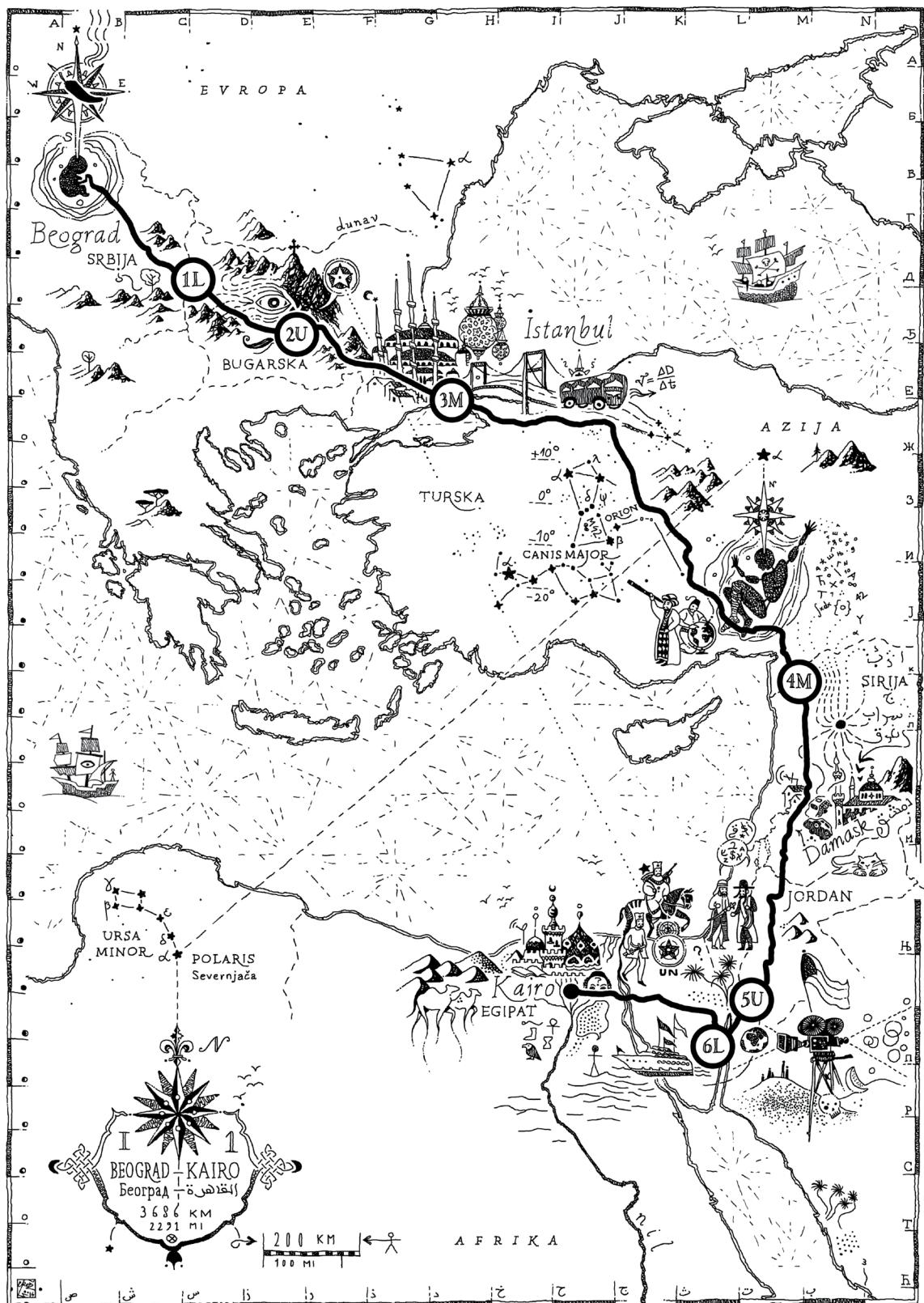
Ova se knjiga može čitati na više
načina:

Linearno,
kako se inače čitaju knjige.

Kartografski,
gledanjem mape i biranjem priča.
Slovo L, M ili U označava deo koji
piše Lazar, Marko ili Uroš.

Pomoću interneta,
preko linkova, geografskih koordinata
i QR-kodova. Pri ručnom unošenju
koordinata u pretraživač Google
mapa, odaberite satelitski snimak.

I

.....

1 L

Ničija zemlja. Trepnuvši farovima, autobus pređe granicu i stane. Dok gledam u susnežicu i mrak, napetost popusti a uzbuđenje umine. Putovanje je počelo; kao da ga tek sada mogu osetiti čulima. Kad sam bio klinac, sećam se, napisao sam priču o čoveku koji nema čula ali oseća strane sveta. I taj čovek bez čula polazi na put prateći linije Zemljine magnetne sile, koje ga vode kao tanki, končasti dodiri na koži.

Prene me tresak. Zašuška, kao banda glodara. Uroš ređa svoje stvari po sedišta, protresajući svaku kesu. Sitniji predmeti ispadaju i beže po podu.

- Hoću da spavam – promrmljam. – Zašto me ne pustiš da spavam?
- Ne mogu da je nađem – on nastavi da kopa po rancu.
- Šta ne možeš da nađeš?
- Papriku.

Vozač i konduktor dremaju. Nas dvojica smo jedini putnici. Iza je Srbija, ispred Bugarska. *Ne nasedaj*, pomislim i zažmurim. Šuškanje postane ner voznije.

- *Kakvu papriku?*
- Žutu!
- Zašto imaš papriku?
- Pa zar ne idemo u Afriku? *Da sadimo papriku. Znate, onu žutu, finu ali – ljutu!*
- Slušaj – pokušam – nedeljama nisam spavao.
- Spavaćeš. Ovo je *važno*. Ako sam je zaboravio...
- A kakva je to peteljka?

Uroš me tupo pogleda, opipa džep na košulji i iz njega izvuče tanku žućku stu papriku. Zevnem i zavalim se u sedište. Decembarska noć rastrči se po brdima, češući trbuh o ničiju zemlju.

Spustim papriku na dno ranca i potrpam vreće, odeću, knjige i konzerve. Motor zabrunda, trepne mačije oko rampe. Zastave potonu u buđ balkanske noći. Srpska i bugarska trobojka: crvena, plava, zelena i bela; zlatni lavovi i vizantijski dvoglav.

– Odakle? – pita me kondukter *Ararat tursa*. Žgoljavko klempavih ušiju, pripitog glasa i čudnog naglaska.

– Pančevo – kažem.

– Dokle?

– Dokle stignemo.

– Zovem se Murat – nasmeje se, krezubo i napadno, i sedne do mene. – Zovi me Muki.

– Odakle si, Muki?

– Ej, brate moj – uzdahne on – odakle *nisam*. Rodio se u Makedonija, u edno selo kod Bitola. A onda me dunuo vetar i odneo... Hrvatistan, Srbistan... Cela Juga, brate, svud sam tu ja živeo. ’Teo je mene život – razvuče usne u kez. – I u tvoje Pančevo, onaj ’otel *Tamiš* i ona stanica, crkvica... Sećam se ko juče. Deset godina sam ti živeo u Zrenjanin. Slastičar. Ih... Ubav poso. Imaš krevet – promrlja rasejano, pogleda moju poderanu odeću. – A ti? Dirinčiš?

– Pa... – zastanem. – Raduckam, tu i tamo.

– Kaplje kinta?

– Kako kad.

– A žene? – namigne.

– Isto – smandrljam odgovor. Niz koprenu noći promiču parlozi i velike nedovršene kuće.

– Biraš, brate moj – pogleda me prekorno. – Vidi ti se da biraš. A žene ne smeš da biraš! Nego, slušaj – on mi se unese u lice – daj reci ‘de idete.

Zatvorim oči. Sećanja se zavrte kao zootrop, valjak sa crtežima i prorezima koji, dok se obrće, stvara iluziju pokretnih slika. Nižu se škole, knjige, poljupci i letovanja: život između jasnih, pravih linija. Odjednom, mehanizam zaštaka, prosvira, šrafovi podivljaju. Čuje se Lazarev glas: *Je l'bi išao u...*

– U Afriku – kažem.

– Gde? – Murat se uozbilji.

Odgega se do mini-bar-a. Nalije čašicu i sruči je naiskap.

– Slušaj me dobro – obriše usta rukavom. – Moj matori je bio dole. UN,

pedessedme, Suecka kriza. Jugosloveni dali većinu trupa. Sav se sjebo posle toga. Počo da pije, najurili ga s posla. Ko da je šeđtan u njega ušo. Zglajzo čovek načisto.

– Zašto?

– Nikad nije reko. Posle smo saznali da je njegova vojna misija trajala šes' meseci, a on je osto dve i po godine. Šta je radio tamo? Neki što su služili s njim su pričali bolesne priče, da je bio gerilac u Kongu, da je preoto ženu nekom ratnom krimosu, da ima decu dole, da je krijumčario ljude i slo-novaču... Ja mislim da je on tamo nešto vido, il' da je nešto radio. *U Africi ne žive ljudi*, govorio je, *Afrika je ljudi*: Il' su njemu nešto uradili. Vratio se bez dva prsta! Dode piyan pa budi mene i brata, *zakunite mi se da nikad nećete ići dole*. Jednom je udario staru kad ga je terala da joj ispriča. *Afrika ždere ljude*. To je jedini put da ju je udario.

Murat ispije još jednu, pa još jednu. Na brdu u daljinu, obmotan debelim mrakom, svetli plavi krst.

Prođe još par stotina kilometara, Kalugerovo, Vojvodinovo, Plovdiv, Prvomaj, Svilengrad, još dva pečata, još dve zastave, Jedrene, Istanbul. Kroz prozor se zacere polumeseci: jedan sa crvenog platna, drugi sa crnog neba. Po Bosforu teče ulje, nafta, jutro, toplota koja sluti leto. Mlado leto, kada sam učio slova, slušao tatine izmišljene pesme i po ceo bogovetni dan crtao Sunčev sistem, biljke, kamenje, zvezde, stripske table u jednu veliku bordo svesku rapavih korica. Dodir mamine tašne i jelove kore.

Pitaju me šta radim. *Pravim enciklopediju*. Čega?

Svega.

3 M

Sedim za kompjuterom, u istanbulskom stanu moje poznanice Fatme. Dovršavam instalaciju bloga koji će pisati jer su me ucenili. *Putovanje nije zabava. Ako idemo, ima da se radi*. Molio sam ih da ja ne pišem, to mi je noćna mora još od osnovne škole, ali badava.

– Marko? – Fatma mi se nagne preko ramena. – *Klub putnika* – pročita. – Šta je to? Posao?

– Ne – kažem. – Da. Ne znam.

– Kakav je to klub?

U ekranu vidim njeno lice. Oštar nos i crne oči.

– To je... To smo mi. Lunjamo svetom. Razgovaramo, tražimo, pišemo...

– Hoćeš pisati o Africi?

– Moraću – kažem i raspalim *enter*. Prokleti sistem za komentare i dalje ne radi. Najbolje bi bilo da tako i ostane.

– Zašto idete tamo?

U mislima se vratim godinu dana unazad. Sedim, programiram, iskoči Lazarev prozorčić za čet: *Ej, 'očeš u Afriku?*

– Zašto baš tamo? – pita Fatma.

– Jer o Africi najmanje znamo – setim se kako mi se srce uzlupalo. *Da li je opasno? Kol'ko će koštati?* Ranac je i tako uvek spakovan, jer ne živim nigde. Polako otkucam: *Možda*.

Fatmina mačka se zavuče ispod stola i počne da mi se tare o nogavicu. Novi mejl od Uroša.

Stigao u Istanbul? Mi smo tu. Sastanak na Otogaru u deset. Odmah krećemo za Damask. Nadam se da si poneo mreže za komarce. Šta je sa blogom? Komentari i dalje ne rade.

4 M

Autobus juri ka Siriji. Izmit, Bolu, Ankara, Aksaraj, Adana, Iskenderun. Ova dvojica su konačno zaspala. Prvo su me kinjili što nisam na vreme pri-premio blog, a zatim što sam zaboravio da ponesem mapu. Onda su se svadali oko toga koliko ćemo se zadržati u Damasku. Uroš hoće da ostanemo par dana, Lazar bi odmah dalje. *Jebe mi se za Damask, znam ga napamet.* Potom su satima uvređeno čutali. Čitavo putovanje dogovoreno je kroz beskrajnu prepisku na internetu. Videli smo se svega nekoliko puta. Znam li uopšte s kim putujem?

Hataj, sirska granica.

Nizije prelaze u pustinje. Alepo, Sarakib, Hama, Homs, Šinšar, pokoje suvo stablo. U Damask stižemo u sumrak, izmrcvareni posle trideset sati puta. Spavamo u odrpanom motelu, dok nas ne probudi topao zimski dan.

– Assalamu alejkum – pogrem se pred čuvarom na ulazu u džamiju Umar-jada. Na staklu piše: *Za muslimane besplatno.*

– Hrišćani? – sumnjičavo nas odmeri.

– Ne, ne. Mi smo... muslimani.

Čuvar pokaže da prođemo. Uroš žuri jer hoće sve da vidi, Lazar je besan jer čemo izgubiti ceo dan. Vodi nas prečicama kroz stari grad, kroz budžake, zna svaki čošak, poneko mu se javi na arapskom, koliko je puta već bio ovde?

U sumrak, premoren od hodanja, sedamo u autobus za Jordan. Puštaju nam film: američka plavuša dolazi u egipatsku firmu i svi muškarci pokušavaju da je osvoje, ali to se svaki put završi spoticanjem i smešnim padovima. Putnici se kidaju od smeha. I taman kad izgleda da će šef uspeti da je odvuče u krevet, zaustavljamo se i televizor se gasi.

Graničar pečatira pasoše. Sa osvetljenih panoa, sirijski predsednik Asad i jordanski kralj Abdulah odmeravaju se preko ničije zemlje.

Preseđamo u Amanu. Bus je takav da odmah poželim napolje. Pod se lepi, ledeni vazduh struji po nogama, lica putnika gube se u duvanskom dimu. Trešte narodnjaci. Setim se svih onih godina klackanja između Lučana i Beograda, sa tegлом ajvara i knjigom iz diferencijalnog računa.

– Je li – Uroš pogleda pripite mladiće u šaragama – je l' ovi nas zovu?

On se pridruži gospodi na zadnjim sedištima. Dočekaju ga ovacijama i radosnim urlanjem.

– Vidiš – kaže Lazar – kad misliš na putovanje, nikad ne misliš na ovo. Smrad, kreteni, larma...

– Meni prija – kažem. – Volim da osetim put.

Izvadim jaknu i omotam je oko nogu. Autobusi su svuda isti. Jedina razlika je u tome što neki vozači pokušavaju da te ubiju hlađenjem, a neki grejanjem.

– I za to si – kažem – ti kriv.

– Zašto ja?

– Ranije nisam putovao. Ono kad te siromaštvo koči u svemu. Onda sam našao sajt, čitao gde ste vi sve išli i pomislio – čoveče, to! Nisam mogao da zaspim. Uzeo sam neki stari ranac i odstopirao za Istanbul...

– I, šta imaš od toga?

– Kako da sedim mirno, kod tol'ke planete? Nego, kako si rekao da se zove ona najjužnija tačka Afrike? Rt...

– Agulhas – kaže Lazar. – Igleni rt, u Južnoj Africi. Tačka u kojoj se spajaju Indijski i Atlantski okean.

– Misliš da čemo uspeti?

– U Kuranu piše: *Sve ču ići dok ne stignem do mesta gde se sastaju dva mora, ili ču dugo, dugo ići.*

Sa zadnjeg sedišta čujem Uroša kako gnjavi jordanske probisvete na svojoj ličnoj verziji arapskog, pokupljenoj iz audio-vodiča.

– Ja... prijatelj. أنا... صديق؟ Ja... student. Ti أنت طالب؟ student؟

Razroki rmpalija sa ožiljkom preko nosa grli ga i brunda, uz prskanje pljuvačkom.

– Ja... putnik – ne odustaje Uroš. – أنا ... مسافر. Ide Akaba. Ja i ti... prijatelj?

Tri momka se uhvate pod ruku i zaigraju kolo između sedišta. Rmpalija maše korom od banane kao svadbarskom maramicom. Uroš tapšanjem daje ritam. Lazar se mršti i gunda, *ti sigurno nećeš moći sa mnom izdržati*.

– Šta? – pitam.

– Kuran – kaže – iz iste one sure.

5 U

Ostavivši ruksake u najprljavijem hotelu u gradu, šetamo kroz središte Akabe: staklene zgrade, palmoredi, ture za ronjenje u Crvenom moru. Zbog Lazareve bandolgovosti nisam čestito video ni Istanbul ni Damask. Zagledam minarete i zidove, kamenu čipku i zakučastu islamsku geometriju, mustre koje pripovedaju. Zamišljam algoritme po kojima se pletu oblici i linije: El Horezmijeva igra piksela.

U restoranu na obali dočekuje nas poznanik sa interneta, Piter, Amerikanac. Sunce boji plažu u bakarno. Jordan, Izrael, Egipat i Saudijska Arabija dižu svoja gola brda oko zaliva, zaplićući granice u čvor. Piter podigne kriglu. *Ha здоровье*. Podšišana riđa brada, firmirana košulja, teksas jakna. Bavi se filmom, fotografijom i video-instalacijama.

– Momci – kaže Piter – jeste videli zastavu?

Na stubu visokom preko sto metara vijori se, usporeno i mokro, divovska zastava Arapskog ustanka, velika kao košarkaški teren. Crveni trougao i crno-zeleno-bela trobojka.

– Peti najviši jarbol na svetu – Piter se cinično osmehne. – Posle Tadžikistana, Azerbejdžana, Severne Koreje i Turkmenistana.

– Kao neko fantastično stvorenje – kažem. – Ćilim iz *Aladina*.

– Ovde su – kaže Piter strogim, profesorskim tonom – simboli živi.

Na utišanom crno-belom televizoru ide kabare iz pedesetih. Dopire dreka

napadnih trgovaca, smrad nakinđurenih kamila za jahanje i slikanje. Iza restorana, kroz lišće palmi i turistički metež, nazire se siva moderna zgrada.

– Tamo radim. Trenutno je to jedina škola u čitavom arapskom svetu koja nudi master iz filma. Znate kako je nastala? Tadašnji princ Jordana – sadašnji kralj – avionom je vozio Spilberga u Petru, na snimanje *Indijane Džonsa*. Kralj se oduševio. *Hoću arapske spilberge*, kazao je, presavio tabak i otvorio školu. Tada sam bio svršeni student Spilbergove akademije u Kaliforniji. Rekli su mi da se otvara mesto profesora režije, i eto. Sad živim ovde – Piter cugne pivo. Sitne, ledene oči, pravougli obrazi, staloženi maniri: ležerna poza zadovoljnog, uspešnog čoveka. – A vi, momci, i vi nešto... Šta ste ono studirali?

- Sva trojica informatiku – kaže Marko.
- Lepo. Saputnici i kolege...
- Ne baš – kažem. – Bavimo se različitim stvarima.
- U mejlu ste mi rekli da zajedno pravite nešto, zar ne? Neki...
- Blog – kaže Marko.
- Da... Piskaranje po internetu, Afrika, putopisi... Ako sam dobro razumeo?
- Želimo da razgovaramo sa ljudima – kaže Lazar.
- Zvuči kao dobar izgovor za provod. A zašto beležite?
- Ljudi kod kuće – kažem – malo znaju o tom delu sveta. Hoćemo da ispričamo.
- Lepo... Pod uslovom da išta shvatite.
- Misliš da nećemo?

Piter skupi oči u dve tačke i ozbiljno nas pogleda.

- Vi stvarno mislite da je to tako lako? To je jedan sasvim drugi svet. Čak i da oni žele nešto da podele sa vama, da li je takvo deljenje uopšte moguće?
- on nas pogleda kao dake. – Nećete se razumeti. Naići ćete na jaz.

Zamislim kako se prazna mapa Afrike puni starom kartografskom uobražiljom: aždajama i morskim karakondžulama, psoglavim narodima, gradovima slepaca – košmarima Muratovog oca – a s ivice ravne Zemlje okean ponire u bezdan.

- Ti, ovde – kažem oprezno – ne uspevaš da premostiš...
- Slabo. Svaki pokušaj stvara probleme. Studenti mahom dolaze iz konzervativnih porodica. Plaše se da kažu šta ih muči. Kao da u njima postoji duboka griža savesti, strah od okoline, strah od...

– Autocenzura?

– Ili to, ili suprotno.

– Kako?

– Na primer, Iranci. Kada ih primimo u školu, budu presrećni. Dolaze iz zatvorene zemlje i u svom prvom filmu žele *sve*. U jednom scenariju, sećam se, bio je kadar sa hiljadu vibratora.

Setim se kako smo malopre skenirali crteže i prekucali beleške u internet-prčvarnici. Bila je puna dečaka, mladića, mrvavih i bubuljičavih. Gledali su porno sajtove, a jedan se, tobož diskretno, dodirivao između butina.

– Međutim – nastavi Piter – *pravi* problem nastaje kada u filmu hoće da prikažu Boga. Svašta su pokušavali. Kao osobu bez lica – nije prošlo. Kao svetlost – nije prošlo. Kao tamu – nije prošlo. Na kraju, samo kao glas – opet nije prošlo.

– Zašto im je toliko stalo do toga?

– Ili žele da kritikuju dogmu, ili im je prosto *važno*, ili... ili možda ni ja ne razumem – pogleda nas pobednički. – O *tome* vam govorim.

– Ali – kažem – sad ispada da...

– Boga *ne smeju* da prikažu. I tačka.

– Zar umetnost ne može da...

– *Ubije?*

Ćutimo. Kraj plaže se puše nargile i širi miris ružinog duvana. Poput brodolomnica, devojke se vuku kroz plićak u haljinama dugih rukava. Nekoliko siromašnih porodica piknikuje: deca sa Sundžer Bobovim kapama, očevi u farmerkama, a majke – obmotane crnim čadorima, od temena do tla.

– Vidite, momci – nastavi Piter – pre godinu dana sam upoznao jednu devojku. Radila je u našoj školi. Pozvala me na ručak kod svojih. A to vam je ovde pipavo. Običaji su strogi. Ne veruju strancima, posebno Amerikancima. No, odem ja ipak i tako upoznam njenog oca.

– Svidela ti se?

– Ma ne – Piter se namršti. – Al' mi se dopao otac. Baš sam takvog tražio za film. U to vreme sam snimao seriju kratkih filmova po savremenoj arapskoj poeziji. Jedna pesma govori o bolesnom ocu: sin odlazi da pita Ciganku, beduinku-vračaru, šta mu zvezde proriču. Imam je ovde.

Piter otvorio laptop i okrene ga ka nama.

Lubenične priče

*Januar. Sneg. Za lubenicama
Danim čeznem.
Po tlu semenke da raspem,
Obred da obavim.
Nedelja, letnje popodne
Poglavica se okreće severu
Sedam puta semenke da ispljune.
Zatim prstom vuče krug
Kroz galaksiju semena.
Dve mogućnosti,
Kaže očev doktor.
Transplantacija,
Ili šest meseci bola.
Napolju, pokazujem prodavca voća
Koji lepezom tera muve.
Otac kucne, pljesne,
A kada lubenicu na rame stavim,
Kaže: Osam godina u Americi,
A lubenicu nosiš ko seljak.
Ko pola svoje senke visoka
Seoska čarobnica gleda
Poglavičin ispljuvak.
Predviđa uspeh žetve,
Mogućnost suše,
Koji će sinovi
Čije čerke oženiti,
I koji starci
Neće ozdraviti.
Lubenicu sećem na kocke,
Jagoda-crvene al' suve,
Skoro gorke.
Posle trećeg zalogaja,
Ocu ispada viljuška.
On gleda kroz prozor.
Ostatak dana
Provodi u krevetu.*

– Odlučim da snimim film po Matauinoj pesmi, a devojčinog oca uzmem za glavnog naturščika. Sve se poklopilo. Devojka pristane. Porodica se složi. Snimanje – savršeno! U jednoj sceni, otac ispusti viljušku iz ruke i ona zvonko padne na pod... Sve po scenariju. Vikao sam starom: *Kašlji! Kašlji!* I on je kašljao kao da mu se grlo cepa. Savršena scena. Dobili smo film – Piter se osmehne. Zatim se uozbilji, kao dečak koji glumi da je povređen.

– I, šta se desilo?

– Ljudi ovde... nisu kao *mi*. Prošlo je par festivala i ja sam zaboravio na devojku i oca. Iznenada, tek tako, dođe do mene vest: *Otac je umro*.

Nalet vetra pojuri zastavu po nebu. Shvatim da je odavno noć.

– A dok si snimao – pitam pažljivo – nisi znao da je bolestan?

– Ne sećam se – kaže Piter. – Zar to išta menja?

– Je l' porodica videla film?

– Devojka je tražila da vidi. To je jedini snimak starog, njegova poslednja slika.

– I, šta je rekla?

– Nisam joj dao. I dalje traži, a ja smišljam izgovore i odlažem...

– Zašto?

– Misliće da sam *ja* kriv. Da sam ga ubio. Vikao sam mu: *Kašlji! Kašlji!* I on je kašljao. Sve se vidi... I viljuška, kako mu ispada...

Piter se zavali u stolicu. U dahne duboko i pogleda nas kao profesor studen-te, preko amfiteatra, sa uzdignute katedre.

– Jaz, momci. Provalija. Što je nama fikcija, simbol, njima je... *smrt*.

6 L

Piter nas vozi do luke. Crveno more crni se kao tuš. Preko je Egipat. Cari-nik udari pečat i mahne rukom da prođemo dalje, u trbuh belog broda sa nat-pisom *Šeherezada*.

Prostor za putnike podseća na svadbarsku šatru pred svitanje: usnule porodice presamićene preko stolova, iskrivljene preko stolica, opružene na podu. Promaja se uvlači u tkiva. Umotavamo se u jakne, nameštamo ruksake za uzglavlje i ležemo na itison. San se prikrade, onjuši me, i ode.

Popnem se na palubu i nagnem nad crnu provaliju. Možda je trebalo da pođem sam? Dogovorili smo se da će Marko kupiti detaljne mape celog kon-

tinenta. *Jebiga, zaboravio sam.* Uroš je poneo samo mape zvezdanog neba. *Južno nebo je sasvim drugačije, te zvezde nikad nismo videli!* Već mi ih je dosta, a nismo čestito ni krenuli.

– Afrika – kaže glas iza mene.
– Još malo – kažem.
– Tamo – Uroš zabode kažiprst u mrak. – Odande smo svi došli... Sve je kao u onom stripu.

– Kakvom stripu?
– Što sam ga pravio u detinjstvu. Sve se ovo već desilo i nacrtano je tamo.
– Šta se već desilo?

Brodska sirena zatrubi dugo i snažno. Uroš se zablene u istok, u arabljansku prugu jutra, uzdrhtao od naivnog dečjeg iščekivanja. Zašto je pošao na put? Šta očekuje? Donja usna trajekta padne preko egipatske obale.

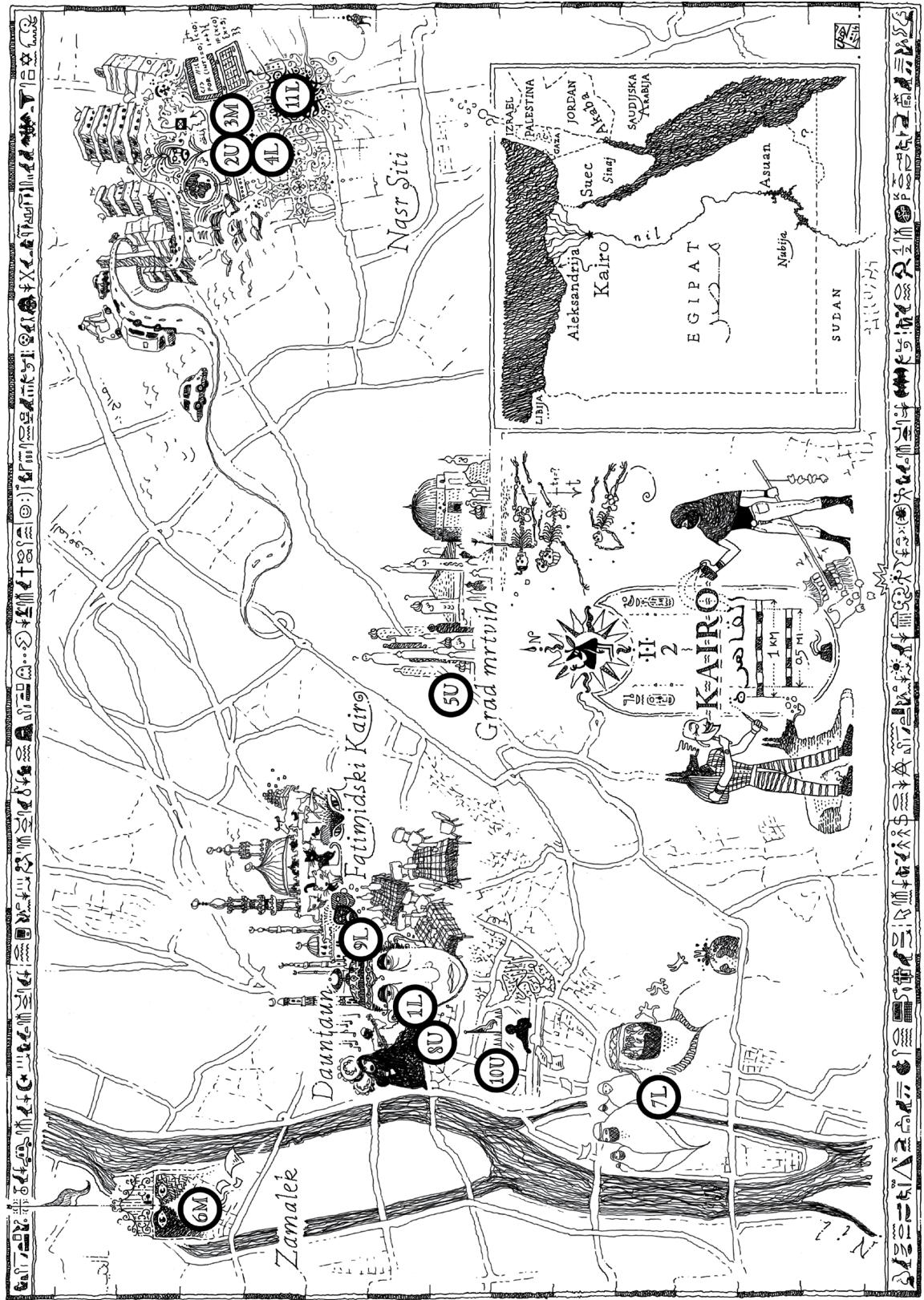
Pospani, teturamo se seoskim ulicama Nuvejbe, dok ne nabasamo na autobus sa natpisom Kairo. Sedišta zavcile, iz radija završti pevaljka a kraj nas počnu da se smenuju crne koze, đubre, brežuljci šuta i očerupane palme, da bi na kraju ostala samo sinusoida dalekovoda nad pustinjom, koja hipnotiše u san. Čovek bez čula, iz moje dečačke priče, veruje da živi unutar opne koja ga celog obavija, i da zato ne vidi, ne čuje i ne oseća dodir. U jednom trenutku nasluti da izvan opne postoje druga bića, i bezuspešno pokušava da pusti glas, bilo kakav zvuk...

– Glas – kaže Marko. – To nisam razumeo.
– Čiji glas? – trgnem se iz dremeža.
– Muhamedov. Naš domaćin u Kairu. Što opet ne slušaš? To što je napisao o sebi, u svom profilu. Čitavo jutro lupam glavu...
– Šta je napisao?
– *Pola života, jedno ludilo, dva glasa.*

Marko učuti i zamisli se, a Uroš otvori beležnicu i plašljivo se zagleda u prazne stranice. Kraj prozora se talasa narandžasta dina raspolućena crnom linijom senke.

II

.....

1 L

— Išao sam od vrata do vrata — kaže Muhamed — i kucao. Dobar dan, da niste možda *vi*? I gledam oči. Kad lažeš, oči drhte.

Nategnem iz flaše. Muzgava ogledala kafane *Hurija*, *Sloboda*, sjaje iz polumraka. Dan se rastapa u večernjem žamoru, u duvanskoj magli. Kad zažmurim, vidim kako linija peska prelazi u sumorna kairska predgrađa.

— Ubiće me — kaže zamišljeno. — Kad izbjije neko sranje, prvo će po mene doći. E tu će se zajebati, jer — on iskolači oči — ja ih čekam.

— Zašto su ti isekli gume?

Muhamed odmahne glavom, stolica zaškripi. Žmirkam od umora. Mogao sam da ostanem sa Urošem i Markom, usnulim na podu njegovog stana, ali ni sam htio da propustim priliku da ga upoznam nasamo, bez upadica i glupih pitanja. Ogroman, gojazan, volovski glavat, Muhamed izgleda kao da se neprestano rasipa i samo se velikim naporom volje drži na okupu. Ima dva glasa: jedan dubok, drugi visok i piskutljiv, koji se smenjuju, nekad u pola rečenice. Zatvorim oči, on se udvoji; otvorim, opet je jedan.

— Reci mi, Lazare, tamo kod vas... Je l' može devojka da prespava kod tebe?

— Što ne bi mogla?

— Ovde ne može. Smeta komšijama. Stave ti cedulju u sanduče: *Molimo da ne dovodite žene*. Iskenjaju ti se na otirač. Isekli ti gume. A kad im dođeš na vrata, ili ih pritisneš u liftu — glas mu postane zloslutno dubok — cvile ko štenad!

Dok priča o tome, postaje sve nervozniji, sve bešnji. Vrti se u stolici, bezbroj puta namešta kragnu košulje, mršti se, provlači prste kroz kosu, traži nešto po džepovima. Obraz se trza a krupne dlakave šake stežu se kao da nekoga dave.

— Čime se baviš, Muhamede? — pokušam da promenim temu.

— Nemoj me zvati tako, mrzim to ime. Abadan, أباً، tako me svi zovu. Programer, propalitet i već tri decenije stanovnik ove države umobolnika.

— Jesi razmišljaо da odeš?

— Nije moguće otići. Klinci sanjare o emigraciji. Mrze Egipat, on im kao

kriv. Kad mrziš svoju zemlju, to ti je kao da mrziš čaleta ili kevu. I uopšte, *gde* je Egipat? Nisu ga ni videli. Kod beduina u pustinji i felaha u delti, u muzici, maslinama, jeziku. Šta tu ima da se...

Abadan ustane u pola reči. U dva divovska koraka priđe stolu za kojim sedi nekoliko mladića. Žagor umukne. Čuje se samo njegovo brundanje i par promucanih izvinjenja.

- Eto – on se vrati za sto, tresući se od besa. – *Rekao sam ti. Sad vidiš i sam.*
- Šta se desilo?

Mladići ustanu i pokunjeno izađu iz kafane, bacajući uplašene poglede ka nama. Četvorica ih je i ne deluju slabašno.

- Desilo se to da su pričali o meni. Pričali su o glumcu.
- Kakvom glumcu? I kako si mogao čuti? Sedeli su na drugom kraju, uz ovoliku buku...
- Čuo sam.

2 U

Otvorim oči: crveno. Stara lampa boje nara treperi u kutu. Svud okolo leže 28 dopola raspakovani koferi, kutije, kamare knjiga, časopisi, odeća, flaše, stare igračke, ramovi za slike, kaligrafija, kartonske maske. Šetam kroz hodnike, prostorije se ponavljam, kao u snu, neke su sasvim prazne, neke krcate, ko može da živi na *ovakovom* mestu?

- Prevelik – čujem ga dok otvara vrata.
- Plaćaš kiriju? – pita Lazar.
- Jok. Moj! Zaradio i kupio – Muhamedov glas se produbi. – Još pre par godina. Do tada sam živeo u Aleksandriji.

Čarape vise preko prašnjavih slikovnica. Čistim ih šakom: crteži slonova-kuvara, slončića u keceljama, mačora sa cigarilosima, dece u džinovskim ci-pelama. Crteži šarenih i drhtavih, prosti, vrljavi, bolesno lepi.

- Čiji su? – zakoračim u sobu.
 - Ahmed Mohi el Din el Labad – kaže piskavim glasom. – Egipatski ilustrator i karikaturista.
 - Dugo nisam video nešto ovakvo.
 - Obožavao sam ga... kao dete. Majka mi je...
- Zastane, pogled mu odluta. Čučnem i razastrem slikovnice po čilimu. Zajedno gledamo linije i boje.

- A vi? Ko su vaši omiljeni?
- Aj donesi onaj disk – kaže Lazar.
- Pre puta smo – kažem – sastavili zbirku pesama, stripova, muzike, priča, slika, animacija, filmova... Pokazaću ti.

Izvadim DVD iz ranca i stavim ga u Abadanov laptop. Petrićićevi crteži, Koraksove karikature, table pančevačkih stripadžija, animacije *Zagreb filma*: Gašparovićeva *Satiemania* i Vukotićevo *Surogat*. Trouglasti čovečuljak pumpa balone: šator, čamac, ženu, automobil. Čitav njegov život sastoji se od balona raznih oblika. Onda se pojavi ekser i – sve puca, čak i on sam.

- Aleksandrija! – zaskiči Muhamed. – To je bio moj život u Aleksandriji! Kuća – trougao, fakultet – kvadrat, autobus – trapez, sunce – krug! I onda, jedan ekser...

Marko uključi muziku: Odila, Boris Kovač, Nada Knežević, Mostar Sevdah, Jarboli, Binički, Zvonko, Arsen, Avdić, Činč, Vasilija, Himzo, Vlatko, Šaban... Lazar pride prozoru i zazviđuće u crno nebo. Abadan zažmuri, tromo se nasloni na zid. Učini mi se da je zaspao.

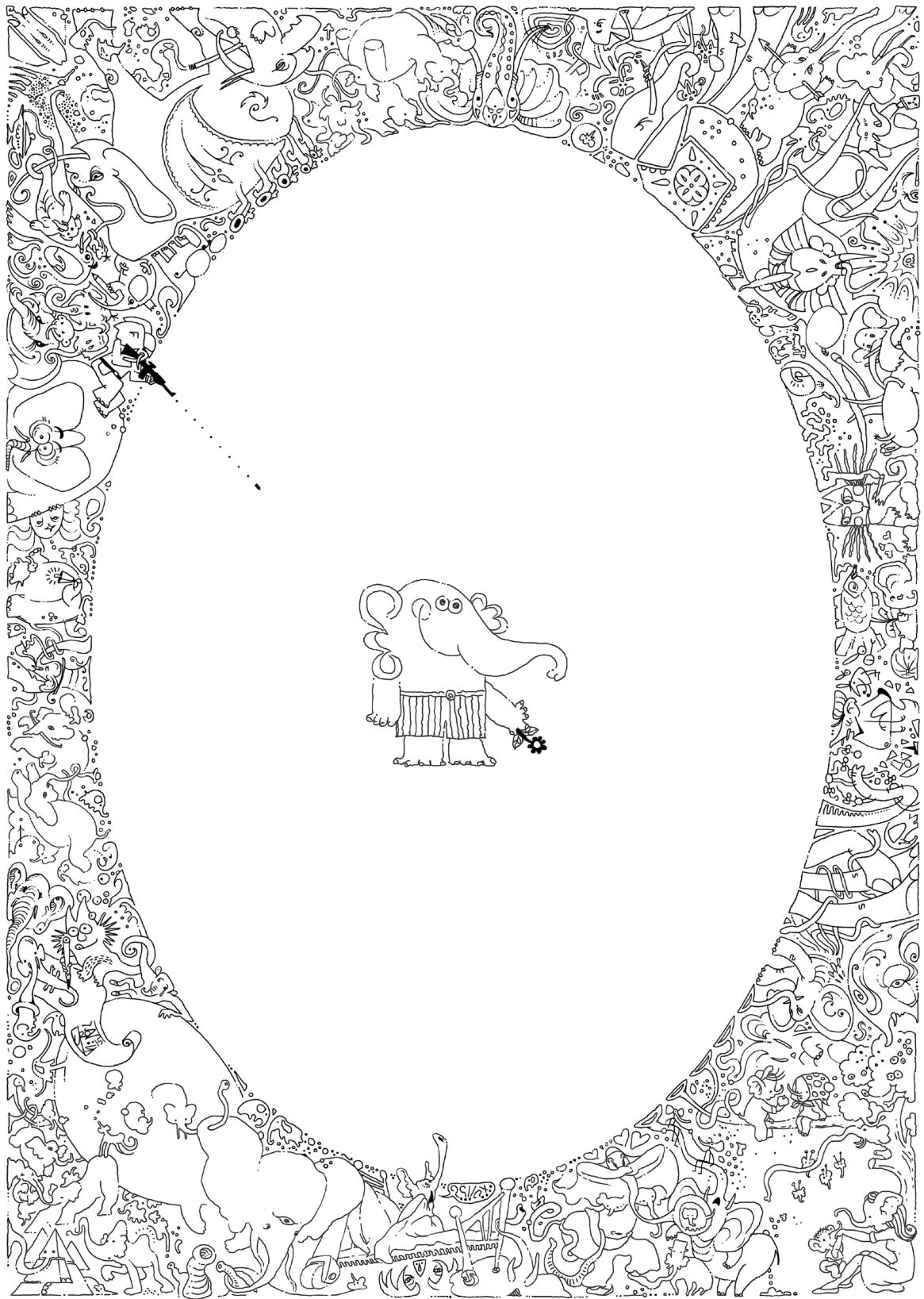
- Mohi el Labad... – kaže ne otvarajući oči. – Znaš šta je rekao?
- Šta?
- Kako je još od detinjstva sakupljaо predmete, trivijalne, besmislene koještarije, i kako tek sada, kao starac, shvata zašto je to radio. Kada ih pogleda, kaže, vidi mapu svoga sveta.

- Rekao si – kažem pažljivo – da ti je majka čitala njegove...
- Učila me je da volim lepo.
- A otac?
- Eh, otac... Zamisli: general u egipatskoj vojsci! Plećat, lep i gord. Svi su ga se bojali. Jedan od onih... kamenih.

- Majka ga je volela?
- Volela ko boga. Volela sve dok nije izgubila... Sve dok nije počela da razgovara sa stvarima. Sve dok je nismo...

Sobom se prolije solaža harmonike. Zažmurmim: stara dnevna soba i zimsko limun-sunce. Mama, još puna mlade, neozleđene radosti, čita mi *Knjigu o džungli*, Diznijeve priče za decu, *Damba*, *Fantaziju*, čita mi *Atlas životinja* i Zmaj-Jovinu *Riznicu*, onu sa žutim koricama. Prstom prelazim preko oblih ilustracija Vladane Likar-Smiljanić, *tamo njiva, ovde sâd, eno sunce, evo hlad*. Zašto je nisam prebacio na DVD?

Otvorim oči. El Labadovi trouglovi, kvadrati i krivulje igraju svoje pijano kolo: ružičasti slonovi na paradi.

3 M

Jutro. Promeškoljim se na podu i dublje zavučem u vreću. Toplo. Nisam u autobusu. Nikuda ne moram da idem. Osetim kako se vraćam u san, tamo gde sam stao.

- Znaš šta bi trebalo izmisliti? – trgne me Urošev glas.
- Šta? – pita Lazar.
- Zamrzivač koji ne zuji!
- Tiše malo, spavam...
- Zamrzivači – nastavi Uroš – *uvek* zuje.
- Ali u ovoj sobi nema...
- Spavam!
- I ne govorim za ovde. Govorim *uopšteno*. Kontaš? Koliko je nauka napredovala...

Uroš hoda i mlati rukama, Lazar prebira po Abadanovim knjigama. Naravno da su se odmah zgotivili, dvojica sociopata i šizofrenični Egipćanin sa njuškom serijskog ubice. Zašto nismo otišli u hostel?

- Blog! – kaže Lazar.
- Š... šta?
- Danas sklapamo prvi članak. Sedi i piši.

31

Dan provodimo za Abadanovim laptopom. Raspravljamo, prepiremo se, kucamo. Kao da sam u školskoj klupi, samo što nije zvonilo, treba predati pismeni a ja imam svega par rečenica za koje i sam vidim da su loše. Da zlo bude veće, ovo neće čitati čića Steva, nastavnik srpskog iz lučanske osnovne, nego nepoznati ljudi na internetu. Ono što čitav život izbegavaš pre ili kasnije dođe da te muči i sramoti. I bar da nečemu služi...

- Gotovo?
- Valjda – kažem. – Sve smo sastavili. Tekstovi, crteži, fotke.
- Komentari rade?
- Bojim se da da.
- Objavljuj.

Ruka mi zastane nad tastaturom. Da nisam pristao da blogujem, manijaci me ne bi pustili da putujem sa njima. Zamislim Uroša kako igra kolo sa delinkventima u jordanskom busu, a potom ga oni satima gađaju papirnim kuglicama. Da li će podneti nekoliko meseci *toga*? I onda ovaj grmalj sa dva glasa...

- To je to – udarim enter. – Mislite da je okej?
- Ne.

4 L

Gutljaj viskija oprži grlo, nahlađeno promajom na Šeherezadi i isušeno dimom u *Huriji*. Rekao sam da neću, ali Abadan je samo podigao obrve i naliо čašu.

- Alkohol – zapišti on sa krpare – الكحول, arapska reč.
 - Toliko ih je – kaže Uroš – posebno u astronomiji i matematici. Algebra, algoritam, azimut...
 - Bilo nekad.
- Viski se braonkasto preliva u jakoj svetlosti sijalice. Blešte zidovi i jasno se ocrtava svaki detalj lica. Mobilni zazvoni, Abadan ga isključi.
- Halil – kaže mrzovoljno. – Pomenuo sam da ćete doći, i sad bi da vas upozna. Ne ostavlja me na miru.
 - Zašto se ne javiš?

32

Sa malog laptopa, obli ženski glas i izlomljena linija ritma zapliću se u šaru. Muhamed sedi po turski i staklasto nas gleda, dok mu šake polako cepkaju komad hartije.

– Halil mi je drug iz detinjstva, iz Aleksandrije. Pametan, čita knjige, al' prso. Ozbiljno lud. Halucinira. Onda je upozno nekog hodžu i ovaj ga ubedio da počne da se moli.

- Dobro, možda mu je to...
- Nije! Navuko galabiju, pustio bradu, presto da piye. Kaže, bolje mu je, bolje spava. Uzme onaj tespih pa mrmlja i broji zrna, hiljadu, dve hiljade puta الله أَكْبَر, Bog je najveći.

– Smiruje ga – kaže Marko.

Abadan otpije pola čaše u jednom gutljaju.

– *Smiruje ga?* Spakovo kufer i odselio se u svet iz mašte! Prorok reko ovo, prorok reko ono, ovo smeš, ono ne smeš, Jevreji vladaju svetom, naša zastava je masonska, *koka-kola* znači *nema Muhameda i nema Meke!* Psihoza! Iz jednog ludila u drugo! Sve vezati za krevet i lečiti elektrošokovima, dok ne pocrkaju kao...

– Sve vernike?

– Sve ljudе.

Setim se da sam prošle noći, kad sam pošao u WC, čuo svađu iz njegove sobe. Bar tri glasa, možda četiri: jedan žučan i pun zlobe, ostali uplašeni i tihi. Posle sam zaboravio. Mi spavamo do ulaznih vrata, kako je moguće...

– Čekaj – kaže Marko – kakva sad koka-kola?

– Jedan od bezbroj arapskih tripova, kao svi nas mrze i hoće da nas unište. Uzmeš natpis *Coca-Cola*, staviš pred ogledalo, i onda čitaš unazad, ono veliko *C* izgleda kao arapsko *l, la*, što znači *ne*, pa *o* liči na arapsko *m...* – Abadan zastane, zbumen. – Čekaj, zašto ja pričam ova govna?

5 U

Kasno popodne, smog, mutnilo, oker. Abadanov drug Arsani vodi me u šetnju oko tvrdave El Kala.

– Šta ima ovde?

– Najveće siromaštvo, druže. Karafa: *Grad mrtvih*.

Između citadеле i autoputa mrsi se pletivo grobova i straćara, spomenika i čajdžinica, turbeta i motocikala, mauzoleja i internet-kafea. Plave šalukatre, žuta okna, stotine tufnastih senki antena.

– Ovo je groblje?

– Prastaro – kaže Arsani. – Sahranjuju još od sedmog veka.

– Zašto žive ovde?

– Egipat je traka oko Nila. Sve drugo je pustinja. A osamdeset miliona ljudi! Nema mesta.

Predjem pogledom preko prolaznika. Nijanse kože: bakar, ugalj, čilibar, čamovina, pesak, ulje, gar. Ljudi šetaju između grobnica, smeju se, igraju mice i prodaju leblebjije.

– Reci ti meni, druže, otkud vi kod Abadana?

– Videli smo profil na jednom putničkom sajtu, pisali...

– Ko mu je pisao?

– Lazar. Što?

Gledam kaligrafske šare na grobovima; možda bi Lazar mogao da ih pročita. Stvarno, zašto nas je Abadan primio? Usamljenik, čudak, očigledno ne voli društvo. Sve vreme imam utisak da se obraća samo Lazaru. Zašto me je poslao u ovu šetnju? *Moraš videti Karafu*.

– On mrzi ljude – kaže Arsani. – Čak i mene.
– Dugo se zname?
– Sa fakulteta. Nije bio ovakav. Počelo je pre par godina, kad mu je mama... Znaš, ona je u ustanovi... u bolnici. Otad se promenio, postao je agresivan, svi beže od njega. Prepričava stvari koje se *nisu mogle* dogoditi, pominje ljude koji ne postoje. Eto, i to sa tim glumcem... Izvini, druže – Arsani odmahne glavom. – Nije lepo, čovek nije tu.

Sunce ponire u čatrlje Grada mrtvih. Provučemo se ispod rublja okačenog između dva stećka i sednemo na banak. Na donjoj strani Arsanijevog ručnog zgloba ugledam malu tetovažu ravnokrakog krsta. Pogledi nam se sretnu i on kao da se postidi.

– Kopt – kaže. – Tetoviraju te kad si beba. Ne pitaju te. Glupost! U jednom je Abadan u pravu. Ljude treba pobiti.

– Je l' svi Kopti imaju tetovažu?

– Sami sebe obeležavamo! Ćale se nagne nad kandilo i veruje da je *poseban*. Šef ga kinji, pa dođe kući i... Je l' znaš ti, druže, da ovde svakome u ličnoj karti *mora* da piše veroispovest? Ili si musliman, ili hrišćanin, ili Jevrejin. Četvrta opcija je – *crtica*. Ali to tek odskora, posle velike borbe.

34

– Ti si *crtica*?

– Ne zvuči loše, zar ne? *Crtica*.

6 M

Sa sajta sudanskog Ministarstva spoljnih poslova naglas čitam šta je potrebno za vizu.

– Pismo preporuke?! – Uroš mamurno protrlja oči.

– Aha. Od naše ambasade. List papira, na kome piše... – ponovo se zagnjurim u monitor – *Molimo vas da našem građaninu, tom-i-tom, izdate vizu za Sudan. Hvala.*

Ambasada se nalazi na ostrvu Zamalik, među drvoređima i vilama oko kojih teče Nil. Sa visokog zida štrči nova srpska zastava.

– Trideset evra! – kaže šalter.

– Ali to je samo rečenica na papiru! Zajedno trideset?

– Po osobi.

Pružimo novac i sednemo u polumračnu čekaonicu. Na zidovima su

žućkaste fotografije Kopaonika, Dunava, Uvca, Fruške gore. Na kauču sedi grmalj u pedesetim godinama, u firmiranom odelu, zavaljen kao kabadahija. Pred njim, otvorena akten-tašna sa brdom papira.

- Putujete, momci?
 - Na jug – kaže Uroš.
 - Crnkinje, a? – namigne grmalj. – Ako, ako. Ko ne bi? Slušaj, da vam kaže čika Aca. Ako ćete dole, nije jeftino.
 - Mi putujemo skromno...
 - Jes', skromno! Kol'ko para tol'ko muzike. Od čega ćeš da platiš hotel?
 - Ne idemo u hotel – kažem. – Idemo kod ljudi.
 - Kakvih ljudi? Odakle?
 - Sa interneta.
- Čika Aca nas pogleda ispod oka.
- A gde vi to uopšte idete?
 - U Sudan.
 - *Sudan?!* – on se nagne ka nama. – Nemoj da se šalite! Tamo je rat. Znam ja *dobro* šta je Sudan! Kolju se na jugu, kolju se na zapadu, zemlja se raspada. Tamo jebe lud zbumjenog!
 - Ne idemo u te delove – kažem – biće sve dobro.
 - Ma otkud ti znaš ‘de će ko da zapuca, je li? Slušaj čika Aca šta ti kaže. Ja živim u Africi! Između Egipta i Sudana nema puteva, samo taj jedan brod na Nilu... Išo je nedavno jedan moj drugar, jedva je živu glavu izvuko. To nije brod, to je ploveći zatvor! Šverceri, robijaši, secikese, lopovi, nose oružje dole, za ratove. Civilizacija prestaje kod Asuanske brane! Dalje su samo mine i ljudožderi... Što ne odete u Šarm el Šeik?
 - Mi mislimo da...
 - Da *mislite*, ne biste išli u Sudan. Sad ste najpametniji, a dosta je jedna glupost da ti usere ceo život.

35

7 L

Nidžma ima beo ten, svetle oči i riđu kosu. Dok šetamo, mladi besposličari oslonjeni na zidove povremeno zazvižde ili nešto dobace, misleći da je strankinja. Oko nas su smede zgrade od zemljanih cigala, sa balkonima punim veša, golubarnika, satelitskih antena. Fina drvena čipka skriva prozore od

pogleda.

– Ne shvatam – ona se nelagodno osvrne – zašto šetamo ovde?

– Hteo sam da vidim stari grad.

Pod tankom skramom prašine i čadi izranjaju fasade, fikusi, ljudi, minareti, mačke. Prodavac voća, odevan u belo, gura drvena kolica i više. Dete pušta najlonskog zmaja sa crvenim kineskim slovima.

– Ne volim ovu halabuku i prljavštinu – kaže ona nervozno.

– I to je Kairo.

– Možda. Ali ne *moj*. Ovi ovde... – Nidžma glavom pokaže dućandžiju. – Video si im čela?

– Misliš na fleku?

– زبیب, *zabiba* – kaže. – Molitveni ožiljak.

– Šta je to?

– Treskaš čelom o pod, kad klanjaš. Dok ti se ne zamuti! Onda trljaš glavu o prostirku, do krvi. Ranije je to imao poneki deda, a sad klinci kupuju serdžade od slame, da bude brže.

Mnogi prolaznici imaju čvorugu na čelu, iznad mesta gde se susreću obrve. Braonkastu, zelenocrnu, često ispupčenu i tumoroznu, ponekad obraslu dlamom. *Zabiba. Suvo grožđe.*

– Deklaracija robe – Nidžma se gadljivo namršti. – A znaš šta je najtužnije? Neki veruju da će, na sudnji dan, zabiba da zasvetli. Kao reflektor!

Na bazaru El Halili, ljudi galame da im iskoče žile na vratu, automobili grokću i riju trotoare, vijaju prolaznike, guraju ih u dućane i sabijaju uza zidove. Dosta, kaže ona, ne mogu više.

Autobus nas ostavi na bulevaru od betona i stakla. Na ulazu u tržni centar zaslepi me blesak svetala, izloga, okičenih jelki. U visokom središnjem holu, među palmama i stubovima, visi Deda Mraz u prirodnoj veličini, u sankama koje vuku crvenonosi irvasi. Iz njega krči božićna melodija, *oh jingle bells, jingle bells...*

– E tako – kaže Nidžma. – Ovde se već može disati.

– Živiš u Nasr Sitiju?

– Da. Tu mi je i ordinacija. Zubarka, sećaš se?

– Kako ti ide?

– Nikako! I dalje živim sa mojima. Sat sa Pajom Patkom na zidu, plišani meda u krevetu, lutke u regalu, mama te budi za posao... A dvadeset sedam godina!

– A da se odseliš?

– Ne ide to tako – Nidžma me pogleda prekorno. – Nismo u *Evropi*. Jedino ako se udam.

Upoznao sam je na internetu, devedes' devete. Dopolisivali smo se dugo, četovali, učila me je arapska slova. Setio sam je se pred put, čitavu deceniju kasnije.

– Volela bi da se udaš?

– Jok – ona odmahne glavom i kosa joj poleti na sve strane. – Egipatski muškarci su kreteni, omatorele pubertetlje.

– Pa šta ćeš onda?

– Ne znam, Lazare. Nekad se probudim noću i mislim: *idem*. Uključim računar i čitam o vizama, poslovima, aerodromima, zelenim kartama, post-diplomskim... Znaš koliko nas odlazi iz Afrike? Davimo se u moru, trpaju nas u logore. Okej, ja sam obrazovana, bilo bi lakše. Zubi se svuda kvare, zar ne? A onda se uplašim, setim se mame i tate, setim se koliko je svet strašan, koliko u njemu ima ljudi. I zavučem se nazad u krevet.

– Imaš jednu prednost – kažem. – Ukljupila bi se izgledom.

– Da – ona se osmehne. – To je čudna priča, što sam ovako bela. Niko ne zna ko mi je deda. Pričalo se da je bio neki vojnik UN, iz istočne Evrope. Za vreme Suecke krize. Možda mi je od njega ova crvena kosa... Baka nikad nije htela da kaže.

– Je l' imao sve prste na rukama? – setim se Muratovog oca.

– Prste? Nemam pojma. Zašto?

Pričamo još malo, dok ona ne pogleda na sat i kaže da je vreme da pođe. Zamoli me da pazim na sebe u Sudanu. Zagrlji me i uđe u taksi.

Kroz sumrak pešaćim ka Abadanovojo zgradi. Sive soorealističke gromade podsete me na novosadske Limane, stan mojih roditelja i beskrajne sate četovanja na internetu, noćima, godinama, čudna onlajn prijateljstva iz tinejdžerskih dana sa ljudima koje nikada nisam video. Šta sam tražio? Mujezin zaurla poziv na večernju molitvu. *Nidžma*, pomislim, نجمة, *zvezda za sebe*. Osetim grč usamljenosti i ubrzam korak.

8 U

Arsani vodi Marka i mene na koncert izvorne muzike. Lazar je ostao kod kuće. *Boli me grlo. Mrzim koncerete*. Kao da mu je sve dosadno. Zašto uopšte putuje?

Na bini stoji punačka žena tamne kože i krupnih nozdrva, sa čipkastim velom preko očiju. Iza nje, muzičari štimaju instrumente: nekoliko drvenih i limenih bubenjeva, kontrabas, daire, frule, saks i neki kojima ne znam imena.

– Ovo je državni klub? – pitam.

– Ma daj – kaže Arsani. – Kad bi ovo naša država plaćala? Vlasnik je profesor lingvistike. Ostavio je faks, putovao po Egiptu i sam tražio muzičare. Pogledaj lica: od Sinaja do Sudana, od Aleksandrije do Nubije.

Reflektor obasja pevačicu, daire zazveče, salom se zaori kitnjasti lelek, Ela Ficdžerald, Esma Redžepova, sevdah. Kao one večeri kada smo birali domaće pesme za DVD: poneki triler, poneki ton, a opet... Tam bubenjeva! Složen. Asinhron. U meni završte boje i počnem da lupkam šakom o koleno.

– Radi, a? – pita Arsani, cinično se osmehnuvši. – Kao i ostale strance.

U publici su uglavnom zapadnjaci: alternativci, hipsteri, latalice, ostareli hipici, momci sa dredovima, devojke u pantalonama od grubog lana.

– Zašto dolaze samo stranci? – pitam.

– Niko ovo ne sluša. Samo ljigavi arapski pop. Ovo nije muzika, druže. Ovo je *muzej*. Zanima isključivo *vas*. Vama se i prodaje – Arsani skupi oči. – Eto, snimi pa okači na blog. Orijentalni začin, fantazija.

– Nemoj tako – kaže Marko. – Nije istina da mi...

– Ali jeste. Dolazite iz sredene Evrope i pišete o nama, ciganima, bednici-ma, koji nismo u stanju da pišemo o sebi. Šta vi možete znati o životu na ovoj deponiji? Nemoj da se ljutiš, druže, ali ja *mrzim* putopise.

– Mi – zastanem – baš i nismo *sređena* Evropa.

– E pa, druže, onda piši o vama. Ionako sve što ovde vidiš – Arsani me pogleda – sve to *sam* izmišljaš.

9 L

Kej je pust. Šećerna vuna uličnog prodavca ružičasto svetluca pod banderom. Po Nilu plutaju neonska slova kockarnica.

– Kairo – Abadan potegne iz flaše – valja jedino noću.

– Zašto?

– Tad pukne duša pa ispliva što nije za dan. Ne znaš koga ćeš sresti, kako će se završiti. Hiljadu priča.

– Zapisuješ nešto od toga?

– Sve.

Kupole Egipatskog muzeja presijavaju se u noći. Mračne sobe, posmrtnе maske, srca u činijama, duge police sa poslaganim mumijama. Sa trga Tahrir skrenemo na istok, ka džamijama i sirotinjskim četvrtima starog grada.

– Abadane – Uroš obriše usta i doda mu flašu – aj nam ispričaš neku od tih priča.

Hodamo polagano. Muhamed zuri u asfalt i mrmrlja na rubu čujnosti, sav zaokupljen, kao da se moli ili nešto broji. Sekunde, cigle u bankini, rupe, svoje korake? Dve prostitutke stoje na raskršću, *dobro veče Abdi*, on ih ne čuje ili se pravi da ne čuje.

– Bio sam ovde – kaže naglo – u ovom kraju. Kasna noć, skoro jutro. Ulice prazne, sve zamandaljeno, mesečina pada po pločniku. Prošao sam pored jednog klošara koji je spavao pred džamijom. I... odjednom sam *shvatio*.

Abadan nagnе flašu i povuče dobar gutljaj, pa hukne i strese se.

– Pre mnogo godina, nestao je jedan poznat glumac. Novine piskarale, televizija trtljala, pa prestali. Voleo sam ga. Suptilan smisao za humor, nikad nisi siguran je l' ozbiljan...

– Taj klošar... To je bio on?

– *Učinilo* mi se. Al' dok sam razmišljao već prođem dalje, i kažem sebi kako sam sve izmislio. Nekad vidiš nešto i misliš, da l' da se vratim, i samo produžiš i gotovo. I tako sam hodao napred sve dok nisam došao ispred iste one džamije.

Oko nas je noć, prašnjavao drveće fikusa, ispucali trotoari, zgrade pocrnele od automobilske gareži.

– Kako je izgledao?

– Izmučeno. Staro. Koščat, visok. Seda brada.

– Šta si uradio?

– Rekao sam mu da znam ko je. Ne treba da se plaši. Ja znam šta znači tajna. Pozvao sam ga kod sebe. Bio je prljav i odrpan, ali džepovi su mu bili puni novca. Bio je... duševno bolestan.

– Nisi se bojao? – pita Marko.

– Čega?

– Kako bolestan?

– Ne znam. Ne razumem se u te stvari... Kaže da je zato pobegao, kad je osetio da gubi razum. *Nisam hteto da upropastim živote onih koje volim*, tako je rekao. Ali ne možeš znati šta je istina. Oni uvek lažu.

– Šta je onda bilo?

– Ostao je kod mene pola godine. Često je bio lucidan, pa smo pričali. A nekad bih došao s posla i shvatio da me ne poznaje. Počinjao bi da vrišti, plače. Mislio je da glumi u filmu, ili da smo u Aleksandriji, ili da sam došao da ga ubijem. Posle bi se smirio i sve bi prošlo.

– Gde je on sada?

– Pogledaj – Muhamed pokaže masivne zidine sa kupolom i tri minareta.

– Ovo je El Azhar, rasadnik islamske gluposti i najstariji univerzitet na svetu. Sve fakultete treba zatvoriti i od njih napraviti ludnice. Rešetke na prozore...

– Šta je bilo sa glumcem?

– Ništa.

10 U

Podne i miris alkohola. Zevnem. Izvučem se iz vreće, uključim laptop, otvorim blog.

– Hej! – viknem.

40

– Spa-vam – zakrči Lazar.

– Dosta ste spavalii. Dodite da vidite ovo!

Ispod prvog članka nanizao se stog komentara: *Bravo; Svaka čast; Jedva čekam nastavak...* Milena kaže: *Šareno, šašavo, inspirišuće i mirišuće!* Ela piše: *Nekim dijelovima sam se ponovo vraćala da ih još jednom proživim.* Panonski veli: *Ne mogu da verujem da ste poneli papriku!* Braker dodaje: *Sve vam želim.*

Čitamo svaki komentar ponaosob, poput ličnog pisma.

– Idemo – kažem – po tu sudansku vizu?

Iznad kapije, zastave Egipta i Sudana. Levo: crveno-belo-crna trobojka i zlatni jednoglavi orao. Desno: isto to, al' umesto ptice velik zeleni trougao. Sa obe strane vrata stoji po jedan vojnik u uniformi kamene boje, lica crnog kao ugalj, sa dugom puškom uprtom ka nebu.

Miris birokratske memle, vlažnih papira, obuđalih zidova. Čekaonica je puna sveta, mahom siromašnog, u belim haljinama ili crnim feredžama. Kože u nijansama braonkaste i crne, lica zbumjena, ponosna, nervozna, rastrojena. Vrati se mamin pogled, čutanje pred odlazak. Uzvik grmalja iz naše ambasade: *Sudan!*

- Odakle? – pita šalter.
- Srbija – kažem.
- Srbija, a? – čata podigne obrve.
- Znate gde je Srbija?
- Znam ja *dobro* gde je Srbija – cokne i spusti naočare. – A znam i gde je *Bosna*.

Pružim mu štos papira, sa onim pismom preporuke kupljenim od našeg konzula.

- Bosna, Bosna – on zanjiše glavom.
- Hoćemo dobiti vize? – pita Marko.
- Dodite ujutru.

Taksi nas vozi do Abadanovog stana. Ulicama poluprozirnim od peščanih vetrova promiču stari dućani tepiha, pregaženi mačori, vesela deca, bolesni konji, zaljubljeni parovi. U glavi, kao utvara muzike, kao jedan od glasova sa onog koncerta, čuje se *Snijeg pade na behar, na voće...* Šesti razred, septembar, tata vežba na harmonici *Dallape Supermaestro IV*, ide emisija o Bosni, rupe od kuršuma, Tjentište, Neretva, Srbinje. *Ne*, tata opsuje, *nego Ruanda, govnjiva Ruanda, eto šta je*.

Zar nije Ruanda u Africi, tata?

Nije.

41

11 L

Otvorim oči: crno. Ustanem i podem kroz lavirint hodnika i vrata. Napisam prekidač. Bela svetlost obasja malu sobu. Pločice, par okruglih jastučića, čilim. U uglu, hrpa papira ispisanih lepim arapskim pismom. Mahinalno se zadubim u šumu alefa. Nešto nije u redu sa ovim, nešto...

- Nesonica? – trgne me dubok glas.
- Vidim da nisam jedini.
- Ja sam navikao – Abadan sedne na prostirku. – Čitaš?

Svetlost padne na premoreno lice. Kese podočnjaka, opušteni obrazi, polusklopljene oči. Debele usne iskrivljene u prezriv osmejak. Shvatim da u ruci i dalje držim list.

- Izvini – spustim ga na gomilu. – I tako ne razumem.
- Napolju si pričao.

- Učio sam nekad – kažem. – Znam nešto malo.
- Zašto si učio?
- Kad si klinac radiš svašta. Posle sve manje.
- Pa, došao si ovde.

Abadan kao da nekud ode, ostavivši svoje telo u sobi. Pogled mu se izgubi i rasplete, ne gleda ni u šta. Rano ujutru imamo voz za Asuan, a tamo hvatamo onaj brod, onaj *ploveći zatvor*. Mi ćemo otići a on će ostati ovde, u ovom jezivom stanu punom prljavštine, glasova i ispodvlačenih knjiga. Sve vreme imam osećaj da među nama lebdi nešto sramotno, nedorečeno. Pogledam papire i shvatim da su ispisani *različitim rukopisima*.

- Nikako da te pitam – piskutljiv glas. – Od čega živiš?
- Prevodim – kažem. – Povremeno piskaram za časopise. Ili držim časove jezika.

– Imaš prijatelje?

– Slabo – kažem. – Ti?

– Par, iz detinjstva, kao Halil i Arsani. Čista inercija. Pa vidiš, telefon nikad ne zvoni.

– Usamljen?

– Ne – on pogleda hrpu papira.

– Priče iz noćnih šetnji?

– Legneš, i onda krene. Boli u grudima. Srce raste, da prsne. Gušiš se od viška, od sebe, *ono* te vreba. Gledaš ga, gleda ono tebe, misli kako da te ščepa, misliš kako da se izmigoljiš, da odložiš. Onda izađem da hodam. Ako zaspim, uvek isti san.

– Kakav?

– U Aleksandriji sam, kod mojih. Uđem u dnevnu sobu, otac sedi u fotelji. Kada mu pridem, vidim da nije pravi, da je lutka. Ljudi na ulici su takođe lutke, ali to mi ništa nije čudno; tražim majku jer znam da je *ona* i dalje prava. Kad stignem na obalu, mora nema. Samo ivica i crna jama. Odjednom čujem mamin glas kako mi govori nasumično poređane reči. Ne znaće ništa.

– Jezivo – kažem. – Pisanje pomaže?

– Popusti pritisak.

Muhamed pogne glavu i zapilji se u šaru na asuri, cik-cak liniju koja se vraća u početak i zapliće u sebe. Gledam široko čelo, bikovski čvornovato i divlje, napregnuto kao da će se razleteti u komade, i poželim da ga zagrlim, da mu kažem da će sve biti dobro.

– Nisi mi rekao za glumca – kažem – kako se završilo.
– Otišao je. Jednom sam došao kući i nije ga bilo.
– Tek tako? Zašto?

Nešto kvrcne o sijalicu, senka klizne po sobi.

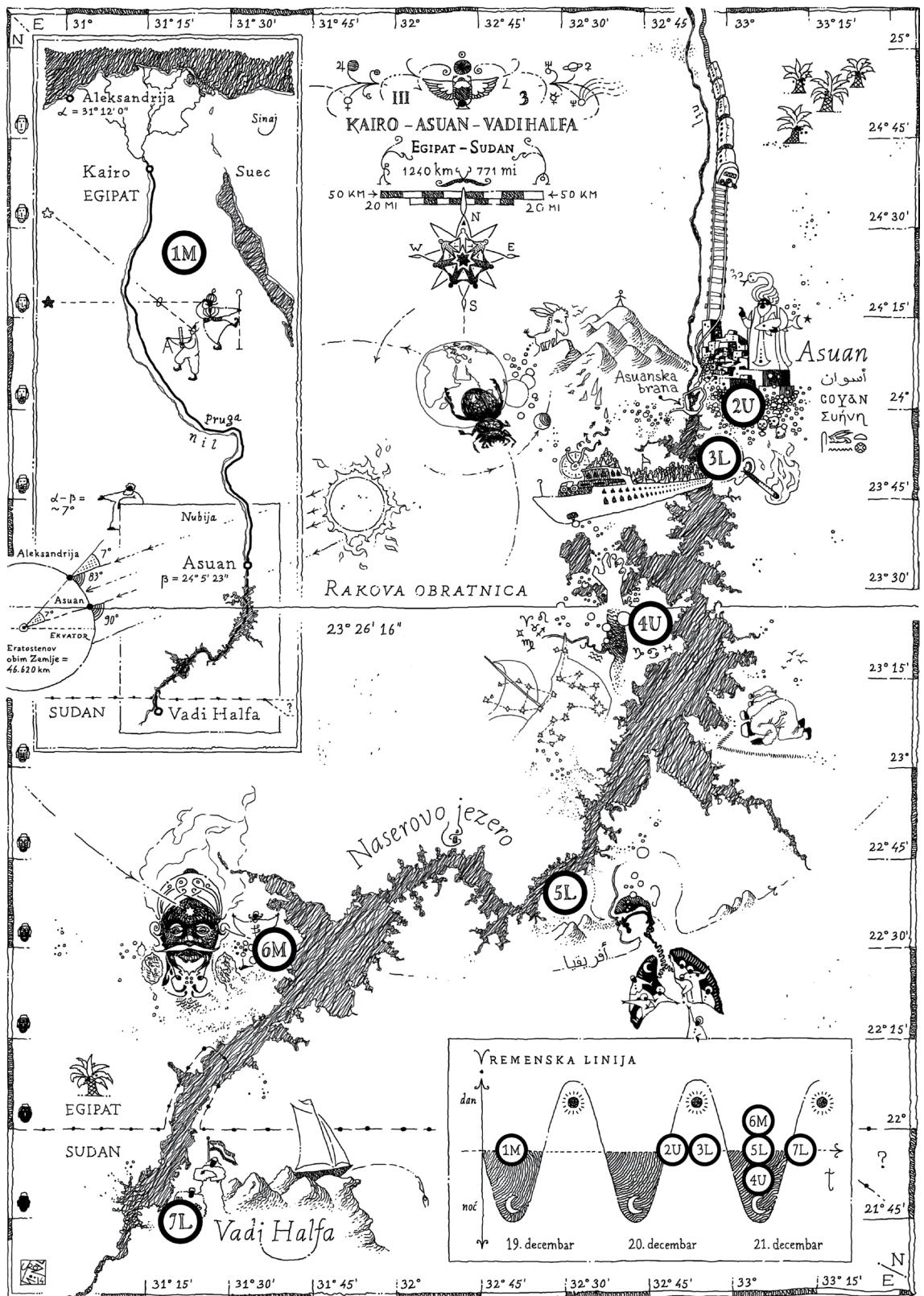
– Možda... Možda je nešto naslutio.
– Hteo si da mu pomogneš, zar ne?
– Otkud ti to?

– Dobro – pitam – *zašto* si ga onda doveo?

On podigne glavu. Svetlost prodre u tamnozelene zenice, uplašene, brze.

Ćutanje ispuni sobu.

III

.....

1 M

Voz mili niz mapu. Noć je. Zamišljam tanku liniju železnice uz plavu štaftu Nila. Na kraju je džinovsko jezero.

Put kao da traje već godinama, još otkako sam otišao u Beograd da studiram. Autobusi i vozovi, spavanje u studentskom domu i kod poznanika, a posle po trgovima i parkovima. Prijatelji se šale kako ne smeju da me pozovu u goste jer se boje da ēu ostati.

- Odakle polazi taj ploveći zatvor? – pita Uroš.
- Sa Asuanske brane – kažem. – Deset kilometara od grada.
- Ne može kopnom?
- Jok. Samo brod, jednom nedeljno.
- Koliko imamo do Asuana?
- ‘Iljadarka.

Kondukter u razdrljenoj košulji proviri kroz vrata, šmrkne i otetura se niz hodnik.

– Asuanska brana – kaže Lazar. – Je l' znate da je trebalo da je podigne jedan naučnik, još u jedanaestom veku? Ibn el Hajtam. Sultan ga je poslao da spreči poplave Nila...

- Čime se bavio?
- Svim i svačim. Oborio je Aristotelovu teoriju da je Mlečni put deo Zemljine atmosfere. Shvatio je da, zbog odsustva paralakse, zvezde moraju biti mnogo *dalje*.
- Šta je bilo sa branom?

– Otišao je u Asuan i shvatio da to ne može da se napravi. Al' nije smeо da kaže sultanu, pa je rešio da glumi ludilo. Stavljen je u kućni pritvor. Pred vratima su stajali stražari – Lazar zastane. – Znate šta je najčudnije u celoj priči? Posle je sam *sultan* poludeo! Jedne noći je izašao da prošeta po vrtu, i nestao... Zvali su ga *ludi kalif*.

Kloparanje voza se pojača. *Ludilo*. Setim se Abadana i podiđe me jeza. Kroz prozor se vidi samo crno.

2 U

Budimo se u zoru, pešaćimo do kraja grada i dižemo palac. Predgrađa Asuana guše se u prašini. Prolazi petnaest minuta, pa još petnaest. Prođe poneki auto. Niko ne staje. Pored noge mili crni tvrdokrilac, rođak jelenka, skarabej. Starim Egipćanima je svakoga dana gurao sunčev disk preko horizonta. Ovaj ne gura sunce; gura malo, savršeno oblo govno.

- Nismo ovo baš najbolje isplanirali – kaže Lazar.
- Ako zakasnimo na brod... – progunda Marko.
- Polako – kažem. – Ima vremena.
- A kontrola na granici? Ima da...

Gume zaškripe. Pokupi nas deda Hasan u brektavom folksvagenu. Kuće se proređuju, pokoja nedovršena viri iz pustinje, da bi na kraju ustupile mesto zastrašujućem kamenjaru: čitava brda lomljenih gromada i sitnog šljunka, od horizonta do horizonta.

- Šta je ovo? – pitam.
- Šut! – kaže Hasan. – Još otkad su izgradili branu.
- A pre toga?
- Dok sam bio dete, ovde su bile njive, palme... naša stara kuća. Otac, majka i nas šestoro. Onda su došli vojnici i rekli da se pakujemo. Mis’iš da nas je neko pito?
- Od tada živite u Asuanu?
- A kud ču, sine? Vi, mladi, eto... Vrag vam dođe, pa na put... Ej, a ja vam se ne bi' iz moje kuće mako pa sve zlata da mi daju.
- Ali – umeša se Marko – zar nije brana mnogo značila za ovaj kraj?
- Slušaj, sinko – Hasan utiša glas – ne dira se božja reka. Veliki greh! Komunisti su podigli to čudo, a šta smo dobili? Uz razvoj – dugove. Uz navodnjavanje – jalovinu i isparenja. Videćeš šta su napravili. Čitavo more! Mapu sveta su izmenili.
- A poplave?
- Prestale. Ali Bog je mudar, pa te kazni na čupriji. Brana pravi mrtvaje, a tu se kote vodenim puževi i prenose tog đavola, tog... Zamoćiš nogu u reku, prođe ti kroz kožu, uđe u tebe, položi jaja i nikada ne izade! – Hasan zažmuri i namršti se. – Moj bratanac... Ej... Došli bolovi, padavice, otišlo na mozak, na dušu... Tragedija. Nemojte se šalom šaliti, deco, da dirate vodu Nila!

Pogledam svoju šaku, kojom sam juče radosno sekao reku.

3 L

Zeleno jezero sija na suncu. Na koritu broda su ožiljci rđe i natpis *Bog je velik*. Kroz baržu, ploveću carinsku kancelariju, izbijamo na palubu, gde već niču piramide od kutija, televizora, nameštaja, smotanih tepiha. Između njih trče smedji ljudi u haljinama, viču i povremeno se zakoprcaju u mreži užadi i sajli.

Potpalubljem se širi kiseli miris znoja. Kao u nekom od pustolovnih romana koje sam gutao kao klinac: beli jedrenjak u pustoši okeana, a za kormilom kapetan Blad ili Crveni gusar. Iz knjige sevaju sablje i odjekuju koraci po dasci, zidovi blede i nestaju a grudi se nadimaju novim vazduhom, oštrim kao da već dolazi iz daljine. Kad izademo, to će već biti Sudan.

Priđe nam sredovečan crnac u uniformi. Krupan, tupog pogleda, neobrijan, sa belom kapom na glavi i otkinutim dugmetom na prsima.

– Ja sam kapetan Šaban – kaže. – Odakle?

– Iz... Srbije.

– Aha – kapetan se namršti. – A šta ćemo sa Bosnom?

Šaban nas besno posmatra. Muve zuje. Ljudi se smeju. Kotrljanje buradi nad glavom tutnji kao grmljavina.

– Ajde gore! – kaže. – Ponesite pasoše.

Tera nas kroz uske hodnike, uz stepenice, do sobice u kojoj se zamaramljena devojka i mršavko sa stetoskopom guraju za pisaćim stolom. Devojka nam uzme pasoše. Mršavko pokaže Marku da se sagne. Zabije mu toplomer u uvo, klimne glavom, devojka tresne pečat.

Mršavi doktor izvuče toplomer iz mog uha i pokaže mi displej: 38°C. Devojka ubaci moj pasoš u fioku.

– U čemu je problem?

– Svinjski grip – kaže mršavko nezainteresovano. – Epidemija.

– Ali ja sam zdrav! Mogu li da uđem u Sudan?

Doktor odmahne glavom.

23.9709, 32.8961

49

4 U

Alah akbaaaar! – zatrešte zvučnici na palubi. Letnja jara naglo se pretvara u miholjsku svežinu. U daljini se nazire tamna štrafta Asuanske brane. Gola brda kreću se unazad. Pogledam na časovnik: kasnimo dvanaest sati u polasku.

Sednem pored čamca za spasavanje i počnem da piskaram. Zažute se prve zvezde: Aldebaran, Betelgez.

– Šta to pišeš? – ženski glas.

Kraj mene sedne devojka svetlih očiju, prćastog nosa i ravne kose boje oraha. Suknja maslinasta, puna vezenih ornamenata i spiralnih mustri, a oko vrata velik fotoaparat. Pogleda me toplo i stidljivo i pomeri šiške sa očiju. Ruke mi zadrhće; stegnem beležnicu, da ne primeti.

– Dnevnik – kaže.

– Ja sam Alina. Iz Rumunije.

– Gle! Komšije – osmehnem se. – Uroš. Srbija, Banat.

– I ja! – ona se ozari. – Temišvar!

– Šta ćeš ovde?

– Fotografišem Sudan za *Nacionalnu geografiju*. A ti? Pišeš za nekoga?

– Pa... – zastanem – za naš Klub.

– Klub?

Naslonim se na krmu čamca i krenem da joj pričam o sajtu i blogu, našoj putničkoj zajednici, o noćnim planinarenjima, prikupljanju putopisa i stripova, o geografiji i mapama. Alina nasloni glavu na koleno.

50

– To je divno – kaže.

– Ipak nije *Nacionalna geografija*.

– Zato i vredi. Nije tezga, vaše je.

Njena ruka pode ka mojoj svesci.

– Da li mogu da vidim šta...

Između nas padne veliki ranac. Neobrijani dugajlja ispucale kože sedne u turski sed i zagleda se u pučinu. Kasne tridesete. Crte lica oštре i muževne. Kosa duga, plava, masna. Iz ranca štrči kupus knjiga i papira.

– Čuo *Srbija* – on se nagne ka meni – pa reko', da ošacujem.

– Ovaj... da – kaže zbunjeno – Srbija. Što?

– Moj čale je bio Srbin. Rođen u Staroj Pazovi. Šezdesetih je pobego u Australiju, tamo lovio krokodile i smuvo moju kevu.

– Stvarno? – Alina sklopi šake.

– O, da. Ali skoro da ga nisam ni upoznao. Tek poneka dogodovština...

Ipak, dovoljno da me zaintrigira.

– Bio si kad nas?

– Pre godinu dana. Prvo sam otisao u Pazovu, da vidim dedinu kuću. Tamo naleteo na neke pijane navijače. Oni oko mene, a ja se brže-bolje udarim u

grudi i viknem: *Srbin, Srbin!* Al' badava. Premlatili me.

– Strašno – snuždi se Alina.

– Zašto? – pitam.

– Jer ne znam srpski! Nisu mi verovali. Budale. Al' pusti... Ima ih svuda. Nego – dugajlja se okrene ka Alini – bio sam i u Rumuniji. Najlepša zemlja na svetu.

Alina se nasmeje a on se predstavi: *Džastin, latalica*. Osvrnem se oko sebe: nas troje smo jedini belci na palubi. Molitva se završila. Putnici se spremaju za počinak.

– Piskaraš? – Džastin pogleda moju svesku.

– Da...

– Ako, ako. Putnik treba da beleži. Tako sam i ja počeo.

– I ti pišeš? – Alina se okrene ka njemu.

– Šest putopisa. Romana, zapravo... – kaže on ravnim glasom. – Australija, Južna Amerika, Sibir, Indonezija, Mediteran, Kanada... Sad je na redu Afrika.

– Kakav putnik!

– Lako je putovati – kaže on. – Al' treba naći *svoj* put. Danas je putnik rob potrošačkog sistema. Govore mu gde da ode, koliko da vidi, šta da oseti. Gazde puste stoku na ispašu. Zato ja u svojim knjigama ponavljam – Džastin zabaci glavu – kako putnik treba da se *oslobodi*.

– Sloboda, baš tako! – vikne Alina.

– Čekaj – kažem – od čega se sastoji ta *sloboda*?

– To moraš sam da naučiš – on me pogleda sa visine. – Ali pošto si mi simpatičan, pomoći će ti: subverzija je u odricanju. Otvoriš um, ostaviš drage osobe i podeš u potragu za *snom*. Spavaš po skvotovima, stopiraš, pešačiš, ne daješ pare gazdama. Ne vezuješ se. Odbaciš sve materijalno i prepustiš se Velikom Ničemu. I putovanje postane *život*.

– A ljudi? – pitam. – Gde su u tome drugi ljudi?

– Eh. Tek poneko vredi da uđe u knjigu. Ostali su šum na traci.

– Bezwredni?

– Osluškuj – Džastin prisloni dlan na čelo, pa na grudi. – Pa ćeš naučiti da čuješ. To je razlika između obične i spiritualne osobe.

Alina klekne i nagne se ka njegovom rancu. Linija njenih leđa, njenog vrata... Zaželim da pobegnem.

– Mogu li da vidim šta čitaš? – prošapće.

– Dabome – kaže Džastin. – Al' to su trice. Većinu knjiga šaljem nazad za

Melburn. Za svoju biblioteku.

Naslovi padaju po palubi: kabala, Koeljo, Hese, istorija kanabisa, Kundera, bitnička poezija.

– Jao! – uzvikne Alina. – Kundera! Moj omiljeni pisac.

– Majstor – on zabaci kosu.

– Ma daj – kažem. – Kundera je samo...

– Umeš bolje? – Džastin baci pogled na moju beležnicu.

Odmahnem rukom i zagledam se u nebo. Dok njih dvoje razgovaraju o Kunderi i hašisu, posmatram kako se južna sazvežđa dižu iz goleti, iz nilskog katrana. Nebo čudno, bezimeno. Nebo sasvim drukčije od našeg. Setim se stare Afrike Rastka Petrovića: *Postelje su bile nasred dvorišta, pod samom kupolom nebeskom. Ležeći kao tad, nikada ja nisam video toliko i takvih zvezda.*

– Ej, zvezdoljubac! – vikne Džastin. – Šta nam kažu zvezde?

– Ne znam. Ove prvi put vidim.

– Kako?

– Ovo su južna sazvežđa. Ne vide se sa severne hemisfere.

– Eh – nasmeje se on. – Pa južno nebo je *isto* kao severno, samo naopačke.

– Molim?!

– O, da. Kao u ogledalu.

– Glupost!

– Ma je li? – on me prostreli pogledom. – Dozvoli da ti objasnim. U sve-miru nema levo i desno, gore i dole. Zemlja je samo kamen u beskrajnom etru. Objasni mi kako se to nebo *menja* dok se krećeš ka jugu? Nema, dečko – oholo se nasmeje – severnog i južnog horoskopa. Zodijak je jedan za svaku dušu.

Odem u utrobu broda, zagušljivu, smradnu, krcatu kutijama i telima. Lazar leži među njima, na podu, pored naših ranaca. Izvadim mape zvezda i krenem nazad. Usput, na palubi, ugledam Marka. Pored njega sedi crni grmalj i priča, zaneseno šireći ruke.

Produžim do Aline i Džastina i rasprostrem mapu.

– Vidiš – kažem – ovo je severno nebo, ovo je južno nebo. Deli ih šta? Linija nebeskog ekvatora. Iznad ekvatora – zvezda Procion i sazvežđe Mali pas. Ispod ekvatora – Sirijus i Veliki pas. *Potpuno* različito. A sad pogledaj gore. Ona zvezda tamo nad brdom – uperim prst u Sirijus. – To je Veliki pas. A iznad...

– *Pas?* – Džastin udari rukama o pod. – Dobro si me setio. Treba da vidim kako je Brendi!

- Ko je Brendi? – pita Alina.
- Moj psić. Našao sam ga u Kairu, napuštenog, izgladnelog... Prošvercovao sam ga u torbi. Muslimani ne vole pse.
- Jadan Brendi!
- Ali – stanem, zatečen – zar ovakvo putovanje nije mučenje za psa?
- Uroše! – ona me preseče. – Šta bi bilo da ga nije usvojio? Možda bi ga ubili!
- Ko bi ga ubio?
- Idem – Džastin se okrene ka njoj. – ‘Oćeš sa mnom?’
- A šta ćemo sa južnim nebom? – pitam.
- Odmah! – Alina poskoči.
- Hajde, momčino – Džastin mi namigne. – Uživaj u tim tvojim zvezdama, pa se možda vidimo kasnije.

Alina ga brižno uhvati pod ruku i zajedno nestanu u mraku. Tri crvena svetla obasjavaju palubu: more usnulih tela i belih haljina. Poneko oko zasija u pomrčini.

Odem do komandnog mosta. U glavi se raspu koordinatni sistemi, eklipse i azimuti, pulsari, crne rupe i kosmološke enciklopedije. Davna nesopštiva ushićenja. Mobilnim telefonom obasjam mape i uporedim šeme sa oblicima na nebu. Bune me nova sazvežđa: crna kupola bez mere i kompasa. Postepeno, usred škripe, hrka i zadaha, obličja počnu da se preklapaju... Kanopus! Ahernar! Argo Navis: Jedro, Kobilica i Krma! Izgubljena argonautska lađa!

- Alo! Ti! – prodere se neko iz kabine.
- Okrenem se. Kapetan Šaban.
- Miči se odatle! To je mesto za posadu.

Pokunjeno se vratim do čamca za spasavanje i zavučem se ispod. Pomišlim kako sada – baš *sada* – prelazimo preko Rakove obratnice. *Tropi*, zažmurim i potonem u san.

Probudi me jutarnji poziv na molitvu.

5 L

Alah akbaaaa! – plačljivi glas proči kroz tavanicu i prospire se po glavama. Sunce bućne u jezero. Ležim na klupi i pipkam čelo. Temperatura? Smržavanje na *Šeherezadi*, dim u kafani *Hurija*... Pa još sve ono pijančenje sa

Abadanom. Zakašljem se. Zaboli u plućima.

Po povratku iz toaleta vidim da su mi zauzeli mesto. Legnem na pod i zlepim leđa za masne daske, između rashrkanih telesa.

Kakav li je pogranični karantin? Gvozdeni kreveti. Bela svetlost kroz mutne prozore. Da li će me vratiti u Egipat? Sediš kod kuće, čitaš, praviš čaj. Sve dobro, a opet – žulja. Onda ležiš na podu, u plovećem podrumu, a nečiji goli tabani vise ti pored nosa.

– Šta radiš tu? – glas kapetana Šabana dopre iz visine.

– Ležim.

– Ne može. Tu je prolaz.

– Bolestan sam.

Šaban opsuje na arapskom i ode. Pomislim kako mu lice izgleda kao da ga stalno teraju da jede kiselo: limun, divlje jabuke, turšiju. Ko zna koliko je života skrckao u ovoj ljusci. Natezanja sa švercerima, drhtanje motora, noćna plovidba, jezero. Plava kap okeana, a okolo – pustinja. Brod se blago zaljulja. Zažmurim.

Prene me tresak. Usledi nervozno šuškanje, kao pir pacova u brodskoj kujni.

– Uroše – kažem – pusti me da spavam.

– Ne mogu da je nađem! – on nastavi da kopa po rancu, tik pored moje glave.

– Papriku?

– Šta buncaš? Zvezdanu mapu!

– Slušaj, bolestan sam...

– Australijanac! Nabeđeni mislilac! Znaš *šta* mi je rekao?

– Znam.

– Južno nebo isto kao severno! *Ti* ćeš da me učiš...

Izvuče tabak papira i trijumfalno ga protrese u vazduhu. Zatim bezdušno izgazi ljude i nestane u mraku.

Cele se noći prevrćem po daskama. U košmar ušeta čovek bez čula, junak priče koju sam u detinjstvu pisao, i shvatim da to nije bila jedna nego čitav niz priča, u nastavcima, prekrnjanih i dopisivanih iz noći u noć. Slep, gluv, mrtve kože, on putuje planetom sledeći linije njenog magnetnog polja. Nekada mu se učini da nešto čuje, prigušeno i daleko, da vidi tračak svetlosti ili oseti blag dodir, ali to deluje kao privid i on se pita zašto je svet tako prazan. Da li on nema čime da oseti, ili ga sputava nevidljiva opna, ili možda ničega ni nema, možda je svet *zaista* prazan?

Budan dočekam jutarnji poziv na molitvu.

6 M

Alah akbaaaar! – zaurla brodski razglas. Po palubi se razmotaju čilimi za večernju molitvu. U potrazi za mestom za spavanje, preskačem ljude i provlačim se kroz naslage tovara. Od pramca do krme, zauzet je svaki pedalj. Izgubim ravnotežu i osetim da sam stao na nekoga. *Izvinite.*

Zgaženi ustane. Crni džin. Široko čelo, prosedi brkovi, pljosnat nos.

– Nema veze, prijatelju – kaže i pruži mi ruku. – Ja sam učitelj Babu.

– Marko.

– Slušaj, Marko, ‘oćeš ti malo da dremneš? Već treći put preskačeš preko mene. Ajde, spavamo na smenu. Je l’ može?

Pre nego što stignem da odgovorim, on me potapše po ramenu i izgubi se u mraku. Legnem na prostirku, još toplu. Dobar čovek, pomislim. Da li bih ja njemu ustao?

Tek što sam sklopio oči, neko me drma.

– Jes’ dremno, Marko?

– Da – kažem bunovno. – Hvala. Koliko sam...

– Tri sata. Odakle si?

– Iz... Srbije.

– Stvarno? – džin se začuđeno osmehne. – Pa ja znam neke ljude iz Srbije.

– Kako to?

– Upoznali smo se u Kairu. I oni su bahajci.

– Šta su?

Babu mi pruži posetnicu. Njegovo ime, reč *bahaj* i devetokraka zvezda.

55

– Biti bahajac – kaže i sedne do mene – to znači služiti svima, a ne sebi. Bahaula je rekao da ne treba da se ponosi ko voli svoju zemlju, već ko voli ceo svet. Lako je voleti svoju jazbinu! To može i životinja.

Klimam glavom, a samo želim da ponovo legnem. Drhtim od hladnoće.

– Ko je Bahaula?

– Naš prorok. Jednom, kada je bio dete, odveli su ga u lutkarsko pozorište. Posle predstave je zavirio iza zavese. I šta je video? Lutkara, kako sve slaže u sanduk: kraljicu i kralja, generale, ministre, dvorske lude, podanike, konje.

Bio je mali, a već je sve shvatio!

Sedimo jedan naspram drugog, po turski. U njegovim zenicama bele se tačkice brodskih svetala. Setim se kako su me roditelji vodili na lutkarsku predstavu. Tada sam prvi put video Beograd. Kako se zvala?

– Babu – pitam – zašto si bahajac?

– Rodio sam se tako. Bahajsku veru su u Sudan doneli robovi iz Egipta, još za vreme Turaka. Moji preci... – Babu odmahne rukom. – Putuješ iz Kaira, Marko?

– Da. A ti?

– I ja. Prvo sam bio u Aleksandriji, jer je tuda Bahaula jednom prošao. Voleo bih da pređem njegov put. Ceo život su ga gonili. Koliko samo bola...

– Zašto su ga gonili?

– Da ga ubiju. Da ne kaže istinu. Bio je veliki učitelj. Znaš, Marko, sve bih dao da sam bio tamo s njim.

Babu spusti bradu na grudi i iskrivi usne. Beonjače zasijaju u mraku. Instinkтивno se odmaknem.

– Prvo Persijanci – nastavi on – a onda Osmanlije. Kao psi kad nanjuše krv. Od Teherana do Kermanšaha, u Bagdad, preko Samsona i Istanbula. Onda Jedrene, Aleksandrija, Hajfa i Akra.

– Želiš da obideš ta mesta? – pitam uzbudeno. – Kakvo bi to putovanje bilo! Iz Irana u Irak, Tursku, Grčku...

– Jako želim – kaže potištено. – Njegovim koracima. Svaki put kad se molim, vidim njegov put. Znam da neću postati čovek dok ne pređem taj put, dok ne vidim što je on video. Ali ne mogu.

– Zašto?

– Izrael. U Hajfi je naš Dom univerzalne pravde, a Bahaulin grob je u Akri. To su najvažnija mesta. Ali mi, Sudanci... ne možemo tamo.

– Zbog viza? Ne daju Izraelci?

– Ne daju *naši*.

Babu izvadi pasoš i okrene par stranica. Čitam krupna štampana slova: *Za putovanje u sve zemlje osim Izraela*.

– Kakva glupost! – viknem. – Pa zar vaša vlada...

– Tiše malo – dopre odozgo.

Kapetan Šaban škilji u nas.

– Izvinjavam se.

– Nemoj da se izvinjavaš nego budi tiši. Šta si se razvikao? Vidiš da je noć.

Umoran za svađu, samo klimnem glavom. On zacokće i ode.

– Babu – kažem – je l' imate vi neki... hram? Hoću da ga posetim. Negde u Sudanu?

– Hram? – on se namršti. – Mi smo *zločinci*. Tebi smem da kažem, ti si stranac. Našima u Egiptu ne daju ni ličnu kartu. El Azhar izdaje fatve: ko nas vidi, da ubije. U Iranu nam buldožerima ruše groblja. Ali Bahaula je rekao: *Bolje i da te ubiju, nego ti da ubiješ*.

– Ne – kažem. – Ne slažem se sa tim.

– Samo strpljivo – Babu pogladi brkove – mlad si još. Doći će veliki mir i svi će verovati u jednog Boga i govoriti istim jezikom. Bahaula je to video u snu.

Nalet vetra zaštropoće po kutijama. Babu sedi mirno, pravih leđa, velik kao planina.

– Nego, Marko, kuda ti putuješ?

– U Kartum.

– Pa ja živim tamo! Dođi kod mene. I ja sam putnik, znam kako je. Dođi da se odmoriš, da opereš veš, da spavaš u krevetu. Moja žena da ti skuva ručak. Obećaj mi da ćeš doći!

– Babu – kažem – stvarno bih voleo. Ali ja putujem sa prijateljima...

– Dodite svi. Moja je kuća velika i uvek otvorena. Dao sam ti posetnicu?

– Jesi.

– Nemoj da niste došli! A sad bih mogo ja da dremnem. Probudiš me za tri sata, važi?

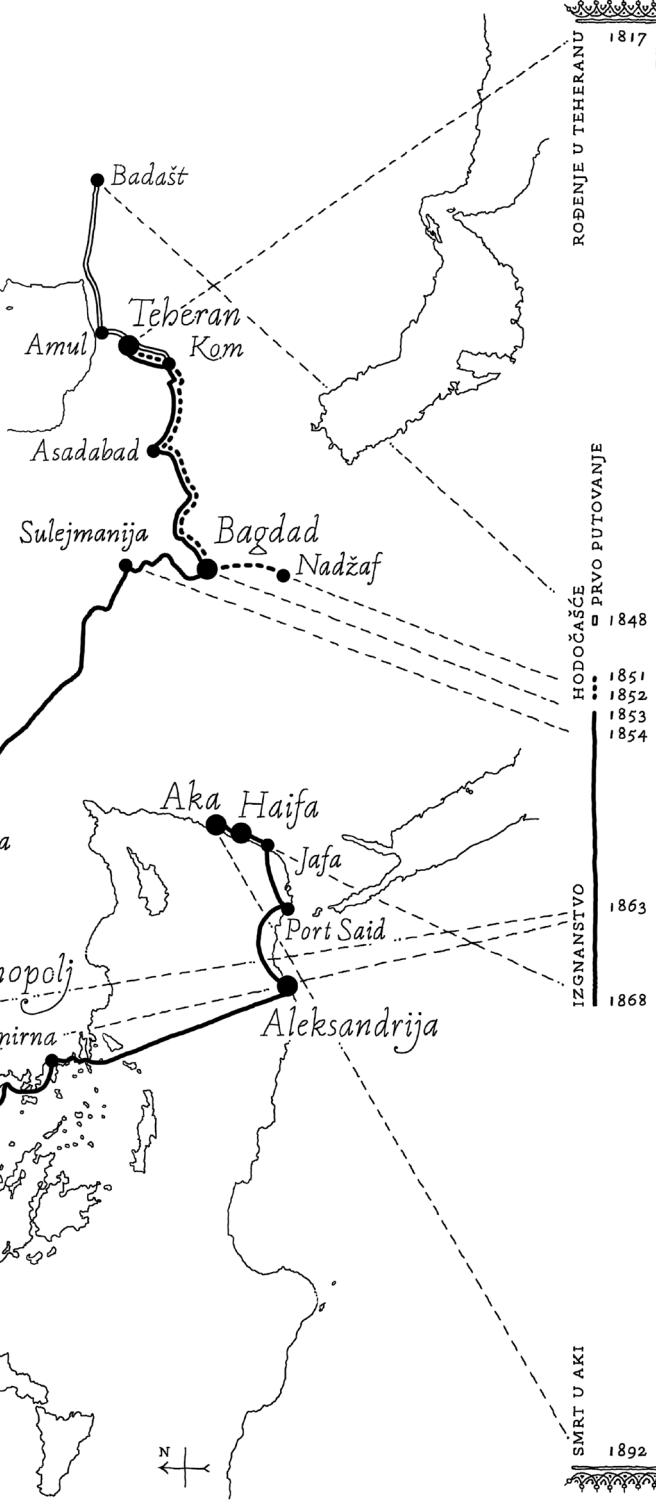
Lutam po brodu, bežeći od vetra. Vidim Uroša ispod čamca za spasavanje, zaspalog sa zgužvanim papirima u ruci. Gde je Lazar? Zavirim u potpalublje, ali smrad me zaustavi kao zid. Bolje hladnoća. Sednem između buradi i otvorim igricu na mobilnom. Zadremam, probudi me bol u vratu. Ponovo se setim one lutkarske predstave za decu, koju sam gledao kad sam bio mali. O slončetu koje nije imalo surlu.

– Babu – drmusam ga. – Smena.

– Važi, prijatelju. Ajde, samo ti spavaj. Sad će jutro.

Brda kutija prave zavetrinu, ali svežina seče. Umotam se u jaknu, podig-nem kragnu, sklupčam se. Momak do mene gleda šta radim, pa me pokrije svojim čebetom. Zahvalno klimnem i zaspim.

Kroz san se prolomi jutarnji poziv na molitvu.

7 L

Sviće. Iz plitkog sna trgne me brodski razglas koji se guši i krklja ponavljajući besmislene slogove: *larz, pk, sviiik*. Moje ime, izlomljeno arapskim izgovorom i prozuklim zvučnicima.

Bauljam hodnikom, dok ne pronađem vrata. Mršavko mi zabije topomer u uvo. Namrgodi se i gurne mi displej pod nos: 36,5°C.

Devojka izvadi pasoš iz fioke. Tresne pečat i osmehne se.

Na palubi, splet ljudi i robe podrhtava kao džinovski polip. Skarabej kontrolja sunce iza peščanih brda. Na obali nema ni travke. Jezero je belo.

– Eno Lazara! – Uroš se progura do mene.

– Jesi čuo da te zovu? – pita Marko.

– Da – kažem. – Sve u redu. Zdrav.

– Alal vera!

Brod se zatrese i uspori. Kapetan Šaban maršira po palubi i psuje mornare, koji odmotavaju užad i bacaju je onima na obali. Osetimo mek udar.

Sudan?

Tanak betonski molo spaja jezero i pustinju. Carinski kiosk, rampa, a iza nje – ništa. U glavi teško, lepljivo testo. Umorno škiljim oko sebe. Većinu putnika zadržavaju na carini i rovare im po stvarima. Nama, strancima, samo mahnu: *prodi*.

Kolski put vodi među oble kamene bregove. Ispucala zemlja. Prevrnuta limena burad i razvaljeni završetak železničke pruge, zavejan peskom. Negde napred je, valjda, Vadi Halfa.

Uroš vikne i uperi prst. Brodovi! U pustinji, među brdima, daleko od obale! Drvene barke i zardali šlepovi, dugi kao oni dunavski. Razbacani, zaboravljeni. Jezivo šuplji. Blenem, raširenih očiju, a nešto slatko raste u srcu. Uzbuđenje oštine kao prut.

Sudan!

Na horizontu niknu boje: ružičasta se preliva u modru, oker u šafran, crvena u breskvu. Vetar gužva tri haljine. *Devojke*, kažem, već sasvim budan. Crna koža. Oštore, lepe crte. Radoznale oči. Stidljivi osmesi. Na glavama, plastični kanistri za vodu. Gurkaju se i kikoću.

Iza njihovih leđa žute se prve kuće.

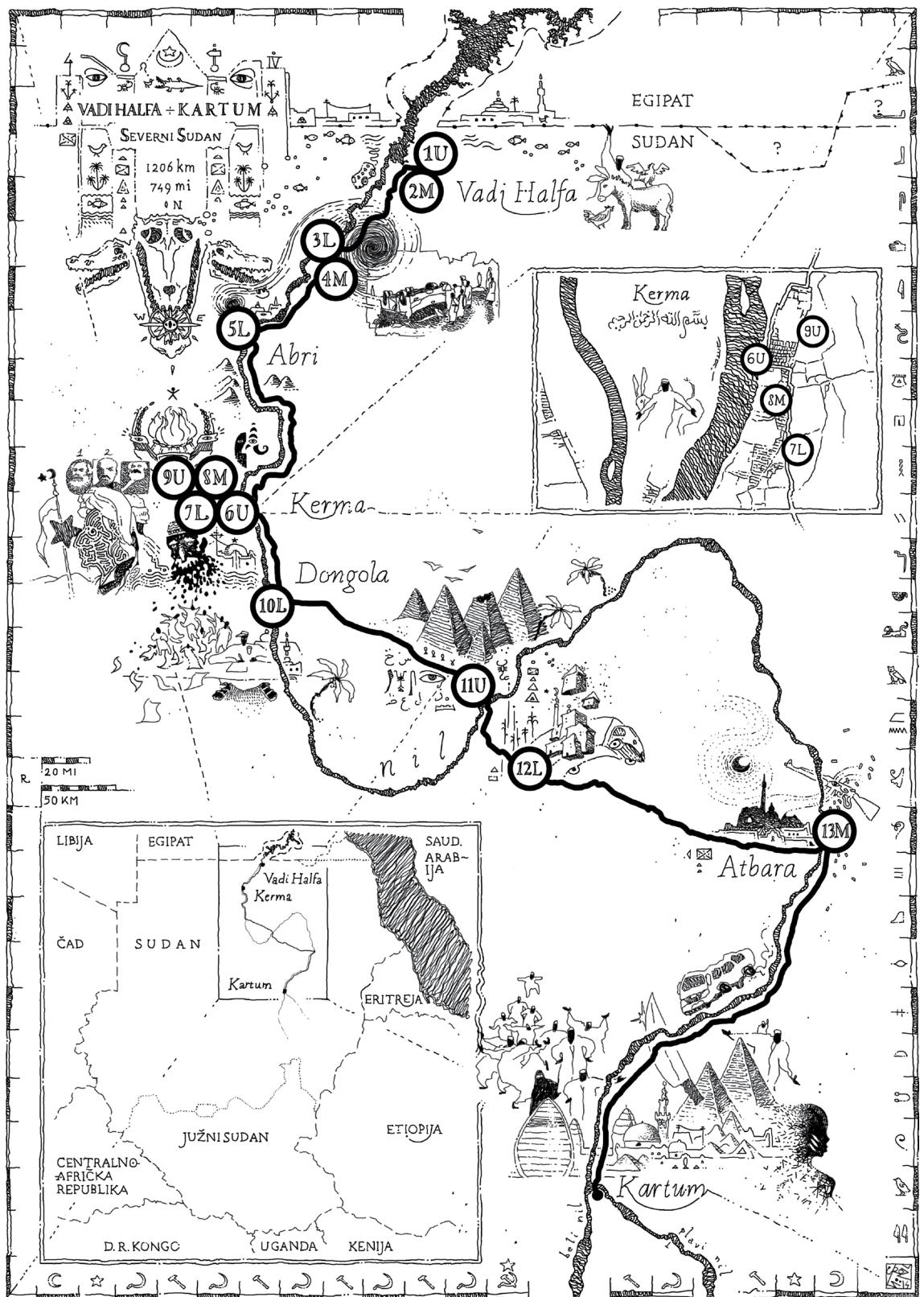

REČNIK TURCIZAMA, FARSIZAMA I ARABIZAMA

kao i turskih i arapskih reči pomenutih u knjizi

<i>Abadan</i>	<i>nikad</i>	
<i>Alef</i>	<i>prvo slovo, a</i>	<i>alat, algoritam,</i>
<i>Arak</i>	<i>alhokolno piće slično rakiji</i>	<i>algebra, alkohol,</i>
<i>Azhar</i>	<i>cvet</i>	<i>ambar; asura,</i>
<i>Azimut</i>	<i>ugaona udaljenost</i>	<i>avlija, aždaja,</i>
<i>Baab</i>	<i>vrata, kapija</i>	<i>baksuz, bakšiš,</i>
<i>Behar</i>	<i>cvet voća</i>	<i>barut, budala,</i>
<i>Bidra</i>	<i>seme</i>	<i>bunar, burazer,</i>
<i>Darmar</i>	<i>nered, zbrka</i>	<i>čaj, čarapa,</i>
<i>Džehenem</i>	<i>pakao</i>	<i>čaršav, čekić,</i>
<i>Dženaza</i>	<i>sahrana</i>	<i>ćebe, ćela,</i>
<i>Dženet</i>	<i>raj</i>	<i>ćorav, dućan,</i>
<i>Ezan</i>	<i>poziv na molitvu</i>	<i>dugme, dušek,</i>
<i>Galabija</i>	<i>arapska haljina</i>	<i>duvan, đon,</i>
<i>Hafiz</i>	<i>onaj koji pamti</i>	<i>đubre, džada,</i>
<i>Hurija</i>	<i>sloboda</i>	<i>džep, kašika,</i>
<i>Isa</i>	<i>Isus</i>	<i>katran, kavez,</i>
<i>Kalabaluk</i>	<i>gomila</i>	<i>kavga, komšija,</i>
<i>Karakondžula</i>	<i>veštica, čudovište, avet</i>	<i>konak, kutija,</i>
<i>Kijamet</i>	<i>sudnji dan</i>	<i>leš, limun,</i>
<i>La</i>	<i>ne</i>	<i>majmun, makaze,</i>
<i>Mandal</i>	<i>reza, zasun</i>	<i>mamurluk,</i>
<i>Milh</i>	<i>so</i>	<i>marama, odžak,</i>
<i>Nidžma</i>	<i>zvezda</i>	<i>ortak, pamuk,</i>
<i>Otogar</i>	<i>autobuska stanica</i>	<i>pirinač, rakija,</i>
<i>Sabah</i>	<i>zora</i>	<i>reza, sapun,</i>
<i>Serdžada</i>	<i>molitvena prostirka</i>	<i>sat, sirće, slon,</i>
<i>Šams</i>	<i>sunce</i>	<i>sokak, šator,</i>
<i>Šejtan</i>	<i>đavo</i>	<i>šećer, tefter,</i>
<i>Tespih</i>	<i>brojanica</i>	<i>zanat</i>
<i>Zabiba</i>	<i>suvo grožđe; molitveni ožiljak</i>	
<i>Zenit</i>	<i>najviša tačka</i>	

IV

.....

1 U

Stojim na najvišem brdu. Dole, između kamenjara i pustinje, leži Vadi Halfa sa svojim peščanim ulicama, golin betonskim kućama i mirisom žednog vazduha. U daljini se naziru linije obale i obzorja, vidik rasečen na modro i belo.

Na fotografiji stare, potonule Vadi Halfe video se park, riva, zid sa kaligrafskim ispisom, osamljeni kandelabr. Zamisljam trenutak pred otvaranje brane; mrtve ulice, tišina prelazi u mrmor, šum u huk, bujica grune, preplavi dvorišta, probije prozore i krovove. Iz bonace Nila, poput svetionika, viri samo vrh minareta.

Negde tamo, ispod površine, i sada postoji isti grad, ista riva, park, bez obale i oblika. Mulj teče kroz kuće i škole, puževi cvetaju na kandelabrima, šarani plivaju kroz dnevne sobe, školjke pupe sa nargila, trulih korica knjiga, kofera, grobova.

Siđem u selo. Na ulicama su mahom muškarci: elegantni, uzdržani, ugarak-crne kože, sa belim kapama i u belim haljinama, okupljaju se oko krčme nad čijim vratima visi lobanja krokodila.

- Ovo je – kaže Marko – naš domaćin u Kartumu.
- Učitelj Babu – crni gorostas pruži ruku. – Bićete moji gosti.
- Nećemo smetati?
- Nipošto! – Babu sklopi šake. – Putnik je ili gost, ili domaćin.

Učitelj ode. Marko se raspriča o bahajskoj veri. U daljini, pored druma, ugledam Alinu i Džastina. Uđu u kamion i nestanu. Noć se spusti kao feredža.

Smeštamo se u lokandi, motelu za siromašne putnike. Nad kapijom piše *Nil*. Dvorište podseća na pustinjski logor: redovi niskih, zemljanih spavaonica i bodljikavo žbunje na straži.

Agregat zacvrči i nestane svetla. Izađem pred lokandu, sam. Lazar i Marko su legli. Kako mogu da spavaju? Pesak je crn, nebo crno, pustinja potonula u mulj noći. Negde *tamo*. Setim se članka o nubijskim kućama koji sam odštampao pred put. Fotografije čudnih crteža po zidovima, mešavine hijeroglifa, islamskih šara, atlasa i dečijih žvrljarija, krokodil, nilski konj, čaplja, trougao,

sunčev krak, crteža koji polako prelaze u apstrakcije, u grafove, čvorove i lukove, u rebuse i laviginte, tajne šifre i sazvežđa.

Ispod piše: *Sahara, severni Sudan.*

2 M

Autobus za Kartum polazi u podne. Pre toga moramo da se registrujemo u miliciji. Zgradu pronađazimo iza ogromnog bilborda sa slikom predsednika u vojnoj uniformi.

- Dvadeset osam evra! – drekne šalter.
- Ali – kažem – to je samo jedan pečat! Zajedno?
- Po osobi.

Smrkne mi se pred očima. Trideset evra našoj ambasadi za pismo preporuke u Kairu. Sudanska viza – sto dolara. I sad ovo. Čitava godina štednje i glupih poslova. Na kraju sam morao i da pozajmim.

Šalju nas da fotokopiramo pasoše, da udare pečat, da šef pogleda. Šef između donje usne i zuba ima jezivu izraslinu, smeđeg parazita sa pipcima. Klimne glavom i pošalje nas u sobu 101.

Pod sijalicom sede dva policajca. Jedan hoće da nam zalepi nalepnicu u pasoš. Drugi viče na njega. Prvi baci pasoše na sto i teatralno izade. Drugi dovršava lepljenje. *Idite kod šefa.* Šef potpisuje nalepnicu. *Idite na šalter.*

Trčimo do stanice. Blistavi ružičasti autobus upravo polazi. Na tabli piše *Kartum*, na staklu *Made in China*. Mašemo da stane.

- Slušajte – kaže Uroš – moramo da razgovaramo.

Autobus stoji sa upaljenim motorom. Vozač nas gleda kroz otvorena vrata i viče للا, للا, jala, jala! Gledaju nas i putnici, priljubljeni uz staklo.

- Šta je?
- Kuće – kaže Uroš, uspaničeno rijući po rancu.
- Kakve kuće?
- Ne mogu da nađem. U jednom selu postoji ta tradicija, slikaju čudne murale...

Vozač zatrubi i turira motor. Lazar vikne da sačeka.

- Gde je to selo?
- Ne znam – kaže Uroš. – Negde u Sahari.
- *Negde u Sahari?!*

- Ulazi u autobus.
 - Ne razumete. Ovo je *važno*.
 - Zajebi – kažem. – Nemamo vremena! Znaš li koliki nas put čeka?
 - Ali to je nubijski art deko!
- Vozač zatvori vrata i doda gas.

3 L

- Dobro, i šta sad? – pita Marko.
- Tražimo jebene kuće – kažem.

Najbliže mesto je Abri, stotinak kilometara niz Nil. Do tamo vozi star, olupani kombi, šareno ofarban i iskićen desetinama malih nalepnica u obliku goluba, srca, žene sa velom, slona, ukrštenih noževa. Pod haubom sedi čovek u sakou i mlati čekićem po motoru. Momak u beloj haljini стоји na krovu i vezuje bale prtljaga.

Zavlačimo se među ljudi, koze, kokoši. Dve devojke sednu do Uroša, ali otac drekne i one se pokunjeno premeste. Kockaste kuće, dalekovodi, magaci-ni, a onda – nebo, prav put, pesak i kamena brda. Možda baš *ovo*, pomislim i osmehnem se. Mlak vetar kroz prozor gura suze u uglove očiju.

65

Kočnica! Kutije popadaju na glave.

Ljudi nagrnu na prozor. Raširene oči, razjapljena usta: *alah, al-lah!*

Ružičasti autobus leži kraj puta. Prevrnut na krov.

Trčimo.

Beduini se tiskaju oko olupine. Krvavim šakama čupaju metal. Svađaju se, psuju, viču. Ceo gornji deo je nestao, zdrobljen o kameni tlo. Prstima pređem preko limarije: zgužvana, oštra kao žilet.

- كم من الناس؟ – pitam starog beduina.
- Around forty people – kaže.
- Da li možemo nešto da...
- Ne – odmahne glavom. – Ne možemo.
- A pomoć?

Starac mahne ka crnim bregovima.

Uroš se popeo na dinu. Marko čuči i zuri u olupinu. Beduini odustaju; nemo stoje pored spljoštenog autobusa. Setim se licâ sa stanice, kako nas gle-daju kroz staklo: pletena kapa, marama, brk, našminkano oko.

4 M

Piljim u ružičastu farbu. Sve je smrskano u neprobojan oklop. Jedan čovek izvadi nekakav lanac i predloži da našim kombijem povučemo autobus, da ga prevrnemo. Drugi viču na njega. Kad bismo povukli sa ove strane, pomislim, kad bismo odsekli, kad bismo... Nemamo alat. Beduini su već shvatili.

Vozač zatrubi i putnici počnu da ulaze. Prošao je ceo sat. Pomoć nije stigla. Oni su i dalje unutra. Kolena mi klecnu i pridržim se za vrata.

Izvadim kartončić sa devetokrakom zvezdom. *Vidimo se u Kartumu, Marko.* Nasmejan i velik. Dobri duh iz lampe. Da li je bio unutra? Jedan autobus dnevno. *Čekaću vas.* Na posetnici je broj. Mašim se za telefon, pa trgnem ruku.

– Bem'mater – progunda Uroš.

– Jebiga, živi smo – kaže Lazar.

– Da – kažem – a neki nisu.

– Znaš – kaže Uroš – čitao sam da im Kinezi grade ove puteve. Jeste videili kako voze?

– Da li vas dvojica shvatate – pitam – da smo mi tek dve nedelje na putu? Ako se ovakve stvari dešavaju već na početku, šta će se *tek desiti*?

⁶⁶ U kombiju je tiho, samo se poneko sašaptava. Pogledi se izbegavaju. Prozori otvoreni. Sve šljašti od sunca.

– Niko nije došao – kažem.

– Doći će – kaže Lazar. – Ovo je od svega daleko.

Shvatim da mi je posetnica i dalje u ruci. *Bahaj.* Zamislim lutkara kako slaže u sanduk kraljeve, dvorske lude i konje. Poželim da se zavučem negde. U jazbinu, u mrak. Bez ljudi.

Bez putovanja.

5 L

U prvi sumrak, autobus nas izbací kraj puta. Sa nama su dva čoveka u belom. Jedan ima kofer.

Iza je vulkanska gromada bez vrha; ispred – beskrajni smetovi peska. Vetar fijuće oko ušiju. Podižemo kragne. Čovek čučne, zadigne haljinu i ispiša se u pesak.

Iza dine, među mesnatim žbunjem, nailazimo na prve kuće. Niske, od zem-

lje, grbavih zidova, poneka okrećena plavo ili belo. Na trgu raste ogromno drvo. Ljudi sede na stepenicima; kako nas ko ugleda, ustane i priđe da se rukujemo. Uroš izvadi članak sa fotografijama oslikanih kuća, ali svi vrte glavama: nikad čuli. Gde može da se prespava? Gospodin Magzub.

Pratimo čutljivog Magzuba do oboda sela. Gurne kapidžik i izvadi sveću iz džepa. *Laku noć.*

U kućici su tri kreveta na podu od nabijene zemlje. Plamičak se zacakli u staroj vitrini sa staklarijom, sa par izbledelih fotografija zataknutih za vrata.

– Ovo što se danas desilo – Marko zabode viljušku u tunjevinu – nećemo pomenuti u blogu.

Posmatram fotke u vitrini. Deca na klupi. Momak u maturskom odelu. Dve žene pored automobila i natpis *Port Sudan*. Smeju se. Iza njih je more.

– Pomenućemo – kažem.

– Moji će ostariti od brige – kaže Uroš.

– Slušaj – kaže Marko – ovo nije igra. Mogli smo poginuti. Sad još da koristim tuđu smrt...

– Pišemo šta vidimo – kažem. – Neću da lažem. Je l' ima još tunjevine?

– Ne slušaš me! – Marko se ushoda po sobi. – Znaš li koliko je malo falilo da budemo mrtvi? Šta mi uopšte *tražimo* ovde?

Noćna hladnoća ulazi u sobu. Kućerak, dvorište, selo, sve je strašno, poput malog ostrva u okeanu. Sat resko bije sa natkasne.

– Ne znam za tebe – kažem – ali ja sam *hteo* da budem ovde.

– To nije odgovor – Marko se namršti. – Guramo nos u tuđe živote, a zašto? Pogledaj nas: potpuno beskorisni. Kao tamo, kod autobusa.

– Ništa nije moglo da se uradi – kažem. – A šta bi da nisi ovde? Sedeo bi na internetu i zverao po forumima. Četovao, po stoti put raskidao sa devojkom, blenuo u Fejsbuk i pokušavao da smuvaš nešto. Sad si napunio gaće pa bi odmah kući, da se u'vatiš mami za sukњu.

– Nisam rekao da bih kući.

– *Pomislio* si.

– Ajde polako – ubaci se Uroš. – Marko je u pravu. Hajde da ovu priču objavimo tek kad se vratimo.

– *Ako* se vratimo – progundja Marko.

– Ili pišemo *sve* – kažem – ili ne pišemo *ništa*.

– Čekaj, Lazare, pa ne postojimo samo mi. Da li ikad pomisliš na druge ljude?

– I zato lažeš te druge ljude? Jer *misliš* na njih?

– Glasanje! – vikne Marko. – Ko je protiv?

Izađem u dvorište, vruć od besa. Buđavi putopis u kom je sve bezbedno i krasno. Kmezavi mamini sinovi! Ako će tako da rade...

Udahnem ledenu noć. Zabole pluća, u glavi se razbistri. Da li su još tamo, zarobljeni, zdrobljeni, da li su svi mrtvi? Mrak se valja peščanim ulicama, preko krovova i plotova.

Samo u našem prozoru gori sveća.

6 U

Budi me kukurikanje, mukanje, meketanje, njakanje; aritmične krhotine zvuka. Sunce se lomi kroz staklo kredenca. Lazar i Marko ustaju iz kreveta ne prozborivši ni reč.

Kamionet nas vozi do Kerme, sledećeg sela u pustinji. Obzorjem lije mrtwo mesečevo more. Vetar puca kroz ciradu, pesak ulazi u kapke i uši, vreme se mrvi, toči u nejasne, nemerljive delice.

68

Pri dnu prvih sokaka plavi se komad Nila. Meštani hodaju sanjivo, brkovi i kape, đinduve i zar. Ispred kuća gori tamjan, tera smrad užeglog đubreta. Raščupane palme crtaju šare po magarcima. Kako dodirnem fasadu, okruni se crvenica.

Assalamu alejkum. Alejkum assalam. Gledaju nubijske crteže u mojoj ruci. *La arif*, ne znam. Od čoveka do čoveka. *Marhaba*, مرحبا, *šukran*, شكران. Oči se kriju iza resa turbana, bele haljine taru se o nilski pesak.

– Znam gde! – jedan starac pokaže prstom ka drugoj obali. Uhvati nas za ruku i posadi u stolice ulične krčme. – Prvo da ručamo, pa će vam pokazati. Odakle ste?

– Iz... Srbije.

– Čehoslovačka?

– Jugoslavija.

– Tito! – starac se osmehne, zadržavši čalmu da se ne razmota. Mladić izade iz krčme i posluži fuul, krupan pasulj sa ukusom blata, i vodu u konzervama od pasiranog paradajza.

– Znate za Tita?

– Naravno, deco. Dan ste mi opravili. Sada morate da budete gosti čika

Abasa Haruna.

– A crteži?

– Pusti to – promrsi kroz čupave, posvađane brke. – To nije važno. Treba da čujete bitnije stvari.

– Ali...

– Ne! Moji gosti.

Ponudimo da platimo ceh, ali Abas Harun odbije. Pratimo ga kroz slamom posute ulice. On otvori kapiju i pusti nas u usko dvorište ogradieno neprijatno visokim zidovima. Zapahne memla i trulež; paučina prekriva poljski toalet, mršavo stablo limuna, malu kuću sa tremom. Na kući nema prozora. Vrata su zakatančena. Na tremu su tri kreveta, prljava i zardala.

Sednemo. Madraci krvnički zaškripe.

– Moja kuća je – Abas se osmehne – i vaša kuća.

– Živite sami?

– I kavez je bolji nego žena! Samo *ovo*, samo *ono*. ‘Oće maramu, pa šminku, pa... Ko i svi drugi. Samo bi se jagmili! ‘Oće telefon, ‘oće odelo. A ja... ja *sve* odbio. Odbio divan, stolice, telefon. Odbio struju. Odbio žene. Sam, ali ničiji vazal! Bar ti moraš da razumeš. Iz Titove si zemlje došo.

– Davno – zastanem – davno se to raspalo.

– Kako raspalo?

– Krvavo...

– Ne! Nije.

Ugrizem se za jezik. Kapljica znoja kane niz bradu: užeglo saharsko podne. *Alahu akbaaar!* – zacvili megafon sa minareta. Abas Harun se uzvrpolji. Priđe vratima kuće i pažljivo ih dodirne dlanovima.

– Šta je unutra? – pitam.

– Ništa! – vikne, pa odmah spusti glas. – Unutra nema ništa.

Vrati se do kreveta, nastavivši da sluša mujezina. Pogledam vrata i katanac, glatku farbu i žuti mesing: samo na njemu nema paučine.

– A da mi krenemo? – pita Marko. – Da se pomolite na miru.

– Ne! To... – Abas zastane – to nije moja molitva.

– Ne molite se?

Abasove usne zadrhte, tek primetno. Zamrse se linije bora.

– Vera se čuti – kaže tiho.

La ilaha ila-alah, ﷺ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ... Zvučnik se isključi. Abas potapka jastuk i još jednom se okrene ka vratima.

- Idemo? – pita Marko.
- Zajedno – Abas poravna haljinu.
- Da vidimo oslikane kuće?
- Ne, nego da upoznate Mehmeda.
- Ko je to?
- Najpametniji čovek u selu.

7 L

Vazduh treperi od žege, od mirisa sela i reke. Žene se sašaptavaju u kapijama. Ptica žutog trbuha pije iz zemljanog čupa. Deca vire kroz tarabe.

- Stigli smo! – Abas gurne kapidžik.

Bela kućerina sa verandom. Na sofi leži krupan starac, izvaljen kao paša. Dugi sedi brci, kesasti obraz, prodoran pogled. Pridigne se i pokaže nam da sednemo naspram njega.

- السلام عليكم, assalamu alejkum. Koga mi dovodiš, Abase?

- To su moji gosti.

- Ajde ajde, izvol’te. Sa’ će čaj.

Mehmed pljesne dlanovima i vikne. Iz kuće izade dečak, zbumjeno zastane, a zatim uzme da nam gura jastučiće iza leđa, sve dok ne sedimo nagnuti ka stočiću. Devojka iznese poslužavnik sa šoljicama.

– Evropljani, a? – starac zevne i počeše se po potiljku. – Otkud Evropljani u ovoj našoj nedodjili?

- Došli da vidimo kako je.

- Mehmed je učitelj – kaže Abas.

- *Bivši* učitelj. A kako će biti? Čemer.

- Zašto?

– Kradu! – Mehmed se namršti. – Drpaju, s obe ruke. Al’ neka! I nismo za bolje.

- Ko krade? – pita Marko. – Predsednik?

– Ne zna on šta mu se po zemlji radi. Oni oko njega, to je banda. Od zla oca i od gore majke. A šta može pošten među lopovima?

- Pohlepa – kaže Abas – samo grabe. Ne znaš šta će im toliko...

- *Ti* ne znaš – kaže Mehmed tajanstveno – ali *ja* znam.

Učiteljev pogled zadovoljno klizi preko nas, zadržavajući se na svakome,

kao da se sladi onim što će nam otkriti.

– Oni od naših, od *sudanskih* para – Mehmed stegne pesnicu – zidaju tamo, u Maleziji, jedan grad!

– Gde je Malezija? – pita Abas.

– Daleko! – odseče učitelj. – Nakraj sveta.

– Zašto zidaju?

– Kad sve obrste, da odu tamo. Al' neće moći! Kad oni odu, mi ćemo za njima. Da rušimo! I nebodere, i palate, i kupleraje! Kamen na kamenu da ne ostane!

Kroz verandu koso proleti ptica. Šoljice zveckaju o tacne.

– Crna sirotinja – progundja Mehmed. – Ni posla ni para! Videli ste čupove? To nam je vodovod. Pijemo vodu iz Nila.

Spustim pogled na čaj, gotovo popijen. Marko prebledi.

– I na sve to – nastavi učitelj – crnci dolaze li dolaze iz Afrike.

– Ne dolaze oni što vole – ubaci Abas. – Tamo je rat.

– Crnci? – kažem. – Ali zar...

– Nisam! – prodere se Mehmed. – Kakvi crnci? Mi smo *Nubijci*. Oni su *crnji*!

– Kao ja – Abas Harun zasuče rukav i ispruži podlakticu, neznatno tamniju od Mehmedove.

– Ne! Ni ti! Daj taj turban! – pre nego što Abas stigne da se izmakne, Mehmed mu sa glave strgne tkaninu. Raspe se ravna bela kosa.

– Je l' vidiš? Kakva ti je kosa? Ti si Nubijac! Crnac se po kosi poznaje.

– Svi smo mi isti – kaže Abas jogunasto, namotavajući turban.

– Isti malo sutra – Mehmed prezrivo frkne. – Valjda ja znam! Tebi su, Abase, knjige mozak popile. Čitao bezbožnike, pa zaboravio ko si.

Abas Harun očuti i pogne glavu. Osetim kako njegova nelagodnost prelazi na mene. Doveo nas je da nam pokaže svog prijatelja, a sada ga je stid.

– Koliko je to sati? – pita Marko.

– Petnaest do šest – pročitam sa zidnog sata.

– E nije! – na Mehmedovom čelu iskoči žila. – To je državno vreme! Laž! Imam ja *svoje* vreme. – Gurne mi pod nos ruku sa satom – Evo, šta kaže?

– Petnaest do sedam.

– Jeste! To je *pravo* vreme. Onaj sat – mahne ka zidu – to je za decu, da idu u školu. Al' ja znam! Sve lažu, i vreme im je lažno.

– Imate mnogo dece? – pita Marko.

– Devetoro! – Mehmed se ponosno osmehne, a oči mu omeknu i razvodne se. – I dvadeset troje unuka.

– Svi su ovde? U Kermi?

– Ne, ne. Sin mi je u Saudijskoj Arabiji, čerka u Dubaiju, nekoliko ih je u Kartumu... Dobro zarađuju. Šalju pare, al' sve ode za deset dana. Sva moja deca su pošteni ljudi. A ovde – okrene se ka kapiji i počne da viče – ovde poštenog nećeš naći ni svećom da ga tražiš! Ološ! Poslednji dinar za urmino vino! A deca gladna! I prokleti crnci...

– Šta vam smetaju crnci?

– Šta mi smetaju? – Mehmedove oči potamne. – Dernjaju se. Pljuju. Smrde. Bacaju crkotinu po ulici, muve nas žive pojele. Odvrću televizor ko da su svi gluvi. Tamo, na jugu – on se zaverenički nagne ka nama – *jedu ljude*. Jeli bi i ovde da smeju.

– Mi sad moramo da idemo – kaže Abas Harun.

– A 'de ćeš? Da nemaš posla? Ajde ajde, Abase – učitelj se pokroviteljski osmehne i stavi mu ruku na rame. – Dobar si ti. Samo previše misliš!

Mehmed nas otprati do kapije. Pred kućom, dok se pozdravljam, okuplja se buljuk dečurlije. Mnoga imaju gustu, sunđerastu kosu. Kod devojčica je izdeljena u tanke pletenice.

– Vaši unuci? – pita Uroš uz nevin osmeh.

Učitelj zastane u pola reči i izbeči se u njega.

– Moji... šta?! Ta šta pričaš! Pa ovo su... – on pogleda decu, brzo prekrije usta šakom i, kroz kašalj, zabrunda – crrrrrn-ci!

8 M

Dok hodamo ka njegovoju kući, Abas Harun je zamišljen i tužan. Ne primećuje decu koja trčkaju oko nas. Objasnjava nam da Mehmed izgleda strog, ali je u srcu dobar. Priča koješta, a mrava ne bi zgazio.

Spazim čupove i osetim da mi se nešto migolji u stomaku. Šta je pričao čiča iz Asuana? Paraziti. Setim se šefa policije iz Vadi Halfe i njegovog polipa ispod usne. *Uđu u tebe, polože jaja...* Prođu me žmarci. Danima se nisam okupao. Kako da ne pijem vodu?

Starica u crnom pride da pozdravi Abasa. Na svakom obrazu ima po tri vertikalne brazde. On joj uputi par rasejanih reči.

- Šta joj je to – pitam – to na obrazima?
- Koje?
- Ti... ožiljci.
- A, to! To se nekad pravilo. Nožem. Da budeš lep.
- To je *lepo*? – pita Uroš.
- Da, sine. Ali sad kažu, nije lepo.
- Tradicija?
- Znam samo šta je pričao moj deda.

Zastajemo u prodavnici, drvenoj šupi plave boje. Unutra je ogromna polica, do vrha ispunjena konzervama i kutijama. Čaj, šećer, so. Kupujemo konzerviran pasulj. Abas ne dozvoljava da platimo.

- Ožiljci – kaže Lazar dok hodamo ka kući.
- Da. To je rekao moj deda, Abas Hadad Harun – Abas se nostalgično osmehne, a zatim se namršti. – U staro vreme, Arapi su krali devojke i momke. Posle i Turci. Krvnici! Ujašu u selo i odvedu sve mlado.
- Kad je to bilo?
- U staro vreme. Bili smo šaka jada, al' se nismo dali! Sekli smo obraze deci. Kad Turčin vidi, gadno mu, neće da uzme. Ne može da proda. *Zato je lepo.*

Šarke zaškripe i Abas nas pusti u dvorište.

73

9 U

Sunce dodirne krov; dvorište potamni, senka preseče trem. Širi se jedak magareći smrad. Povučem prst preko madraca: debeo sivi talog. Abas čuti, zagledan u limunovo drovo.

- Abasu knjige mozak popile – promrlja za sebe. – Nije nego! A njemu sve potaman, žena, deca, sofra, pa kod očiju oslepeo.

- O čemu pričate?
- O veri – ozbiljno me pogleda.
- Onoj koja se čuti?

On udahne kroz brkove. Zvuci zamiru, prošla je poslednja molitva.

- I ti, sine, nešto tražiš. Inače ne bi bio ovde.
- A vi? Recite nam šta ste vi našli.

Abas pogleda u vrata sa mesinganim katancem, sad već potpuno crna. Čelo

se nabora, beonjače rašire.

- Niko ne razume.
- Možda ipak...
- I da vam pokažem – badava.
- Zašto ste nas onda doveli? – pogledam ga u oči. – Zašto ste lagali da znate gde su oslikane kuće? Je li *to* vaša vera?

Abas vikne na arapskom. Iz pojasa izvadi veliki ključ.

Katanac šklijocene. Ledena prašina zaspe verandu, sumrak probode pomrčinu kuće. Jedna soba, bez nameštaja i prozora, bez čilima i ogledala. Jedini predmet u zjapećoj praznini je – sanduk sa mušemom. Na njemu se nazire nešto crno. Zakoračimo unutra. *Guramo nos u tuđe živote*. Obrisi na sanduku pretvore se u kofer; mali crni kofer. Na njemu leži par mirisnih štapića i crvena daska sa fotografijama: Marks, Lenjin, opet Marks, i tri brkata Afrikanca.

– *Svoj* – Abas ispravi leđa – kao Tito.

Talasi noći gutaju detalj po detalj: poljski toalet, limunovo drvo, palmu, stub verande. *Odbio struju*.

– Ovde se... molite? – upita Lazar.

– Da.

– Bog i Marks? – zastanem. Abas me tužno pogleda.

– Rekli su *isto* – blago zadrhti, stavivši mi ruku na rame. – Da si ti moj brat... moj sin. I ti, i ona deca, i... Ceo život slušam mule, vođe, partije. Samo reči! Ne umiju da vole. Ko vlada Sudanom? Bele gazde, crne gazde, žute gazde. Čovek nikad – Abas stisne kapke. – Moraš da napraviš *sam*.

– Šta?

– Sve.

– Kako?

– Od komadića.

Abas zapali sveću i postavi je nasred trema. Skine turban i počne da ga razmotava. Zatrepte senke. Prsti se upletu u tkaninu kao u kućine.

– Moramo da krenemo – kaže Marko – da nađemo lokandu.

– Znao sam da je badava – prošapće Abas, ne dižući oči sa svog turbana.

– Nije to – kažem – već...

– Već šta? – starac me pogleda. – I ti misliš da su mi mozak popili? Da je Abas Harun lud?

On pride i stane iznad moje glave. Zenice se zažare.

– Spavajte kod mene! – zgrabi me za ramena, kvrgavi prsti zariju se u

kožu.

- Ali... – jauknem.
- Ne! *Morate*.
- Ne možemo – Marko ustane. – Ima samo tri kreveta.
- Ti spavaš na svom, ti na svom, a ti i ja – starački dah mi pređe preko lica
- na *ovom*. Ti si moj sin.

Privuče me k sebi, pokuša da me zagrli. Istrgnem se. Marko mu uperi baterijsku lampu u oči. Oštре senke iseku lice na crna i bela polja.

- Ne možemo – kažem, koraknuvši unatrag.
- *Zašto?*
- Izvinite – ustane i Lazar. – Mi sad idemo.
- Ne idete vi nikuda! – Abas Harun potrči ka izlazu i uspravi se, gordo, uvređeno. – *Idem ja!* – izade i zalupi kapiju.

Ćutke posmatramo plamen sveće. Marko izvadi konzervu pasulja, pogleda je, bezvoljno je vrati u ranac.

- Nije trebalo... – kažem.
- Desilo se – promrmlja Lazar.
- Šta sad? – pita Marko.
- Lokanda?
- Koja? Nadam se da postoji.
- Idemo da je nađemo – Marko ustane.
- Kako sada da odemo?

Lazar spusti glavu među šake. Zubi mi zacvokoću i ogrnem se jaknom. Iz tame odškrinutih vrata vrebaju Lenjin i dvoglavi Marks.

Odšunjamo se do kapije i tiho je otvorimo. Hodajući na prstima, poput provalnika, savijemo iza čoška.

Bauljamo kroz mesečeve senke. Zanjače magarac. Sve ulice su iste.

- Tamo – kaže Marko. – Svetlo!

Iznad vrata visi slabašna sijalica. Na pragu sedi ostareli bradonja bez zuba. Lokanda? Klimne glavom i otvori sobu: pet dušeka sa tamnožutim flekama i prozor zazidan opekama od blata.

- من أين؟ – pita.
- من ... صربيا.
- Srbija? – deda žmirne.
- Da.
- Srebrenika, Karadžik... Srbija?

10 L

Petao me prene iz sna. Budim se uz cvokotanje, u mrak i studen. Kroz putotinu na vratima prosijava belo.

Na zadnji deo šarenog kamioneta zavaren je kavez sa klupama. Putnici zevaju, pružaju ruke, nazivaju dobro jutro. صباح الخير, *sabah al-hair*, promrmljam i uglavim se u čošak.

Glavna ulica Dongole je drvoređa pepeljastih krošnji; iza njih se osipaju zidovi boje kreča. U odrpanoj lokandi *Lord* dobijamo keliju bez prozora. Vrata ne mogu da se zatvore. WC je rupa u uglu.

– Morate se registrovati u policiji – kaže gazda *Lorda*. Bujne smeđe lokne rasipaju mu se oko ušiju.

- Već smo se registrovali.
- Ovo je drugo. Ovo *mora*.
- Je l' on to nosi periku?
- Nemamo vremena!
- Mislim da nosi...
- *Morate*.

76

Lupamo u gvozdena vrata policijske stanice: zabravljeni. Petak. Sveti dan.

– Naravno da radi! – mršti se gazda *Lorda*. – Pa gde ste vi to bili?

– U policiji.

– Policija ne radi. Ali radi *tajna* policija. Oni rade svaki dan.

Bela kuća bez natpisa. Odškrinuta vrata, unutra sedi čovek u uniformi. Usukano lice, brkovi, pogled zalepljen za televizor. Kalašnjikov prislonjen uza zid.

- Dobar dan, je l' ovo tajna policija?
- Šta treba?
- Rekli su nam da se prijavimo.

Usukani polako lista naše pasoše, stranicu po stranicu.

– Mnogo putujete, a? Rusija, Kina... Engleska... – Policajac zaškilji i odmeri nas. – Šta to ima u Dongoli?

- Mi smo... turisti – kaže Marko.
- Idete u Darfur? U Džubu?
- Ne, ne. U Kartum.
- Novinari, a?
- Programeri.

Policajac otvori tefter i počne da prepisuje naše podatke. Na televizoru bez tona ide bolivudski ratni film: ljudi padaju i krevelje se, hvataju se za grudi, boje vrište.

– Da se registrujete u Kartumu – pruži mi pasoše. – Obavezno.

U internet-krčmi kucamo beleške za blog. Šifra na svim računarima je الله – *allah*. Ručamo pržene šarane u hlebu, sa ulične tezge. Zardale pumpe za vodu, prepune zupčanika i točkića, leže razbacane okolo. *Made in British India*. Malo drveće raste u bunkerima od čerpića.

Uroš sedne na krevet *Lorda* i zagleda se u papire sa oslikanim kućama, zamišljen i tih, nekako tužan. Poželim nešto da mu kažem, ali šta? Marko nervozno šparta po keliji i psuje.

– Jebeni panduri – on uzme četku za WC i zamandali vrata.

11 U

Putnici sede pognutih glava. Pustinja klizi preko nabreklog neba, crne stene, oštri kontrasti, mirisu mazivo i znoj. Marko začkilji. U daljinu, među dinama, štrči par smedih šiljaka.

77

Piramide?

Udarim o staklo i viknem vozaču da stane. Pripeka žeže i muti, kombi nestaje u dimu, vezujemo majice oko glave i gazimo kroz pesak. Trepere kameni vrhovi. Fatamorgana? Kao u pričama iz detinjstva: pljačkaši mumija, tuneli, skrivenе podzemne tamnice, kodovi i nečitljive poruke.

Piramide!

Napuštene, zavejane. Neme.

– Može li – dodirnem okrunjen zid – da se uđe?

– Vidiš valjda – kaže Marko – nema ulaza.

– Čitao sam da negde u Sudanu postoji čitav grad piramida...

– A ja sam čitao da u ovom kamenju žive škorpije.

Lazar čuči i proučava blokove u podnožju.

– Hijeroglifi? – pitam.

– Jok. Pukotine.

– Siguran si?

– Kao klinac sam se ložio na te stvari.

– Stvarno? – osmehnem se. – Znam da su prva pisma bila slikovna, da su

nastala od crteža. Je l' svaki crtež jedan pojam?

– Ne. Mešavina fonetskog pisma i pictograma. Na primer – Lazar prstom iscrtala znak u pesku – ovako se pisalo *a*.

– To je obično *a*? – Marko zine. – Ludaci. Zašto si to učio?

– Ne znam – Lazar slegne ramenima. – Zanimalo me. U muzeju u Budimpešti sam video mali sarkofag. Na njemu je bilo urezano ovo...

– Tuga! – kažem. – Suza koja curi iz oka.

– To sam i ja pomislio... – kaže Lazar.

– Eto – obradujem se. – Toliko vekova, a ipak razumemo.

Lazar se zagleda u nebo. Sednem na stepenik, otvorim svesku. Olovka
78 ocrtala cikcak piramide, secne horizont, zasenči dol i uzvere se preko brda u daljini. Kakav li je pogled sa vrha?

Ni da čuju, mršte se, *dobićeš sunčanicu, majmune*, Lazar se nervira, *je l' znaš ti gde smo*, Marko se iščudava, *kakvo brdo, ti si potpuno lud*.

Verem se uz stenje. Grabim, posustajem, hvatam se za ispust, dižem na uzvisinu, uspinjem se, korak po korak, i napokon stižem do uzanog platoa. Udišem, izdišem. Oči se pune nebom. Niz pustinjske vetrove, provalijom, jezde orlovi. U daljini teče plavozelena linija.

Zadihano crtam.

Dole u hladovini piramide, Marko i Lazar posmatraju svoja stopala, poput dva gipsana patuljka. Uvek tako: ekskurzije, drugari, devojke, prva planinarjenja, pronadeš pećinu, napušten toranj, knjigu sa buvljaka, čudan grafit, Saturn na istočnom nebu, krene bujica u grudima... *Niko ne razume*, šapuće Abas u mraku.

Spuštam se niz strminu, prateći svoje otiske do druma. Marko i Lazar me gledaju popreko. Stopiramo. Tamni sunčev žuto: limun, žumance, narandža.

Stanu nam dve bitange u raspuklom džipu. Neobrijani, debeli, u kožnjacima; neprestano se svadaju. Skrenemo u napušteno selo. Suvozač lupne Lazara

po ramenu – *mora uradim poso* – i nestane u zemljanim ogradama. Vozač okrene ključ i nastavi par kilometara dalje, do raskrsnice. Prodere se i izbací nas.

– Koliko do Atbare? – pitam.

– Trista, brate – i odmagli.

Žuto potone u dine: narandža, truli nar. Hladnoća se prišunja i ščepa. Lazar sedne na pesak, Marko se osvrne oko sebe; ni kola, ni krova, ni čoveka. Dva druma krste peščano bespuće.

12 L

– Nismo ovo baš najbolje isplanirali – kažem.

– Kad je morao da se penje – kaže Marko.

– Video sam orlove. Blizu, da ih dodirneš rukom!

– Jebali te orlovi! Šta ćemo sad?

– Uvek sam *ja* kriv. Zašto smo ušli kod onih kriminalaca?

– *Ti* si prvi ušao.

Mesečina kapne kroz oblak. Put zasvetluca. Marko sedi na ruksaku, podbočen, pognute glave, a Uroš šeta i pevuši. Obučem džemper i jaknu, skačućem, duvam u šake.

– Kosti ćemo ovde ostaviti – promumla Marko. – Nemamo ni jebene vode...

– Čovek može tri dana bez vode – kaže Uroš.

– Ja sam čuo sedam – kažem.

– Vi ste *potpuno*...

– To je tačno. Može sedam, ali u pustinji tri.

Ležimo na pesku kraj puta, glava naslonjenih na ruksake, sami u srcu Sahare. Kada sam bio mali maštao sam o ovakvim stvarima, ali nikad nisam mislio da će stvarno biti ovde. *Lazare, moraš nekad izaći iz kuće*, kaže mamin glas, *idi druži se*. Klinci iz kraja pričaju o izlascima, motorima, devojkama, ljubljenju, diranju sisa ispod majice, čoveče, moraš sa nama, ne znaš šta je život! Ne umeš da se zabavljaš, da li si uvek tako drven, pita ona i smeje se, zar se ti nikad ne opustiš? Ja čutim i osluškujem kako raste opna, gusto prozirno tkivo sa tankim žilicama, živo, kao da izrasta iz mene. Uveče se zatvaram u sobu i nastavljam pisanje svoje priče o čoveku bez čula koji ide da pronađe druge ljude,

čoveku koji putuje prateći linije magnetnog polja jer ništa drugo ne može da oseti.

– Kola – Marko skoči i izleti na put – jebote, kola!

Kamiondžija progundja da nema mesta, ali nas ipak primi. Grčimo se, grlimo ruksake, zapepljen sam za vrata, Marka menjač bode u butinu. Sa tavanice vise crveni lampioni sa zmajevima.

Atbara. Na drumskoj lokandi svetle slova: *Darfur*. Stepenice su pokrivene novinama a momak na recepciji spava pod sumornom treptavom neonkom. Izademo da potražimo hranu.

Ulice su mračne. Cipele tonu u mulj. Naziru se obrisi straćara, pijačne tezge, hrpe prevrelog đubreta. Smrdi na trulež, buđ, pokvareno meso, govna.

– Znate šta bi trebalo izmisliti? – kaže Uroš. – *Olfaktograf!* Aparat koji beleži mirise. Otvoriš ga, zapamtiš vazduh, kasnije možeš da ga stvorиш ponovo. Mogle bi se praviti čitave *priče* od mirisa!

Marko prevrne očima.

U bočnom sokaku visi sijalica. Skrenemo ka njoj kao tri mušice. Na tezgi je kamara pocrnelog voća, za njom стоји deda dlakavih ušiju i velikog nosa. *Hrana*, promucam. On mi pruži grozd banana.

80

Gacamo nazad. Marko tiho proklinje sebe, mene, Sudan, putovanje. Pred nama niknu tri senke. Drže puške. Ja držim banane. Dijagonalno presečemo ulicu. Presek i oni.

Gledamo se u oči. Neobrijana lica. Kesaste jakne, kaljavi i zadrljeni, masni.

– Selam – kažem i pružim ruku.

– Ko ste vi?

– Stranci – kažem. – Lokanda *Darfur*. Hrana – podignem banane.

Crna šaka prihvati moju.

– Policija – mladić podigne pušku i zasija od ponosa.

13 M

Svanulo je. Hoću još da spavam, ali ne mogu. Prvo saobraćajka. Pa autostop u pustinji. Onda blato i smrad. Klošari i puške. Momak na recepciji, sa parazitom u ustima. Izvadim Babuovu posetnicu i okrenem je među prstima.

Uroš trčkara po bazaru, smara ljude, gura im pod nos slike kuća, objašnjava i krevelji se kao majmun. Neki od prodavaca imaju polipe pod usnom.

Brisao sam ruke vlažnim maramicama, jeo iz konzervi... A trule banane? Jezikom opipam donju usnu. Kao da ima nešto.

– Dobro, *dokle* čemo tražiti jebene kuće? – pita Lazar.

– Znaš – Uroš se zamisli – više nisam siguran ni da postoje.

– Zašto su uopšte bitne?

– Ima priča. Pre sto godina, jedan nubijski zidar je na poklon dobio engleski čaj. Doneo mu brat iz Kaira. Od šara sa kutije, od cveća i krugova, zidar je napravio čitav stil. Drugi su ga imitirali i postalo je tradicija. Novi jezik.

– Od kutije čaja?

– Da.

Pitamo još nekoliko prodavaca. Unose nam se u lice, polipi iz usta mrdaju pipcima. *Rukovali smo se sa svima*. Pretrnem. Kako *njima* ne smeta? Ne smem ni da pomenem, jedva bi dočekali.

Zastanemo da Uroš fotografiše magarca. Čiča se razgalami i otera nas.

– Ali s tom hobotnicom u ustima – kaže Uroš. – Jezivi su.

– Da – kažem. – Valjda nismo pokupili nešto...

– Odvratno – kaže Lazar. – Taj duvan za žvakanje, pod usnom...

– D... duvan?

– Pa da. Nego, idemo u Kartum?

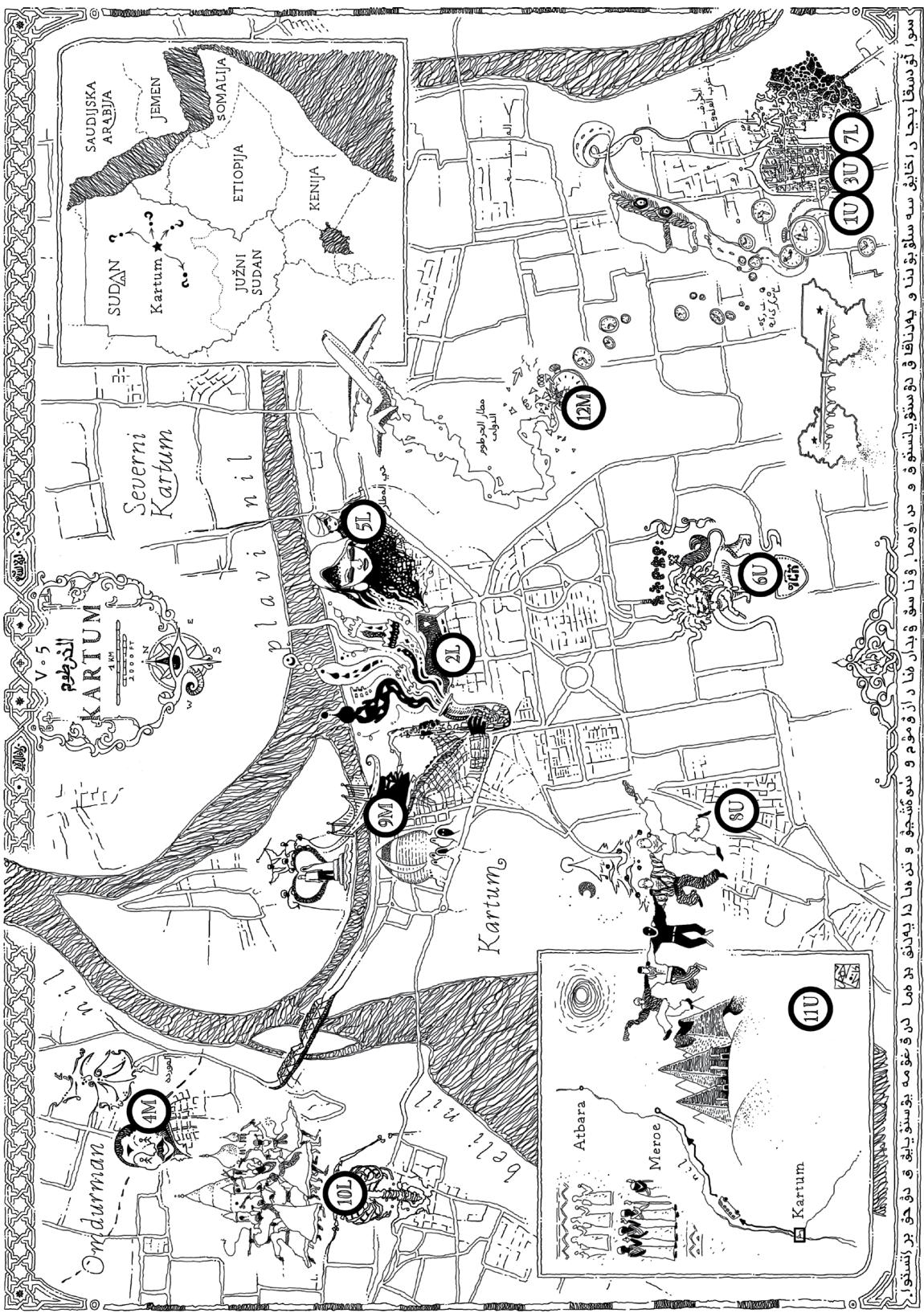
Autobus za Kartum čeka na stanici. Ganc-nov. Ružičast.

Uroš još jednom pogleda papire sa oslikanim kućama, pa ih baci na hrpu đubreta.

Vizuelni jezik murala na nubijskim kućama

V

.....

1 U

- Udes kod Abrija? – začudi se Džesika. – Ne, ni reči. A pratim vesti.
- Preko četrdeset ljudi – kažem.
- Nikoga nije briga. Ovde ginu milioni.

Ona zategne suknju i srkne kafu. Engleskinja, visoka, stamena, prve bore po porcelanskoj koži. U Kartumu živi duže od godine. Grad je zajeban, kaže, podmukao. Kao vulkan, naizgled miran, a samo čekaš da pukne.

Ponoćna zapara puni sobe. Novogodišnja jelka, kreč i knjige. Filmske monografije, tango, arapska kaligrafija, Kalevala, kavkaski jezici, indijske basne. Istorije Australije, Turske, Austrougarske. *Na Drini ćuprija*.

- To mi je za pisanje – kaže Džesika. – Rupe u istoriji, neuralgične tačke...
- Živiš od toga? – pita Lazar. – Od pisanja?
- Ne još. Predajem engleski.
- Bila si kod nas?
- Na Balkanu? Više puta.

Uz knjige su okačene minijature starih turskih mapa. Kraj reke i obale, sitne ilustracije: palma, tapir, minaret, jedrenjak. Pustinja i okean.

- Piri Reis! – kažem.
- Znaš?
- Osmanlijski admiral i kartograf. Šta ćeš, stari štreber. Kao klinac sam obožavao atlase. Po tepihu spojim šibice u oblik sveta, pa ređam životinje gde koja živi, ptice, majmune, bube, slonove iz kinder jaja.
- Da... – Džesika se zamisli. – *Kad sam još bila mala, strasno sam volela mape. Satima bih gledala u kartu Južne Amerike ili Australije... U to vreme na zemlji je bilo mnogo neispitanih oblasti, i kad bih ugledala neku takvu... stavlala bih tu prst i rekla: kad porastem, otići ću tamo.*

- Koženjovski!
- Tako počne. Atlasi i dečje maštarije. A onda...
- Onda porasteš – kažem – a mape postanu strašne. Svako širi kartu i crta svoje granice.
- Ja sam bežala od mapa, a evo, završila među njima. Darfur puca, jug se

cepa, pa Abjei, pa južni Kordofan, pa istočni front uz Eritreju. Granica sa Čadom ide posred jednog sela. Ne zna se čak ni gde je crta između Egipta i Sudana: Egipt tvrdi da je prava linija, Sudan da ide ovako – Džes dohvati papir.

– Obe države zahtevaju granicu gde im ostaje ovaj veći trougao, Halaib. Tako da je ovaj manji...

– Ničiji – ubaci Marko.

– Afrika se delila na Bizmarkovom kanabetu – ona poravna naočare. – Lenjirom su špartali po mapi, onim konradovskim prstom sekli zemlju ko teleći but.

Iz središta Pirijeve karte posmatra me kompasovo oko, zrakasta ruža vetrova. U donjem uglu čući bezglavi monstrum sa licem na grudima. Nekada se verovalo da u Nubiji živi takav narod.

– Blemejci – kažem. – Ljudi bez mozga.

– Nije Piri pogrešio – Džesika me pogleda. – To smo *mi*.

2 L

Crvenkast pustinjski grad. Iz gornjih spratova, zardale armature strše u nebo. Kružni tokovi, poneko stidljivo drvo, asfalt i nabijena zemlja. Prolaznici se laktaju i žure, pripeka tuče. Sve zamućeno smedim velom, mešavinom peska i izduvnih gasova, koji lebdi pred očima i igra od larme.

– Sudanske kape! – Marko se nagne nad uličnog prodavca.

– *Made in China* – pročita Uroš sa etikete.

Glavni trg je – parking. Džamiju okružuju redovi starih žutih taksija, tezge, bezlična ministarstva, nizovi prozora kao stotine sitnih očiju. Uroš izvadi fotoparat a vojnik iz stražarnice zaurla: !ع، забранено!

Plastične šamlice restorana poređane su tik uz drum. Dva grmalja znoje se iza butan-boca, pasulj i džigerica cvrče u talandarama. Jedan mladić pozove nas za sto.

– Hakim – pruži ruku i blago se pridigne. Među turbanima i belim galabi-jama, jedini on ima pantalone i košulju. – Dobro došli! Odakle?

– Iz... Srbije.

– Stvarno? – živahan pogled kroz naočare. – Je l' znate da je Ivo Robić prvi pevao *Strange u noći*?

– Molim?

– Aha. Posle su je Ameri drpili.

U Kartumu nema stranaca, kaže, a i oni koji su tu ne jedu na ovakvim mestima. Jake jagodice, pametne oči. Prsti mu blago drhte.

– Nedavno sam diplomirao mašinstvo. Radim za Saudiće, servisiram naftne platforme. Dosadno je, al' Arapi plaćaju. I stalno te nekud šalju. A vi, kuda ćete posle?

– U Etiopiju.

– Sjajno! Oni nisu bili robovi, oseti se to. Adis je metropola. Mnogo mlađih, dobra muzika. Papagaji u krošnjama! Ima jedan sjajan klub, sviraju od svinga do bosanove. Dok sam bio u Adisu, stalno sam išao tamo. Jednom je pevačica skinula Astatkeovu ploču sa zida i poklonila mi. Rekla je: *Jer umeš da slušaš*.

– Ti si muzičar?

– Ne – Hakim postiđeno pogleda u pod. – Učim saksofon. Tek sam počeo.

Noć, venci sijalica vise sa cirade, ljudi grebu kašikama o pleh i mljackaju, mačke im hodaju kroz noge, oseća se miris nafte i zagorelog mesa. *Kartum*, tako se zvala jedna epizoda stripa *Mister No*. Da li sam stvarno tu? Kamion protutnji, haljine zalepršaju.

– Dobra ova hrana – kaže Marko.

– Život je dobar – kaže Hakim. – *Dobar kao vino*, pisao je Langston Hjuz.

Ne znam je l' tačno – on se nasmeje – nisam probao.

– Je l' bi hteo? – pita Uroš.

– Alkohol? – Hakimov pogled se zaoštiri. – To se ne sme. Ovde je šerijatski zakon. Mog druga su izbičevali jer je pio arak.

– Čitao sam o šerijatu – kažem – al' ne znam kol'ko je od toga istina. Stvarno kamenuju i bičuju? Recimo, za ljubljenje? Je l' može devojka da prespava kod tebe?

On prstima prođe kroz kovrdžavu kosu i nervozno se obazre po restoranu. Marko me mune laktom.

– Doći ćete kod mene – Hakim nažvrlja broj telefona na salvetu – pa ćemo pričati. Živim u Omdurmanu, sa druge strane Nila. I slušajte – on ustane – manite se devojaka. Napraviće problem i sebi i njima.

3 U

Veš-mašina guta pesak iz našeg rublja: egipatski oker, narandžast iz Kerme, u Atbari crvenkast. Džes se zatvorila u sobu. Marko je otišao da prošeta, sam, vrteći u šaci posetnicu sa zvezdom. Noć je. Prozore puni prašnjavo nebo, zenit mračan i zgasnut.

– Zenit – kaže Lazar – potiče od arapskog *samt*. Znači *staza*. U Srednjem veku govorilo se *samt ar-ras*, سمت الرأس, staza nad glavom.

88

– Mnoge zvezde – kažem – imaju arapska imena. Aldebaran. Mirfak. Vega, Deneb, Altair.

– *Sat* je arapska reč. Onda *miraz*, ćejf. *Majmun*, ميمون. Rakija dolazi od *arak*, عرق, *znoj*, jer se proizvodi kondenzacijom, *znojenjem*. Kijamet – *kijama*, ustajanje – je dan kada mrtvi ustaju, قيامة, sudnji dan. A pazi ovo: naš *slon* potiče od arapskog lava, *asad*, أسد, koji je u turskom postao *aslan*.

– Lav?

– Sloveni, jebiga, nikad nisu videli slona. Slušali o čudovištima sa juga i sve im bilo isto.

Zefir uđe kroz prozor i uzmuti jaru. Posmatram Džesikine naslove i žvrlijam, oponašam arapsku kaligrafiju. Linije se zapliću u petlje, u čvorove i lukove. Hvata me prijatan umor, onaj kad znaš da bi odmah zaspao ali ti je žao.

– Voleo bih – kažem – da naučim arapsko pismo. Mama mi je pričala o njemu dok bi ispisivala cirilični kurziv, kvadratnu kapitalu, brzopis, uljane serife. Nisu smeli da crtaju, kazala je, zato im je pismo toliko lepo.

– Pokazaću ti – Lazar otvorи svesku. – Slobodnije je od našeg. Slova možeš da produžiš, iskriviš, da...

– Zašto si to učio?

– Jezike? Ne znam... U kući je uvek bilo rečnika, knjiga i pisačih mašina. Ćale je pisao, pa onda i ja...

– Šta je pisao?

– Palp – Lazar napiše hamzu iznad alefa. – Petparačke romane, za kioske. Krimiće, ljubavne, kaubojske, erotске. Prodavalо se, ljudi su čitali. Izmislio je svog privatnog detektiva, zvao se Hejzi...

– Je l' pisao i nešto drugo?

– Jednom, kad je bio mlad, napisao je knjigu. Rekla mi mama. Nije je objavio, već spalio... jebiga. Znaš, kad sam bio mali, voleo je da priča. Godinama mi je pričao pred spavanje. Glavni junak je bio Čerebećko, dečak koji živi u šupljem drvetu u pustinji Kalahari, i njegovi drugari, tri majmuna.

– O čemu se radilo?

– Svakog dana – kaže Lazar – životinje i biljke su kukale kako je u Kalahariju prazno i suvo. Želele su da padne kiša, da sve ozeleni. I onda je Čerebećko poslao tri majmuna u svet, da donesu kišu.

– Šta je rekao kad si mu pokazao svoje priče?

– Nisam.

– Nikome?

On éutke odšeta do veš-mašine. Cedi čarapu po čarapu, kači ih na žicu. Ostao je pesak i fleke od mašinskog ulja.

– Moj prvoj devojci. Tako sam je smuvao. Nosio sam joj otkucane stranice, a ona bi čitala, uz sladoled i bozu, u poslastičarnici *Carigrad*.

– Sećaš se onog stripa – kažem – što sam ga pravio kao klinac?

– Onog što si pominjao na brodu za Egipat?

– Tog. Glavni junak odlazi u Afriku.

– Stvarno? Ko je glavni junak?

– Zvao se Kikiriki – kažem – zaboravio sam zašto. Sećam se da je bio sve-moćan, kao superheroj, mogao je da leti i pretvara se u razne stvari. Imao je špicaste uši i ogroman nos, baš onako *nosinu*, i živeo je u kući u obliku svoje glave. Ta epizoda u kojoj odlazi u Afriku zvala se *Svakakve Kikirikijeve avan-ture*.

– Jesi ga pokazao nekome?

– Skenirao sam ga pre par godina, kad sam slao jednoj... Pokazaću ti kad dođemo do neta.

Listamo knjige, svako za sebe. Promaja kovitla prašinu sa poda. Nostalgija uzbudjenja, kao kada sam crtao Kikirikija, mapu Afrike i avion kako leti preko

Sahare i peščanih čudovišta. Otvorim tvrde korice najdeblje Džesikine knjige: *Staroegipatske kulture*. Gornja Nubija, kraljevstvo Meroe. Grad piramida severno od Kartuma. Po razmerniku na mapi, oko dvesta kilometara odavde.

... piramide koje su pljačkane i rušene još od antičkih vremena. Godine 1834, italijanski doktor, Duzepa Ferlini, u potrazi za izmišljenim blagom uništio je dinamitom veći deo nalazišta. Pojedine prostorije – u koje se i sada može ući – isklesane su preciznim hijeroglifima, čije je značenje odgonetnuto tek u 19. veku. Veruje se da je kasta pisara negovala nerazgovetna pisma kako bi zaštitila svoje privilegije u društvu. Konstrukcije pri podnožju piramida nisu puki ulazi već mali žrtveni hramovi. U njima su obavljeni rituali koji, premda se današnjem čoveku mogu učiniti uznenirujućim, u vreme stare Nubije...

– Možda vredi otići – kažem. – Sećaš se suznog oka, onog hijeroglifa o kom si mi pričao? Onog sa malog sarkofaga koji si video u muzeju u Budimpešti. Iako je prošlo pet hiljada godina, odmah si shvatio da je zapisana tuga.

– Ne – Lazar se namršti. – Nije tuga.

4 M

Čupav tepih i kožne fotelje. Na zidu plazma televizor, uokviren alpskim pejzažima. Gostinska soba ima vrata sa ulice. Da gosti ne sretnu žene.

– Gladni? – pita Hakim, sav uzmuvan i srećan.

– Ne, ne – kaže Lazar – stvarno ne moraš...

– Slušaj bre, ‘očete da jedete il’ nećete? Lepo mi reci.

Ženske ruke pruže poslužavnik kroz vrata. Širok oval, pogača, gomilice smokava i zeleniša, ružičaste masline, zeleni listići nane. Humus i režnjevi sudžuka. Ukus korijandera, zatara, kima.

Zavaljen u fotelji, Hakim sa uživanjem posmatra kako jedemo. Kroz zidove dopire tih žamor, glas televizora, lupkanje posuđa.

– E sad možemo da pričamo ko ljudi – kaže. – U svakoj kafani sedi bar jedan tajni pandur. Nikad ne znaš koja reč ne valja. Nego – on se okrene Lazaru – pitao si me za devojke.

– Izvini. Nisam znao da ne treba...

– Treba, treba. Naši smo, zar ne? Devojke... Evo, drug mi se ženi idućeg meseca. Nije je ni upoznao. Čuli se telefonom. Pokazali mu fotku.

– Teško mi je da poverujem – kaže Uroš – da ne postoje pukotine. Pisamca, internet, tajni sastanci...

– Pisamca? E moj hadžija, ovo je *život*, a ne ep o Medžnunu i Lejli. Postoji nešto – glas mu se malo stiša – al' ne ono što ti zamišljaš. *Ekskluziva*. Žurke u privatnim vilama na Nilu. Ako imaš keša.

– Bio si?

– Jednom. Kolega me nagovorio. Kao, biće alkohola, muzike, žena...

– A policija?

– Pred kapijom je privatna vojska.

– Kako je bilo?

– Bazeni, kokteli. Devojke, evropski obučene. A kad priđeš nekoj – Hakim se namršti – shvatiš da su sve kurve.

– Dobro, Hakime – kaže Uroš – to što su tako obučene ne znači...

– Ma ne, čoveče, nisi shvatio. *Prave* kurve. Etiopljanke. Znaju tri reči arapskog. Mož’ da zamisliš kakve.

– Je l’ bilo nešto? Mislim, da li si...

– Ne.

Pogledam pejzaž iza njegovih leđa. Zavejane planine. Srećna, debela kрава. Vodopad. Na drugom zidu visi mapa Sudana, po kojoj je neko rukom iscrtao strelice i isprekidane linije.

– Ti si ono crtao? – Uroš pokaže mapu.

– Moj čale. Sedne sa drugarima, puše nargilu, svadaju se i prekrajaju zemlju.

– Da li će se...

– Već se raspao. Pola miliona mrtvih u Darfuru. Milion u Džubi. Čim počneš da ubijaš, ode zemlja! Sudan je *papir*. Geografska karta.

Začuje se poziv na molitvu. Hakim se izvini i izade. Vrati se posle desetak minuta.

– Duhovne potrebe – osmehne se.

– Pet puta dnevno?

– Jedino još Bog misli na Sudan. Da ne trebamo njemu, bili bismo suvišni ljudi – Hakim skine naočare i protrlja ih rubom košulje. – Sad sigurno mislite, evo ga, još jedna budala. Ma šta vi tamo u Evropi mislili, ne štedi svaki musliman pare da ih pokloni hotelijerima u Mekki. Islam *nije* ono sranje koje guraju Arapi. Oni hoće da unište naš islam, ono što mi imamo ovde.

– Šta je vaš islam?

On ne odgovori. Trebalо bi krenuti, pomislim, vratiti se kod Džesike. Sla-
bo osvetljenim ulicama, preko mostа, kroz gradilišta palata i staklenih obla-
kodera kraj reke. *Sagradiće, u Maleziji, čitav jedan grad.*

– Čekaj – kaže Lazar – zar vi, severnjaci, ne smatrate da ste Arapi?

– E moј hadžija – Hakim se nasmeje – pa kakav sam ti *ja* Arapin? Kao, mi
smo Arapi, a u Darfuru i na jugu su crnici i gde sve ne. Znaš kako ih zovemo?
Robovi. Zajebi me s tim. Ja sam bre crnja – on uhvati svoj široki nos – ko je
crnji od mene? I Džon Koltrejn je bio crnja, i Armstrong... *Niko, tri puta niko*,
napisao je Barnabe Lalej. *Ja sam crnac, i to je sve.*

Počistili smo poslužavnik do poslednje mrvice. Da ga zamolim da pozove
telefonom, da pita da li je džin stigao, da li je živ, da li je sve u redu?

– Čuli ste za invaziju iz Darfura? – pita Hakim.

– Čitao sam nešto...

– Prošle godine. Sedim ja tako u bašti, vežbam *My Old Flame* od Čarlija
Parkera, kad pred mene hrupi lik sa redenikom i mitraljezom, sav prljav i
krvav. Reko' – ubiće me. Sedim tako, ne smem da mrdnem. Držim onaj sakso-
fon ko idiot. Tek će on meni: *Daj vode.*

92

Nešto tiho zazvecka. Jak parfem, kanirani prsti. Poslužavnik sa čajem sleti
na stočić kraj vrata.

– Pokažem mu česmu – nastavi Hakim. – On se naloče ko kamila. I ništa,
zahvali i ode. Prešli su hiljade kilometara pustinje. Tu blizu kuće je most. Da
su ga prešli, bili bi u centru.

– Kako se završilo?

– Pobili su ih.

5 L

Sunce probija krošnju i crta pegice po keju. Omorina se diže sa Nila.
Zablenut u drugu obalu, Uroš skicira čamce i šumu. Marko leži na zidiću. Sa
grana vise plodovi drveta kobasica, žuti i dugi. U nekoj enciklopediji kod
Džesike, setim se, čitao sam o sudanskom narodu Lotuko i njihovim nazivima
za mesece. Februar se kaže *neka kopaju*. Septembar je *dryvo kobasica*.

– Dobar dan – kaže ženski glas.

Crna marama skriva kosu, uokviruje lice i pada na ramena. Crna haljina do
zemlje. I nemirne, mlade, krupne oči.

- Pratila sam vas od centra – ona prošara pogledom po nama. – Ja sam Safa.
- Lazar – kažem. – Uroš, Marko. Zašto si nas pratila?
- Bojala sam se. Nikad nisam srela strance.
- Gde si naučila engleski?
- Iz knjiga. Tata mi je stalno donosio knjige... Najviše volim Kiplingovog *Kima*. Ali nikad nisam zapravo *pričala*.
- Možeš na internetu da...
- Ne – Safa se uznemiri. – Ne internet.
- Zašto?
- Tamo su loši ljudi.

Bistre smeđe oči gutaju kao vir. Ne slušam šta priča, ne mislim, samo gledam. *Manite se devojaka*. Sedne kraj nas, snebljivo, pažljivo, i zaspe pitanjima. Gde smo sve putovali? Je l' idemo u bioskop? Kako izgleda sneg? Je l' su lepe naše žene? Koji se jezik priča tamo? Brzo, kao da ćemo uteći.

Malo dalje, na istom zidiću, sedi grupica mladića i neprijateljski zuri.

- Rođena sam na severu – kaže Safa – kod Kerme. Al' odrasla sam u Saudijskoj Arabiji. Tamo mi radi otac. Ovde sam došla na studije.

– Šta studiraš?

– Prava. Volela bih da posle ostanem u Sudanu.

– Šta ti se ovde svida?

– To što je mir.

Ima u njoj nešto zeleno, prolećno, u govoru i pokretima. Na usnama kao da drhti sve što crne haljine kriju. Kako li to izgleda, kad prevrši? Probudi je noć, sama u sobi, mesečina lije kroz prozor...

– Je l' verujete vi u Boga? – i opet, pravo u oči. I ne trepće.

– Mi...

– Da li ste muslimani? Katolici?

– Mi smo... – skrenem pogled.

Mladići i dalje zure. Najkrupniji krene da ustaje, drugi ga zadrže.

Napravićete problem i sebi i njima.

– Treba da krenemo – kaže Marko.

– Već? Hajde da se vidimo sutra. Da upoznate moju drugaricu.

– Slušaj, Safa...

– Obećaj mi.

Klimnem, ona se osmehne. Pod maramom joj zasvetluca krupna minduša puna arapskih slova: zatvorena u krugu, ptica.

6 U

Ambasada Etiopije je tvrđava opasana betonom i bodljikavom žicom. Sa obe strane gvozdenih dveri stoje vojnici sa kalašnjikovima. Iznad njih, dve zastave i dva grba: crni orao i zlatna petokraka.

- Sin – kažem – koji se vraća kući.
- Šta? – pita Marko.
- Gabre-Medhin, etiopski pesnik. Našao sam pesmu u zbirci kod Džesike:

Pazi kud hadaš bezbožni stranče.

Ovo je sama dubina

Tvojih

Korena:

Crna.

Gde su tam-tamovi tvojih otaca

U plašljivoj tišini dolina

Drhtali

U ogromnim telima planina

Zujali

U dubokim grudima džungle.

Hodaj ponosan.

94

- Uđite – stražar podigne pušku.

Sa druge strane kapije, kartumska pustinja pretvara se u tropski vrt: oleanderi, prskalice za vodu, podšišana engleska trava i moderan stakleni dvor. Zeleno, žuto, crveno, papagaji i stari pravoslavni hramovi, Selasije i biblijske priče. Zadihanu ušetam u kancelariju. Ardi i Lusi, dolina Omo, kosti prvih ljudi. Etiopija!

- Ne može viza!
- Molim?!
- Vama ne izdajemo. Sledeći!
- Zašto?

Goropadna žena pruži spisak kroz rešetke: *Tourist Generating Countries. Države koje proizvode turiste.* Kina, Izrael, Nemačka, Kuvajt, Rusija, Amerika, Južna Afrika... Na njenom ispupčenom čelu nožem je urezan krstast ožiljak. Pravoslavna zabiba! Hoće li zasijati na Kijamet?

- Jeste na spisku?
- Nismo, ali vaša i naša zemlja... – zastanem. – I mi smo... pravoslavci.
- Ako niste na spisku, obratite se ambasadi u Rimu.
- *Gde?*
- Rim. To vam je u Italiji.

Objašnjavam. Molim, vičem. Psujem.

Etiopske ćete pozovu obezbeđenje. Vojnici nas uhvate za ramena, dreknu na amharskom, izbace nas na ulicu. *Ovo je sama dubina tvojih korena*. Pesak ulazi u oči, ruta se prekinula, čorsokak, gotovo. *Crna*. Mora da postoji način, brišem se majicom, sunce prlji, način da se probije, da se dospe, način...

- Dobro – Marko duboko udahne. – Ništa od Etiopije.
- Šta je, tu je – kaže Lazar.
- Bem’mater! – drek nem. – Je l’ pisalo negde kako se dobija ovo govno?
- Svuda je pisalo: *ovde, za jedan dan*.
- *Svuda?*
- Po putničkim forumima.
- A ko je to pisao, majmune? *Zapadnjaci!* Oni mogu. Ne možemo *mi*.
- Otkud sam znao? – kaže Lazar. – Ispalo je da smo i ovde građani nižeg...
- Trebalo je da zoveš, da pitaš!
- Koga? Što *ti* nisi zvao?
- *Ti* si preuzeo vize! Pročito si sto knjiga o Africi a nisi uradio jebeno najvažnije!
- A šta si *ti* radio? Divljaš po ambasadi, pokušavao da ih podmitiš, nudio pare, izigravao potpunog majmuna.
- Ja sam makar *pokusao*.
- Šta? Da ih prosvetliš? Da im objasniš da je Hajle Selasije bio počasni građanin Beograda?
- *Prvi* počasni građanin Beograda!

95

7 L

Stavim pasoš u džep. Devedesete, Dorćol, čošak Francuske i Strahinjića Bana, ponoć pred grčkom ambasadom. Ljudi sede na gajbama, umotani u čebad. Policajac izade iz stražarnice da proveri imaju li svi papire, a jedan deda se zavuče pod automobil. Kad svane, svakog jutra, on proda svoje mesto

u redu i ponovo stane na kraj. U zoru, prezrivi pogledi grčkih mastiljara, grubost, nabusita pitanja. *Hodaj ponosan.*

Džesika raširi mapu.

- Da li možemo na jug – pita Uroš – do Ugande?
- Nikako – ona se namršti. – Sad je tamo strašno.
- Je l' se može proći?
- Barikade su na svakih par kilometara.

Uroš se ushoda po sobi. pride polici, izvuče knjigu o piramidama, pogleda kroz prozor. Marko izvadi perorez i počne da odseca etikete *Made in China* sa sudanskih kapa.

- Znači – kažem – avion.
- Ne – kaže Uroš – neću avion. Hoću liniju na mapi, od Balkana do kraja Afrike.
- Molim te mi reci *kako* – kaže Marko.
- Kroz Južni Sudan. Sigurno se *nekako* može proći.
- Ubiće nas.
- Ni tamo ne pucaju svaki dan. Hteli smo Afriku, jebiga. Ako budemo pažljivi i razumni...

– *Ti* ćeš da budeš pažljiv? I *razuman*? Neću da idem u najsjebanije mesto na svetu samo da bi...

– Baš zato i *treba* da idemo!

Na istoku, Eritreja. Iz nje može u Džibuti, a odatle samo u Somaliju, u kojoj je rat. Na zapadu, Čad i Centralnoafrička Republika. Put vodi kroz Darfur, gde je rat. Čak i da prođemo, dalje može samo u Demokratsku Republiku Kongo. I tamo je rat.

- Treba da pokušamo – kaže Uroš. – Ako je loše, vratićemo se.
- Ne – Marko otvorи laptop. – Letimo za Najrobi.
- Ako se plašiš, trebalo je da ostaneš...
- Hoću da ostanem *živ*. Glasanje! Ko je za avion?

Sneg je ostao gore na severu, njive su prešle u šume, goleti, kamenjare, pustinje, koža lagano tamni, lica se pretapaju, nosevi se šire. Sad treba preseći i pokvariti. Pogled klizne po mapi i odbije se od granica.

Podignem ruku.

- Ima let za Najrobi – kaže Marko. – Na popustu.
- Neću avion!
- Putuj sam.
- *Već* putujem sam.

8 U

Marko se pretvara da spava, Lazar se zagnjurio u svesku. Duva neprijatno vrela i suva promaja. Letećemo u Keniju kao tri majmunčine. Kao *ljudi bez mozga*.

- Momci – Džesika bane u sobu – ajde! Dižite se! Večeras je Nova godina.
- Pa šta? – Marko otvori oči.
- Moji drugari iz Ujedinjenih nacija prave žurku. Htela sam da vas iznenadim.
- UN? – namrštim se. – Sad ćeš nam doneti i tri sakoa?
- Ne *takve* Ujedinjene nacije. Ovo su opušteni momci, telohranitelji.

Dopašće vam se.

- Trideset prvi *daj vode svom ujaku* – promrmlja Lazar.
- Molim?
- Tako narod Lotuko kaže *decembar*. Izvini, malo smo loše volje.
- Baš zato. I povedite onog vašeg drugara džezeru.

Noć. Nova zgrada, mesingan lift, prigušen zlatasti odsjaj. Hakim se uner vozio, što zbog nas koji čutimo, što zbog neočekivanog poziva. Sigurni ste, kaže, da neću smetati? Iznad vrata žmigaju sijalice: zeleno, crveno, zeleno, crveno.

– Izvol’te! – otvori nam mišićav belac ošišan do glave. – Ja sam Jonel. Odakle su ti ovi, Džes?

- Iz... Srbije – kaže Marko.
- O! – vikne Jonel. – Braća Balkanci! Mi smo Rumuni.

Girlande i dedamrazovi, čvarci, sarmice i šopska, gajbe piva, burence vina. Sve muškarci, krupni, beli, rumeni, širokih kaiševa i naviksanih cipela. Preko zida visi rumunska trobojka: plava, žuta, crvena. Ista je takva, kaže Hakim, i zastava Čada. Potpuno ista.

– Kako je u Kartumu? – pitam Jonela.

– Sranje – kaže. – Samo zbog para. Porodicu vidaš preko Skajpa... Da nije ovakvih derneka otero bih sve u pičku materinu. Al’ makar je bezbedno. Posle Kenije...

- Bio si tamo?
- Dve godine u Najrobiju. Užas! Pola Balkana u jednoj ciganmali.

Jonel mi sipa rakiju i zagrli me. *Tuică*, šljivovica. Opustite se, kaže. Previše ste napeti. Telohranitelji odvrnu muziku i zapevaju. Pogledi oprljeni od pustinje, od suše i rutine, polako se tope i omamljuju, sirova lica tonu u merak. Kolo se raširi po sobi. Hakim sedi i čuti.

– Probaj – pružim mu čašu. – U našoj si kući.

– Neka.

– Slušaj bre – kaže Lazar – ‘oćeš il’ nećeš? Lepo nam reci.

Sednem za računar, ubacim disk sa našom muzikom. Zabruji tiha harmonika. Rumuni nastave da igraju, ne primetivši da se pesma promenila.

♪ *Snijeg pade na behar, na voće,
Neka ljubi ko god koga hoće,
Ako neće, nek se ne nameće.*

Uz rakiju se, kažem, sluša sevdah. Hakimovi prsti zaigraju po kolenu, jagodice se napune. Prevodim mu stihove na engleski. Jesi čitao, pita, Dereka Volkota? *Otrovan krvlju i ovih i onih, kuda da krenem, vena zavađenih?*

– Sevdah, znači – osmehne se. – Vidi se da smo nekad bili jedna država, od Sarajeva do Nubije. Sevdah je سوداء, sauda, *crna*. Crna žuč, crna ljubav... crn čovek. Znaš kako se kaže *zemlja crnih*?

– Kako?

– سودان. Sudan.

98

Hakim podigne čašicu i popije naiskap. Mokre usne, lice crno, crveno. Moralo je, kaže, jednom.

Ponoć se prospe po sobi: šampanjac, zagrljaji. Pampur leti sa terase. Rumuni nastave da igraju kolo, sve pijaniji, sve tamnijih lica. Hakim im se pridruži, zacupka meko, sa-sa, čoček, kao stari folkloraš.

– Hvala – on obriše čelo i kosu – hvala vam.

– Ma ništa.

– Slušajte – glava se pogne k nama – kad smo bili kod mene, kad ste me pitali za devojke... lagao sam.

– O čemu pričaš?

– Rekao sam da ništa nije bilo, hadžija, a bilo je... – stiša glas. – Na onoj žurki na Nilu. Ne znam ni kako se zvala. Doveli su je iz Adisa, bila je farbana u plavo, imala je lepe nokte i kožu i... I posle sam joj šapnuo *volim te. Ana b'hibek*. Zamislite! Sreća pa nije razumela.

– Sve je u redu – kaže Lazar.

– Nije – Hakim zažmuri – al' tako su i moji drugovi.

Džesika spava u fotelji, pijana kao majka. Marko je pokrije čebetom. Pogledamo se, razmenimo kisele osmehe. *Guramo nos u tuđe živote*. Možda je u

pravu, pomislim, možda je za sve bio u pravu. Možda nije trebalo da predložim da se razdvojimo u Najrobiju. *Znate kako ga zovu? Nairobi! Prestonica pljačke!*

U stan uđu devojke, crnkinje bujnih kosa, kremaste šminke, u sandalama od zlatnog skaja. Jonel prigrli jednu i zajedno umaknu u sobu.

– Eto – kaže Hakim – nisam jedini crnja.

9 M

Prvi januar, poslepodne. Čekamo na keju, u okruglom hladu krošnje. Lazar vadi kamenčice iz džepa i ređa ih na dlan. Uroš sedi na zidiću, čutljiv, podbočene brade.

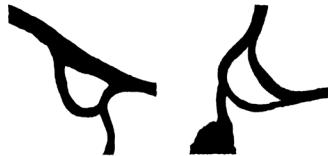
– Došli ste! – Safa mi pruži ruku u tankoj rukavici. – Ovo je Najla.

Visoka, tamna. Nestašnog pogleda i napućenih usana, kao da se duri. Drečava cvetna marama stoji joj na pola glave.

Grane, teške od žutog cveća, nadvijaju se nad šetalište. Penjemo se na most. Brojim automobile, cvetove, pukotine da ne bih gledao u nju. Hodamo na začelju, jedno kraj drugog na pešačkoj stazi.

– Vidi, Marko – Najla se nagnе preko ograde a grudi joj se ocrtaju kroz haljinu – tamo se Plavi Nil uliva u Beli. Ako gledaš pažljivo – uperi prst ka ušću – videćeš dve boje. Tamna i svetla teku naporedo.

Vidim blatnjavu smeđu, svuda istu. Zeleno ostrvo Tuti izgleda kao naše Ratno ostrvo.

– Kartum – kaže Najla. – Znaš šta to znači?

– Šta?

– Slonova surla. U stvari, vrh surle. Zato što ima takav oblik. Takođe – šapne – isti je takav i oblik srca.

Na drugoj obali je bazar. Pratim njena leđa i maramu dok se provlačimo između ljudi i tezgi. Vrti mi se u glavi od mirisa arapskih začina, mamurluka, kineskih parfema, sparine, tamjana kojim se teraju insekti. Spotičem se preko prodavaca zebrastih cipela i futrola za mobilne.

– Izgubili smo ih – Najla se osvrne po bazaru. – Možda su prošli na drugu stranu.

Izađemo na trotoar, između niskog drvoreda i puta zakrčenog automobilima. Pada veče. Gde su nestala ona dva majmuna? Sigurno nisu ni *pogledali* da li sam iza. Pod škiljavom uličnom rasvetom, tamna lica prolaznika vide se tek kada dođu sasvim blizu. Momci šetaju u grupicama i grubo blenu. Najla čereta kako bi volela da putuje, da obide sve kontinente. Povremeno me dodirne ramenom. Evropa je, kaže, kao neka aždaja, Afrika je kao okrenuto srce, a Južna Amerika...

– Najla... Šta je bilo?

– Ona kola što su prošla... To mi je komšinica!

– Učinilo ti se. Po ovom mraku...

– Ne! To je ona! Ako me je videla, *mrtva* sam.

– Nije te mogla videti. Mrak je. Ni ti *nju* nisi mogla videti.

Nadvožnjaci i niz automobilske farove: žuti dolaze, crveni odlaze. Jedan momak zastane i neprijateljski me odmeri. *Hajde da se razdvojimo u Najrobiju*. Sebični, razmaženi idioci. *Samo na nekoliko dana, da se malo odmorimo jedni od drugih*. Najla grize usnu kao da zadržava suze.

– Slušaj – kažem – nije te videla. Potpuno sam siguran.

– Ali – ona me užasnuto pogleda – šta ako *jeste*? Marko, ti uopšte ne znaš...

Moram da idem!

– Čekaj, nemoj da...

Najla otrči u mrak.

10 L

Gazimo između humki. Kasno popodne. Zemljani prah i ostrvca suve trave. Iz široke ledine štrče štapovi sa limenim pločicama: imena i brojevi namalani crnom farbom. Marko natmureno čuti, besan što se sinoć izgubio. *Namerno ste me ostavili sa njom. Mislite da ste duhoviti*. Od jutros se ubedujemo.

– Tamo – Hakim pokaže zid džamije sa zlatnim kupolama – odande ćemo bolje videti.

– Grobove?

– Ne – on se osmehne. – Sada ću *ja vama*, hadžije, da pokažem nešto *moje*.

Stajemo na nadgrobni kamen i penjemo se na visoki zid. Lukovičasta senka kupole zaklanja nas od sunca. Odozgo vidimo ljude kako pristižu puteljci-

ma i tumaraju među grobovima, krećući se ka utabanoj ledini. Neki imaju crveno-zelene toge, drugi bele haljine i kape. Žene su umotane u marame.

Crveno-zeleni staju jedan do drugog; kružnica polako raste. Imaju duge kose i raščupane brade. Drže bubenjeve, zvečke od školjkica, izrezbarene motke, šuplje tikve, daire.

Neko tresne u bubanj i groblje oživi.

– *Džez* – kaže Hakim – *to je muzika pokreta*, rekao je Albert Mari. *Pokrećeš se kad ga čuješ, i taj pokret uvek ide u pravcu... elegancije. To je vrhunac civilizacije.*

– Ko su oni?

– Derviši. Sufije.

– Zašto plešu?

Vazduh bridi od talambasa. Derviši se polako njišu, ostali pevaju i tapšu.

Lica zategnuta, usredsređena, crna.

– Jedan njihov učitelj – kaže Hakim – napisao je da je svet *sam svoj veo*. Sufije hoće da raseku taj veo, da prođu kroz njega. Zato sviraju i plešu dok im se duša ne isprazni. Da bi dotakli.

– Šta?

– Sve. Muči ih to što su ljudi, izolovane svesti u strašnom svemiru. Hoće da naprave prolaz i da se stope.

– Voleo bih da znam šta sada osećaju – kaže Uroš.

– To ne znam – kaže Hakim – ali pogledaj im lica! Zato ih volim. Spremni su da se prepuste, da odu, da se daju celi, samo da bi pokušali da dodirnu. Znate šta? – on se osmehne. – Ovde sam prvi put poželeo da sviram.

Tam-tam bruji u grudima kao vranjanski goč. Odaziva mu se romor glasova. Groblje je postalo divovski pokret, zatalasan okean crvene, zelene i bele. Zamišljaj kosti kako drhte u zemlji, pod bosim tabanima. Derviši ulaze u središte kruga i vrte se dok ne padnu. Ustaju, ponovo plešu, haljina mrkih od zemlje i znoja. Zagušljive straćare i sirotinjska predgrađa, koščata deca, kineski bofl na bazaru. A na drugom tasu, ovo. *Vrhunac civilizacije*.

– Hakime – kažem – da li bi mogao da postaneš derviš?

– Mislim da ne bih. Moj deda je bio jedan od njihovih, sufija. Bio je trgovac, imao je četiri žene i dvadeset šestoro dece. Onda je sanjao nešto i odlučio da postane sufija. Dovodio me je ovde kad sam bio mali. Igrao je dole, u kruštu, a nas je stavljao na ovaj zid. Tata se ljutio ali nije smeо ništa da mu kaže.

– Je l' još živ?

– Otišao je u pustinju, pre par godina. Svi smo ga tražili. Verovatno je umro od žedi.

– Hakime – kaže Marko – ja i dalje ne razumem. Šta oni tamo dožive? Da li posle nešto ispričaju?

– Oni kažu da iz sna u javu nećeš preneti ni dve kapi vode.

– Ali čemu onda *služi*...

Sa minareta se prolomi ezan.

Plesači se ukoče. Muzika stane.

– Hajdemo – kaže Hakim – gotovo je.

Sidemo sa zida, pravo u gužvu. Sumrak je težak od prašine i znoja. Derviši se iznurenog gegaju, mutnih očiju. Onda nas primete.

Vlažne šake polete iz mase. Svako bi da nas pipne, da kaže, da se rukuje, oluja pitanja, u jedan glas, na arapskom i engleskom. Krupan sufija u crveno-zelenoj haljini, mokar, razbarušene kose i brade, progura se kroz živi zid.

– Videli ste – vikne zadihan, ne puštajući mi ruku – videli ste *ko* su Sudanci! Nismo mi nikakvi divljaci i ljudožderi. Budite naši ambasadori – on mi se unese u lice – *kažite im!*

11 U

Poslednje veče u Kartumu. Pišemo Najrobljanima. Jedino Lazar vidi kome piše, profili Markovog i mog domaćina skoro su prazni. Džesika odštampa avionske karte i pruži svakom svoju.

– Sutra u ponoć – Lazar pročita.

– Slušajte – kažem. – Kad su već otpali Etiopija i Južni Sudan, kad već nismo našli oslikane kuće, hajmo makar u grad piramide.

– Pričali smo već – Marko se naljuti. – Nemamo vremena.

– Ovo je *važno*. Možda ćemo uspeti da uđemo u...

– Kol'ko je daleko?

– Čet'risto pedeset, tamo i nazad.

– Ne.

Gradski bus, taksi, kombi, još uvek tinja jutarnja rasveta, ređaju se stanice, zbunjujući putokazi, zbunjeni šoferi. Sunce je sve više, ulice bučnije. Na poslednjoj stanici guraju me u ružičasti autobus. Tonem u sedište. Počinju dalekovodi, semafori, čatrlje, palme i pustinja, neprekidna pustinja.

Meroe, budi me kondukter. Izadi.

Vrelina šamuti. Vazduh je žut kao med. Uprtim ranac i stavim kačket sa natpisom *Njujork*. Na obzoru titraju obrisi, mekani i trouglasti.

Iza bodljikave žice, obmotan dinama i mutnim dahom podneva, nazire se grad piramide: desetine vrhova, crnih kamenova, mrkih ploča, stubova, zavjenjanih vrata.

- Dozvola za ulaz – uniforma se uspravi.
- Nemam – kažem. – Molim vas.
- Onda moraš u Kartum, da izvadiš. Odakle si?
- Iz... Jugoslavije.
- O! – potapše me po ramenu. – Nesvrstani! Ajde.

Šetam među ruševinama, sam. Piramide su izdužene, elegantne, visoke kao zgrade ili niske kao jelke. Skočim na obronak dine, pesak teče kroz šake, tovarim ga u kese, u ranac. Zažmurim: stara Nubija, sahrana, palmino granje, faraon na nosilima. Robovi marširaju. Deca se zavlache u senke, pisar reda linije po pergamentu. Čuje se kikot, zveket đinđuva. Miris kvasca, osmeh i plač.

Hodam od ulaza do ulaza. Zid. Mandal. Katanac. Odron.

... međutim, njihovi pogrebni i ostali rituali i danas su obavijeni velom spekulacija i nerazumevanja. Jedan od običaja za koji se smatra da je nastao u staroegipatskoj kulturi jeste tzv. žensko obrezivanje. Ono pozdravljena sakraćenje genitalija devojčicama u pretpubertetskom uzrastu. Najčešće se radi o odsecanju klitorisa – delimično ili u potpunosti – a ponekad i same vulve, posle čega sledi zašivanje koncem. Nakon prve bračne noći, vagina se otvara nožem. Običaj je preživeo milenijume i danas je rasprostranjen u državama poput Sudana, Egipta, Malija, Somalije, Kenije i Ugande – kako u tvrdokornim muslimanskim zajednicama, tako i među plemenima poput Dogona ili Masaja. Same žene protive se ukidanju ovog običaja jer...

16.9376, 33.7490

Drvena vrata!

Zaškripe šarke. Mobilni rastera pomrčinu. Po zidovima, od vrha do dna, sitna reljefna čipka. Kamenopis. Orao, čaplja, zmija, čup, haljina, čovek. Sunce i skarabej. Kikirikijeva peščana čudovišta. Precrtavam reč po reč, gušeći se od ustajalog vazduha.

Onda ugledam oko.

– Ne – kaže Lazar. – Nije tuga. Nije to nikakva suza. Horusovo oko je simbol obnavljanja, sreće. Nešto *sasvim drugo*.

– Zašto onda... na sarkofagu?

– Jer je smrt rođenje.

Sunce se spušta ka zapadnim brdima. Jezik tone u suvu vilicu. *Jaz, momci. Provalija.* Hijeroglifi se krive, postaju ružni i odbojni. *Jedan sasvim drugi svet.*

Hitam do druma. Telefon se ispraznio. *Polećemo u ponoć.* Ni putokaza ni stanice. Niko ne prolazi. *Zajebaćeš i sebe i nas.* Obzorje tamni, zima se uvlači pod majicu.

12 M

Blenemo u sat. Od Uroša ni traga. Ne javlja se na telefon. Odavno je noć.

– Možda mu se nešto desilo – kaže Džesika.

– Uroš? – Lazar odmahne rukom. – On se *nama* desio.

Proveravam da li sam dobro zapisao broj i adresu Nensi, devojke iz Najro-
104 brijha. Rekla je da će me primiti, ali da živi u predgrađu i da očekujem *veoma neudobne uslove*.

Vrata se otvore uz tresak.

Uroš, srećan i prljav. Baci na sto vreću peska.

– Idemo? Avion?

– Pa gde si ti, majmune? Znaš *koliko* je sati?

– Duga priča. Prvo me onaj izbacio na pumpi, pa sam tamo jedva uhvatio stop, onda me ostavili u...

– Momci – Džesika ustane – zakasnićeete.

Aerodromska čekaonica. Odjekuje razglas, smenjuju se slova i brojke na ekranima. Na zidu je znak za restoran, toalet, mini-džamiju.

Uroš istresa pesak iz patika, u žute brežuljke. Mobilni mi zvrne u džepu.

I LOVE YOU MARKO. NAILA <3

– Ko nam piše? – pita Lazar.

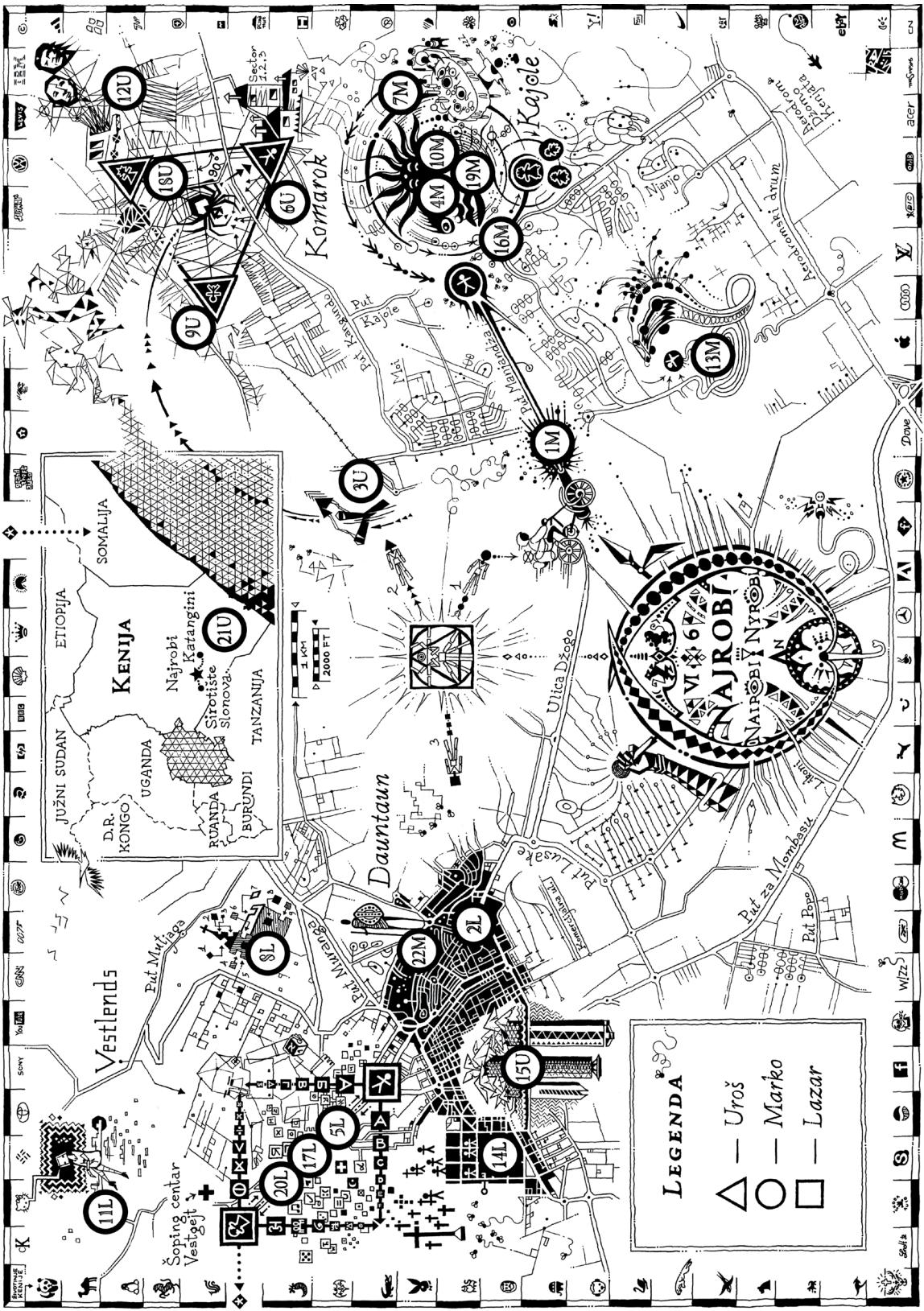
– Niko. Sudanski telekom.

– Ujutru se rastajemo – kaže Uroš.

– Glupost – kažem. – Biće još gore.
Provera pasoša, hodnici, pečati. Kez kenijskih stjuardesa. Motori zabruje.
Zamislim Babuovo široko lice, nos, brkove, pripitog Hakima, derviše kako
do besvesti kruže, Najline užasnute oči.
Zgužvam posetnicu.

VI

LEGENDA		
△	— Uros	
○	— Marko	
□	— Lazar	

.....

1 M

– Čujemo se, onda.

– Čujemo se.

– Čujemo se.

Gledam nebodere i visoko drveće. Nad njima se crni oblak. Najrobi je zelen od lišća, šaren od izloga i reklama. Osvrnem se, ali Uroš i Lazar već su nestali. Sive zgrade, ulice, reke vozila i ljudi.

Grupica momaka maše mi da pridem. Pored njih je nekoliko motocikala.

– Trebaš negde, crnjo?

– U Kajole – kažem. – Ima neki bus?

– Jok – on zašlajmari trotoar. – Štrajkuju. Al' odvezem te ja – pljesne po sedištu – može? Trista šilinga.

– Je l' ima kaciga i za mene?

– Ne. Šta će ti?

Sednem iza njega. Motor rikne i divljački se zatrese. Ulećemo u krkljanac, prolazimo kroz crveno, dijagonalno sećemo raskrsnicu. Skačemo kroz rupe, prskamo prolaznike blatom. Držim se za vozača i psujem.

Skupim hrabrost da odvojam pogled od njegovih leđa. Neboderi su nestali, asfalt se rastopio u kaljugu. Pored nas proleću hrpe otpadaka i nizovi limenih šupa. On cima volan i izbegava džombe. Sedim zgrčen, spremam za udarac.

– To ti je ta ulica, crnjo.

Gacam kroz potoke mulja i đubreta, tražeći straćaru sa brojem devetnaest. Žene me unezvereno gledaju, muškarci upiru prstom. Deca trčkaju oko mene, *daj pare, mzungu*, cimaju me za ruku. *Videćeš, biće bolje kada se razdvojimo*.

Gurnem kapiju i uđem u malo dvorište.

2 L

– Čujemo se, onda.

– Čujemo se.

– Čujemo se.

Najrobi je zamućen izmaglicom od finih kapljica, mirisom kiše i bilja. Kvasac neba pritiska antene i palme. Manta mi se od nespavanja, od letenja, kao da me je nešto iščupalo iz Sahare i zafrljačilo pod ekvator. Čovek bez čula iz moje detinje priče hoda ulicama metropole, ali za njega je to pustinja. Prati magnetne linije zategnute između polova i naleće na drveće, zidove, ljude, svet koji oseća kao fluktuacije polja ali ne može da ga vidi ni dodirne. Koprca se u svojoj opni a svud oko njega su milioni očiju, kule od betona, demonski metroi, avenije, raskršća, tuneli, petlje.

Uđem u restoran. Kelnerica zevne i prospe mi čaj po stolu.

- Kako da stignem u Vestlends?
- Teško – ona stavi krpu na sto i pritisne je dlanom. – Matatui su u štrajku.
- Šta je matatu?
- Autobus.
- I šta sad ja da radim?
- Probaj. Neko uvek izda.

Prvo smo stalno pričali, a sad... Gde je puklo? Kod onih Uroševih piramida, kod etiopske ambasade, kod bežanja iz Abasovog doma, kod saobraćajke na severu ili još ranije, neka reč ili odsustvo reči, nagomilana sitna nerazumevanja i sada stalno čutimo.

Matatu je olupan, išaran drečećim bojama, likovima hiphopera, grafitima. *Ovaj grad je bolestan. Samo Bog može da mi sudi. Hoću milion dolara! Čovek jede čoveka.* Batrgam se i mlatim laktovima, neka devojka mi se kači o ruku, i dok u čudu gledam njeno našminkano lice ona se provuče i uđe. Probijem se i sednem na kutiju zvučnika iz koje cepa muzika.

Levi točkovi na ivičnjaku, desni na putu. Sedimo, nagnuti, slepljeni jedni za druge. Matatu prelazi na travnjak. Zapanjeno posmatram putnike, strpljive i ravnodušne. Hiphop-tortura ore po želucu.

♪ *Moje je pleme – Luo, ko si – ti?*

Šta si – ti?

Šta misliš ko si – ti?

Odjebi odavde ja sam najbo-lji.

Ja sam najve-ći.

Ja sam bre najja-či.

Izadem u tijoj, čistoj ulici. Drvored, nov asfalt, potkresane žive ograde, džinovske kuće okrečene u belo. Četinari i duguljasti listovi banana. Vazduh miriše slatkasto, na polen i smog.

Pronađem visoku kapiju sa brojem pedeset tri. Zaključano. Nema zvona.
Udahnem duboko i zalupam.

3 U

– Čujemo se, onda.
– Čujemo se.
– Čujemo se.

Grč u stomaku, mučnina, vrtoglavica, senke modernih zgrada cepaju grad na pravougle kriške. Nova paleta: jarkozelena, tamnosiva, uljanožuta. Zapadnjački maniri, štikle, farmerice, poneki pogled iskosa. Spuštene obrve, iskra beonjače.

– Ideš nekud, bwana? – pita me zrikavi mladić naslonjen na bicikl.
– Predgrađe Komarok.
– Sedi, brate – on potapše komad plastike iza sedišta, vezan gajtanom za rudu. – Najbolji taksi u gradu.

Pokidane žbice štrče iz točkova. Rđa se ljušti sa kormana. *Gde da sednem?*
– Tu, tu! Ja vozim, ti s' opustiš.
– Ali nema mesta.
– Ima, bwana. U'vatiš me – pokaže na svoje znojave pazuhe.

Zajašim plastiku, zrika nabije slušalice, bicikl se sjuri u grotlo kamiona, motora, kombija, cisterni, šljuskaju bare, sirene vrište, *kad se jednom razdvojimo*, kaže Marko, *hoćemo posle uspeti da se pokupimo?* Zrika juri kao da ima oglav, struže jezikom, oponaša zvuk motora, *rrrRrrRRRrr*, nestaju trotoari, crep zamjenjuju salonitke, otplice se podurbani puž, *ti ćeš da budeš pažljiv*, kuće se smanjuju, ulice otiču, *rRRRrrRr*, bregovi smeća rastu, *i razuman?* Betonske ograde, špicevi od srće, čitavi kvartovi ograđeni rešetkama, rampama, stražarnicama, *misliš da svet postoji samo za tvoje fiks-ideje*, odrpanci, marabui poput strašila sede na golim granama, *rRRrRR*, vonja ananas, zapaljene gume, *sjebaćeš se kad ostaneš sam*.

Bicikl se ukopa pred kafanom *Demokratska stranka Baraka Obame*. Na obućarskom kiosku piše: *Mušterije su dobrodošle kao cveće u proleće*. Otrem

prašinu i blato. Oči predgrađa su krupnije, pogledi podozriviji, radoznaliji. Jedino se deca smeju, ciklama marame, bele dokolenice, blatnjavi sakoići. *Mzungu!*

- Kuda? – zagrmi iz stražarnice. – Ovo je privatni sektor.
- Kod prijatelja – pokažem ime i adresu.

Uniforma otključa lokot. Šetam kroz sektor, sokačetom po imenu Mu. Sve kuće su iste, uske, oronule, od sive cigle. Zazvonim. Začuje se potmulo režanje. Niko ne otvara.

4 M

– Karibu, Marko – devojka umornih očiju pojavi se na vratima. – Dobro došao.

Uđem u dnevnu sobu. Kroz prozorsko okno, mutna svetlost pada na zemljani pod. Zidovi od rebrastog lima, kutije, stočić sa starim televizorom, nolivudska sapunica. Nensi mi pokaže kauč.

Sedne i zagleda se u mene. Pomno, kao da me proučava. Ima grube crte i tužne borice oko usana. I duge mišićave ruke.

- Sandra, Trejsi! Dođite da upoznate ujka-Marka!

Dve devojčice prvo provire, a zatim stidljivo stanu pred mene. Na sebi imaju plave školske uniforme: haljinica, džemper, bela kragna.

- Ja sam Sandra.
- Koliko imaš godina?
- Trinaest – ona nežno mune sestruru – a Trejsi ima jedanaest.

Nensi mi napravi čaj sa vodom iz termosa. Onda spusti na sto času sa gustom belom masom. *Je l' voliš ugali?* Bljutav, neslan kačamak. Devojčice gledaju kako jedem.

– Slušaj, Marko. Ja sad moram na posao. Sandra i Trejsi će u školu. Je l' ti smeta da budeš sam?

- Ma kakvi – kažem. – Ništa ne brini.

– Ako ćeš da se kupaš, voda je u buretu. Nemoj da se uplašiš ako nestane struja. Vrata nikom ne otvaraj – ona spusti ključ na sto. – Ako izlaziš, budi *jako pažljiv*. Ovde nema belaca.

Devojčice se obiju, uprte *Hello Kitty* torbe i izađu. Za njima ode i Nensi. Iz dnevne sobe ulazi se u malu spavaću, sa jednim krevetom na sprat. U

kuhinji je džak kukuruznog brašna, bure i nekoliko lavora.

Izađem da prošetam.

Lokve pune smeća puše se na suncu. Mladići čuče ispred straćara. Cirkaju pivo, mrko me gledaju i pljuckaju u blato. Deca se okupljaju oko mene i viču *ka-ko-si, ka-ko-si*, vuku za nogavice.

Izbijem na bulevar. Snažan udar u kuk obori me u blato.

Udario me je autobus, *na trotoaru*. Vozač mi rukom pokaže da sam lud i doda gas.

Vučem se kući, kaljav do struka. Jedan mladić mi se unese u facu. Urla i prska pljuvačkom. Promucam na engleskom da ne razumem. Neko vikne s prozora. Ludak ode, i dalje besneći.

Uđem i zaključam vrata. Bacim pantalone u čošak. Sedim u gaćama. Kuk je natečen i boli.

5 L

Kapija začangrlja. Sitna devojka jakih očiju, kose vezane u rep. Visoko čelo i oštra, odlučna linija nosa.

113

– Konačno – kaže ozbiljno. – Čekala sam te.

Staza od kamenih ploča krivuda preko travnjaka. U dnu avlige, lepa bela kuća čuči ispod bora. Unutra je svetlo, bezlično i nekako pusto. Na staklenom stočiću ugledam papir sa čudnim znakovima.

Doris ga presavije i strpa u džep.

– Sedi – pokaže mi fotelju. – Sad će Njambura doneti kafu.

– Ko je to?

Ona stavi prst na usta. U sobu uđe mršava devojka, veoma mlada, noseći poslužavnik sa šoljicama, kašičicama i šećerom. Klimne glavom na moje zdravo i odmah izade.

– Imaš služavku?

– Njambura ima bebu. Muž joj je pobegao.

Kafa je vrela i gorka. Doris drži šolju obema šakama i zamišljeno zuri u svoja bosa stopala. Odozgo crna, dole ružičasta.

– Ipak si došao – kaže. – Koliko se već dopisujemo? Mislila sam da ćeš odustati.

– I jesam. Više puta.

– Računa se poslednji – njen pogled se upije u moj, pa ispadne kroz prozor, u zelenilo. – Dobro se poklopilo. Ja sam stigla prekuče.

– Odakle?

– Mogadišu.

Zamisljam rog Afrike zaboden u Arabljansko more. Razrušene zgrade, ljudi razbacani i tamni od šuta, nebo izdubljeno rupama crnog dima, Kuran i kašnjikov. Doris sedi preko puta mene, vrapčije mala i žustra.

– Šta, ne veruješ mi?

– Zašto tamo?

– Humanitarac. Pisala sam ti. Za Afričku uniju.

– Nisi pomenula *gde* radiš.

– Kako kad – slegne ramenima. – Nekad je Južni Sudan, nekad Somalija, nekad Kongo. Moja mama kaže da tražim *šetani*, đavola.

– Ne bojiš se?

– Đavola? – ona se nasmeje. – Videću kad ga nađem.

Otpijem gutljaj kafe i sve mi se učini delirično, mutno. Somalijci beže put Jemena, na splavovima od automobilske gume, preko devetnaest kilometara moreuza Baab el Mandeb, *Kapije naricanja*. Vetar ih odvuće na okean, ostanu plutajuće hrpe belih kostiju. Brod *Šeherezada*, Crveno more, Urošev prst pokazuje nevidljivu Afriku, *odande smo svi došli*.

– Kako izgleda Mogadišu?

– Slušaj, Lazare, tek si stigao. Hajde da ne pričamo o tome.

Ustane i stavi mi ruku na rame. Na unutrašnjoj strani podlaktice ima tetovažu, jedva vidljivu, crnu. *Uhuru*.

6 U

Kola zaviju u ulicu Mu i naglo se zaustave pred kapijom. Izadu mladić, ženica i zdepasti tip u odelu.

– E, molim te izvini – tip se nakloni i namesti rever. – Znaš kako je ovde, sve na trke-frke.

– Uroš – pružim ruku.

– Džon – čvrsto je protrese. – I moji brat i sestra.

Sićušno betonsko dvorište. Psi naskaču na nas. Džon ih smiruje, svahili se odbija od cigala kao gumenjača. Sobe su mračne, mirišu na plesan i uvelo

Dorisina beleška

cveće. Stolnjak boje cimeta, televizor, vlažne fotelje, plavi kredenac sa staklarijom i fotografijama: tamne tufne, nizovi lica dece i staraca.

Džonova sestra spusti dve flaše piva i odmah izađe iz trpezarije. Crni slon na žutoj etiketi.

– Da nazdravimo u tvoju čast! – Džon podigne flašu.

– Živeli! – kljove se sudare.

Pita me odakle sam, je l' to Evropa? Ima li para tamo? Treba li viza? Naduvene, žablje oči. Kratki prsti i debeo vrat. Ne znam, kažem. Raspitaću se.

Džonov brat se zavali u fotelju i uključi televizor. Džon ga izgrdi i mladić ode u kuhinju. Začuje se klokotanje vode, tihi razgovor, komešanje, svađa. Tri bubašvabe šetaju po zidu.

– Izvini zbog malog – Džon se osmehne. – Vuče se ko slina. Ne kapira da imamo gosta.

– Ma ništa. Živite zajedno?

– Samo njih dvoje. Ja sam u Emiratima. Dođem za praznike, da vidim kako se ova zemљa drži bez mene... Jebiga. Stalno im govorim da beže, al' neće.

– Imaš nekog tamo?

Džon se umusi. Zalisci i pokoja seda vlas.

– Dvoje dece. Ovde, u Keniji. Žive sa mojima, na selu.

Kriške manga stoje na poslužavniku. Zagrizem žuto: čudno, slatko. Antilope, baobabi, narandžaste odore, crveni zalasci; razglednice iz dauntauna.

– Emirati – kažem. – Kako si uspeo da odeš?

– S ovih deset prstiju – Džon se uspravi. – Naučio zanat, zaposlio se i dobio premeštaj. Ti valjda znaš kako se radi. Šta si ono? Mašinac?

– Informatičar.

– Eto – potapše me po ramenu – kolege! Ti doktor za računare, ja za kola i kamione. Znaš šta ja kažem, a ti ćeš sigurno da razumeš: ovaj svet bi bio bolji da 'mesto ljudi postoje samo mašine – Džon proguta celu krišku u jednom zalogaju. – Nego, slušaj. Cice su ti ovde marka. Wanawake maridadi! Jedino što valja u ovom sranju. I još si belac! 'Oćemo malo u štetu, a? Ti i ja?

– Možda kasnije. Treba nešto da napišem.

Net, kaže, imaš iza ugla. Al' pazi, pun je klinaca, izbeglica iz Somalije, dođu u *Sajberkopi* i drkaju. Izađem na ulicu, u sektor crn kao tunel. Sednem u čumez da prekucam beleške iz Sudana. Okolo su dečkići kestenjaste puti, uredne košulje, starmali maniri, na monitorima se meškolje velika crna dupe-ta, Fejsbuk, devojčice u maramama. Tipke se lepe na dodir.

U inboksu, crn nepročitan mejl. Neki Lovre.

... pratin vaš blog, i moran van reč. kapa doli! dobra ste klapa! :) voli bi vas upoznat. sad san u mombasi, na oceanu. možemo se nač za par dana? planiran putovat na zapad drito, prima ugandi i možda ruandi, a ne volin hodi sam. može?

7 M

Otvorim oči: mrak. Ispružim ruku i dotaknem limeni plafon. Neko diše pored mene.

Pažljivo pomerim mrežu za komarce. Krevet na sprat. Dole devojčice, gore Nensi i ja. *Kauč je mali, a na podu su pacovi.* Ravnim glasom, kao da se podrazumeva.

Osetim bolno sevanje u kuku. Tvrda masnica, velika kao šaka.

Uključim TV i stvori se luksuzna soba sa stilskim nameštajem i kristalnim lusterom. Muškarac u razdrljenoj košulji busa se u grudi i plače.

– Već si ustao, Marko? – Nensi proviri kroz vrata. Na sebi ima tanku spaćicu, skoro prozirnu. Sklonim pogled sa njenih bradavica. – Pristaviću čaj.

Iz kuhinje dopre pucketanje i miris vatre. Ona sedne kraj mene.

– Kako si, Marko?

– Ugruvano.

– Moraš biti pažljiviji. Ovo je loš kraj. Sutra bih otišla da mogu.

Nensi je medicinska sestra u hitnoj. Povremeno frizira po kućama. Nedeljom prodaje polovnu odeću na buvljaku. Stanarina joj je tri i po hiljade šilinga, to je tridesetak evra, a i to jedva uspe da zaradi.

– Kuda bi otišla?

– Imam mali i veliki san. Mali je da odem u bolji deo Najrobija. Tamo je čisto i bezbedno. A veliki san je Evropa, jer tamo niko nije siromašan.

– Slušaj, nije baš tako. Ima u Evropi...

– Da – Nensi klimne glavom, kao detetu. – Izvini, Marko, moram da se spremam.

Devojčice trljaju oči i navlače školske uniforme. U kuhinji ponovo zapecka vatra. Progutamo po činijicu lepljivog kačamaka. Ključ se okreće u bravi.

Šetam po kući, od vrata do prozora, od prozora do vrata. Pomislim da bih

mogao izaći, ali osetim nalet panike. Otvorim notes sa beleškama za blog. Napišem *Najrobi*. Uokvirim. Zatvorim.

Dan prolazi u gledanju nigerijskih sapunica. Devojčice se vrate i odu u sobu da uče. Povremeno provire da me pogledaju. Predveče stiže i Nensi.

– Ceo dan si tu sedeо?

– Odmaram se.

– Srela sam mamu – kaže – zove nas na večeru.

– Sada? – U oknu je veče. Zamislim straćare, reke đubreta, blatnjave kanele pune ludaka. – Možda je bolje...

– Bolje sada. Mama bi da te vidi.

Obučem jaknu. Ruke u džepove. Kapuljača. Podignuta kragna. Nevidljiv, kažem sebi zadovoljno. *Crnja*.

Nensi me vodi mračnim ulicama. Stižemo do limene kućice, još manje od njene. Unutra, u sobi okrećenoj u drečavo žuto, sedi starica za plastičnim stolom. Iz lonca viri kokošija noga. Dva dečaka na podu prestanu sa igrom i općinjeno se zablenu u mene.

– Karibu, karibu – stisak košcate šake.

Mama je suva, pogrbljena, sažvakana u hiljadu bora. Tiho promrmlja očenaš na svahiliju – *Baba yetu uliye mbinguni... Kwa kuwa ufalme ni wako, na nguvu, na utukufu, hata milele, amin* – pa uspe čorbuljak. Zidovi su načičkani fotografijama. Sve su iste. Snažan momak Nensinih očiju, kao da će prsnuti u smeh.

– Moj brat Džomo – kaže Nensi. Starica podigne glavu.

– Gde je on? – pitam.

– Mrtav.

Starica me netremice posmatra. Sitne, mutne oči i crvene beonjače.

– Mama brine o njegovoј deci – dobaci Nensi preko tanjira – a ja pomažem koliko mogu.

– Od čega ti je brat umro?

– Ubili ga.

Spustim kašiku i odgurnem tanjur. Od žutih zidova me zaboli glava. Starica grakne na svahiliju.

– Pita hoćeš ostati sa nama.

SVAHILI REČNIK

<i>Ambapo?</i>	<i>gde?</i>
<i>Asante</i>	<i>hvala</i>
<i>Asante sana</i>	<i>hvala lepo</i>
<i>Ashindwe!</i>	<i>odlazi!</i>
<i>Baba</i>	<i>otac</i>
<i>Binadamu</i>	<i>čovek</i>
<i>Bwana</i>	<i>gospodin</i>
<i>Chapati</i>	<i>pljosnat beskvasni hleb</i>
<i>Daladala</i>	<i>tanzanijski autobus</i>
<i>Downtown (dauntaun)</i>	<i>centar grada</i>
<i>Djiko (diko)</i>	<i>mali kuhinjski roštilj</i>
<i>Dunia</i>	<i>svet</i>
<i>Elimu</i>	<i>obrazovanje</i>
<i>Habari gani?</i>	<i>kako si?</i>
<i>Hakuna</i>	<i>nema</i>
<i>Jambo! (džambo)</i>	<i>zdravo!</i>
<i>Kahawa</i>	<i>kafa</i>
<i>Kanga</i>	<i>velika šarena marama</i>
<i>Karibu</i>	<i>dobro došli</i>
<i>Kimondo</i>	<i>meteorit, zvezda padalica</i>
<i>Mabepari</i>	<i>trgovac</i>
<i>Madini</i>	<i>rude, minerali</i>
<i>Mali</i>	<i>imovina</i>
<i>Mama</i>	<i>majka</i>
<i>Maridadi</i>	<i>lepo</i>
<i>Matako</i>	<i>dupe</i>
<i>Matata</i>	<i>problem, nevolja</i>
<i>Matatu</i>	<i>kenijski autobus</i>
<i>Matiti</i>	<i>sise</i>
<i>Mazuku</i>	<i>zli vетар</i>
<i>Mungu</i>	<i>bog</i>
<i>Mwalimu</i>	<i>učitelj</i>
<i>Mzungu</i>	<i>belac</i>

<i>Mzuri</i>	<i>dobro</i>
<i>Ndugu</i>	<i>brat</i>
<i>Nishati</i>	<i>energija</i>
<i>Supu</i>	<i>supa</i>
<i>Tambiko</i>	<i>tabu</i>
<i>Tembo</i>	<i>slon</i>
<i>Ubongo</i>	<i>mozak</i>
<i>Ujamaa (udžama)</i>	<i>afrički socijalizam</i>
<i>Ugali</i>	<i>kačamak, palenta</i>
<i>Uhuru</i>	<i>sloboda</i>
<i>Umoja (umodža)</i>	<i>jedinstvo</i>
<i>Wa</i>	<i>i</i>
<i>Wanawake</i>	<i>žene</i>
<i>Wazungu</i>	<i>stranci</i>
<i>Wizara</i>	<i>ministarstvo</i>
<i>Wote</i>	<i>svi</i>

8 L

Budi me kucanje na vratima.

– Kahawa! – Njamburin glas.

Krevet je mekan, sa čaršavom i jastukom. Razmaknem zavesu, otvorim prozor. U sobu uđe svežina i miris četinara.

U predsoblju me čeka poslužavnik sa šoljom crne kafe.

Ceo jedan zid zauzima polica sa knjigama. Političke analize, ratovi, humanitarne katastrofe, Sudan, Bosna, Hrvatska, Ruanda, Kosovo, Kambodža, Irak, istorije afričkih naroda, rečnici, legende, bajke, udžbenici francuskog, somalijskog, arapskog. Nasumično otvorim nekoliko knjiga: ispodvlačeno, išarano po marginama, puno nažvrljanih upitnika i uzvičnika. Sve složeno po abecednom redu, bez zrnca prašine.

Doris mi je ostavila laptop da prekucam beleške iz Kartuma, ali sam zaspao kao kamen. Listam svoju svesku i gledam grbava slova, latinica i cirilica, arapski, derviši, Hakim, Džesika, pola na engleskom, pisano na kolenu, u autobusu, u hodu.

Prekucam, pročitam i učini mi se da nije loše. Da li će *oni* napisati? Uroš je izgledao ljut, Marko kao da žali što se upustio u ovo. Pošaljem im svoj članak.

– Lazare – Doris proviri kroz vrata – ajde u šetnju. Nisi došao da sediš!

Park je tropská šuma. Trava ispresecana stazama i potocima, večiti sumrak, debele krošnje spleteni u jednu. Sa niskih grana posmatraju nas usukana majmunska lica. Dugi dlakavi repovi vise nad glavom. Uzbuđeno dodirujem listove, kožaste, oštре, igličaste ili raširene kao prsti.

– Najtiše mesto u gradu – kaže Doris. – Često dolazim ovde da učim.

– Prelistao sam tvoje knjige.

– Tata je bio lud za čitanjem. Čitao je kao manjak. Terao je i nas. Govorio je da će obrazovanje, *elimu*, spasti Afriku.

– I ja sam odrastao uz knjige. Jedva sam čekao da dođem iz škole, da čitam.

– Da pobegneš?

Klimnem glavom. Doris čuti i gleda pred sebe, kao da razmišlja gde će spustiti stopalo. Sve vreme imam utisak da u glavi vodi jedan dug dijalog, u koji me tek povremeno uključi.

– Tata je umro od side – kaže. – Imao je tri žene. Kod nas je bigamija dozvoljena. Bio je pobožan čovek, a crkva zabranjuje kondome. Dve su umrle. Samo je mama još živa.

– Kako ti je mama?
– Dobro. Sad postoje lekovi.
– A ti?
– Zdravi smo. To se desilo kad smo se mi već rodili. Znaš – Doris otkine list i ceo žbun se zatrese – bila sam *užasno* besna na njega. Godinama nismo govorili.

Ona prelomi list. Zamislim naš mali stan ispregrađivan u špajzeve. Tata i ja zakrvljeni, brat povučen, mama kuva i ubeđuje sebe da smo porodica. Sva vrata zatvorena.

– Na samrti nas je nešto molio – kaže Doris. – Ostavio je jednu njivu. Tražio je od nas, dece, da tu podignemo crkvicu.

– Zidate crkvu?

– Samo ja. Braća neće.

Majmunski repovi lelujaju levo-desno, kao njihalice sata. Na proplanku je kupasta gomila mokre zemlje, a pored nje poboden znak.

BELI MRAVI

122

Zavirim u rupu. Tamo su. Ne beli, nego providni. Hodaju, pipkaju se, bave se nekim svojim stvarima.

– Sa svakim kamenom te crkve – kaže Doris mrvima – kao da ga manje mrzim. Zato moram da je dovršim. Razumeš?

– Da.

– I ti bi to uradio – njene oči udare u moje.

– Ne – kažem. – Ne bih.

9 U

Vlažno, magleno jutro. Šljapkamo kroz bare. Džon me vodi da mi pokaže crkvu.

Deca se penju na zidiće. Jedno pravi stoj na rukama i dovikuje: *slikaš, slikaš!* Čučnem, namestim fotoaparat. Priđe mi devojčica zamotana u maramu: *jesi ti musliman?* Na vratima se pojavi crna feredža, razmaše se, prodere. Devojčica se sakrije u maminu ešarpu: *samo muslimani dobri!*

– ‘Bemti – kaže Džon sebi u bradu. – Napravili od Najrobija Somaliju.

– Rat ih je oterao – kažem. – Nisu mogli...
 – Hranimo ih i još nas pljuju! – kažiprstom ubode dlan. – Kod mene u firmi toga nema.

– Strana firma?
 – Nemačka, ali svetska! U Emiratima im je glavna ispostava za Bliski istok. Ja servisiram kamione, Indijac popravlja kombije, Turčin vozi, Kurd sređuje račune, neki Jermenzi rade sa strankama. Znaš kad smo se posvađali? Nikad! Kinta briše granice.

Veliki limeni hangar. Pri vrhu, neugledan krst i natpis *Nova crkva Pravih vernika – najbolji gospel*. Bas, klavijature, glasovi se slažu i rastaču kroz fijuk vetra. Bend svira, hor pleše, publika se giba u transu. Džon zaigra i povuče me u ljude.

– Ovo je *crkva*?
 – Pastor mora da se trudi – on se nasmeje. – Vernici idu gde je bolja svirka. Ima milion privatnih crkava.

– Privatnih?
 – Slobodna zemlja, bato. Konkurencija! Nema tu... Vera je najbolji biznis na svetu. Ja da imam para, sutra bi' otvorio crkvu.

Propovednik viće u mikrofon, kragna mu se zavlači u podvaljak. Ton mu je naporan i gramziv. Prepoznajem pokoju reč: *Avram, demokratija, homoseksualci, novac, Mojsije, zapovesti*. Sa plafona vise zastave Sjedinjenih Država i Kenije. Zvezde i šrafte i trobojka sa crvenim štitom plemena Masaja.

– Šta kaže?
 – Pop ko pop. Moljaka za kintu. ‘Oće da sagradi novu crkvu ‘mesto ove hale. Sveštenik prelazi pogledom preko pastve. Broji, razmišlja, koga dosad nije video? Spazi me, iskezi se i mahne. Prodrma mi šaku, onako direktorski. Crkvenjak mi uperi kameru u lice. Ovo je naš novi, kaže sveštenik na engleskom, naš u Gospodu... Masa aplaudira. Ne, ne, odmahnem rukom i podem do izlaza. Viće *stoj, stani*, ali kasno – već sam napolju, na vetrnu, iza čoška i muzika se više ne čuje.

– Ha! – Džon dotrči. – Ala si ga zajebo. Znaš šta bi mu belac značio? ‘Beš mi sve, skupio bi još toliko.

– Tužno...
 – Aman, prijatelju – mangupski osmeh. – Jes' učio školu? Debeli zna znanje. Ovce treba šišati.

– Daj, Džone – kažem. – Pogledaj samo te ljude...

– Vido sam i' ja sve. Misliš da i' nisam vido? Sam golja i narkoman. Jebiga, kolega, mi smo učili... a oni, šta? Pušili travu, jebali se, duvali lepak. Malo hiphop, malo divljali po ovim matatuima. Ko moj tupavi buraz. Jesam im ja kriv? Nek otvore firmu, nek napnu mišiće. Nije ovo Tanzanija, gde je šatrom bila socijalna država: radnici, seljaci, kurci, palci... I kako sad žive? Ko životinje. Mi smo za njih Zapad.

– Možda ne može svako...

– Sve se može – Džon se uspravi. – Znaš šta je problem? Lenjost.

Hodamo kroz zbijene kolone pešaka. Prskaju nas matatui: jedan purpuran, drugi tirkizan, okičeni lampama i šljokicama, megafonima, išarani grafitima, oblikovani nalepnicama i parolama.

*Vazi, drkadžijo!
Probaj Isusa.
Ljudi su stoka.
Dot kom sledeći nivo.*

– Da te pitam nešto, Džone. Ko pravi ove autobuse?

124

– Bagra! Eto ko.

– Ne, ne. Stvarno me zanima.

– Ma, imaš sto radionica. Velik je to biznis.

– Znaš neku od njih?

– Znam, brate, al' šta 'očeš da vidiš? Zardale kante? Ti matatui su od grada napravili jebenu džunglu. Turisti dođu i misle da smo ljudi-žderi, ko oni u Ruandi i Kongu.

– Samo nakratko, da upoznam ljude.

– A-a! – Džon podigne obrve. – Provalio sam te! 'Očeš da im mazneš ideju! Kliker si ti – nasmeje se. – Idemo onda. Taman da pokupim Morin, ona živi pored.

– Morin?

– Jednu cicu – namigne mi. – Sutra će da padne za slobodu.

10 M

Ustajem u podne. Na stolu me čeka poruka.

Danas radim i noćnu smenu. Sandra i Trejsi će skuvati ručak. Oteraj ih u krevet. Nensi.

Kroz prozorče vidim kišu. Na vestima, matatui sutra prestaju sa štrajkom. Poslanici u skupštini hvataju se za gušu i rvu za govornicom. Dva ubistva u mom delu grada.

Pomislim na brata Džomoa i žute zidove. *Ubili ga*. Prošetam po sobi, zahlenem se u TV, opet prošetam.

Trejsi i Sandra banu kroz vrata, nasmejane i mokre. Pričaju mi kako je bilo u školi, gurkaju se, upadaju jedna drugoj u reč. Odvlače me u kuhinju. Pečemo palačinke na vatri u čađavom limenom bubnju.

One sedaju da uče, ja se vraćam pred TV.

Uveče izađu iz sobe, u belim pidžamama na mesece i zvezde.

– Marko?

– Molim?

– Hoćeš da čitamo pred spavanje?

Zavuku se pod čaršav. Sednem na ivicu kreveta i osetim se nekako nežno i toplo, kao da stvarno tu živim.

Trejsi izvuče veliku knjigu ispod jastuka.

– Ti samo slušaj. Mi ćemo tebi čitati.

– Važi.

– *Nekada davno – počne Trejsi – slonovi, dragi moj, uopšte nisu imali surle. Imali su samo crnkast, baburast nos, velik kao čizma, koji su mogli da pomeraju levo-desno, ali njime nisu mogli da podižu stvari. Jedan od njih – mali slon, slonovo dete – bio je prepun neutažive radoznalosti, pa je stalno postavljao pitanja. On je živeo u Africi, i celu je Afriku ispunio svojim ne-prestanim pitanjima.*

– Koja je to priča?

– *Slonovo dete* – kaže Sandra. – Je l' ti se svida?

– Ko je napisao?

– Kipling. To je priča kako su slonovi dobili surle.

Lutkarska predstava! Lupao sam glavu, na onom brodu između Egipta i Sudana, čitavu noć nisam mogao da se setim. *Slonovo dete!* Proleće devedes' prve, moj prvi odlazak u Beograd, šta krokodil jede za večeru?

– Marko – kaže Sandra – jesи ti nekad video slona?

– Jesam. U zoo-vrtu.

- Mi nismo.
- Mama kaže da će nas voditi u park – kaže Trejsi – kad budemo imali para.
- Onda će nam kupiti i debelu svesku da pišemo dnevnik.
- Ali sa katančićem! Da može da se zaključa.
- I rolere!
- Ali prvo da vidimo temba.

Traže da ih poljubim. Gasimo svetlo. Popnem se na gornji sprat kreveta i legnem pod mrežu. U glavi mi huči jedna misao: *ne valja*. Tembo, detinjstvo, mama i tata, poderane patike, iznošena odeća brata od tetke, fakultet, spavanje na ulici, vozovi, autostop. Naše malo siromaštvo i njihovo veliko, da se postidiš što si sebe požalio. Mali Bahaula gleda lutkara kako u isti sanduk slaže careve, prosjake, drveće, pse, slonove i konje. *Onaj ko voli ceo svet*.

Kišne kapi dobiju o limeni krov. Vetar fijuče kao da će nas odneti.

11 L

126

Društvo, jeste u Keniji? – čitam u komentarima na blogu, dok srčem Njamburinu gorku kahawu. *Ja živim u Najrobiju, javite se bre da se vidimo! Marija*. I broj telefona.

- Halo, Marija? Lazar, iz Kluba putnika. Mi smo u Najrobiju...
 - Ijaoj, fantazija! – tvrd, napukao glas. – Aj' svratite kod mene. Može za sat? U podne? Znaš gde je Parklends? Gde ste vi?
 - U Vestlendsu. Ali Marko i Uroš...
 - Pa to je tu odmah! Kupim vas kolima. Ispred Vestgejta! – i spusti slušalicu.
- Pod kišnim nebom, tržnjak Vestgejt izgleda kao sovjetsko ministarstvo. Srebrni alfa romeo stane i zatrubi. Sredovečna plavuša maše kroz prozor.
- Gde su ostali? Ajde bre, upadaj!

Okrupnjala, izborana. Otromboljenih usana, našminkana kao tinejdžerka. Crni kolutovi oko očiju. U retrovizoru spazim krakatog momka, ramena ogrnutih komodom jarke tkanine, kako prelazi raskrsnicu ne mareći za vozila. Na leđima mu je tobolac sa strelama, u ruci motka sa navrnutom kamionskom maticom.

Marija zapali cigaretu i naglo doda gas, proletevši tik ispred drugog automobila. On legne na sirenu.

- Zakon jačeg. Šta mi tu svira? Ako ne znaš da voziš, sedi kod kuće! – na-

glo cimne volan i uletimo u bočnu ulicu. – Sad ćeš da vidiš 'de ja živim. *Raj*.

Put se širi. Vile sa tornjićima i električne ograde. Momak u livreji otvori kapiju od izuvijanih šipki. Dva balava rotvajlera potrče prema nama. Krupniji ima džinovske tumorozne testise koji vise skoro do zemlje.

– Ne boj se, oni su dušice! Samo 'oće da te njušnu. Aj' 'vamo, da vidiš kuću.

Povede me preko trema, zaraslog u bršljan i ruže, kroz salonske sobe visokih svodova. Kristalni lusteri, stari nameštaj, prašnjav klavir, zidovi iskićeni afričkim maskama i ukrštenim kopljima. Teške bordo zavese do poda, kao u pozorištu, skupljene i uvezane vrpcem.

– Čime se bavite, Marija?

– Ničim! Bavi se moj muž, Francuz. Drži kockarnice na obali. Slušaj bre, *sad si mi persirao, i nikad više*.

Sednemo na trem, u trščane stolice. Sluga spusti na sto dve oznojane flaše piva. Slonova glava gleda iz žute elipse.

– Kako ti se dopada Afrika? Fantazija, a?

– Ne znam, nisam...

– Ovo ti je obećana zemlja – ona potegne iz flaše – ne mislim Kenija, nego cela Afrika. Ovako nešto nema *nigde* na svetu.

– Dugo živiš ovde?

– Trideset godina – ona snažno uvuče dim. – *Znam* šta sad misliš! Misliš da sam *stara*!

Marija zaškilji u mene vodnjikavim očima. Zgnjeći opušak i zagleda se u park koji okružuje kuću: žbunje orezano u velike lopte, cvetne leje, bambusi.

– Baštovan se ulenjio – kaže – takvi su ti oni. Znaš šta je najveća greška u Africi?

– Šta?

– Kad platiš unapred. Gde ti spavaš? Hotel?

– Kod drugarice.

– Vestlends je dobar kraj. Bezbedan. Jeste išli na safari?

– Ne.

– Morate. Grad je ciganija, al' životinje su čarobne. Etjen često ide u lov. To ti je ovde glavna dla. Ako imaš keša, mož da ubiješ i slona.

Ona iskapi pivo jednim potezom, tresne flašu o sto i prodere se.

– *Kenedii!* Gde je ta lenština? A, tu si. Daj još dva.

– Zašto ti se sviđa Kenija?

– Zbog ovog – ona mahne ka kući – gde si to video kod nas? Pa onda,

zalasci sunca. Magično je – Marija se raspilavi. – Ovde je lepota na svakom koraku.

Dobro je što ih nisam pozvao. Iznervirali bi se, onako nadrndani, mrštili se, možda i rekli nešto uvredljivo.

– Jeste išli u ambasadu?

– Kakvu? Gde? U Kartumu smo išli u etiopsku, ali nam...

– Ma ne bre, *našu*. Mi se ovde svi držimo zajedno. Sa’ću da sredim.

Zaustim da joj kažem da ne treba, ali ona već urla u mobilni.

– Alo, Živko? Slušaj bre, imamo goste iz otadžbine. Tri momka, putnici... Ma ne bre, neće da ti traže nikakve pare! ’Oče da te upoznaju. Ti si svetski čovek, da ih posavetuješ. Sutra? Važi, poslaću ih.

12 U

Posmatram je kako preskače šipke i armaturu, delove starih motora. Ne-poslušna kosa, mekano i sanjivo lice. Pogled ljubopitljiv, pomalo ocvao. Smeška se i zadiže pantalone. Džon pokušava da je uhvati za ruku. Morin se migolji. *Mogu i sama*.

128

Vazduh dršće od sparine i dima. Radionica izgleda kao stovarište auto-delova. Podne pritiska sive zidove, gvozdene kosture, zardale karoserije, gume, sprejeve, kombije u raznim stupnjevima izrade.

– Ovde ih prave? – pitam.

– A’a – klimne Džon. – Čekiraj ih, pa da sednemo u jedan fin bar.

Dva grafitera stoje pored završenog kombija i oslikavaju ga hiphop tagovima i logoima poznatih brendova. Unutra, radnici postavljaju tepih, ugrađuju zvučnike i plazma ekran, lepe trake sa šarom mermera, ispisuju parole.

Bog je sposoban.

Ja sam sâm postao milioner.

Ne lovi ono što ne možeš da ubiješ.

Kada je život ovakav – smrt je uživanje.

Priđe nam mršav mladić, lica punog farbe: ljubičaste, azurne fleke.

– Treba nešto?

– Ja sam... novinar – kažem. – Pišem članak o matatuima.

- To ti je – šareni se nasmeje – najzajebanija životinja u Keniji. I najlepša.
- Zašto ih toliko likate?
- Eee, u tome je caka. Svaki matatu ima svoj stil, svoje ime. Ljudi moraju da ga zavole. Inače gazda neće da zaradi.
- Zar ne uđeš u prvi koji nađe?
- A, ne! Čekaš najpopularniji. Makar i zakasnio.

Džon gleda na sat i lupka đonom o beton. Morin čuči i steže kolena, očiju kao u šiparice. Zuri u tagove i stensile, u prštanje spreja, šareni prah, kratku čaroliju boje i radosti. Na karoseriji se nazre lice: Bred Pit.

- Kako birate ličnosti i poruke?
- Napišemo šta je bitno, šta nas radi. A ličnosti bira gazda. ‘Oće one koje ljudi traže.

- Koga?
- Najbolji su Isus, Obama i Osama.
- Stvarno?
- Moć, brate! Narod voli velika muda!

U očima Breda Pita zasijaju simboli za dolar i anarhiju. Grafiter zadene sprej za pojasa, korakne unatrag i ponosno se zagleda u sliku.

- Ali onako uopšte, traže se belci.
- Zašto?
- Lepši su.
- Zaista?
- Da, da. Belci su u svemu bolji, pa i bolje prodaju matatue.

Otvorim svesku i zapišem: *Belci bolje prodaju matatue*. Morin se stidljivo zagleda u moje crteže.

Slušaj, kažem šarenom, haj nam nacrtas nešto! Šta god je tebi važno. On prihvati beležnicu i nasloni je na hladnjak. Jezik mu pobegne u kraj usne.

- Umetnici – kaže Morin uzbudeno.
- E, moja Morin – Džon je povuče u stranu. – Znaš ti kol’ko ljudi pogine od matatua? Siluju po šaragama, sevaju noževi, šoferi se drogiraju. Gazdama čast, mlate pare, ali brate...
- Nikada nisi razumeo.
- Razumeo šta? Glupe tinejdžere? – Džon podigne haubu. – Jebem ti maj-store, gledaj, ne znaju ni svećice da nameste. Nabudžili akumulator ko da je tenk. U mojoj firmi bi na ovo crkli od smeha.
- U *tvojoj* firmi – ona ga saseće pogledom. – Otkad te znam... Ti pa ti.

Lažeš da si se promenio: isti si onaj...

– *Tišina*. Tu nam je gost.

Ćutimo. Drhti joj donja usna. On prevrne očima, napravi par nervoznih pokreta. Poželim da nisam tu.

– Kakvi su da su – kaže Morin – matatui su naša kultura. Više nego muzeji.

– Ako je ovo kultura...

– Znaš da ne volim hiphop, ali... hiphop smo *mi*. Afrika. Naša reč, naše kopljje i...

– Jao, Morin, opet neka usrana patetika. Kol'ko se nismo videli? I ti opet... te magle i sranja, veruješ u...

– A u šta *ti* veruješ? Sebe se stidiš. Od svoje si dece pobego.

– Samo *ti* čuti – on stisne zube. – Video sam tvoju pamet. Zato i nemaš muža, zato ti sin i nema oca.

– Umukni! – Morin mu se unese u lice. – Skote.

Ona se okrene, saplete se o šipku i izade iz radionice. Džon opsuje i šutne kamen: tresak, odjek, talog u grudima, mučnina. Var žeže oči. Muve peckaju pred kišu.

Šareni priđe i pruži mi crtež.

13 M

Budi me poruka na telefonu. Lazar.

Sastanak u dva ispred naše ambasade. Doći će i Uroš. Posle se nalazimo sa Lovrom, momkom koji nam je pisao preko bloga. Nemoj da kasniš!

Odbauljam do kupatila i umijem se iz kofe.

Na ulici me zaslepi sunce. Iz skorenog blata vire fosili đubre. Pogledi se lepe kao čičak. Poželim da se vratim, da se zabarikadiram u kuću.

Na tankim ekranima matatua, sisate crnkinje puće usne, guze se i vrckaju. Zidovi vrište od šarenih sijalica. Putnici su ljudi u poslovnim odelima, žene

divljih frizura, školarci, bake sa cegerima.

Staklo počne da pršti.

Svi se sagnu.

Ja sedim kao idiot.

– Dole, mzungu! – devojka do mene gurne mi potiljak nadole.

– Š... šta se dešava?

– Policija!

Matatu poleti niz drum. Svi prozori su razbijeni. Sitne kockice stakla prekrivaju pod. Ljudi istresaju srču iz kose. Okrenem se i vidim pandure: teget uniforme i drveni pendreci.

– Vlasnik nije platio mito – kaže devojka. Zatim izvadi mobilni i počne da kucka.

Sedim kraj praznog okna, pokušavajući da prestanem da se tresem. U lice bije promaja sa smogom.

Od centra idem peške. Zidovi imaju kamere i bodljikave žice. Kućetvrdave, svaka velika kao jedan sirotinjski kvart. Zaustavim neke mladiće da pitam za adresu. *Daj pare, mzungu.*

Uroš i Lazar stoje pred kapijom. Dođe mi da ih zagrlim, da im kažem kako mi je drago što su...

– Pa gde si ti, majmune? Kasniš četrdeset jebenih minuta!

– Brate, šta mi se sve desilo...

– Sve se tebi desilo. Ajde, čekaju nas.

14 L

Konzul Mile je mršav i razrok, uveo, ispjen. Vodi nas u zadnje dvorište. Za betonskim stolom sedi korputentna gospođa: broš bubamara i crvena trajna.

– Moja žena – promrsi Mile kroz nos. – Sedite.

Iz zgrade izade onizak čovek stamene građe, kratke prosede kose. Izbrijanice lice, samouvereno, malko podbulo.

– Vi ste Marijini, je li? Rado, de donesi sok.

Gospođa uzdahne i ode ka vratima.

– Šta radite u Africi? – pita ambasador.

– Putujemo – kaže Uroš.

– Ako, treba! Ja volim da putujem. Hrana za dušu! Jeste bili na obali?

Klubovi, restorani... plaže iz snova. Pet zvezdica!

– Nemamo mi baš para – kaže Marko.

Poslužavnik sa tri čaše žutog soka resko zvekne o sto. Gospođa se strovali u stolicu.

– Pušite? – ambasador mi gurne paklicu pod nos.

– Hvala, ne.

– Jasno, kad nemate para! – on se nagne ka meni. – Slušaj, deco, Afrika je opasna. Najrobi posebno. Kolju na ulicama. Dauntaun, Vestlends, Parklends – okej, al' *ni slučajno* dalje od toga. A i to samo danju.

– Mi smo već išli u... – počne Uroš.

– Slušaj, lepo ti kažem. Ruski ambasador je nedavno izboden. Ovde, dve kuće dalje! Znaš kakav čovek? Ljudina. Preklali ga načisto.

– Živko je u pravu – konzul Mile nervozno namigne sa oba oka – ne znate vi šta je ovo ovde. Druga planeta.

Ambasador se namrgodi i prekrsti ruke na grudima. Karirana košulja, povrnuti rukavi. Mesnate podlaktice obrasle sedim maljama.

– Gde još idete?

– Ne znamo – kažem. – Hoćemo da stignemo do Južne Afrike.

– Nemoj tamo. Ubiće vas.

– Zašto?

– Ako si belac, odma' ubijaju. Ne pitaju. Na mene su pucali, u Džoburgu. Ukrali mi cipele.

– Ja bih voleo i u Ruandu – kaže Uroš.

– Pa jesi ti normalan! – Mile razjapi usta. – Je l' znaš ti *šta* je bilo u Ruandi?

– To je bilo devedes' četvrte – Uroš se iznervira. – Bilo je i kod nas svašta, pa...

– E, nemoj tako – Živko zapali cigaretu. – Drugo smo *mi*.

Mogao sam se smucati okolo, pomislim, pričati sa Doris. Konačno sija sunce, grad se prosušio. Možda smo dosta sedeli? Pogledam Marka: odsutan, utoruo. Uroš vrti praznu čašu na stolu. Izgledaju još umornije nego kad smo stigli u Keniju.

– Koliko ste već ovde? – pitam ambasadora.

– Tri godine. Brojim dane kad će kući da odem.

– Zašto?

– Ne mož' nigde da mrdneš. Jes' vido saobraćaj? Samo čekam da me neko zgazi. Oni matatui, pa to voze bolesni ljudi. Nemaju položen vozački. Pot-

plate pandure.

- Da – kažem – vozili smo se par puta. Stvarno je...
 - Vozili ste se *matatuom*? – konzul Mile zahriпа u napadu gušenja. – Pa jeste li vi normalni?
 - E, deco moja – tetka Rada zacokće, zavrти glavom. – Igrate se životom. Zašto to radite? Mislite na svoje jadne roditelje.
 - Naše je da im kažemo – odreže Živko. – Što radiš, sebi radiš. Jeste se bar vakcinisali?
 - Jesmo.
 - Hvala bogu – konzulka odahne. – I pazite, samo flaširanu vodu!
 - Ja pijem česmovaču...
 - Samo se vi igrajte! – ona mi pripreti prstom. – Dobićete amebe.
 - Živko nas gleda prekorno, setno, kao da smo već propali, izgubljeni, da nam ne vredi govoriti. Godinu dana kasnije, u novinama ću pročitati da je umro od nepoznate bolesti.
 - E, da – kaže Uroš – kako Kenijci mogu da dobiju našu vizu?
 - Treba poziv – kaže ambasador. – Ti pošalješ, Kenijac dođe ovde i popuni zahtev. Onda mi to šaljemo u Srbiju, u ministarstvo. Oni provere da li stvarno postojiš, šta radiš, da nije neka muljavina...
 - Kako provere?
 - Pošalju policajca kod tebe. Nenajavljeno.
 - A ako nisam kod kuće?
 - E, to ne valja. Odbiju zahtev i ništa od vize.
 - Molim? I šta onda?
 - Sve ispočetka. Ponovo šalješ pozivnicu u Keniju, Kenijac opet popunjava zahtev...
- Uroš gleda preneraženo. Pomicam da će početi svađu, ali samo odmahne rukom i zagleda se u žbun dracene.
- Da krenemo polako – ustanem i pružim ruku. – Hvala na gostoprимstvu.
 - Nema na čemu. I slušaj, pamet u glavu.

Park Uhuru, *Sloboda*. Sedimo na travi. Sumrak, parovi šetaju kroz vrelu izmaglicu, grad raste iz krošnji, soliteri obli i bodljikavi kao ananas. Lazar

priča o Doris, o njenim knjigama, pokušava da nas oraspoloži, ali čim on učuti razgovor zamre. Šta ćemo posle Najrobija? Trebalо bi uskoro krenuti dalje. Marko se usiljeno osmehne. Našao sam, kaže, nekog tipa blizu granice sa Tanzanijom. Piše da je – paz’te ovo – *poglavica Masaja*.

– Klub putnika? – plavokos momak spusti ranac pored nas.

Robusni pokreti, čekinja brada, oči prozirne kao akvamarin. Na majici, krtica sa štapom i zavežljajem: *Zakon o golfu pada na leđa najslabijih*. U potpisu, *Ekonauti*.

– To smo mi – kažem. – Ti si Lovre?

– Ee. Moran priznat, nisan se nada...

– Kako je u Mombasi?

– Lipo. Ali more... mutno, nikakvo – odmahne rukom. – Ni kai na Korčuli.

– Šta si radio tamo?

– Iša kod... prijatejice. U vizite.

Lovre se raspazari. Izvadi britvu i ceger pun voća, preseče dva velika nara i posluži nas. Crveni sok prsne po livadi. Šake su mu grube, pokreti laki i sigurni.

– Živili! – podigne polutku nara. – Za vaš blog.

134

Osmeh blag, neobičan; mešaju se stid, odlučnost, pokoji trun tuge. Osmeh onih čutljivih dečaka koji su bili najjači u razredu ali se nisu tukli. Otkako je seo kao da smo se i nas trojica opustili; smejemo se, dobacujemo, kao na početku putovanja.

Lovre bi putovao u prirodu, u planine, džungle, ka Ugandi i Ruandi. Dosta mu je grada. Ali mora biti u Najrobiju za tri tjedna. Poleće mu avion, čekaju ga u Zagrebu.

Ruanda, pomislim. *Zar nije Ruanda u Africi, tata?*

– A što vi planirate?

– Baš se dogovaramo – kažem.

– Marko je našao nekog poglavicu – kaže Lazar.

– Di?

– Na netu.

– Sprdate me? Poglavica, pa na netu!

– Ne – kaže Marko. – Čovek je stvarno poglavica Masaja. I profil je ozbijan, ima fotku i sve. Selo mu je blizu granice s Tanzanijom. Poslao mi je broj telefona. Zove se Kuko.

– A kako ste sigurni da je stvarno poglavica? Može bi niki fločun.

– Zvaću ga sutra – kaže Marko.

Lovre sklopi britvu i zagleda se u travu, zamišljeno, kao da studira svaku vlat. Noć se spustila preko palmi, jezera, praznebine za koncerte i mitinge, na kojoj su pevale svetske zvezde a kenijski kardinal spaljivao hrpe kondoma.

– I vi mislite poč u tega... poglavice?

– Nego šta. Aj s nama!

– Ne bi van smeta?

16 M

Umirujuće zujanje kompjutera. Sa masnog monitora čitam komentare na blog. *Pomalo vam zavidim*, piše neko anoniman, a onda shvatim da ljudi koji mogu tako da putuju verovatno nikome nisu potrebni.

Znaš šta, jebi se.

Gledam Kukov profil. Visok čovek u svojim tridesetim. U dugoj crvenoj odori, na ledini, oslonjen o kopljje. Grudi prekriva složena ogrlica: đindjuve, perle, novčići, ogledalca.

Ja sam Kuko Mejkuaja Otsomo, poglavica deset sela. Moje pleme je Masači. Volim da slušam priče. Mrzim grad. Srećan sam što nisam umro.

135

Izgleda nekako... prestrašeno? Razrogačene oči, ukočeno lice. Kao da se sili da ostane miran.

Telefon dugo zvoni.

Džambo, kaže dubok glas. Smeteno objašnjavam da sam ja Marko, sa interneta, da li prima goste? Kaže da dođem u Narok i onda ga pozovem. Pokušaći nas.

Na Guglovoj mapi tražim Narok: gradić, zapadno od Najrobija, na obodu Velike rasedne doline. Selo je sigurno negde u blizini. Bolje i da me ona dva majmuna nerviraju, nego da me gaze autobusi i manijaci zaskaču na ulici.

Čitam Lazarev članak, potom Urošev, a onda sastavljam svoj deo. Najla trepće, mešaju se Plavi i Beli Nil, *Kartum je slonova surla*, tamno šminckane oči, takav je i oblik srca. Izostavio bih sve ali već vidim Lazara kako se mršti. *Hoćeš da ja pišem o tebi?*

– Mister? Zatvaramo. Kraj radnog vremena.

Dok se šunjam ka našoj ulici, iz noći izrone dva momka sa palicama. Sašaptavaju se i gledaju moju kapuljaču, ruke u džepovima, podignutu kragnu. Zamaknem u bočnu ulicu. Napravim nekoliko koraka i potrčim.

Stanem, zadihan. Oslušnem, kao biljojed u savani. Skrenem nekoliko puta. Od net kafea sam išao desno, desno, levo... Hajde, polako. Razmišljaj.

Izbijem pred poznatu kapiju. Kolena i dalje klecaju.

– Marko! – Nensi gleda u neverici. – Pa gde si bio? Gospode... Jesam ti rekla da ne izlaziš noću? Pa još *sâm*?

– Izvini. Slučajno sam se...

– Šta meni vredi tvoje slučajno! Premrla sam od straha. Prošle nedelje su izboli jednog mladića! Tu, u susednoj ulici!

– ...

– Ajde, ulazi. *Nikad više* ovo da nisi uradio!

17 L

– Dobro jutro – Doris gvirne kroz vrata. – Lepo si spavao?

136

– Bolje nego kod kuće.

Priđe polici sa knjigama i počne nešto da traži. U ruci drži šolju u panafričkim bojama: zeleno, žuto, crveno, sa natpisom *Umodža Afrika*.

– Šta čitaš?

– Za doktorat – kaže, okrenuta leđima – štreberska posla.

– O čemu?

– Stara afrička pisma.

– Hijeroglifi?

– Ne. Podsaharska Afrika.

Spusti naramak ukoričenih radova na stočić, pa nastavi da kopa po polici. Otvorim jedan i ugledam redove oblih simbola, tajanstvenih, skladnih, nalik na cvetove i ptice.

– Kad sam bio klinac – kažem – izmislio sam svoju azbuku. Ispisao sam gomilu svezaka. Pronašao sam ih pre par godina... Više ništa ne razumem.

– Stvarno? – ona se okrene – Ne mogu da verujem! Ja sam imala *tri* tajna pisma. Mislila sam da sam jedina lujka! Kako si ti smisljao znake?

Doris sedne na krevet, spram moje stolice. Njeno lice dođe mi sasvim blizu.

– Većinu sam izmisljao – kažem – a ubacio sam i par hijeroglifa. I neka

čudna slova iz uputstva za video-rekorder. Korejski, japanski...

– Ne sećaš se šta si pisao?

– Jok. Bilo je davno, osnovna škola. A ti?

– Svoj dnevnik. Braća su ga stalno čitala. Kad sam izmislila šifru, kako su samo besneli! – ona se zakikoće. – Hteli su da crknu od muke.

– O čemu je tačno tvoj doktorat?

– Proučavam kako su Afrikanci zapisivali svoje jezike – Doris se uozbilji. – Mladi danas pričaju kako mi nemamo prošlost. Znaš ko je bio Džulijus Njere?

– Političar?

– Prvi predsednik nezavisne Tanzanije. Idealista do kosti. Verovao je da će stvoriti utopiju, Afriku u kojoj nema granica i u kojoj su svi jednaki. Završilo se ekonomskom propašću od koje se Tanzanija još nije oporavila, ali nije on kriv, krivi su... Čekaj, pročitaću ti šta je rekao.

Ona izvuče knjigu iz police, okrene par strana i noktom pokaže podvučen pasus.

... Zemlja koja nema sopstvenu kulturu ne predstavlja ništa drugo do grupu ljudi bez duha, a to nije dovoljno za postojanje države. Od svih zločina kolonijalizma, najveći je taj što su nas ubedili da nismo imali sopstvenu, samoniklu kulturu; ili da je sve što smo imali – bezvredno...

137

– Afrika je *imala* kulturu – ona me pogleda kao da očekuje da će se usprotiviti.

– Hoćeš da mi pokažeš?

Čitavo jutro otvaramo rečnike, knjige, objašnjavamo, smejemo se, žvrljamo. Njambura ulazi da dolije kafu. Tepih je popločan iškrabanim papirima. Doris vadi knjige iz police, lista, pleme Ujanga veruje da su slonovi prvi izmislili slova a potom ih namerno zaboravili, pokazuje mi simbole, ovo je zapisnik sa plemenskog suđenja naroda Igbo, ovo je azbuka basa, gaez, n'ko, zagaua, mandombe, oromo, vaj. Precrtavamo, prvo pišemo svoja imena, onda slažemo linije i reči u male priče.

Pogledam njeno lice i postanem svestan svog. Shvatim da radim nešto što nisam radio još od detinjstva, a i tada retko.

Ne pamtim kad sam se poslednji put igrao.

NSIBIDI REČNIK

- ČOVEK
- ČVOR
- VEZANE RUKE
- PAR ROBOVA
- PUTOVANJE
- TAMNICA
- VEST
- VRATA
- SEKS

BIO JEDNOM JEDAN ČOVEK.
UHVATILI SU GA I VEZALI MU RUKE.
POSTAO JE ROB. ODVELI SU GA
NEGDE DALEKO. I STAVILI U
TAMNICU. NEKO MU JE DOŠAPNUO
KAKO DA POBEgne. NAŠAO JE TAJNA
VRATA. DUGO JE PUTOVAO SAM.
ONDA JE UPOTRJENO ŽENU I
ZALJUBIO SE. POSLE MNOGO MUKE
BIO JE SREĆAN. MEĐUTIM, REKLI SU
MU DA GA ONA VARA. OTIŠAO JE OD
NJE. PONOVO JE SAM.

18 U

Miris kukuruza i golubije, nabreklo nebo. Grad je daleko iza horizonta. Šumarak se zatrese, lišće zatreperi. Na livadu izađu braonkaste gombe, surlice i lepezaste uši, trupkajući u koloni poput osnovaca. Najmanji nam dosežu do pasa, najveći su skoro kao mi. Prilaze sitnim, trapavim koracima. Pored njih su čuvari u mantilima boje žada.

Pružim ruku i surla se obavije: dodir topao, mekan. Oči pametne, toliko ljudske da me ispune nelagodom. Da li razumeju? Osetim kako se u meni topi sve ono daleko i strano, ustupajući pred nečim drevnim i nežnim.

Podem da zagrlim slona, ali čuvar ispruži štap.

– Žao mi je – kaže. – Pravila.

Posetioci se okupe u potkovici. Slončići prilaze, čuvari im pružaju velike bele cucle, oni gutaju mleko. Džon se nasloni na drvo, pogled mu odluta. Njegove oči, napete i stroge, kao da malo smekšaju.

– Ove životinje – čuvar se zakašlje – čiji je životni vek dug koliko i ljudski, mogu da osete duboke i istančane emocije: bol, tugu, ljubav i gnev. Znaju šta je dom, šta je porodica i šta je smrt.

– Moraću na selo – kaže Džon. – Kod mojih.

– Aj me povedeš – kažem.

– Nalazimo ih u divljini – nastavi čuvar – pokraj ubijenih roditelja otetsrisanih kljova. Čovek ih ubija, ali ih čovek i spasava. Ove životinje...

– Nema tamo ničega – kaže Džon. – Parlozi, krave...

On učuti i nepoverljivo žmirne. Slonići se vrati u grmlje. Odemo do kola. Granje se pretvara u čatrlje, nestaju boje. Na ruci još osećam dodir surle.

– Morin nas je – kaže Džon – pozvala da se vidimo.

– Pomirili ste se?

– Ma, pusti je. Ženska histerija. Posle joj bude krivo.

– Dugo se znate?

– Dok sam radio u Najrobiju, bila mi jedna od cica. Ono, završi se poso, odem kod nje, šala-zabava... I tako, bude lepo mesec-dva, pa svađa, ne govorimo, izigravamo bes, pa onda opet. I sve tako. Posle se u'vatila s nekim ljudigavim likom, nekim novinarom, šta li. Govnar je napumpao i uselio se. Vidim, benkice, pelene... I, šta ču? Sklonim se. Jebiga. Posle je ostavio.

Vozimo se kroz okean zardalih limenih krovova, asura, letvi, opeka. Jonel

iz Kartuma, telohranitelj iz UN, kako je ono rekao? *Pola Balkana u jednoj ciganmali.*

– Ne znam ni što se ‘vatam s njom – Džon zastane. – Samo mi jedno žao, kolega. Ni dan-danas ne znam čiji je klinja.

Vožnja do Komaroka je duga i naporna, kroz sumrak, sirene, blato i noć. Ulice turobne, ograđene, kao u kopu. Sednemo u kafanu *Potok*. Džon poruči pivo, oduva penu, usiljeno se nasmeje. *Da odem?* Ostani, kaže, posle ču te ja odvesti.

Morin uđe i skromno se nakloni. Oči blago uznemirene, treptave. Ruke joj traže mesto: lutaju po stolu, kopaju po tašni. *Šta nije u redu, Morin? Ništa, sve kul.* On počne o novim kolima, licencama, akcijama, dobroj hrani u Emiratima. Ona čuti. Ponovo poželim da nisam tu.

Zazvoni telefon. Džon ustane: namršten pogled, gundanje na svahiliju. Štrapac po kafani. Napred-nazad, kao u kavezu.

– Moram hitno do seše – zavuče telefon u džep. – Porodične gluposti. Vraćam se uskoro.

Prođe sat vremena. Izvin’te, kaže konobar. Fajront. Bare belasaju, mesec se probija kroz oblačnu skramu.

– Znaš put do Džona? – Morin me pogleda u oči.

– Nisam siguran.

– Ja sam ovde iza čoška. Aj me ispratiš. Napravim ti čaj.

Velika crna zgrada, hodnici kao u fabrici, otirači, rublje, beskrajni nizovi uskih vrata. Zvukovi se taru o metal. Čuje se lavež, kapanje vode.

– Uđi – kaže. – Raskomoti se.

U garsonjeri стоји krevet pun veša i papira, nekoliko masnih šerpi i kalendar sa portretom Obame. Na polici Dikens, Ačeve, sestre Bronte, plastične slikovnica. Na podu bojanka i razasute voštane bojice. Sin joj skače u naručje, grli je, kikoće se. Pogleda me, otvoru usta, musava i okrugla, i tiho kaže: *mzungu*.

– Voliš knjige? – pitam.

– Jako – kaže ona.

– Šta trenutno čitaš?

– *Džejn Ejr.* Deseti put.

– I moja mama je baš voli.

– Stvarno?

– Da. Čitala mi je puno kad sam bio mali. Tako sam i zavoleo knjige.

– I eto – ona se nasmeši – sada si novinar.

Nisam, kažem. Slagao sam tamo u radionici. Zajedno listamo moju beležnicu, gledamo škrabotine. Učim je da kaže *Zdravo, ja sam Morin*. Pita me kuda sam putovao, šta sam sve video. Dečak proviri ispod stola, namigne, pa se ponovo sakrije.

– I ja – ona zamucne – pomalo pišem.

– O čemu?

– O drveću. Mom sinu. Ljubavi. Obami.

– Obami?

– Znaš – skupi ruke u krilu – u Keniji je sve... kriminalci, političari, nikačva kultura. Nema pravih uzora. Želim da moj sin ima u koga da pogleda. Obama je san.

U stanu do nas neko plače. Zidovi bruje kao bakrena činija. Morin se pruži preko kreveta, punih zenica, opuštena i srećna. Sinčić se zavrći oko moje noge i počupa nekoliko dlaka. Ona ga ukori, ja se nasmejem.

– Pišeš na svahiliju?

– Nipošto! – Morin odmahne rukom. – Moje pleme je Luja, mi imamo svoj jezik. Ali nema nas puno. Pišem na engleskom da bi... možda – pogleda u pod – i drugi čitali.

– Iako ti nije maternji?

– Nije, ali svi ga razumeju. Sem toga, briga me za gramatiku. Pravim svoj jezik.

– Hoćeš da mi pročitaš neku pesmu?

Plać je prestao. Dopriru dim i vika, miris užegle plastike. Srknem čaj: savršeni *erl grej*. Ova pesma se, kaže Morin, zove *Bog*.

141

*Da su Bog životinje,
Mirne stajale bi, do dodira,
A ptice? Brbljale bi,
I pevale danom, čemu brige?
Drveće? Tiho, netaknuto,
Uživalo bi u vetru.
Trava, nemoćna, nebranjena,
Zvezde, bespomoćni sjaji,
Sunce, vatrosev kratka života,
Mesec, mirna svetla noći,
Samo bi se za još tren
Činili najboljim.*

Morin se polako primakne i pokaže mi rukopis. Ljubičasta hemijska, pažljiv ispis, ukrašen leptirima i sitnim arabeskama. Da je Lazar tu, da je video ova slova i one slonove, da li bi *prišao* da oseti? Sasvim jednostavno, jasno: meka put, osećaj da je sve tu. Mokra zemlja i ti. Nostalgija genâ, bez surogata i suvišnih misli. Samo beskrajno zeleno tkivo.

– Duhovi u prirodi? – pitam.

– Ma ne. U selima veruju u duhove, u crnu magiju, u pokojnike koji se vraćaju, mrtve životinje koje te progone. Videćeš već. Ja sam samo iskoristila to sujeverje da ispričam svoj doživljaj.

Tišina.

Ona zažmuri, zadrhti, pa krene silovito kao bujica: Džon ništa ne razume, nijednu reč, nijedan dodir, nikada i nije. Ismevao je njene ljubavi, prezirao sve što je tanano. A opet, pozove je, vrati se stara čežnja, usamljenost, iluzije. A onda kajanje, i tako u krug, i ne možeš pobeći.

– Ali ti – utanji glas – ti razumeš. Ti si divan. Imaš te duboke svetle oči... Ostani kod mene, Uroše, neće se Džon vratiti. Znam da neće – nežno me uhvati za ruku. – Samo noćas. Nije važno. Ostani i čitaj mi.

Ustanem naglo. Dečak mi obgrli nogu.

– Vidiš – šapne. – Plakaće ako odeš.

19 M

Sedim na kauču i razmišljam da li sam sve spakovao. Devojčice su legle, pošto su mi pročitale još jednu priču.

– Habari, Marko? – Nensi uđe i spusti tašnu na sto.

– Mzuri – kažem. – A ti?

Ona se nasmeje. Na sebi ima sukњu i kratak mantil. Deluje premoreno. Često radi noćnu, nekad i do jutra. Odspava dva sata, pa nazad na posao.

– Izvini što sam te sinoć grdila. Jako sam se uplašila.

– Ja sam kriv.

Ode u kuhinju. Klečeći opere veš, a potom ga raširi u dvorištu. Onda sedne kraj mene, iscrpljena i oznojana.

– Ne spavaš dovoljno – kažem.

– Navikla sam.

– Juče si zaspala sedeći.

- Nije to ništa, Marko. Tako se ovde živi.
- Odrasla si ovde?
- Došli smo u Najrobi kad se mama preudala. Imala sam jedanaest godina, kao Trejsi sada. A Džomo je imao devet.

Ona zevne i sklopi oči. Izgleda istrošeno, mnogo starije nego što jeste. Kao moja mama. Pomislim da će opet zaspati na kauču.

- Nensi – kažem – hajde da spavaš.
- Čudno je to – kaže zamišljeno. – Očuh je bio učitelj. Prvo je bio dobar. Vodio nas je u bioskop, kupovao bombone. Kad smo krenuli u školu počeo je da nas bije.
- Zašto?
- Bili smo bolji od njegove dece, to nam nije oprostio. A posebno Džomu. On je bio najbolji u školi.

Setim se udžerice njene mame, sa fotografijama snažnog mladića. Uramljen osmeh, umnožen desetinama puta, na svakom zidu, u svakom ugлу.

- Kada je umro Džomo?
- U nemirima, pre dve godine. Čuo si za to?
- Ne.
- Glupa priča. Posle izbora se pobila pleme. Znaš, u Keniji žive 42 plemena. Kikuju, Luja, Kamba, Luo, Masaji, Kalendžin, Kisi, Meru, Midžikenda, Turkana... Mesecima su nas huškali. Zamalo da izbije rat.

- Koje je tvoje pleme?
- Kikuju. Ali nema to veze – stisnute usne. – Džoma je ubio naš očuh. Osetim poriv da ne pitam, da ne znam.
- Zašto? – pitam.
- Da nasledi maminu kuću. Očuh je platio ubice, momke iz drugog plemena. To je bilo za vreme nemira, pa nikom nije bilo čudno. Svi su mislili da je zbog izbora.

- Kako ste saznali?
- Batinaši se napili. Hvalili se u društvu.
- Mučnina se uskomeša u želucu. Ubijen zbog kuće, plehane šupe veličine kioska za novine. Žuti zid i dva uplašena dečaka koji se igraju na golog podu.

- A Džomova žena?
- Umrla. Razbolela se od tuge.
- Nensi izdržava sebe, mamu i četvoro dece. Kilogram ugalija je sedamdeset šilinga, pa mleko, odeća, sve puta šest, stanarina, struja... Koliko će još moći da živi tako? Hoću da pitam gde je Sandrin i Trejsin otac, ali naredim sebi da umuknem.

- Kako ti je sa devojčicama, Marko? Je l' te slušaju?
- Divne su – kažem. – Nedostajaće mi.
- Jako su hrabre. Nismo imale za kiriju, pa je gazda vikao da će nas izbaciti. Ni trepnule nisu! U školi su ih grdili jer nisam odmah mogla da kupim knjige. Nisu mi ni rekle. Čula sam od drugih roditelja.

Kineski sat nametljivo kucka sa stola: dva ujutru. Ne vredi ni da pokušavam da legnem. Posle ovog razgovora, opet ću do jutra zuriti u limeni plafon. Kako je napisao onaj kreten u komentarima? *Ljudi koji nikome nisu potrebni*. Osetim, ponovo, koliko je dolazak ovde bio pogrešan, koliko prostački i glup.

- Nensi – kažem – idi spavaj. Molim te.
- Žao mi je da spavam, kad sutra ideš.
- Videćemo se ujutru.
- Znaš, Marko – ona zastane. – Nisam im rekla da odlaziš. Jesi im ti rekao?
- Ne. Hteo sam, ali...
- Ništa – Nensi se ugrize za usnu – moraćemo sutra.

20 L

144

Njambura se nagne nad sto i pokupi tanjire, umrljane zelenim pireom od avokada. Zašto stalno čuti? Zašto je tako prestrašena, o čemu misli? Umreće samo četiri meseca kasnije, zbog loše izvedenog pobačaja, ali to sada niko ne zna. Osetim kako me obuzima pospanost. Doris sedi sučelice i pokušava da poravna dno šolje sa elipsastom šarom stolnjaka.

- Za par dana – kaže – i ja odlazim.
- Kuda?
- U Južni Sudan.
- Posao?

Ona klimne glavom. Setim se Džesikinih priča. Eksplozije brišu čitave ulice, vreli vетar rastapa kožu. Čad seje po poljima.

- Sigurno mogu da pošalju nekog drugog – kažem.
- Ja znam jezike. Sem toga... Nikom se ne ide.
- Zašto se *tebi* ide?
- Što da ne? – ona se nasmeje. – Čula sam da je priroda lepa.
- Pokušam da se osmehnem, ali ispadne nekako zategnuto, kao za matursku.
- Izvini. Nisam navikla da pričam o tome.

– Ne moraš. Stvarno.

Doris ustane. Ode do sudopere, natoči čašu vode i popije na eks.

– Hoću da ti kažem – oči joj se uznemire – šta sam *zaista* radila u Somaliji.

Otkako sam došao, između nas je tanka granica koju ona povlači. Otvorena je i srdačna, ali uvek blago uzdržana, nikad prisna. Osetim nelagodu. Umesto da je zaustavim, samo se blago pognem ka njoj.

– Znaš, nisam ja nikakav humanitarac... iako stvarno radim za Afričku uniju. U Somaliji sam bila devet puta. Zadatak mi je bio da se povežem sa drugom stranom, da ih upoznam.

– Špijun?

– Da, 007! Jurnjave kolima i koktel-žurke kraj bazena. Slušaj, hteo si ozbiljno. Ja sam terenski analitičar.

– Izvini. Ko je *druga strana*?

– Zavisi koga pitaš. Teroristi. Oslobođiocici. Naoružana opozicija.

– Da li si uspela?

– Jednom su me poslali u bolnicu, kao da odnesem mleko u prahu. Dan ranije došlo je do sukoba u centru grada, pa je bolnica bila prepuna. Ležali su pod drvećem, svud oko zgrade. Krvavi zavoji i zadah gnoja, vrućina, rojevi muva po licima – ona se namršti. – Tamo sam upoznala Omara. Mršav, smotan tinejdžer kovrdžave kose. Niko ga nije obilazio. Bio je ranjen u stomak.

– On je bio jedan od... njih?

– Priznao mi je posle nekoliko dana. Otišao je u rat par meseci ranije, kad su vrbovali po selima. Hteo je da se bori za nešto. Kada je video *šta* je rat, Omar se zaprepastio. Ljudska klanica. Umesto Boga, psihopate i jadnici koji nemaju kud.

– Šta je uradio?

– Ništa. Odlagao, čekao. Onda je došlo do tog sukoba u centru, i završio je u bolnici. Posle, kada je ozdravio, vratio im se.

– Da li si ga još nekad videla?

– Sastajali smo se povremeno, na jednom bregu iznad grada. Negde je kupio pantalone i belu košulju, i dolazio je tako, namirisan, uparađen, kad su zatišja. Uvek bi mi nešto doneo: bademe, urme, stručak nane... – ona zastane.

– Isti moj mlađi brat. Luda glava.

– Šta ste radili?

– Pričali. Govorio je o svojim roditeljima, o Somaliji, o sebi. Maštao je da postane fudbaler. Mislim da se zaljubio u mene. Bio je jako ponosan... Sa

brežuljka se video ceo Mogadišu. Palme i bele zgrade, sve do okeana.

Grad-rat, pomislim. Decenijama, još od 1991. Kupuju moderno oružje ali ne umeju da podese kompjuterski nišan. Ili ih jednostavno nije briga. Raketi-raju naslepo, po kvartovima, sa brda. Zamislim slepce praznih očiju kako stoji za topovima, slepačku armiju koja sedi na brdu i peva rodoljubive pesme.

– Želeo je da bude hrabar – nastavi Doris – da me osvoji. Videli smo se nekoliko puta, uvek na istom mestu. Ja sam dobijala svoje informacije, a on... – ona stisne usne. – Jednog dana nije došao. Vraćala sam se, zavirivala pod kamenje, tražila poruku.

Doris se zagleda u stolnjak i nastavi da poravnava šolju. Tamo, par stotina kilometara istočno odavde, ubijaju, raskopavaju groblja, kažnjavaju sve što podseća na Zapad, bičuju za nošenje grudnjaka, kleštima čupaju veštačke zube, vade jezik za pogrešnu reč.

– Jebiga – kažem. – Možda je uspeo da pobegne.

– Možda.

21 U

146

Krvavo jutarnje obzorje. Džon napeto obrće volan, obilazi bicikliste, trubi, kao da se rve sa gradom. Putujemo na selo, kod njegovih. Čatrljice se pređaju. Savana, akacije, njive, krave i magarci. Gledam u stranu, kroz prozor, bilo gde; samo ne u njega.

– I – procedi Džon – šta kažu za vizu?

– Gluposti. Ima neka idiotska procedura.

Klima glavom, tiho gundja. Kao, krivo mu je, došao bi, al' *eto*. Bodrim ga da pokuša. Poželim da već jednom stignemo.

– Znaš šta bi trebalo izmisliti?

– Šta?

– Enciklopediju migracija – kažem – za ceo svet. Sa svim procedurama, rupama u zakonu, viznim haraćima, prolaznošću granica, birokratskim detaljima, zahtevima za imigrante. Ucrtas rutu ili odredište i sve se ispiše.

– Pa eto – kiselo se nasmeje. – Napravi i uzmi pare. Pametan si momak.

Horizont je smežuran od magle. U daljini, u plićaku jezera, poput tamnih bačvi, kaljužaju se nilski konji. Poneka kuća i bandera. Dvorepe laste piju iz traktorskih guma. Na jednoj krčmi od lima i trske, između dva pivska grba –

dva crna slona – opazim ime: *Kosovo Bar*. Poznajem gazdu, kaže Džon, radio tamo kod vas, na Kosovu, kao mirotvorac. Dobar lik.

Kola skrenu s puta i prođu kroz gvozdenu kapiju privatne škole. Da pokušimo klince, kaže, pa na večeru. Tamo čemo i spavati. Već su i sobu pripremili, najlepšu.

Mališani jurcaju po dvorištu. Skrivaju se u šipražje, penju na tobogan. Izadžem iz auta. Stotine očiju stanu, zenice se prikuju za mene.

Mzungu mzunguzungu mzungu! Mzungu!

Trče ka meni, vrište, diraju me, zavrću mi nogavice.

Mzungu!

Skaču mi na leđa, pokušavaju da pipnu kosu. Dižem ih i smejem se.

Kosa mekana. Lepa. Lepa!

Obaraju me na travu. Čupaju mi vlas kose i otimaju se oko nje.

Došao mzungu!

Džon stoji sa strane, sam, zagledan u zemlju. Lupi šakom o auto, dozove dva imena. Glavice se prenu, devojčica i dečak, i zbunjeno podu ka njemu. On ih zagrli, pa izvadi tablu čokolade.

– Tata – viču sa zadnjeg sedišta – idemo kod deke?

– Idemo.

– Ide i mzungu?

– Ide.

– Jeee!

Stižemo u Katangini. Prve zvezde pale se nad ravnicom. Mala kuća, sto, tanjiri, salata, krompir, desetak osmeha. Rođaci, komšije. *Još jednu porciju? Ne, hvala.* Deca se vrte oko mojih nogu, dodirnu me pa pobegnu. Iz mraka se čuje neobičan cvrkut.

– Moraš još jednu, gazda – kaže Džonov otac, mršav, izboran, u puloveru.

– Ne, ne – uhvatim se za trbuh. – Najeo sam se. Hvala.

U gostinskoj sobi su dva kreveta, vise mreže za komarce, girlande se pletu oko ragastova. Setim se da je januar, da je godina tek počela. Džon se zavuče u posteljinu. Listam beležnicu, teram se da pišem. Makar o matatuima, makar o... Ipak će leći. Već u zoru treba nazad za Najrobi, treba putovati dalje.

Ugasim lampu.

Crno, gusto kao smola.

– Je l' bilo nešto? – zabrinut glas.

– Ne.

- Možeš da mi kažeš, kolega – Džon pokuša da se nasmeje. – Zašto je ugasila telefon? Zašto si se kasno vra...
– Nije bilo ništa.

22 M

Sedim u bašti kafane u dauntaunu i tupo piljim u pivsku flašu. Gde god da dodemo, pomislim malodušno, samo čekam da odem. A onda mi bude žao što idem. Sa bele etikete čitam slogan pivare: *Osveži svoje korene! Kada budeš znao odakle potičeš, znaćeš i kuda ideš.*

- Okrenem flašu i u mene se zagleda slonovo oko. *Tembo.*
– Šta si obesio nos? – Lazar tresne ranac na beton i svali se u stolicu.
– Ma ništa. Samo sam umoran.
– Ajde, razvedri se. Idemo u divljinu. U pravo afričko pleme, kod poglavice!

Odmahnem rukom. Pijemo pivo i gledamo prolaznike. Pantalone, košulje, suknje, akten-tašne. Mladi nose slušalice, blenu u telefone. Ratnik probušenih ušiju, za glavu viši od svih, zuri u izlog prodavnice italijanske obuće.

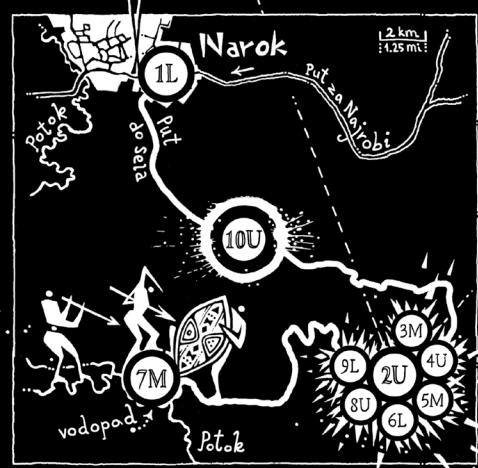
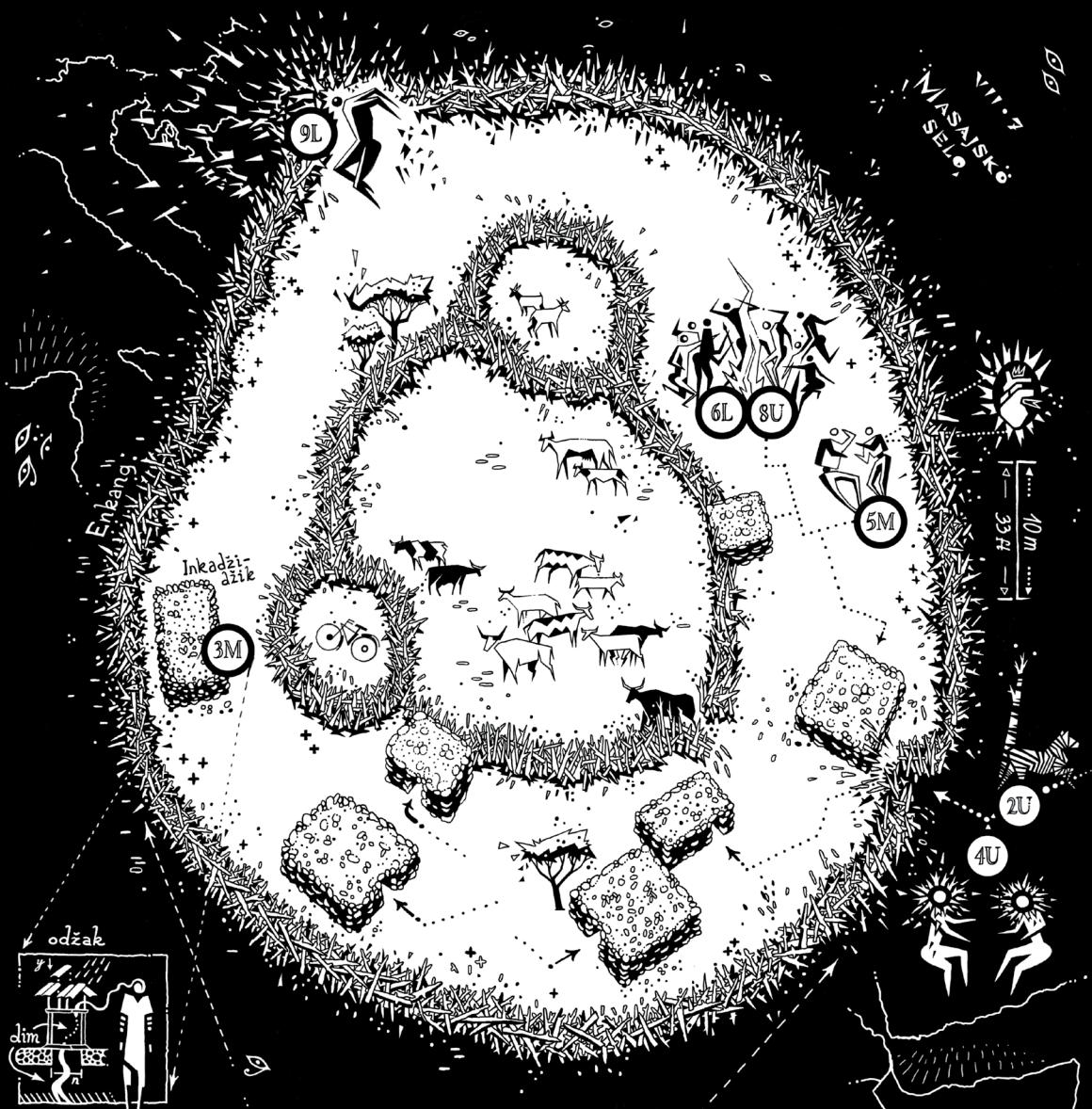
- Iz mase prolaznika izdvoji se krupan bradonja, u majici sa krticom.
– E, judi! – Lovre otre znoj sa čela. – Jedva san vas uspi nač. Dva puta san se izgubi! A di je Uroš?

- Gde će biti? Kasni.
– Je li se zna što je ti Narok?
– Ne – kaže Lazar. – Ali na masajskom znači *crno mesto.*

Lovre sedne i zadubi se u turistički bedeker. Pogledam njegovo veliko, dobroćudno lice i već se osetim bolje. Lazar nešto zapisuje u svesku. Dobro je, kažem sebi. Nema više razdvajanja.

- Uroš stane pred nas, namrgoden, mokar od znoja.
– Opet kasniš, majmune – kaže Lazar, ne dižući pogled sa sveske.
– Ej, zajebi. Gde je taj bus?
– Sedi, ima vremena. Otišo je.

VII

.....

1 L

Glavna seoska džada je široka vododerina. Nižu se dućani u živom koloru: ružičasti obućar, žuti kišobrandžija, farbara sa tablom *Oboji svoj svet*. Iz krovova viri bubasta džamija zelenog minareta. Žene šetaju u kangama glasnih šara, a muškarci u kineskim trenericama sa fluorescentnim rečima koje ne znače ništa:

*Australian hat
she was thc wa
HE WORE A TOOTH FROM
and we will get you out of here in*

Marko pozove poglavicu. *Kod pijace, za sat vremena*. Lovre kupi ananas od uličnog prodavca i iseče ga na kolutove.

151

– Video sam net kafe – kaže Marko.

– Po ovako lipon vrimenu?

– Ajde – kaže Uroš – ko zna kad ćemo videti računar.

U inboksu me čeka poruka sa jednog putničkog sajta. Neka Ketrin, novinarka iz Mombase. *Džambo, mzungu. Šta tražiš u Keniji?* U profilu je napisala da pati od hronične nesanice, da poznaje tajno naličje grada, prljave lučke kafane, skrivene prolaze i tužne ekscentrike. Zatim sledi dug spisak stvari koje mrzi, ljudi kakve ne želi da upozna, mesta na koja ne želi da ode. Sa profilne slike gleda me pametno, usko lice, koketno i prezrivo u isti mah, možda bi bilo bolje da ne odem tamo, *nemojte mi pisati, primam samo goste koje sama pozovem*, da je ne upoznam?

Piši mi, mzungu. Neću te pojesti.

2 U

Hod drven, ritmičan, flekava majica, farmerice landaraju oko nogu. Izgleda kao robijaš ili bivši vojnik. Rukujemo se – *Kuko* – jak stisak, obrijana

glava, brkovi prate tanku liniju usne. Pogled kao da vreba, kao da od nečega beži.

Prvo govedine, kaže, brašna i soli. Onda u selo.

Na radnji piše: *Naša glavna briga – kvalitet i poslušnost*. Kuko broji i popisuje, uspravan kao totem, viši od sve četvorice. Mi plaćamo.

– Šta će nam toliko? – pita Marko. – Ovo je bar za dve nedelje.

– Pusti, stari – Lovre ga potapše. – Što je to, dvi bire na Stradunu.

Poglavica pozove svog prijatelja vozača, napuni gepek, gurne nas u ladu nivu, svu četvoricu na zadnje sedište. Kuće se promene u šibljike, divovske mravinjake, tlo se ustalasa i pred nama se otvori prastara, nepregledna savana.

... *Općenito, u divljini je život okrutan i neumoljiv*. Glatke enciklopedijske korice, *Atlas životinja*, izdanje da li *Mladinske knjige?* *Glavni afrički grabežljivci su lav, leopard, gepard i hijenski pas, zatim manje vrste – serval, ušata lisica, cibetka, dvobojni jazavac i prugasti mungos*. *U savani nema sažaljenja i svaka zvijer pokaže se onakvom kakva je*.

Lada jaše bregove i uranja u vagaše, poglavica čuti, vozač takođe. Boje su žive. Horizont se krivi kao nečija kičma.

Zebre! Priljubim šaku o prozor, kao da dodirujem optičku varku. Pruge nas ugledaju i zbrišu u lišće.

Lada nas ostavi na ledini. Pred nama se diže enkang, kružna ograda od visokog kolja i suvih trnovitih grana. Unaokolo, dokle pogled seže, samo beskrajna savana i plava kupola neba.

– Moje selo – kaže Kuko.

– Koliko ljudi ovde živi?

– Trinaest. I deca.

Prodemo kroz rupu u ogradi. Unutar enkanga razbacano je par kockastih kućica spečenih zidova, *inkadžidžik*. Grade ih žene, od balege i blata. U samom središtu sela je još jedan krug, ograđen visokim koljem. U njemu, preko gnjecavog blata, leži nekoliko krava.

Dve žene nose plastična vedra na glavama. Stidljive su, punih obraza i neobično lepih crta. Crvene minduše, crvena tkanina, crvene kofe. Crveno sunce.

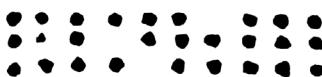
– Ima li okolo još sela? – pita Lovre.

– Ja imam deset – ravan glas. – Oko sto duša.

- Kako si postao poglavica?
- Moj otac je bio. Onda je umro.
- Hoće bit i tvoj sin?
- Još su mali. Ako neki bude hrabar, hoće.
- A ako ne bude?
- Neće.

Kuko uđe u kocku. Izađe presvučen u narandžasto sukno i sandale od automobilske gume.

- Šta je posao poglavice?
 - Da rešava probleme.
 - Kakve?
 - Ljudi se potuku. Ja kažem da se pomire. Neko nešto ukrade. Ja kažem da vrati.
 - I slušaju?
 - Moraju.
 - Zašto?
- On zavrne platno i pokaže niz rupica na nadlaktici.

153

- Zbog ovoga.
- Šta to znači?
- Da moraju da me slušaju.

Deca švrékaju oko nas, bosonoga, u ritama. Majice poručuju: *Florida; Bejzbol šampioni*. Svima su obrijane glave, i devojčicama i dečacima. Gurkuju se i sašaptavaju. Bojažljivo pridu Lovri, pokažu mu da čučne i okruže ga. Nežno mu čupkaju plavu kosu. On se kikoće i pravi grimase.

Najmanja devojčica stoji sa strane. Dečaci je guraju ka nama, dok se ne rasplače.

3 M

Zakoračim u inkadžidžik i odmah dobijem napad kašlja. Nasred sobička, u rupi, tinja vatra. Dim udara u plafon, spušta se i vitla po kući. Pokušava da pobegne kroz malo okno.

Uza zidove su ležajevi od upletenih štapova. Kuko nam pokaže da sed-nemo i spusti se na panj, do vatre. Oči suze, u grlu grebe. Zar je moguće da je svako sledeće mesto sve gore? Kod Nensi sam bar mogao da *dišem*. Još pet minuta, pomislim, i moraću da istrčim. Dim i životinjski vonj mogu se rukom dotaći.

- Znate šta bi trebalo izmisliti? – Uroš se ozari.
- Šta?
- Dimnjak!
- Šta kaže? – Kuko se nagne ka meni.
- Pita zašto nemate dimnjak.
- Šta nemam?
- Rupu u krovu. Da izade dim.
- Upadala bi kiša.

Uroš crta i objašnjava, Kuko pomno prati. Ovako, dimnjak ima male zidove i krovic. Kiša ne može da upadne. Dim ide gore...

- Razumem – Kuko se namršti. – A šta će nam to?
- Da izade dim.
- Zašto?

¹⁵⁴ Vitka žena u majici sa natpisom *Vankuver* uđe i spusti krčag na pod. Razgori oganj, preko nabaci rešetku. Uzme plehanu šerpicu i pristavi čaj. Za njom uđe jare i legne mi preko stopalâ.

4 U

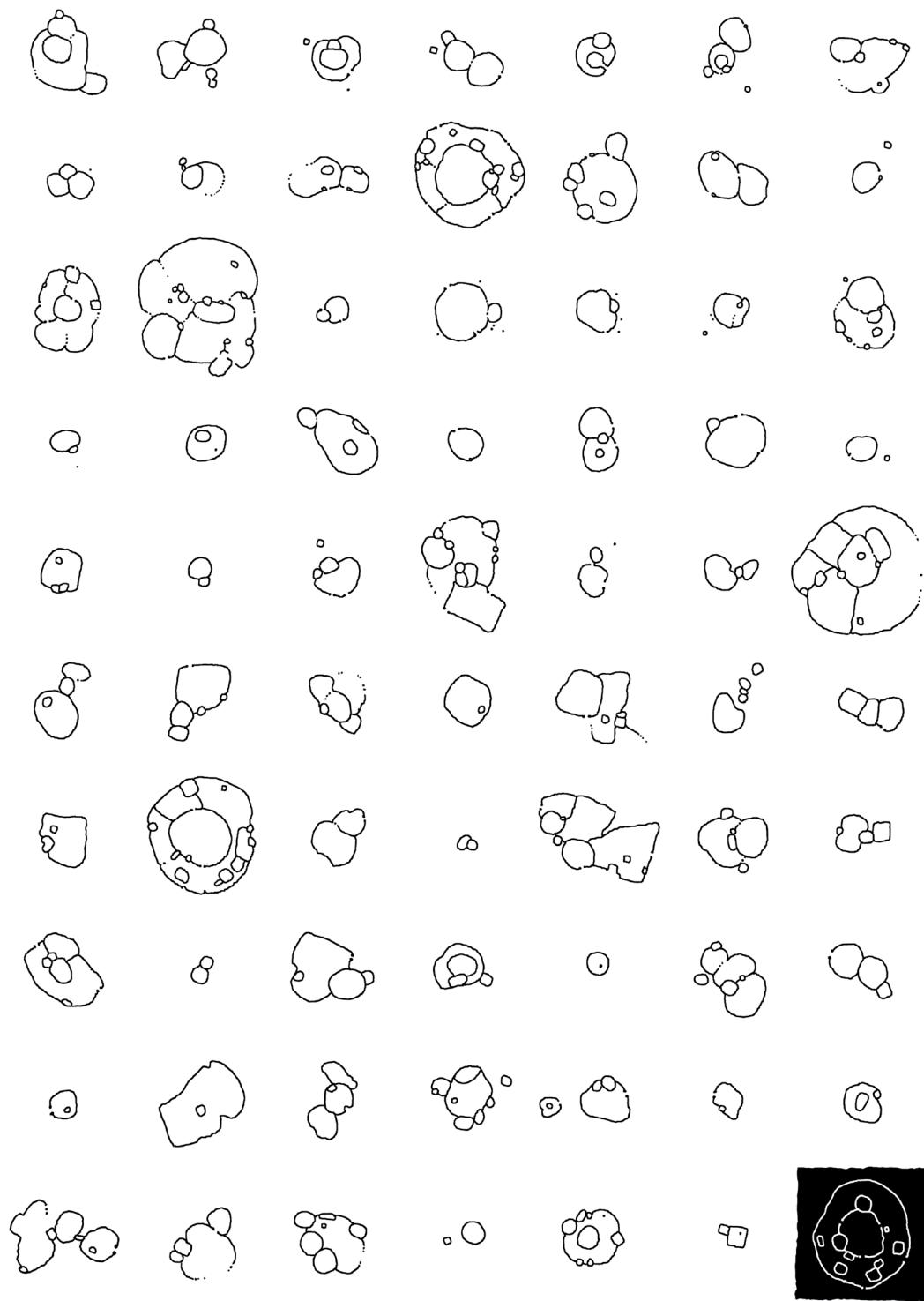
Horizont seče frtalj sunca. Sedimo na padini pod enkangom. U travi sjaji žućkastobelji rog. Kljova bradavičaste svinje, kaže Lazar.

U savanske biljojede ubrajaju se sisavci: slonovi, crni nosorozi, elandi, impale, nijala-antilope, bradavičaste svinje, gerenuk, dik-dik...

- Uzeo si im igračku – kaže Marko.
- Sigurno ih ima na tone.
- Čime se oni uopšte igraju?
- Lovrom.

Nedaleko od nas, Lovre čuči i zabavlja klince. Podigne uplakanu devojčići-

Masajska sela u okolini Naroka

cu, potapše je, zacvrkuće. Ona se smiri.

– Pitam se – kaže Lazar – kako njima izgleda život. Odrastanje? Škola? Prvi seks? Nema crtača, nema dečjih knjiga, filmova, lego kocaka. Nema ni struje. Samo – on ispruži ruku – ona linija.

– U našem kraju – kažem – nije bilo dece. Stari paorski kraj, sve matori ljudi. Zavlačio sam se u dedin ambar i crtao stripove, pravio svoje male enciklopedije.

– Najviše sam mrzeo školu – kaže Lazar – depresivnost nastavnika i tupsavost dece. Čekao bih da prođe, da se zatvorim u svoju sobu.

– Ti bar nisi bio đak generacije.

– Jebiga, uvek žulja – Lazar otrese blato s patike. – Šta god da počneš...

Marko naglo ustane.

– Šta pričate vi? – nagne se nad nas. – Niste gladovali, niste živeli u straćarama od lima, nisu vam ubili brata, nisu vas tukli na smrt, još su vam plaćali škole i titrali vam, pirili vam u guzice, živite kako devedes' posto planete može samo da sanja, i još *kenjate!* Je l' vidite vi ikada nešto drugo osim sebe?

– Čekaj, bre...

– Šta da čekam? Sebični, razmaženi egomanijaci!

Opsuje i ode ka granju enkanga. Lovre pode za njim.

– Šta mu je odjednom?

– Ne znam.

Bio je jul, jek leta, branio sam diplomski i imao kosu do pola leđa. Drugar mi je predložio da odemo u Sibir, na pomračenje sunca. Ma daj, znaš ti *gde* je Sibir? Znam jednog Lazara, kazala je drugarica, on je bio тамо. Zvaću ga на рођдана, па га питате. Ako uopšte доде.

Na Adi Ciganliji, pod vrbama, pijemo jaku krušku i pričamo o putovanjima, kartama za interrejl, o staromadarskom runskom pismu, patuljcima i vilovnjacima, i mapama što ih je Tolkin crtao. Lazar čuti. Društvo se polako razilazi. Pripit, promrmljam za sebe: *Mi smo išli putem, put je bio dug.* On podigne glavu: *Da nis' možda opazio da je taj put – krug? Okej je on, ubode poneki stih. A koji čete moj u Sibиру?*

Mesec dana kasnije, eno me na Bajkalu. Transsibirac, samovar, tajga, usoljeni omulj. Breze i Lenjini. Sa Lazarom se nisam čuo više od godine, sve dok me nije pozvao u Afriku.

– Čuti još od Najrobija – kaže Lazar. – Je l' ti nešto rekao?

- Kakvi.
- Kako je tebi bilo?
- Par glupih nesporazuma... Nebitno. A tebi?

Lazar mi pruži knjigu o afričkim alfabetima. Listam, nižu se matrice čudnih piktograma, *to mi je poklonila Doris*. Berbersko pismo, mwangwego, bagam, logogrami, morfeme, sintaksa pustinje i gramatika džungle. *Svakakve Kikirikijeve avanture*. Pričam mu koliko su noćna predgrađa strašnija od savane, o radionici matatua, gospelu i Morin, *da su Bog životinje*.

– Kuda ćemo dalje? – pogleda me. – Indijski okean je blizu. Sećaš se Hakićevih derviša? Za njih je okean totalitet stvarnosti, *more svih mora*, jer obavija Zemlju i dodiruje sve. Jako bih voleo da...

– Sad kad smo već ovde – kažem – bilo bi šteta ne otići u Ruandu.

Poglavica se prodere iz daljine. *Ej! Eeee!* Šibljike se zadrmaju, kao da je nešto protrčalo. Ustanem. Ustane i Lazar. Odavno je mrak.

– Unutra! U selo. Noć je *opasna*!

5 M

157

Prođem kroz trnovu ogradu i zgazim u balegu. Ceo dan slušam njihove tlapnje. Nisu ni pitali kako mi je bilo. Jutro, devojčice plaču, ja lažem da će se vratiti. Jebe se njima. Njih *žulja*.

Kroz razmak između kolja gleda me veliko kravlje oko.

– Čuj, stari, što se zamaraš? – Lovre sedne na panj. – Molaj hi, neka laprdaš. Ščeta je svadit se, dobra ste klapa.

– Ne znaš ti njih dvojicu – kažem. – Svet da propadne, ne bi primetili. Nastavili bi da sede i palamude. Šta im još treba?

– Ee... Ne znaju ni oni što in triba. Takav ti je život. Niko sritan, niko kumentan.

Lovre stavi laktove na kolena, zagnjuri bradu u šake. Čupave obrve se natušte. Dugo sedimo i čutimo.

– Čuj – kaže polako – moran ti nešto reč. Reka san van da san u Mombasi bi kod prijatejice, ne? – on me nelagodno pogleda. – E pa, slaga san van. To mi je bila cura.

– Kenijka?

– Ma ne, naša. Zbog nje san doša. Ja baš i ne volim landrat, ali ona ti, stari,

ne može živit brez putovanja. Pa našla, eto, volontirat u Africi. Moš mislit.

– Koliko je već tamo?

– Cilu godinu.

Sunce je zašlo, počinje noć. Osetim se iscedeđeno, prazno. Lovrine reči kao da dopiru iz daljine. Jedan postariji muškarac donese još panjeva i poređa ih oko nas. Dve žene spuste krčage sa vodom. Deca se muvaju okolo, bojažljivo nas zagledaju.

– Kako se zove?

– Irena.

– Kad se vraća kući?

– Ne znan ni hoče li se vračat... Ona bi hotila poč vanka, upisat master. Studirat terapijsku umjetnost, rabotat s dicon kroz umjetnost. Pitur za dicu. Ona ti ima sve te vele snove. Cili bi život tila putovat, pomagat... A ja ti nisan takvi. Ja bi voli stât na mistu, rabotat – on otera muve sa brade. – Ali nisan ti to ti reč.

Priđe još nekoliko ljudi u crvenim odorama. Klimnu nam glavom, sednu na panjeve i utonu u tišinu i mrak.

– Vidiš, stari, ja kad san doša u Mombasu, bi san po setemane. Triba san 158
ostat duje, ali ni išlo. Svaki smo se dan kontreštavali. Kad smo živili u Zagrebu, sve lipo. A sa najedanput ništa ne vaja. Sve smeta. I onda smo rekli, bilo je dobro, žal nan kvarit.

– Raskinuli ste?

Ženski glas preseće mrak. Deca ustaju i razmile se po blatnim kockama. Muškarci sede sa nama, ukočeni, pravih leđa.

– Koliko ste bili zajedno?

– Osan godišč. Kako je to dugo, stari...

REČNIK JEZIKA MAA

Izdiktirao Kuko Mejkuaja Otsomo, poglavica deset sela

<i>Aa</i>	<i>ne</i>
<i>Agra asiriho</i>	<i>pišem</i>
<i>Aja</i>	<i>važi</i>
<i>Aloito</i>	<i>idem</i>
<i>Anda</i>	<i>hrana</i>
<i>Anja</i>	<i>jesti</i>
<i>Anu?</i>	<i>kada?</i>
<i>Aoku</i>	<i>piti</i>
<i>Aši</i>	<i>hvala</i>
<i>Edoyeroto eng'olongs</i>	<i>zapad</i>
<i>Ee</i>	<i>da</i>
<i>Eki dingaj?</i>	<i>kako se zoveš?</i>
<i>Ekolo</i>	<i>dan</i>
<i>Ena</i>	<i>ovo</i>
<i>Engari</i>	<i>automobil</i>
<i>Engeten</i>	<i>krava</i>
<i>Engilempunoto eng'olongs</i>	<i>istok</i>
<i>Enkadi</i>	<i>kuća</i>
<i>Enkai</i>	<i>bog</i>
<i>Enkajuni</i>	<i>dečak</i>
<i>Enkang</i>	<i>ograđeno selo</i>
<i>Enkare</i>	<i>voda</i>
<i>Enkeraj</i>	<i>dete</i>
<i>Enkile</i>	<i>koza</i>
<i>Enkitoku</i>	<i>žena</i>
<i>Entim</i>	<i>divljina</i>
<i>Entitu</i>	<i>devojčica</i>
<i>Entjan</i>	<i>kiša</i>
<i>Enues</i>	<i>životinja</i>
<i>Erora</i>	<i>spavati</i>
<i>Etorono</i>	<i>opasnost</i>
<i>In'gurai!</i>	<i>pogledaj!</i>
<i>Ingaj?</i>	<i>ko?</i>

<i>Inkadžidžik</i>	<i>kuća od blata i balege</i>	<i>Oltome</i>	<i>slon</i>
<i>Isilaj</i>	<i>lepo</i>	<i>Orbaribara</i>	<i>put</i>
<i>Jabaiki</i>	<i>možda</i>	<i>Oronatunj</i>	<i>lav</i>
<i>Je</i>	<i>ti</i>	<i>Ouene</i>	<i>dodī</i>
<i>Kaata</i>	<i>imam</i>	<i>Pešo</i>	<i>besplatno</i>
<i>Kajolu</i>	<i>znam</i>	<i>Rasilaj?</i>	<i>kako si?</i>
<i>Kaloito?</i>	<i>kuda ideš?</i>	<i>Robijani</i>	<i>novac</i>
<i>Kanyoo iyesita?</i>	<i>šta radiš?</i>	<i>Sidaj</i>	<i>dobro</i>
<i>Keeta enja mali</i>	<i>moguće</i>	<i>Šou</i>	<i>toalet</i>
<i>Kelakua</i>	<i>daleko</i>	<i>Taata</i>	<i>danas</i>
<i>Kelekek</i>	<i>ještino</i>	<i>Taatanji</i>	<i>sada</i>
<i>Keogol</i>	<i>skupo</i>	<i>Tajseri</i>	<i>sutra</i>
<i>Keraana</i>	<i>blizu</i>	<i>Tankajkata</i>	<i>posle</i>
<i>Keuarij</i>	<i>noć</i>	<i>Tankajsaa</i>	<i>pre</i>
<i>Kiroua</i>	<i>vruće</i>	<i>Taretoki</i>	<i>pomoć</i>
<i>Kišamu</i>	<i>ukusno</i>	<i>Torono</i>	<i>loše</i>
<i>Kuaree?</i>	<i>gde?</i>		
<i>Maa</i>	<i>jezik Masaja</i>		
<i>Maape</i>	<i>idemo</i>		
<i>Maata</i>	<i>nemam</i>		
<i>Majolu</i>	<i>ne znam</i>		
<i>Meeta</i>	<i>ništa</i>		
<i>Mere enja mali</i>	<i>nemoguće</i>		
<i>Meti enja mali</i>	<i>nema problema</i>		
<i>Nanu</i>	<i>ja</i>		
<i>Nanyokie</i>	<i>crveno</i>		
<i>Narobi</i>	<i>hladno</i>		
<i>Narok</i>	<i>crno, mračno, tamno</i>		
<i>Ngema</i>	<i>vatra</i>		
<i>Ngolo</i>	<i>sunce</i>		
<i>Ninje</i>	<i>on</i>		
<i>Nole</i>	<i>juče</i>		
<i>Oeltore</i>	<i>prijatelj</i>		
<i>Oldia</i>	<i>pas</i>		
<i>Olee</i>	<i>čovek</i>		
<i>Oleseri</i>	<i>zbogom</i>		

6 L

Žena sačeka da prodemo, pa naslaže trnje preko otvora. Razaznajem Marka, Lovru i nekoliko Masaja. Sede u mraku i čute.

- Zapalićemo vatru – Kukov glas.
- Mogu ja? – Lovrin glas.
- Belci ne znaju da pale vatru.
- Ja znan.
- Bez papira?
- Ee.

Kuko izgovori par reči, Masaji se zakikoću. Žena sruči naramak drva Lovri pred noge. Britva škljocne. Naprežem oči: krupna šaka lagano ljušti cepanicu, skidajući listice kao flispapir. Poglavica stoji i gleda, ruku skrštenih na grudima.

Lvre pravi kućicu: red najtanjih listića, pa malko jači iverci, oko njih grančice. Na kraju izlomi par štapova i naređa odozgo. Kresne šibicu, prinese i dugo, dugo duva. Plamen zamiriše, zapucketa.

Oko nas izrone šiljata lica, tanki nosevi, laktovi, kolena, mršava tela ogrnutu ponjavama toplih boja.

- Znaš – Kuko sedne.
- Da – brada i brkovi rastegnu se u dobrodušan osmeh. – A sad ti meni ništo reci.

– Šta?

– *To* – Lovre zaškilji i uperi prst ka poglavičinom ramenu.

Od kraja ključnjače pa sve do nadlaktice pruža se dubok, razlokan ožiljak.

Krzave fleke svetlige kože razdvojene su usecima i rupama.

– Dobro – Kuko klimne glacavom. – Ali prvo hrana.

Devojka poređa plehane činijice i kašike. Svakom šljusne po kutlaču vrele kaše sa komadima mesa. Lovre prodžara vatru, nabaci drva. Krišom pogledam Marka: namršten, pogrbljen, mrlja i mrckelja kao da ga teraju.

– Je li – pita Uroš – jesи ti to nešto nadrndan na nas?

– Umoran sam.

Lovrine svetle zenice prošetaju od jednog do drugog. Noć pritiska savanu, vatru, kućice, krave i ljude u tvrdavi od bodlji.

– Lav – poglavica spusti času na zemlju. – Moraš ubiti lava. Da postaneš ratnik.

– Čime?

– Kopljem.

- Sam?
- Naravno.
- Ti si ga ubio? Koliko si imao godina?
- Devetnaest.
- To na ramenu – pita Lovre – to te lav?
- Bio sam spor.

Neko zamumla tihu melodiju. Zatvorena lica poluspuštenih kapaka, tvrda, daleka. Jedan je star, ispucao kao blatna kora. Rovašeno uho visi skoro do ramena. Prsti drže močugu od svetlog drveta, sjajnu od izlizanosti. Oganj mljjacka i glođe cepanice.

- Kuko – pita Uroš – kako pronađeš lava?
- Ima ih mnogo. Love, napadaju stoku.
- Napolju – Marko mahne ka ogradi – i sada su tu?
- Da – kaže Kuko. – Lav, hijena. Najjači je slon.
- Mogu da probiju enkang?
- Da. Ali neće.
- Zašto?
- Neće.

162 Zamislim životinjske oblike kako tumaraju po tami. Obilaze krug, pipkaju trnje. Njuše tamo gde smo maločas sedeli, gledaju polegle travke, trupkaju, kopaju kandžom, rovare, gurkaju vrhom surle.

- Noću se ne sme napolje?
- Ne.

Poglavica zevne, leđa dobiju luk. Kakva gromada od dana! Veći od bilo kog kod kuće, velik kao tatine uspavanke o dečaku Čerebećku, o pustinji Kalahari, o majmunima koji traže kišu. Ulazimo u inkadžidžik, jedan po jedan. Osetim da će zaspati čim legnem.

Na vratima se osvrnem: starac odsutno pilji u žar.

7 M

Podne. Stojimo na ivici provalije.

Blatjava reka survava se u kotao, duboko dole. Litice su skrivene rastinjem.

Kuko sedi na zemlji. Vadi strele iz tobolca i opipava vrhove. Kad bismo ostali ovde, pomislim. Daleko od jezivih gradova. Daleko od celog sveta, da

ni ne znam da postoji.

– Čujte, klapa... Ja san misli nastaviti za Ugandu. Sutra bi ti partit.

– Da – kaže Lazar – treba i mi da idemo dalje.

Lovre izvadi malu mapu i raširi je na travi.

– Iz Ugande može u Ruandu – kaže Uroš.

– Bolje na okean – kaže Lazar – u Mombasu. Pisala mi jedna kul novinarka, zove nas.

– Možete i kod moje... kod Irene. Ima veli stan, živi sama. Možete se lipo odmoriti. A može van i svašta pokazati.

– Ona je u Mombasi?

– Ee.

– Ja bih ipak u Ruandu – kaže Uroš.

– Šta ima tamo? – Lazar se namršti. – Dva plemena, oba ista, i poklali se.

– A šta ima u Mombasi?

– Sve! Tamo su Arabija, Indija i Kina prvi put tresnule u Afriku. Nijanse, sudari, izmešane vere i jezici, hramovi, kaligrafija... Ibn Batuta, Vasko da Gama, Dženg He, El Idrisi, drevni putnici i kartografi, *svi* su prošli kroz Mombasu. Jesi video Idrisijeve mape iz 12. veka? Bio je čak i u tvom Pančevu! On je *prvi* zabeležio Pančeve. Jebiga, Uroše – Lazar zafrljači kamen u vodopad

– Ruandu imaš i kod kuće.

– Baš zato. Hoću da čujem...

– Ja *neću* da čujem – kažem. – Neću da čujem jebeno ništa! Glasanje! Mombasa?

Podignemo ruke. Uroš se zacrveni u licu.

– U Mombasi imamo smeštaj – kažem. – Tamo je Lovrina drugarica, Lazar je pronašao novinarku...

– Jebe mi se za smeštaj. Ovo je *važno*.

– *Važno* je – kaže Lazar – da ne napastvuješ putovanje.

– *Ja?* Kad god ja nešto smislim, nećete. Niste hteli kroz Južni Sudan, niste hteli u grad piramida, niste hteli ni na jedno jedino brdo...

– Jebalo te brdo! Došao sam ovde da *razgovaram*. A ti muvaš ribe i iživljjavaš klinačke tripove. Ništa ne želiš da razumeš, a kukaš da *tebe* niko ne razume.

– Zašto razgovaraš ako ti je muka od ljudi? Hoćeš da ti kažem zašto si sjeban? Nećeš da osetiš. Putuješ u svojoj jebenoj glavi. To je *tvoj* klinački trip: da se zatvoriš u svoju čauru!

- Nije mi muka od ljudi! – kaže Lazar. – Nego od energije bez mozga.
- Je l' vidiš zašto nemaš prijatelje? Nisi sposoban...

Pokušam da se usredsredim na huk vodopada, ali njihova dernjava tuče u slepočnice. Kući, pomislim, u zavejane Lučane. Da se sve nekako izbriše. I grmalj Babu, i Najla, i uplakane devojčice, Nensi, matatui, ludaci, crkotine, govna, smrad.

I ovi sebični majmuni.

8 U

Mrak preko inkadžidžikâ. Sedimo na panjevima: nas četvorica, Kuko, jedan starac i dva mladića. Vatra pucketa u tišini. Beli obrisi titraju po nosevima, šakama, po sapima zaspalih goveda i crnoj ogradi od kolja. Ženske oči sjaje iz rupe na kocki.

- Kuko – Lovre prekine čutnju – imaš dvi žene?
- Da.
- Kako ste se našli?
- Ne nađeš sam. Starci ugovore.
- Ako izaberu krivu?
- Mora da bude dobra.
- Ako nije?
- Istučeš. Plače, plače, pa prestane.
- Ako ni posli toga...
- Vratiš je. Onda ti njeni vrate krave. I istuku je.

Hoću da izadem iz sela, da prošetam, ali Kuko ne da. Lazar je ukočio pogled i otrovno čuti. Marko je besan, igraju mu obrazi. Šta se to dogodilo u Najrobiju? Pogledi se sudare, pa pobegnu. *Putuj sam.*

Stari ratnik zapevuši. Melodija me podseti na zvižduk ptica iz Džonovog sela. Dve žene izadu iz kocke, pruže zdele sa kašom i vrate se u tamu.

- Od čega živite? – pita Lovre.
- Od krava.
- Odakle krave?
- Rode se. Ili kupimo. Ili uzmemo.
- Uzmete?
- Odemo u Tanzaniju. Nađemo druga plemena – Kuko šakom zahvati kašu

i smota je u grudvu. – I ubijemo.

Marko podigne glavu. Senke se razliju po blatu. Hrana ima ukus gareži.

– Zašto ih ubijate? – Marko se namršti.

– Inače nam ne bi dali krave.

– A zakoni? Policija?

– Hodamo noću. Danju spavamo u žbunju.

– I niko ne zna?

– Neće da se mešaju.

– A granica?

– Kakva granica? Tamo nema ništa.

– Kuko – kažem – da li si i ti...

– Ne. Ali on jeste – poglavica se okrene ka starcu.

Oči odsutne, usne i dalje pevuše. Uši deformisane ogromnim rupama. Pitajte ga, kaže Kuko, ja ћu prevoditi. Zove se Tonkej.

– Pitaj ga da li je ikad ubio čoveka.

Tonkej zaromori na jeziku maa. Plamen svetluca preko uskog nosa.

– Davno – kaže poglavica. – Bio je mlad. Imao je dugu kosu. Crvenu.

– To je bilo u Tanzaniji?

– Da. Kopljem. Ubo ga ovde – Kuko pokaže na desni pazuh, Tonkej ponovi pokret – a izašlo s druge strane. Kroz rebra.

– A njega... nisu ranili?

Tonkej pokaže unutrašnju stranu butine, pa spoljašnju. Okrugli ožiljak, isti sa obe strane. Pored ograda leži nekoliko toljaga, koplje, par strela i šupalj rog antilope. Oružje? Poglavlina odmahne glavom. Duneš, kaže, dozoveš pomoć. Ali sad svi imaju mobilni.

– Krave – Lazar progovori prvi put od vodopada – jesu li krave jedini razlog?

– Da... ali ne. Krave su važne. Ali snaga je važnija. Ideš da osetiš. Da bi znao da si jak.

Lovere gurne granu u pepeo i rasplamsa žeravicu. Sitno zlato uzmuva se u vazduhu, varnica mačete, udar toljage, ubod noža. Ruanda. *Iživljavaš kliničke tribove*. Srce planinske Afrike, džungla iz starog atlasa. Pigmeji i paravojske, zaboravljeni ratovi, jedan svet koji se ne pominje, negde tamo. *Napastvuješ putovanje*.

Lazar otvorí svesku i nagne se ka poglavici. Pita o jeziku maa i zapisuje reč po reč. *Enkai* – Bog. *Enkai Narok* – Crni, dobri Bog. *Enkai Nanyokie* – Crve-

ni, zli Bog. *Kanyoo iyesita? Agraaisoma Engitabu. Agra Asiriho. In'gurai. Taatanji. Engilempunoto eng'olongs. Edoyeroto eng'olongs.* Ton je važan, kaže poglavica. Ako pogrešiš, ne razume se.

Kailito? Kuda ideš? Aloito Mombasa.

Lazar položi svesku na zemlju. Čutimo. Ukraj neba belasaju Magelanovi oblaci, dve južne patuljaste galaksije. Nikada ih nisam video. Ta svetlost, pomislim, putuje već dvesta milenijuma. Krenula je kada i prvi čovek.

... a mi danas možemo samo zamišljati kako su naše pradavne bake i djeđovi, naše Eve i Adami, napuštali Crni kontinent. Jesu li krenuli sa Sinaja ili Roga Afrike? U pitanju je bilo, povjesničari tvrde, tek nekoliko obitelji, koje su se kasnije, prešavši Crveno more, razmilile po čitavom svijetu, i od kojih potječe čitavo neafričko čovječanstvo. Otuda je genetska raznovrsnost homo sapiensa u Africi značajno veća no raznovrsnost svih neafrikanaca zajedno. Sudeći po analizi haplogrupa, najviše se razlikuju kojsanska plemena (Bušmani ili narod San) u pustinji Kalahari, kao i Pigmeji u Kongu. To su najstariji narodi na svijetu. Također...

166

- Kuko – upita Marko – odakle ti profil na internetu?
 - Napravio mi prijatelj. Iz Naroka.
 - Zašto?
 - Treba mi.
 - Za šta ti treba?
 - Za život. Ovde nije život.
 - Nije dobar?
 - Dobar je. Ali nije život.
- Stari Tonkej i dalje pevuši. Jedan po jedan, ljudi odlaze u kolibe.
- Gdje si naučio engleski?
 - U školi. Svi uče. Mnogi ne nauče. Ja sam htio da naučim.
 - Zašto?
 - Zato što mi treba.
 - Za šta ti... Hteo bi nešto da radiš?
 - Da napravim kamp. Za strance. Da vide život Masaja. Da gađaju lukom i streлом.
 - Zašto to želiš?
 - Treba mi novac.

- Za šta?
- Masaji završe osnovnu školu. Hoću da moja deca idu na fakultet.
- Kuko – Lazar se nagne ka njemu – da li će tvoji sinovi ubiti lava?
- Da.
- A šta će posle fakulteta?
- Posle... – poglavica zastane. – Posle će se vratiti.

Pogleda nas nesigurno, kao da traži potvrdu. Dignem oči preko enkanga: ništa. *Meeta*. Samo ogromna, crna noć.

– Možda – kaže Lazar – neće hteti da se vrate. Možda će hteti da ostanu u gradu. Šta će im fakultet ako će živeti ovde?

- Vratiće se.
- Zašto?
- Zato što će se vratiti.

9 L

U tami svetluca vodopad, visoka trava, provalija, zelene muve po licima, bale ispod dečjih noseva. Promeškoljim se, kičma bolje nalegne na štapove. Pokraj cipela, na zemlji, spavaju jarići i psi. Dodirnem zid niše: zemlja se kruni, osipa pod prstima.

Ljudi sklupčani u kockama, zveri bauljaju po mraku. *Putuješ u svojoj glavi*. Jutro, parking ispred Sava centra. Beograd tone u maglu. Cupkam na snegu i košavi, u letnjoj jakni. Na autobusu piše *Ararat turs*.

– Murat – klempavi mrša pruži ruku – zovi me Muki. Čekamo još tvog jarana, i – pravac Stambol! *U Stambolu, na Bosforu, bolan paša leži, duša mu je na jeziku, crnoj zemlji teži!* Ajd ulazi, sav cvokoćeš! Što se nis' obuko? Decembar je to, brate moj!

- Idem na jug. Ali... gde su ostali putnici?
- Nema! Samo vas dvojica.

Ustajao vazduh lebdi po stanu, papirima, sobnim biljkama, rečnicima, nedovršen prevod na ekranu, opet neko uputstvo za šporete, kupoprodajni ugovor, američka TV emisija o krvožednim lovcima koji odlaze u Afriku da ubiju slona. Ako već putujemo, kaže Uroš u prozorčetu za čet, šta kažeš da usput nešto pravimo? Može, kaže Marko, ako smislimo nešto korisno. Pola sveta dalje, tik pod ekvatorom, ležim kao klada, umotan u gorak dim kao u opnu. *To*

je tvoj klinički trip. Još tinja žar, narandžaste tačke drhte na podu. *Da se zatvoriš u čauru.*

Ustanem, napipam cipele. Bosom nogom gurnem nešto meko: tiho zakmeči, kao u snu. Gurnem vrata i provučem se napolje.

Krave spavaju. Stari Tonkej zuri u pepeo. Dodem do ivice sela. Mrak viri kroz trnje; gušći, tamniji nego ovaj unutra. *Nećeš da osetiš.* Kržljavo drveće čuti, preobraženo u patuljke i grbavce.

10 U

Neko me vuče za nogu. Trljam oči; zora. Poglavica stoji nasred kocke. Dodite, kaže strogo. Pogled crven, jedva primetni tikovi sekuljarno lice. Šta se dogodilo? Odvede nas izvan sela i zabije kopljem u blatni otisak, okrugao i svež.

– Vidite ovo?

– Da.

– Znate šta je?

– Ne.

– *Slon.* Ide noću. Može da ubije.

Kuko trgne kopljem iz blata i pređe pogledom preko nas četvorice, oko po oko.

– Neko je noćas *izlazio.*

– Ne znam.

– Znaš.

– Dobro – kažem – neko je izlazio. I šta sad?

– Nije dobro. Neko je budala.

– Njegov život – kaže Lazar – njegova odgovornost.

– Neko zna da zapali vatru, ali je budala.

– Ko?

– Ko izade.

Pakujemo se. Kuko stoji kraj nas i čeka. Spustim kljovu na dno ranca, do paprike. Žene čute. Jedna drži u naručju mokro, tek ojareno jare. Pratiću vas do Naroka, kaže poglavica.

Put vijuga kroz gustiš i poljane, agave i kaktuse dvometraše. Poglavica hoda na čelu kolone. Iz tobolca vire crne, otrovne strele. Marko korača po strani, Lazar i Lovre naporedo, ja poslednji.

... Za razliku od ženki slonova, koje žive u strogo hijerarhijskim krdima sa matrijarhom na čelu, slonovi-mužjaci teško podnose život u skupini i najčešće lutaju sami. Ponekad se udružuju u male kružoke od nekoliko jedinki, ali se i oni raspadaju, zbog notorne, hormonski uvjetovane hrđave naravi. Nažalost, usamljeni mužjaci lakša su meta...

– Gde je sunce? – poglavica stane u pola koraka. Stegne kopljje, žile niknu preko podlaktica. – *Gde?*

Polusunce!

Kliknem na kalendar: petnaesti januar.

– Sve je u redu – nasmejam se. – Pomračenje sunca. I to samo delimično.

Zar je moguće da sam zaboravio? Valeri mesečevih senki, predeo vodnjikav, tuđ, nestvarno puten, rastegljiv kao glina. Kao onda u Novosibirsku. Pristanište reke Om, sve mračnije, crnje, dan se gasi, vezuju se boje, spajaju se dva crna kruga i odjednom bljesne korona i nastupi dvominutna mrkla noć.

– Ne – kaže Kuko – nije u redu. Šta će se sad desiti?

– *Meeta*.

– Biće nesreće.

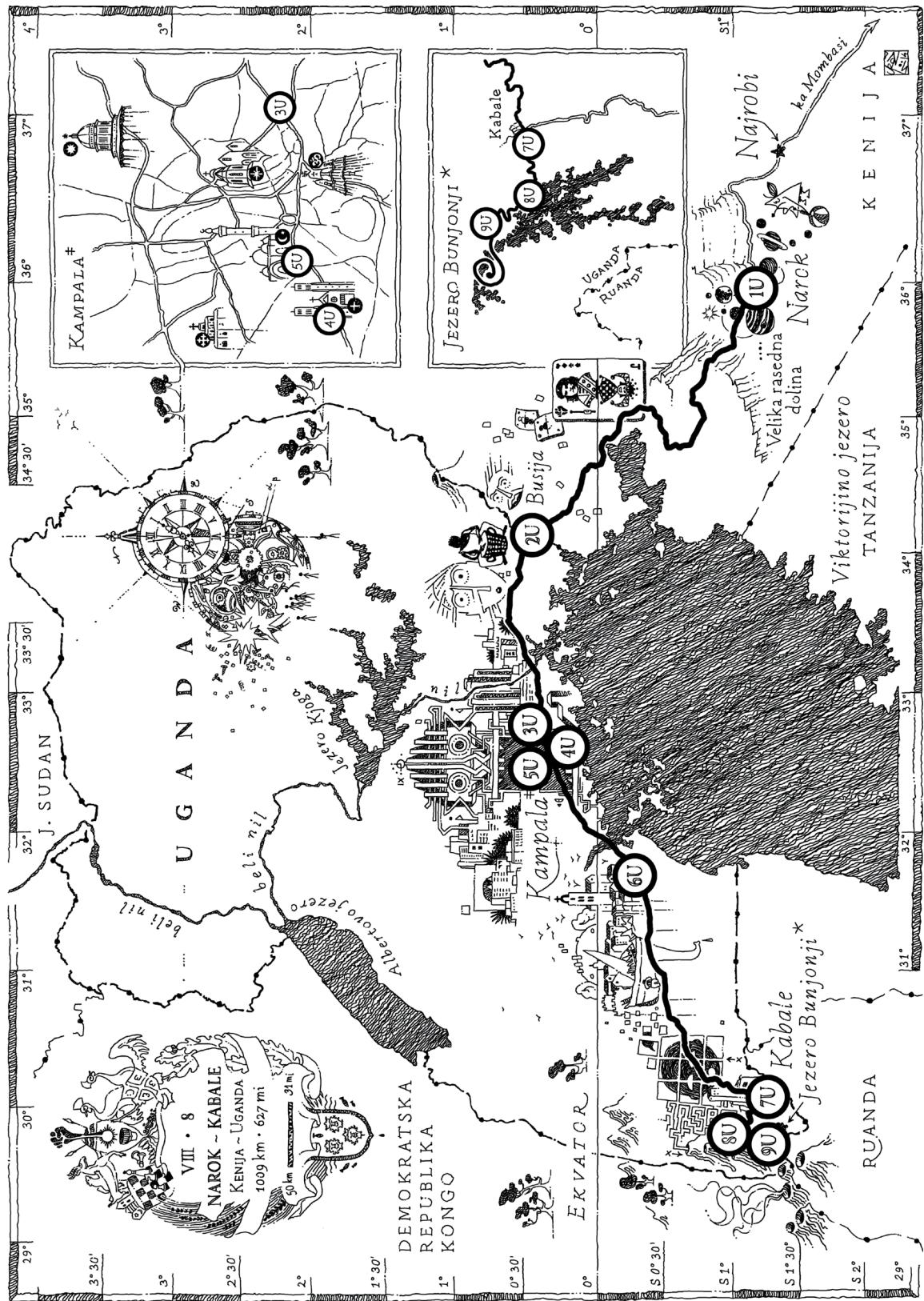
Skarabej kotrlja tri diska – Zemlju, Mesec, Sunce – sićušna kao tri klikera od balege. Krugovi se razilaze, linija puca, tišina je, Kuko éuti, mi éutimo, da li je ljut, uplašen, da li smo išta razumeli, da li sam opet nešto sjebao, senke blede, Narok je blizu, vide se dim i zeleni minaret. *Dalje sami*, kaže poglavica i ode.

Matatu za Mombasu puni se svetom. Lovre sedi u hladu, čita turističku brošuru o Ugandi. Vozač trubi. Marko i Lazar uđu u kombi.

– Vidimo se – kažem.

– Pazi na sebe, majmune.

VIII

.....

1 U

Potonuvši u oblak dima, kombi odmagli ka istoku. Gleda me krtica sa Lovrine majice: *Zakon o golfu pada na leđa najslabijih.*

– Kako čemo? – njegov prst šeta po mapi bedekera.

– Pa...

– Sutra čemo arivat u Kampalu, to je glavni grad Ugande. Onda drito u Ruandu? Po čemo na jugozapad, prispat u oven mistu, Kabale, tik pored granice. Tu ima jezero, niki čudni škoji. Volija bi hi vidi.

– A posle Ruande?

– Ja se moran u Nairobi vrati. Moran po ča. A ti? Di će ti bit klapa?

Naročka stanica titra od vreline. *Iživljavaš klinačke tribove. Napastvuješ putovanje.* Mirisi guave, marakuje, graktanje ptica. Tamo iza čeka još zidova, brana, zakrvljenih plemena, još granica i očiju.

– Čuj, stari... Uvik se moreš s menon vrati.

173

Lavlji ožiljak, prođe mi kroz glavu, stisnute usne, nabrekle oči i pomračeње. Morin i Džon se ujedaju, pijana Džesika spava u fotelji, *nije tuga*, urliče kapetan Šaban, *ostani i čitaj mi, Uroše, moj sin te voli*, baloni pucaju, jedan po jedan, *nije to nikakva suza*.

– Kako se vas trojica uopće znate? Sa studija?

– Ne – kažem. – Ovako.

– Što si ono završi, stari? Informatiku?

– Da. A ti?

– Primijenjenu umjetnost, dizajn.

– Sad se baviš time?

– Ne – on zažmuri. – Bože sačuvaj.

2 U

Matatu, krcat ljudima i jarićima, ide ka zapadu. Bomet, Sotik, Keroka, Keumbu, Kisi; ređaju se varošice, žive i siromašne kao pančevački Mali Lon-

don. Kraj jedne pijace okruže nas prodavci petlova, lubenica, kvaka, šarki, lokota, kineskih barbika. *Mzungu!* Guraju nam tacne pod nos. *Daj pare, mzungu!*

Na majici banandžije – pesnica i cirilična slova.

Uhvativim ga za rukav. Odakle ti majica? *Otnop*, kaže neko. On me udari bananama po licu, *bananas, mzungu*, i nestane u gužvi.

Kućerci pređu u gust, mastan čestar. Put je sve džombastiji, malo-malo pa udarimo glavom o plafon matatua. Ojugis, Ahero, Kisumu, Maseno, Jala. Sečemo liniju ekvatora, prelazimo na severnu hemisferu. Severnjača je tačno na obzoru.

- Bi si u Otporu?
- Ne, ali sam se ložio. Bio sam klinac.
- Vidiš, stari, stiga je u Keniju.
- Ma...

– Kad san ja dite bi, živi san niko vrime u Splitu. I sičan se, bili su niki demonstracjuni, i ti san poč, pridružit se, a otac me ni pusti. Otac je bi... Brani nan je disat. Mrzi san i stan naš i grad i samo san misli da me pustu na Korčulu, kod materinih, kod dide. Onda je...

Nešto mu odvuče pažnju i on pogleda kroz prozor. Široka ramena, krupne, snažne šake. Brada plava, gusta, čekinje u svim pravcima. Oči blage, naizgled. U krilu do nas pomeškolji se jare.

– Ostavi nas je tako – on nastavi – i ja se stvarno preseli na Korčulu. I bilo mi lipo, stari, a bilo mi žal. Nisan ga vidi nikad više. Jebiga, rat, pričalo se da su ga...

- Posle si otišao u Zagreb?
- Posli su se u taj Zagreb svi sjatili kai pantagane na smeču. Ne volin ja veli grad, a što san moga? Ti san studirat, misli san tako ču štogod i naučit. I neka, uša san u *Ekonaute*. Dobra klapa, jedna od ritkih. Ka i vaš Klub...
- *Ekonauti*?
- Ee. Ove moje majice, stari, to se mi borimo protiv *Zakona o golfu*. Hrvatska ti jedina na svitu ima taki zakon. Moš mislit! Služi kako bi bogataši

mogli akvistat zemju. A sad kad si reka za Otpor, zamisli san se. Ee... da je otac živ, opali bi me kai fortunal.

Oko ponoći stižemo na granicu. Par reflektora, red baraka. Crna šuma. Pogranična noćna stvorena kriju se ispod cirada i lišća, sumnjiva osvrtanja, šapati, kratke sukne i primopredaje velikih kofera. Vlažan, smrdljiv vazduh zavlači se u pluća i džepove. Sa šipke visi kabasta šestobojka: crna-žuta-crvena-crna-žuta-crvena. U belom krugu, jednoglavi krunasti ždral.

– Država? – zagrmi šalter. *Hrvatska. Srbija.* Graničar položi šilinge u ormarić i udari vizne nalepnice. – Nego, zar vi niste ratovali?

– Ne – kaže Lovre. – Mi nismo.

3 U

Budim se u čekaonici buske stanice, sa rancem pod leđima i bolovima u kičmi. Tek je svanulo. Vrzmamo se po centru Kampale. Ulice su strme, brdovite, zgrade kockaste, nedovršene, armatura, beton, vonj, moderni kopipejst. Iste papuče, trotoari, isti font: *comic sans*.

Afrika je ovde bila dekor, kaže Najpol u jednom romanu. *Carolija za belog posetioca i izgnanika; carolija i za Afrikanca, čoveka proteranog iz šume, kome se, u gradu, s dolaskom nezavisnosti, činilo da je dobio celovitu civilizaciju. Svi su u njemu bili daleko od kuće.*

175

Na dugačkom zidu, iza spomenika nezavisnosti, naslikana je istorija Ugande: ljudi u okruglim kolibama, crnci i belci potpisuju neke papire, vojnici i puške, Hitler sa zelenom kuvarskom kapom, još vojnika, knjiga na kojoj piše *Ustav*, učitelj i učenici, rampa na kojoj piše *granica*.

– Povist bilo koje države – kaže Lovre.

– One prastare kraljeve – kažem – one levo, znaš kako su ih birali? Turnirima u mankali! To je afrički šah: imaš 32 polja, 4 x 8, i bele i crne oblutke.

– Triba to ponovo uvest – on se nasmeje. – A onaj glavonja je Idi Amin, je li?

– Deluje previše dobroćudno. Pravi Amin je bio ludak. Kao je čitava plemena, sakatio svoje žene, razmetao se ordenjem, izmišljao sebi titule: *Maršal, Osvajač Britanske imperije, Škotski kralj, Gospodar zemaljskih zveri i riba iz okeana*. Pričalo se i da je bio kanibal.

– Kako je pa?

– Srušio ga je Džulijus Njerere. Bio je rat između Ugande i Tanzanije. U

poslednjem trenutku je pobegao helikopterom. Umro je u Saudijskoj Arabiji, u sedamdeset sedmoj godini.

– E u vražju... – Lovre pljune u baru. – A ko je bi ti Njerere?

– Prvi predsednik Tanzanije. Čudan tip. Rekao je: *Nacija koja odbije da uči od stranih kultura nije ništa do nacija idiota i ludaka*. Socijalista, skromni intelektualac, veliki gubitnik i poslednji počasni građanin nesvrstanog Beograda.

Poške liče na motke. Lica su ogromna, razobličena, podsećaju na ludaje. Na kraju zida, povest Ugande se rastače, ljuspa, neko je pogrešno umesio malter, izabrazio pogrešnu farbu.

– Nedostaju – kažem – poslednje godine. Nema ratova u Ruandi i Kongu, a Uganda je učestvovala u svakom.

– Po čemo u tu Ruandu, stari – Lovre se nasloni na zid – i bogzna što čemo tamo vidit. Hočeš ti nastaviti crtati i pisati za vaš blog? Mislin, sad kad ste se...

– Hoću – zastanem. – Tako smo se dogovorili.

– Je, ne smin kazat. I da se ne uspite sastaviti... Samo se čuvaj da ne činiš ovako, kai na ovon zidu. Kai glupava dica.

4 U

Sedimo u travi, na oštroj padini kod hostela. Noćna svežina poliva po leđima. Iza brda, zamišljam, sivi se Viktorijino jezero, Nil otiče ka severu, ka Kartumu, Karimi, Kermi, Atbari, Dongoli, Vadi Halfi, Asuanu i dalje ka Kairu. Nebo vrvi od južnih zvezda, kao u Rastkovoj *Africi*, kao kada smo ulazili u trope.

Pošto je nad nama velika svetlost neba noći, gde su med zverima jedna druga skorpija, jedan drugi medved i lav, i jedan drugi bivo i ovca izmešani sa bolom, mučenjem, legendama i tragedijom čovečanstva, ja sa strašću odbacujem razlike između neba i zemlje, između stvarnosti i idealja. Uzbudeno zadihanu zamišljam kako sami znaci Zodijaka strašno, tajanstveno i radosno promiču pored nas, tu na zemlji.

Palcem merim dužine između zvezda i ucrtavam ih u beležnicu. Proučavam karte neba, poredim oblike, ali... Hidra? Južni trougao? Izgubio sam se,

svako sazvežđe liči na trougao.

– Stari – kaže Lovre – je li se ti digod smiriš?

– Kako to misliš?

– Gledan te, stari. Zviraš, škrabaš, vadiš te karte iz škašela, para mi se da imaš crve u guzici. Ja san tako crta samo kad san se sprema za akademiju. Para mi da si infiša bogzna – nasmeje se. – Koji put mi sličiš na moju... na Irenu.

Prozuje dve krupne bube. Lovre podigne prut i stegne ga u šaci. Setim se svog prvog atlasa: imao je tvrd povez, azurnoplav. Dok napolju veje februar, ja gnjuram nos među listove, u miris lepka, tujine smole, i voštanim bojicama plavim gradove i crvenim zemlje.

– Radi san za velu firmu, dobra plača i sve to. *Vizualna komunikacija*. Moš mislit! Čini san reklame, plakate i ta sranja. Pust je to svit. Smiju ti se u facu, a redon vragovi i beštije. Onda san napusti i radi frilens.

– I bolje.

– Ee, kad bi bilo! Soldi nula, portafoj prazan, a cili ti krug, stari, to su *umjetnici*. Didžejevi, novomedijski artisti, pituri, fotografi, alternativci, revolucionari, to su ti take face da se od nji puši cili grad! Ne moreš disat! A da čuju tuđu nevoju, da provaju zagrist, virovat, ositit, uronit – niko. Nema. Samo da je vutre i dobre pičke! Mater in jeben – Lovre prelomi prut. – Tako i ona moja... Pitur za dicu! Moš mislit! Nema ti gore, stari, nego želit diventat artist.

On zafrlači dva kraja u žbunje. Podno hostela, puteljkom, prolazi par devojaka, obmotanih pomrčinom. Zatvorim beležnicu.

– Gorak san ti poradi nje, pa... jebiga. Crtaj ti to tvoje. Pusti. Lip van je blog. Što van ja iman kvarit? Pa tako san vas i naša: priko bloga – glas mu omekša. – Kad si se uopće siti crtati? Još kai dite?

– Da – kažem. – Crtao sam stripove, male atlase...

– Kakve stripove?

– U jednom od njih, glavni junak, mali ušati superheroj, ode u Afriku.

– Zbilja? – Lovre raširi oči. – I što mu se dogodi?

– Bori se sa nekim zverima i sretne vanzemaljce.

– Čuvaš ti strip?

– Zapravo, imam ga u mejlu. Pokazaću ti ga čim dođemo do neta.

Dok se nebo polako obrće, vrti svoj dnevni krug, zodijak tone u zapad, u velike kongoanske prašume. Celu jesen razmenjujemo mejlove, spamujemo se linkovima o Africi, dogovaramo se oko tema za blog, bodrimo se, planira-

mo rutu. *Razlike između neba i zemlje, između stvarnosti i idealja*. Sada su u Mombasi, kraj okeana, mračni, svadljivi, nesposobni da se obraduju, slepi za lepo. *Hoćemo uspeti da se pokupimo?* Marko čutljiv i besan, Lazar uzdržan, neosetljiv, zagrađen u sebi. *Igleni rt*, još jedna glupa opsesija. I bolje što nisu tu.

– Šta ćeš kad se vratiš kući?

– Poč na škoj, rabotat na zemji. Lozu zasadit. Nač curu koja to može razumit, dobit neku dicu. Pomoč *Ekonautima*... I izgradit brod! Nemoj ništa činit ako ne moreš ruke športkat.

On se zakašlje.

– Ne moraš mi reč, stari. Znan i ja da neće uspit.

5 U

Budimo se u svitanje. Lovre oblači novu majicu. *Spasimo naše šume i polja*.

Na stanici za jug Ugande, za varošicu Kabale, stoji usamljeni autobus. Nekoliko porodica sedi na betonu i ravnodušno lista novine. Dečaci zaviruju pod auspuh. U hladovini šupe, u fotelji sa cvetnim dezenom, drema debeli šofer. U autobusu su samo dve osobe, dve plavokose Dankinje.

– Šta kaže? – pitaju nas. – Krećemo?

– Muči i spi – kaže Lovre. – Kad ste arivale?

– Pre tri sata.

– Oli ni u sedan več parti jedan bus?

– To je ovaj bus.

Sednemo u šarage. Prođe još jedan sat, pa još pola. Dan se tegli kao u majsakom selu, ravni sati koji nisu *radi matematike*, nego *radi događaja* – sudeći po eseju Džona Mbitija iz časopisa *Koraci*, izdala *Svetlost*, Kragujevac, 1983, o filozofiji istočne Afrike.

... *Dan, mesec, godina, čovečji život ili ljudska istorija, podeljeni su ili se računaju prema svojim specifičnim događajima, jer ih oni čine značajnim.*

– A vama – pitam devojke – šta su vama rekli? Kad krećemo?

– Za pet minuta. To su nam rekli pre *tri sata*.

... Vreme je dvodimenzionalna pojava sa dugačkom prošlošću, sadašnjošću i bukvalno bez budućnosti. Linearni koncept vremena u zapadnoj misli, sa neodređenom prošlošću, sadašnjošću i beskrajnom budućnošću, praktično je stran afričkom razmišljanju. Budućnost je bukvalno odsutna jer se događaji koji u njoj leže nisu dogodili, nisu se ostvarili i shodno tome, ne mogu da čine vreme.

Devojčice se trkaju oko pocepanih guma. Tri Indijke – u ružičastom, žutom i bananazelenom sariju – sednu ispred nas. Lovre drema, ja crtam i piskaram.

Plavuša hukne, izade iz busa i zagrmi na šofera. On klimne, potapše je po ramenu, ona mu odgurne ruku i besno se vrati na sedište. Zagledan u zid, šofer zapali još jednu cigaretu.

- Misliš da ćemo krenuti danas?
- Ne znan. A i meni ni priša. Neče škoji pobič.

... U zapadnim ili tehnološkim društvima vreme je roba koja se mora koristiti, prodati i kupiti; ali u tradicionalnom afričkom životu, vreme treba stvoriti ili proizvesti. Čovek nije rob vremena; umesto toga, on ‘pravi’ onoliko vremena koliko želi. Kada stranci, naročito iz Evrope i Amerike, dođu u Afriku i vide ljude kako negde sede, a da očigledno ne rade ništa, oni često kažu: Ovi Afrikanci gube vreme sedeći besposleni! Drugi uobičajeni uzvik jeste: Oh, Afrikanci uvek kasne! Lako je doći do takvih zaključaka, ali su ta prosuđivanja bazirana na nepoznavanju onoga šta vreme znači afričkim ljudima. Oni koje vidiš da sede, u stvari ne gube vreme, već ili čekaju vreme ili su u procesu ‘pravljenja’ vremena.

Jedna po jedna, porodice ulaze u autobus. Šofer šeta prolazom i potpisuje karte. Majstore, pitam, kad krećemo? Za pet minuta. Potom se vrati u svoju fotelju i nastavi da pravi vreme.

RIČI KORČULANSKOG GOVORA

180

<i>akvistat</i>	<i>uzeti, steći</i>
<i>arivat</i>	<i>stići, doputovat</i>
<i>banda</i>	<i>strana</i>
<i>bandat</i>	<i>lutat, zastranit</i>
<i>bareta</i>	<i>kapa</i>
<i>baruša</i>	<i>svađa, velika prepirka</i>
<i>betula</i>	<i>taverna, konoba</i>
<i>bilac</i>	<i>belac</i>
<i>bira</i>	<i>pivo</i>
<i>ča</i>	<i>odavde</i>
<i>hodi ča</i>	<i>odlaziti</i>
<i>čapat</i>	<i>uhvatiti</i>
<i>cukun</i>	<i>budala, klipan</i>
<i>čunka</i>	<i>lice, obraz</i>
<i>demonstracjuni</i>	<i>demonstracije</i>
<i>dica</i>	<i>deca</i>
<i>diventat</i>	<i>postati</i>
<i>drito</i>	<i>pravo, ravno</i>
<i>duje</i>	<i>duže</i>
<i>dundo</i>	<i>ujak, stric</i>
<i>dvi</i>	<i>dve</i>
<i>falsi</i>	<i>lažni</i>
<i>figurožast</i>	<i>ugodan za oko</i>
<i>fločun</i>	<i>čovek koji puno govori, ali uglavnom gluposti</i>
<i>fortunal</i>	<i>jako nevreme</i>
<i>gobavit se</i>	<i>savijati leđa, lomiti se od posla</i>
<i>godišć</i>	<i>godina</i>
<i>gre</i>	<i>ide</i>
<i>hi</i>	<i>ih (njih)</i>
<i>hoditi</i>	<i>ići</i>
<i>hotit</i>	<i>hteti</i>
<i>infisat</i>	<i>umisliti</i>
<i>inkanat</i>	<i>bankrot</i>
<i>izventat</i>	<i>izmisliti</i>
<i>kai</i>	<i>kao, poput</i>
<i>kajuža</i>	<i>kaljuga</i>

<i>kalafat</i>	<i>tesar koji ispunjava prostor između oplate broda kućinom</i>
<i>kolap</i>	<i>jak udar, srčana kap</i>
<i>kolina</i>	<i>kolena</i>
<i>kolo</i>	<i>okolo</i>
<i>kontreštavati se</i>	<i>svađati se</i>
<i>krijesnica</i>	<i>svitac</i>
<i>kuča</i>	<i>kuća</i>
<i>kuntenat</i>	<i>zadovoljan</i>
<i>landrat</i>	<i>lutati</i>
<i>lik</i>	<i>lek</i>
<i>mača</i>	<i>mrlja</i>
<i>marangun</i>	<i>drvodelja</i>
<i>misto</i>	<i>mesto</i>
<i>molaj</i>	<i>pusti</i>
<i>muči</i>	<i>čuti</i>
<i>ne smin</i>	<i>ne smem</i>
<i>ne vaja</i>	<i>ne valja</i>
<i>ni</i>	<i>nije</i>
<i>niki</i>	<i>neki</i>
<i>ništo</i>	<i>nešto</i>
<i>ode</i>	<i>ovde</i>
<i>oli</i>	<i>da li, zar</i>
<i>osan</i>	<i>osam</i>
<i>ositit</i>	<i>osetiti</i>
<i>oven</i>	<i>ovom</i>
<i>pakal</i>	<i>pakao</i>
<i>pantagana</i>	<i>veliki pacov</i>
<i>para mi se</i>	<i>čini mi se</i>
<i>parlatina</i>	<i>govorancija, često nekontrolisana</i>
<i>partit</i>	<i>krenuti, otići</i>
<i>pasat</i>	<i>proći</i>
<i>pitur</i>	<i>slikar</i>
<i>po ča</i>	<i>otići</i>
<i>pobič</i>	<i>pobeći</i>
<i>portafoj</i>	<i>novčanik</i>
<i>prilipo</i>	<i>prelepo</i>
<i>prima</i>	<i>prema</i>
<i>priša</i>	<i>žurba</i>
<i>prispal</i>	<i>prespavati</i>

<i>provat</i>	<i>probati</i>
<i>puntičel</i>	<i>drvena greda</i>
<i>rabotat</i>	<i>raditi</i>
<i>reč</i>	<i>reći</i>
<i>redon</i>	<i>redom</i>
<i>s menon</i>	<i>sa mnjom</i>
<i>ščeta</i>	<i>šteta</i>
<i>sedan</i>	<i>sedam</i>
<i>setemana</i>	<i>sedmica</i>
<i>sičan se</i>	<i>sećam se</i>
<i>šiza</i>	<i>ludilo</i>
<i>škašel</i>	<i>džep</i>
<i>škoj</i>	<i>ostrovo</i>
<i>skula</i>	<i>škola</i>
<i>slip</i>	<i>slep</i>
<i>smeče</i>	<i>smeće</i>
<i>soldi</i>	<i>novac</i>
<i>spi</i>	<i>spava</i>
<i>šporkat</i>	<i>uprljati</i>
<i>spremivat se</i>	<i>spremati se</i>
<i>sritan</i>	<i>sretan</i>
<i>stat</i>	<i>ostati, stajati</i>
<i>stinje</i>	<i>stenje</i>
<i>susistvo</i>	<i>susedstvo</i>
<i>svit</i>	<i>svet</i>
<i>tega</i>	<i>tog</i>
<i>terafarma</i>	<i>kopno (gledano sa ostrva)</i>
<i>ti</i>	<i>hteo</i>
<i>triba</i>	<i>treba</i>
<i>ufačkat</i>	<i>užicati</i>
<i>uleno</i>	<i>prljavo od ulja</i>
<i>ura</i>	<i>sat</i>
<i>vanka</i>	<i>napolje, vani</i>
<i>vapor</i>	<i>parobrod</i>
<i>vele</i>	<i>velike</i>
<i>virovat</i>	<i>verovati</i>
<i>vizite</i>	<i>posete</i>
<i>zvirat</i>	<i>zverati</i>

6 U

Pada noć. Dok se truckamo ka zapadu, razliva se pastoralna Ugande. Brda boje mahovine i brvnare oslikane reklamama: šveps, kola, pivo, telefoni. Seljaci idu duž druma, nose bačve na glavama, pletene kotarice, guraju drvene trolinete.

– Rekao si – kažem – da pored Kabalea ima neko jezero.
– Jezero Bunjonji – kaže Lovre. – Sutra bi partija.
– Šta ima tamo?

– Puno otoka. Nema na svitu ničega lipšeg od škoja! Bunjonji izgleda kai nikakva mača – on otvori svoj bedeker – kai Pakleni otoci kod Hvara.

– Bio sam jednom – kažem – na Korčuli. Pedalali smo skroz do Pupnata.
– Ee... – Lovre se zagleda u sve viša i špicastija brda. – Korčula je jedan lip, zatvoren svit. Kad san se preseli, sičan se, voli san se spremivat. Tražu me svi, nima me ni za lik. A ja ispod starega vapora, gledan otoke i pučinu. I lipo mi nekako, vrime stoji – on se osmehne. – Dida mi je bi kalafat, znaš, marangun, brodski drvodjelac, žilav čovik, tvrdokoran. Bori se četrdeset i koje. I ranili ga, pa je do smrti krivi glavu, do kolpa. Ja san zna da ga boli i puno san ga voli, ali nikad nismo razgovarali. On pila puntižel, ja sidin kraj njegovi noga, i pasaju ure... Triba san mu štogod reč.

– Moj deda je bio seljak – kažem. – Bio je ranjen na Sremskom frontu. Skoro ga se i ne sećam. Drugi deda je bio električar.

– Ja očevoga oca – Lovre protrlja brkove – nisan ni stiga upoznat. Dida sa Korčule mrzi je oca, krivi je moju mater... *Ti ti je figurozast, čerce, ali je u duši gubav. Voli više betule i barufu nego dicu. Ti će te ufačkat namrtvo, poč češ na inkatan...* – on se nasloni na prozor. – A i otac je, ‘ben ga, bi što je bi. Juri je svoje vragove i ni se folira. Valjda i ne moreš birat.

Oči mu odlutuju u mrak, u sijalične tufne, prozore, vatre, farove. Žvrljam po beležnici, olovka prati oblik druma poput rashodovanog kardiografa. Mpi-gi, Bubale, Butolo, Kadugala... *ekvator*. Ponovo smo na južnoj polulopti, Severnjača je opet na horizontu. Zemlja je ovde najdeblja.

– Lovre – pogledam ga – zašto si uopšte upisao akademiju?
– Radi Irene. Živili smo skupa, sve je bilo zajedničko.
– Zašto je došla u Afriku?
– Ee... – on se nagne napred i povuče pantljiku kojom se veže sedište – zašto si ti doša, stari? Ne znan. Uvatila je šiza. Tila je vlastitu dramu u kojoj

če bit glavna junakinja. I razumin ja, gledaš ti urban falsi svit, aktiviste, cukune raznorazne, i misliš, *jesan li ja naša sebe?* Taki smo ti mi: usrid sranja adresli, a razmaženi... Tako niko vrime. Niko kuntenat. Pošla je pomagat, radit u sirotištu. Spašavat svit! – on sveže pantljiku u čudan čvor. – Moš mislit.

– Zar nije otišla da bi pomogla?

– Upoznat će je tvoja klapa, pa će ti reč komu je pomogla... A što je i mogla očekivat od Afrike? Reka san joj ja još... – autobus trucne, odskočimo u sedištu – ali ona više voli govorit nego slušat. Kai ti.

Goje se senke, brda se gomilaju. Komad neba je sve manji. *Nije imao čula*, kaže Lazar. *Živeo je kao u nekoj opni koja se smanjivala*. Autobus zavija za zmijom druma, puže uz planinu. Sa promajom ulaze tropski mirisi: purpurni, modri.

– Čuj – Lovre se nakašlje u bradu – je li moj dida moga *sebe tražit?* Mater i dundo adresli na golen stinju. Mizerja! Gora nego ode. Pura i suha plava riba. Mora je rabotat, gobavit se da ne krepaju od glada.

Kabale je svijen u boku planine, ograđen nemim, mrklim kućama, vresištem, prašinastom maglom i zadahom krava. Šarene firme gube se u ponoći. Tek pokoji prolaznik i crno, neprozirno nebo; oblaci ili vrleti?

U gradiću ima jedan hostel, *Edirisa*, sa maskama šupljih noseva, torbama, trščanim šeširima, računarom u čošku i komarničkim zastorima. Padamo u krevete. Nad gradom, zamišljam, dižu se Ruvenzori, Mesečeve planine. Prašume, mali ratovi, skriveni narodi, *golo stinje*, sela nestala u magli.

– ’Ku noč, stari.

– Laku noć.

Mirisi su otežali. Umor se širi po telu, mili od žile do žile, ali san ne dolazi. Rujan, dnevna soba, žvrljam po bojankama, *šta želiš da postaneš?* Napolju se razliva pančevački smog. Pronalazač, animator, da crtam priče, pravim enciklopedije, da... *Razmaženi egomanijaci!* *Niste gladovali!* *Niste živeli u straćarama od lima!* Autobusi jure, jedan za drugim, bezglavo, u beskrajnoj koloni, sa obe strane puta su provalije.

7 U

– Diži – trza me Lovre. – Drito na škoje!

Vučem se do monitora. Instaliram domaća slova, latiničnu tastaturu. Preku-

cavam beleške iz Najrobijskog, fotografisani crteži polako se aplouduju. Lovre čeka za šankom. Pričaju mu da je hostel osnovao neki Slovenac. Iznad računara visi ulje na platnu: džinovski Obama, miting, proslava, ljudi se drže za ruke. Pri dnu slike, sučeljeni profili crnca i belca, nasmejanih. Po obliku lica, belac izgleda kao albino crnac.

– Čuj, stari, pokaži mi oni strip o kojen si mi pripovida. Oni Kikiriki koji gre u Afriku.

Pikseli pune ekran odozgo nadole.

– Ee – osmeh se razvuče kroz brkove i bradu. – Lipše si crrta kad si bi dite!

– Na cirilici je...

– Čitan, nisan slip. Nego – Lovre se okrene ka vratima – nemoj mi se više tu zrikavit! Triba se dignut.

– Samo pet minuta. Da se javim Lazaru i Marku.

Kroz prozor pada trougao svetla. *Pitur za dicu!* Žuta se gomila po podu. *Evo zvezda po zemlji*, kaže Rastko, *otelotvorenih, ogromnih, mekih, vrelih, punih zadaha*. Tipkovnica je izlizana, ne razaznaje se nijedno slovo. Kucam naslepo:

Stigli smo na jug Ugande, a sutra čemo – inšalah – ući u Ruandu. Gde ste vi? Je l'sve u redu? U atačmentu je tekst o Kartumu, u sledećem mejlu poslaću vam Nairobi, potom i Ugandu, sve po dogовору. Nego, gledam na Guglovoj mapi, ja sam sad skoro 2.000 kilometara od vas, a premorio sam se. Možda nema smisla ponovo se sastajati? Šta čemo uopšte na tom rtu?

185

8 U

S vrha obronka, oznojani, skriveni u prugastim senkama bambusa, gledamo kako se pred nama proliva jezero Bunjonji, pegavo kao Roršahov test. Duguljasti pipci kopna zavlache se u vodu boje mastila. Ostrva su obla poput jagodica.

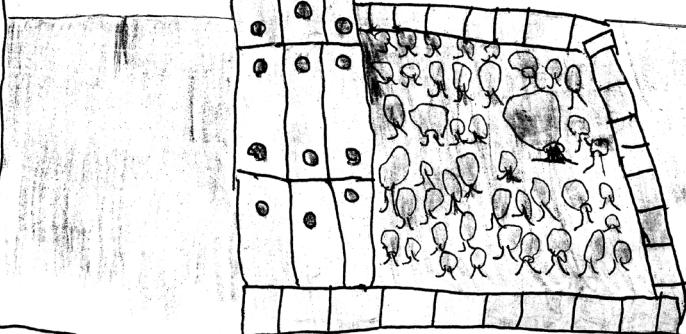
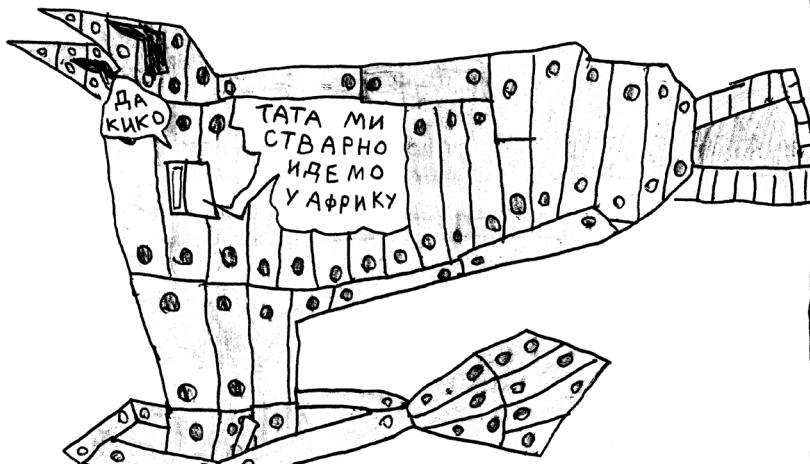
Uzani kanu, izdubljen iz debla, prevozi nas kroz rasuto škoje. Sitne iglice, da li borove, plutaju po površini. Ee, kaže Lovre, da mi je sad udica, pa zabacit, pa sve u pakal otirat. U daljini, nad plavkastom izmaglicom, trepere tamni magmatski vrhovi: lanac Virungo, visok četiri i po kilometra. Zamišljam lavu ispod tanke zemljine kore. Tektonska klackalica ponire u Veliki rased, dižući

СВА КАКВЕ КИКИРИКИЈЕВЕ АВАНТУРЕ

УРОШ
КРУДАНИЧ

КИКИРИКИ СЕ СА
ПОРОДИЦОМ ДОГО-
ВОРИО ДА ИДУ
У АФРИКУ

ОВАЈ СТРИЛ ЈЕ РАЂЕН од јула до септембра 1991. Г.

Kabale, nas, džungle, vojske i granice.

Zatutnji nebo i stušte se zavese ledene vode. Sakrijemo se ispod jedne nadstrešnice od bananinog lišća. Pored nas čuči mladić, prljav i poderan, debelih usana, velikih podočnjaka i dopola spuštenih kapaka.

– Zdravo – kaže tiho.

– Zdravo.

Zove se Sem Bjamugiša. Ima dvadeset dve godine. Živi u obližnjem selu, na samoj granici sa Ruandom. Pogled, u isti mah sanjiv i usredsređen, ne miče se sa jednog malog ostrva.

– Šta to gledaš, Seme?

– Kazneno ostrvo.

– To je ono najmanje?

– Da.

– Zašto se zove tako?

– Ranije su tamo ostavljali devojke koje zatrudne pre udaje. Da umru od gladi.

– Oli nisu – pita Lovre – mogle otplivat do teraferme?

– Nisu umele da plivaju.

– Ali – kažem – kad si gladan, sve...

– Umirale su.

Kiša prestane kako je i počela: naglo, prevrtljivo. Šetamo duž obale, Sem, Lovre i ja, probijamo se kroz debelo lišće.

– Živiš sa roditeljima? – pitam.

– Ne – kaže Sem. – Sa tetkom... Mama i tata su mrtvi.

Ugrizem se za usnu. Ruanda je negde iza onih brda.

– Završi si skulu?

– Idem u srednju. Tek sada.

Oblaci, obale i ostrva, okrugle linije krive se, krive, i na kraju zatvaraju u sebe, nemoćne da se ikada isprave i ikuda izađu. Zamislim ljude – sve ljude – ukočene i glinene, sitne kao igračke iz kinder-jaja, zarobljene u svom krugu, bodljikavom enkangu, na svojim malim začaranim otocima.

– Što ste se snuždili? – Sem se nasmeje. – Budite srećni kao ja.

– Kao ti?

– Da. Ja sam srećan čovek.

– Zašto?

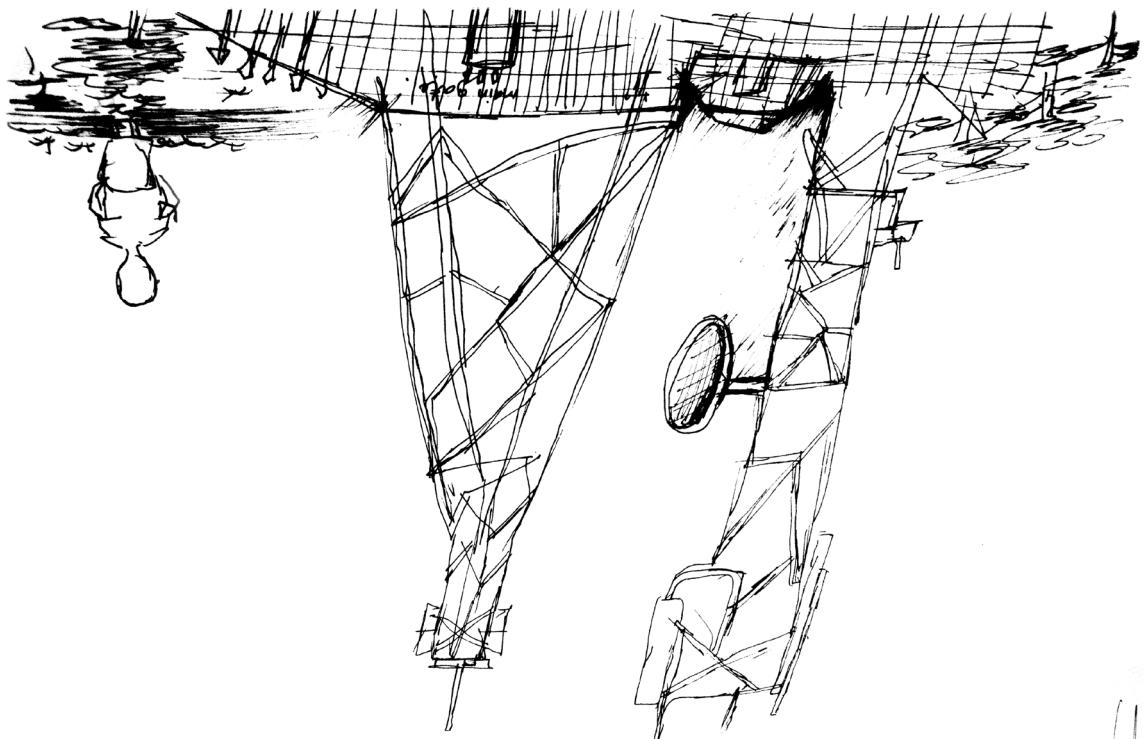
– Jer volim da crtam.

- Stvarno?
- Pa da, nije to teško. Sednem pored jezera, stavim papir na krilo i crtam. Nekad mi je skupo da kupim papir, pa crtam po drvetu. Ali drvo se lepi ako nije suvo.
- Šta crtaš?
- Ono što volim: tetku, kuću, moju kravu. Ali to nisu lepi crteži.
- Nema veze. Možemo da ih vidimo?
- Moja kuća je jako daleko – kažiprst pokaže južno od jezera, prema Ruanđi.
- Seme – pružim beležnicu i flomaster – je l' bi voleo da nam nacrtas nešto *ovde*? Nama, ali i za naš blog, da vide svi koji nas čitaju.
- Sem sedne na brežuljak, zalepi papir za nos. Zenice nepomične, usne podrhtavaju. Lovre ga gleda zbumjeno, pokušavajući da zadrži osmeh. Sunce tone u crne vulkane: tromeđa Ugande, Ruande i Konga.
- Ovo su moja kuća i krava – Sem pruži beležnicu. – Ovo si ti i ono tamo drvo i antene i jedna žena.
- Prilipo – kaže Lovre. – Kai da jon se čup stopi s glavon.
- Da – Sem se nasmeje. – Čup i glava, jedno-isto.
- 188 Sem nas zagrli i ode ka svom brdu, zviždućeći, smanjujući se u kepeca. Vidi se još samo traka sunca. Stojimo sami na kozjoj stazi. Zlatni sat boji Lovrinu majicu u žuto: *Spasimo naše šume i polja.*

9 U

Pratimo stazu. Ni prst pred nosom. Čuju se lavež i rika, mirišu voda i slama, pod prstima dodir glatkog remenja.

- Lovre, gde je Kabale?
- A da se provamo vrati odakle smo došli?
- Kroz onaj čestar? Pa kanuom? Nema šanse.
- Začuju se glasovi. U mrak bacam *Kuda Kabale? Where is Kabale, où est Kabale, ambapo ni Kabale?* Muk. Crtam jezero i grad, obasjavam mobilnim, mašem rukama, ali badava. Ne razumeju ni pokrete. Došli smo u krajeve gde se govore prastara, izgubljena bantu narečja.
- Moremo li znat di je sjever? Priko zvizda, i to?
- Samo otprilike. Severnjača je tik ispod horizonta.

Hrlimo dalje. Šibljike se zbijaju. Mrak je gust i tvrd, kakav nikada nisam video. Tek pokoja zvezda krja oblake i krošnje. Staza savije ka jugozapadu, ka Ruandi i Kongu, kuda nikako ne bi smela.

Zažubori potok. Nešto zasija u grmlju.

– Lovre!

– Ee?

– Svici! Vidi, koliko ih je samo! Na stotine.

– Kako si reka, stari? *Svi-ci*?

– Vi to ne zovete tako?

– Nikad ču za tu rič. Mi rečemo *krijesnice*.

– Stvarno? Za to ja nisam čuo.

– E sad moran zapantit. *Svici*... A kako je jedan?

– *Svitac*.

Pred nama se uklješti strma, kamenita vrlet. Lovre zakači lampu za traku i priveže je oko čela. Penjemo se kroz pomrčinu kao patuljci kroz rudnik. Gasi se svitac po svitac, sve dok ne ostane goli mrak. Planinske žile i srce šume.

IX

.....

1 L

— Pazi na sebe, majmune – kažem i zagnjurim se u zadah matatua. Uroš se smanjuje u retrovizoru. Sparina guši uznemirenost, uljuljkava u stupor.

Mombaska noć miriše na pomorandže. Nervozno, kao da beži, Irena korača strmim sokacima. Ulični fenjeri škilje u prozorske rešetke, flekave zidove, oblake šarenog veša. Muškatle crveno blistaju u polumraku.

Treći sprat, stan u belim pločicama. Ogromna prazna soba. Sednemo u trougao.

— Kasno dolazite – kaže Irena. — Navečer je opasno. Putovali ste cijeli dan?

— Da. Zašto je opasno?

— Policijska mafija. Odvedu te u zatvor. Ako ne platiš, nema van. Jedan moj poznanik presjedio je tamo cijeli tjedan.

Oniža, stamena, jakog čela. Plave oči i kosa boje žita. Podočnjaci kao da loše spava.

193

— Lovre mi donio – ona pocepa staniol i izlomi čokoladu na kockice. — Vi ćete to znati cijeniti.

— Kraš! — Marku zasijaju oči.

— Kako je on?

— Lovre? — trgnem se. — Iskreno, nemam pojma. Ćutljiv tip.

— Da. Šuti, al' stalno nešto razmišlja. I nikad ne znaš.

Slon sparine stoji u sobi. Čokolada mrlja prste. U otvorenim prozorima miruje ponoć, zujanje neonskih slova, ukus školjki i rđe iz oluka, slana tama, milion duša. Pogledam Markovo sumorno lice i pomislim na Uroša koji je otišao, tvrdoglavu, bez dogovora.

— Koliko ste već u Africi?

— Mesec – kažem. — Možda malo jače.

— Znači, bližite se granici.

— Kakvoj granici?

Na belom zidu, tačke komaraca čekaju da se ugasi svetlo. U glavi igra koloplet baobaba, žirafa, levkastih termitnjaka i loptastih gnezda, visećih, žutih kao dinje, kako ostaju kraj druma, razbacane igracke u kadru autobuskog

okna. Putovanje se rastače i gubi.

– Irena – kažem – kakvoj granici?

– Onoj... kad te počne jesti.

2 M

Odlepim kapke. U okcima mreže, red dvokrilnih prozora i plavo nebo. Lazar kucka po laptopu.

– Gde je Irena? – pitam.

– Na poslu. Rekla je da pojedemo sve što nađemo.

Dugo se tuširam. Stan je svetao i čist, u slavinama je voda, u frižideru mleko, hleb, sir, masline. Spavao sam deset sati.

Na šolji za kafu nacrtane su palme i morske zvezde, ispod piše *Mombasa Holiday*. Nekoliko dana odmora, i biće bolje. Samo da se ništa ne desi. Da niko ne plače, ne priča o ubijanju.

– Kartum – kaže Lazar.

– A?

194 – Čekam tvoj deo da sklopim članak. Uroš i ja smo napisali. To bi mogao da završiš do uveče. I sutra taman sedneš da pišeš Najrobi.

– Slušaj – kažem – tek smo došli. Ima vremena.

– Nema.

– Zašto ne ideš kod one tvoje novinarke?

– Pusti ti moju novinarku. *Piši*.

Lazar sedi po turski. Gleda strogo, podignutih obrva.

– Ne mogu – kažem.

– Zašto ne možeš?

– Umoran sam. Ne piše mi se.

– E vidiš – kaže mi kao đaku-ponavljaču – zato si tu gde jesi. Jer radiš samo ono što ti se radi.

– Gde sam ja to?

– Večiti student. Pozajmljuješ pare. Nađeš devojku pa se useliš. Onda te ona smori pa pobegneš u Afriku. Večita linija manjeg otpora. Čim je teško, diži ruke.

Priđem prozoru i duboko udahnem. Sunce igra po stepenastim krovovima, staroj tvrđavi, minaretima i Indijskom oceanu.

– Slušaj – pokušam – neću da se svadам. Ne znaš dovoljno o meni da bi...
– *Ne želim* da znam dovoljno o tebi. Pre puta smo se nešto dogovorili. Dogovorili smo se da ćemo ovo raditi *zajedno*. Ako nećeš, trebalo je da kažeš na početku.

Besno izvučem notes iz ranca i sednem na pod. Safa. Najla. Hakim. Džesika. Uokvireno *Najrobi*, i dalje prazno.

Privučem Irenin laptop i zablenem se u ekran.

3 L

Stotina ljudi čeka na obali. Glave se ne vide pod kačketima, vezenim kapi-cama, crnim i šarenim maramama, sanducima, kartonima jaja, delovima bicikla. Barža pristane uz molo.

Pribijen uz ogradu, gledam kako promiče žućkasto more puno plastičnih flaša i ljubičasto-zelenih mrlja. Ranac mi se lepi za leđa. *Pozdravi novinarku! I nemoj žuriti nazad.* Bar smo objavili Kartum. U pet ujutru, posle beskrajnog natezanja.

Na drugoj obali, visoka devojka stoji i puši. Zažarene zelenkaste oči. Lice divlje lepo, gavran-crno. Grudi sputane tankom belom majicom na kojoj piše: *Šta bleneš?*

- Bravo, mzungu – glas džez pevačice – bojala sam se da ćeš se izgubiti.
- Dobro si mi objasnila.
- Znam – Ketrin se osmehne. – Pa, dobro došao na kontinent.
- Kakav kontinent?
- Centar Mombase je na ostrvu. Nisi video mapu?
- Šetamo između musavih dvospratnica. Kvočke i galebovi zoblju po hrpama dubreta. Dečaci sede na zidiću, u ustima drže flašice sa sirupom boje čilibara, zaglavljene između zuba, i udišu. Smrad lepka tera na povraćanje.
- Stigli smo – Ketrin gurne vrata sa razbijenim stakлом. – Pazi, nema svetla. Tamo su stepenice.

Zgrada bazdi na memlu i kanalizaciju. Brava škljocne. Kroz tamnu zavesu, dan pada po zidovima prepunim fotografija, postera, cedulja, razglednicu, po podu leže kamare knjiga i časopisa, gramofon, školjke, fascikle, kamenje, otvorene konzerve, pepeljara sa pikavcima, prazan kavez, polovina nekakve gipsane glave. Ketrin jednim pokretom počisti hrpu odeće i svali se na kauč.

Mačkaste kretnje, a u očima nešto surovo, grubo.

– Sviđa ti se moj stan?

– Neverovatan je – kažem. – I ja sakupljam sve i svašta, ali ovo... Kakav je ovo totem?

– Nije to nikakav *totem* – ona podigne drvenu figuru, tanku kao ruka i dugu čitav metar. – To je kigango. Ovo je kopija, napravio jedan moj drug. Pisala sam članak o njima.

– Šta je kigango?

– Nadgrobni spomenik. U njemu živi duša. Nažalost, belci ih gotive, a belcu kad se nešto svidi on to odnese kući.

– Čekaj, valjda ima neki zakon...

– Ma hajde, mzungu – ona zapali cigaretu i nogom dovuče pepeljaru – o čemu sad pričamo? Vi hoćete i ovo malo naše kulture, da gurnete u muzej ili okačite na zid, a mi trčimo da vam prodamo. Vi perverzni i bolesni, mi glupi i jadni. Sad naši traže da se vrati, a vaši kažu – ne može! Svetska baština! Ovde je na sigurnom! Svako može da vidi! A kako *ja* da vidim?

– Slušaj, Ketrin... Kakvi *naši*? Jesam ti ja uzeo totem?

– Nije to *totem*! Da ste mogli, uzeli biste i vi.

– A *vi*?

– Naravno! Svi su narodi isti: maloumni. Drpiš nekom spomenik sa groba, pa drkaš na njega. A duša nek se jebe.

– Duša?

– Zezam te, mzungu – osmeh, velika usta, beli zubi. – Šta se primaš? Ti i ja znamo da nema nikakve duše.

4 M

Budi me sunčev pravougaonik, baš preko mene. Prostirka je mokra od znoja. Jastučetom poduprem leđa i otvorim laptop da vidim vesti. Sa sajta dnevnih novina vrišti naslov:

KRSTARE AFRIKOM ZABAVE RADI

Protrljam oči dlanovima. Neko iz Kluba je zvao novine? Ili su sami naleteli na blog?

Tri dobra prijatelja – Marko Đedović, Lazar Pašćanović i Uroš Krčadinac – otisnuli su se u nepoznato, u neobičnu avanturu upoznavanja skrivenih čari crnog kontinenta. Afrika, ta zemlja magičnih safarija i prelepih životinja, privukla je trojicu beskompromisnih svetskih putnika svojim egzotičnim...

Odem u kupatilo i ispljuskam se ledenom vodom. *Zabave radi*. Prođem kroz kuhinju, predsoblje, nagnem se kroz prozor: bradati starac vuče kolica puna automobilskih guma. Pronađem mejl redakcije, otkucam nekoliko rečenica. Obrišem. Šljam novinarski. Eto ko čita blog! *Čari crnog kontinenta*.

Sunce je obišlo zgradu; soba je u hladovini. Irena uđe u stan, zadihana od stepeništa. Spusti tašnu i sedne na pod.

– Kako je na poslu?

– A kako bi moglo biti u sirotištu? Čuj, je l' bi se htio prošetati?

Dečak tera koze sredinom ulice, bosonog, i zvižduće. Natpisi na arapskom, svahilijskom, engleskom. Crkve i hinduistički hramovi. Na džamiji visi tabla: *Ako nisi vernik i ne bojiš se sudnjeg dana, barem budi otvorenog uma u svakodnevnim poslovima*.

Šetamo do večeri, jedemo sladoled, pričamo i gledamo okean. Ulice se prazne. Konačno je mir. Čeka me balkon sa pogledom na stari grad i pivo koje sam ostavio u frižideru. Najbolje od svega, nema Uroša da se dernja i skače, i nema Lazara da se mršti. Do sutra neću taći ni laptop ni telefon.

Iza ugla se začuje larma.

– Brzo – Irena me zgrabi za ruku – trči!

Buljuk dece. Drže kamenje, daske, gvozdene šipke. *Irenairenarenarena!* Okruže nas. *Irenarena!* Pokušam da izgledam strogo, usta mi se suše. Vuku me za ruke, mali, zapenjeni, prskaju pljuvačkom. Ne razumem ni reč.

Irena odreže nešto na svahiliju. Jedna devojčica baci motku. Dečaci ispušte cigle. Ostali i dalje graje. Irena se zacrvenela u licu, iskočile joj žile na vratu.

Tuča se rascepi po sredini: sa jedne strane prljava deca u ritama, sa druge uredna i čista. Odlaze na suprotne strane. Na ulici ostane nekoliko štapova, polomljene cigle i gumeno crevo.

– Šta... šta je ovo bilo?!

– Potukla se djeca...

– Sa štanglama i kamenčinama?! Zašto?

– Djeca koja imaju obitelji vrijeđaju djecu beskućnike. Govore im da su

štakori, žohari, da su im majke kurve.

– Ja sam mislio da su ovi u ritama napali...

– Obratno.

Uđemo u stan. I dalje drhtim. *Zabave radi*. Sandra i Trejsi, sirotinjska izba u predgrađu Najrobija, ubijeni brat Džomo, deca koja se tuku metalnim šipkama. Sednem da napišem mejl redakciji.

Sve. I blatne ulice i smrad crkotine i govna i zapiranje iz kofe i prljava voda i kuvanje na vatri i bljutavi ugali dvaput dnevno *Marko hoćeš da čitamo pred spavanje* siledžije po ulicama *mzungu daj pare* krov prokišnjava zemljani pod i goli zidovi pacovi trče po dvorištu devojčice nemaju školske knjige stara mati razlupani prozori matatua i muve i brat Džomo na žutom zidu *prvo da vidimo temba* i Nensi koja radi kao mašina a na rastanku neće da primi ni dinar. *Baš zato i treba da idemo*, više Uroš, *zato što je sjebano*, ležim pod lumenim krovom i slušam ih kako dišu, ne znam da li mi je žao što sam došao, možda nije trebalo, *zemlja magičnih safarija i prelepih životinja*, nešto uraditi, štakori, žohari, *pola Balkana u jednoj ciganmali*, ništa se ne može uraditi, *Marko obećaj da ćeš se vratiti, ne smeš da odeš dok ne obećaš*.

Udahnem, izdahnem. Osetim se prazno.

198

Pročitam još jednom.

Čoveče, pa ovo... Zajebi novinare. Promenim adresu.

Evo ti, ludače. Napisao Najrobi.

5 L

Oči bole od bleštavog peska. Pod nogama šuškaju gomilice morske trave. Voda kraj obale tiha je i ravna. U daljini, na nevidljivom grebenu, lomi se bela štrafta velikih talasa. *More svih mora*.

– Indijski okean – kažem.

– Fino mestašce, a? – Ketrin sedne na pesak i zapali cigaretu.

Povetarac pređe preko kože. Sednem do nje. Crno rame i vrat presijavaju se na suncu. Ona stavi tamne naočare i pola lica joj nestane.

– Svaki put kad dođem ovde – kaže – setim se da je život jedan veliki prdež. Gomila kukavičluka i licemerja. Rekla sam ti da sam bila vernica?

– Ne.

– Crkva nedeljom, molitva pred spavanje. Krst oko vrata i pomije u glavi.

Sveštenik balavi u mikrofon. Fuj!

– Imao sam ja fazu – kažem. – Obilazio manastire, pričao sa monasima.

Čitao svete knjige. Zavirivao iza oltara.

– Jebiga.

Ketrin baci kamenčić ka okeanu. Padne na pesak.

– Kad sam skontala, sjebala sam se. Nisam mogla da spavam. Legnem i mislim: umreću. Satima stojim pred ogledalom. Kosa, oči, nos, grudi, istruliće i raspašće se, i sve to ne služi ničemu. Imala sam jednu noćnu moru, baš često...

– Reci.

– Stepenice. Beskrajne stepenice. Ne vode nikuda.

Ona legne i stavi ruke pod glavu. Pogledam okean, plavo nebo, red tankih kokosovih palmi, nju, i kao da odjednom shvatim gde sam. Ketrin polako diše, lica sjajnog od znoja, očiju pod crnom plastikom. Poželim da je dodirnem.

– Šta si studirao, mzungu?

– Informatiku – trgnem se.

– Ložiš se na ta sranja?

– Ne. Zajebao sam se. Šta si ti završila?

– Književnost. Nisam završila. Štrebaš ko stoka, a profesori redom gluplji od tebe. Od rođenja te programiraju da budeš debil. Predaju jezik a mrze ga. Uči, radi, rodi, umri. Govore ti *šta*, nikad *zašto*.

– Voliš književnost?

– Imala sam ambicije. Htela sam da budem... slavna.

– A sada?

– Na kraju se svede na sitničavo životarenje. Kretenske TV serije, dosada, seks sa budalama, tlapnje s društvom u kafani, rad u kulturnoj hronici i mnogo kafe.

Staza vodi kroz zakorovljene restoranske bašte i zardale ograde. U razbijenim prozorima sede majmuni. Pređemo autoput i vratimo se u sirotinjsko naselje, labyrinđubreta prepun pasa i dece.

– Ketrin – kažem, tražeći prekidač lampe – je l' bi mi pokazala nešto što si pisala?

– Za novine?

– Za sebe. Kad si htela da budeš slavna.

Napipam prekidač među papirima na stolu; mutna svetlost prospe se po

neredu. Prvi put spazim uramljenu minijaturicu, El Idrisijevu mapu sveta. Afrika i Evroazija, zaobljene planine i mora kao plišani slonići. Kako je ono rekao? *Onda porasteš i mape postanu strašne*. Nije se javio. *Svako širi svoju kartu, crta svoje granice*. Je l' stigao do Ruande?

– Poslednju priču sam napisala pre četiri godine – Ketrin čučne kraj hrpe fascikli – na svoj dva'es treći rođendan. Omladinski konkurs za istočnoafričku pripovetku. Nisam pobedila. Onda sam je poslala prijateljima – ona mi pruži nekoliko listova – da mi kažu šta misle. Niko nije odgovorio.

... mislim o svojoj porodici, o njihovim pokušajima da me shvate. Sede i nagadaju koji nas je zavidljivi komšija urekao. Spisak je beskrajan, jer oca niko ne voli. Imena mogućih krivaca isplivavaju u razgovorima majke i njenih dušebrižnih sestara, iznad vrelog čajnika... Majka se povremeno okreće božjoj pomoći. Molitve u moje ime izgovara pastor, a Biblijom naoružane žene iz majčine molitvene grupe prate ga izgovarajući: Šetani, ašindve! Đavole, odlazi! Moja starija sestra, Ziada, kaže da sam možda depresivna. Tetka Marta odbacuje tu mogućnost: U jeziku luja čak ni ne postoji reč za depresiju. Hizo ni shida za wazungu. To je bolest belog čoveka. Tetka neće bolest, ali je ipak uzela veru, ime, odeću, jezik. Živimo u njihovom svetu, ali očekujemo da ostanemo imuni...

200

- Pročitao, mzungu? Pa nije tako dugačko!
- Jesam. Hoćeš da ti kažem šta mislim?
- Ne! – ona mi istrgne papire. – Ni slučajno.

6 M

Nebo dobija boju. Sa balkona gledamo tornjeve i polumesecce, krstove i antene. Dan se zagревa.

- Inicijacija – kaže Irena. – Nitko to ne želi.
- Pa zašto onda?
- Kad dijete počne živjeti na ulici, ostali ga natjeraju. Ako ne snifa ljepilo, ne može biti jedan od njih. Tek kad se navuče, postaje dio čopora. Samo u Keniji ih ima četvrt milijuna.

Irena je bleda, nezdravog tena. Kako li ja izgledam? Rukom predem preko brade, najduže koju sam ikad imao. Da mi je bar Uroševa manijačka energija.

Ili kao Lazar, da me ništa ne dotiče, ništa ne prodire.

– Marko... kaj tražiš u Africi?

– Ne znam ni sam. Kad me je Lazar pozvao, zvučalo je uzbudljivo. Mračni kontinent, plemena, pustinje, džungle... Jebiga. Budala.

– Nisi mogao znati. Ako gledaš TV, ovdje su samo životinje.

– A ti? – pitam. – Zašto si *ti* ovde?

Irena se zagleda u minaret, u šiljak sa okruglom terasicom od kamene čipke. Na njoj je zelena zastava sa natpisom i mačem. I megafon.

– Htjela sam nekome pomoći. Diplomirala, i kaj sad? U svijet. I eto... – ona zapne. – Znaš kaj? Mi im pomažemo, al' oni to uopće ne kuže. Okej, da me krivo ne shvatiš, ne želim reći da su nezahvalni. Eto, ja tražim djeci sponzore, a oni...

– Kakve sponzore?

– Za školovanje. Nadem nekoga kod nas tko hoće platit za školovanje djeteta u Keniji. Školarina, obavezna uniformica, knjige...

– Koliko je to?

– Nešto manje od tristo eura na godinu. Oni pošilju novac meni, ja kupim djeci kaj treba. Inače novac nestane. Učitelj, roditelj, brat, svatko će ukrasti. Smješkaju ti se, znaju kaj želiš čuti pa to i govore. A kaj *stvarno* misle... to još nisam uspjela skužit.

– Ne znam – kažem. – Moje iskustvo nije takvo.

– U početku se trude bit pristojni. Suzdržavaju se. Nakon par tjedana počnu tražiti novac, moliti, zahtijevati. Provali iz njih. Ako ne daš, uvrijede se. S njima možeš bit prijatelj samo na kratko.

Zaustim da joj ispričam za devojčice i Nensi, ali se ugrizem za jezik. Bio sam tamo svega par dana.

– Onda je došao Lovre... Užasno ga je živciralo kaj sam otišla u Afriku, mjesecima nije htio ni pričat sa mnom. I onda odjednom, bum, dolazim. *Misli san da će te proč, ali vidin moran po tebe.* Htio je da se vratim.

– Zašto?

– Čudan je on. Kani se zatvorit na svoj otok, ništa ne vidjeti. Pa i taj njegov jezik, on uopće ne mora govorit tako, da ga nitko živ ne razumije. To radi namjerno. Za njega je aktivizam otići na prosvjede ili nositi majicu, a i tad misli kako je sve to prenemaganje i moda. Htio bi zaboravit da postoji svijet, a kamoli ga voljeti ili mijenjati.

– Čovek voli ceo svet – kažem – a životinja svoju jazbinu.

- Kaj je to?
- To mi je rekao jedan učitelj, na brodu za Sudan. Posle je...
- Lakše mi je bilo voljeti svijet, pa i ove ljudi, dok nisam došla ovdje i počela živjet s njima. Kad sam to rekla Lovri, znaš kaj je odgovorio? *Ne triba njima tvoja jubav, stara, nego soldi.*
- Šta su soldi?
- Pare. Znaš – ona zastane – isto je kazao i Kšižek.
- Ko je to?
- Jedan kolega, Poljak. Radili smo skupa u sirotištu. Poslije šest mjeseci je prekinuo volontiranje. Spakirao se i pravac doma. Kad sam ga pitala zašto, znaš kaj je rekao? *Ne želim postat rasistom.*

Da... I ja sve češće razmišljam o povratku. Ako je već sad ovako, a tek smo na pola puta... Ali kako objasniti? Šta će reći svi koji prate blog? Pomislim na Lazara i stresem se. Šta će *on* reći, to znam.

- Kako to misliš – pitam – ne shvataju da hoćeš da im pomogneš?
- Ta njihova nesreća... jebiga. Nije to ono što mi mislimo. Netko im pogine, razboli se, djeca spavaju po ulici, sve je to... Ne znam to reći tako da ne zvuči nečovječno, ali kužiš. Njihova glazba je samo ritam. Ništa im nije *zbilja* strašno. I onda ti dodeš i hoćeš pomoći, a ispadneš naivčina, smiju ti se iza leđa, i kaj možeš? Vratiš se podvijena repa i još se sramiš sam sebe. Lovre misli još gore. *Eto što činite vi bilci, samo ščetu. Učite hi bit nesritnima.*

Mujezin zapeva sa minareta.

- Moram ići – kaže Irena. – Trebam bit u jedan. Ideš sa mnom u sirotište? Da vidiš?
- Izvini. Bolje ne.

7 L

Budi me sparina. Umijem se iz kofe i udem u veliku sobu. Ketrin nije tu. Gledam fotke po zidovima. Na većini je – ona. U suknji, pantalonama, kupaćem kostimu, sa kratkom ili dugom kosom, u kafiću, na fakultetu, za volanom, na plaži.

Sednem za kompjuter. Sistem se podiže beskrajno sporo. Da li se Uroš javio? U inboksu, samo poruka od Marka. *Napisao Najrobi.*

Pročitam ceo tekst, pa još jednom.

Gospode bože. Zašto nam ništa nije rekao?

– Hrana, mzungu! – Ketrin nogom zalupi vrata iza sebe. Spusti na sto kesu hlepčića. – Kako možeš tol'ko da spavaš?

Sjajne oči, tamnozelene, blago podsmešljive. Mrvica hleba na donjoj usni. Možda bih mogao duže ostati u Mombasi? Ponovo poželim da se nagnem ka njoj, da joj dotaknem rame, kosu.

– Šta je? Ne valja?

– Ma ne, ukusno je. Ništa... čitao sam Markov mejl.

– To je onaj što je isto u Mombasi? Šta kaže?

– Napisao je članak o Najrobiju.

– Za vaš blog? Je l' valja?

– Odličan.

Ketrin sedne na prozor. Crna silueta na jarkobeloj pozadini.

– Mzungu, je l' mogu nešto da te pitam?

– Možeš.

– Šta ti *zapravo* radiš u Africi?

– Upoznajemo ljude i pišemo o njima. Želimo da vidimo kako je ovde, i to podel...

– Aha – kaže podrugljivo. – Ko neka belačka baba kad je pitaju što je naprasno došla u Keniju. Ili kao en-dži-o kad ‘oće da iskamče keš. Otvaraš oči plebsu. *Osvećuješ*. Da nećeš možda i da nas spaseš? Ne kenjaj.

203

Nasmejem se, zatečen.

– Dobro – kažem. – Mislim da to ima neke veze sa mojim ocem.

– Šta s njim?

– Kad sam bio klinac, bio je pun ideja i planova. Onda je počeo da klizi, da se udaljava od svega. Sad živi osamljeno, retko izlazi, izbegava ljude, ni sa kim ne priča.

– Ni sa tobom?

– Jok. Ne javljamo se na ulici.

– I?

– Makni se sa tog prozora, molim te.

Ketrin sedne na kauč, tako da joj svetlost udari u profil. Razdelna linija ide od korena kose, sredinom čela, preko grebena nosa. Pola lica tamno, pola blešti.

– Je l' sad bolje? Šta je sa ocem?

– Nisam ga shvatao. Zašto se zatvorio? Međutim, kako vreme prolazi...

– Isto?

Klimnem glavom. Ketrin zatvori oči i namršti se. Zašto pričam o tome? Čak i ovde, tako daleko, na Indijskom okeanu.

– Kako to izgleda?

– Kao prekid. Mutna opna između mene i svega ostalog. S vremenom postaje deblja, moj svet manji. Ljudi, glasovi... – pogledam u otvoren prozor pun sunca, galebova, avionskih repova – sve je *daleko*.

– Zbog toga si krenuo na put?

– Postalo je nepodnošljivo. Ne, ne nepodnošljivo. Tupo. Hteo sam da... izadem.

– Hmm. A blog?

– Evo, sad pričam sa tobom – kažem. – Onda to napišem. Neko pročita, možda i razmisli o tome što si rekla. Na trenutak ste povezani: blog postaje prolaz. A kroz njega...

Ona se zamisli. Na svetloj polovini lica vidim namrštenu obrvu, zatvoreno oko, luk usana povijen nadole.

– Slušaj, mzungu... Stvarno sam impresionirana. Samo... Hoćeš da ti kažem šta ja mislim?

– Da.

204
– Mislim da grešiš u startu. Čovek je stvoren da preživi, razmnoži se i crkne. Niko ništa ne oseća. Nema dodira, nema nikakvih prolaza. Evo, ja sam htela da pišem. Htela sam i da putujem, da napravim svoj sajt, svašta sam htela, al' onda sam shvatila šta je. Nova samoobmana, navlačenje smisla.

– Možda – kažem. – Ali šta treba da radim? Da čekam da poludim?

– Naivan si – ona zapali cigaretu. – Kao čika Hafiz.

– Ko je on?

– Upoznaćeš ga. Jedan moj prijatelj. Obrazovan, pametan, a glup. Misli da se cepkanjem besmisla dobija smisao. Znaš kako se zove to vaše, mzungu? Kukavičluk.

– To *tvoje* je kukavičluk. I lenjost.

– Ne seri.

Opna deblja, okoštava, rastu bodlje na enkangu. Prostor se cepa, svako klizi na svoju stranu: dve kontinentalne ljske na nevidljivim tektonskim pločama.

– Nisi me razumela.

– Ti *mene* nisi razumeo, mzungu. Prosipaš banalne bljuvotine o životu da bi sebi zamazao oči. Skupi muda i priznaj.

- Uopšte me nisi slušala. Ako nisi dorasla razgovoru, jebiga, lepo kaži da...
- *Ja* nisam dorasla? – ona ustane. – Vi belci mislite da samo *vi* imate jebeni mozak. Dokoni i puni para. A kad ne znate šta čete sa sobom, onda dođete kod nas, da *nas* učite...
- Jebali te belci! Kakve to ima veze? Muka mi je više. I prekini da mi govorиш *mzungu*!
- Meni je muka od vaše uobraženosti!
- Ako još jednom kažeš *vaše*...
- Je l' ti to meni pretiš u mojoj kući? Pravi *mzungu*, došao i misli sve je njegovo!
- Jebi se. Praviš se pametna a ništa ne kontaš. Bolje *pročitaj* neku od tih knjiga što ti se vuku po kući.
- Jebi se *ti*! Skote arogantni. I nemoj da brineš – ti si *već* poludeo!
- Izade iz stana i divljački zalupi vrata.

8 M

- *Ovo* je okean?!
- Valjda je oseka – kaže Lazar.
- Žućkasti pličak proteže se bar pola kilometra. Između dve palme visi daska sa lobanjom i natpisom *Piratska plaža*. Prodavci nude đindjuve i kokosove orahe, poneko vikne *daj pare*.
- Jezivo – kažem.
- Ovo je gradska plaža. Ketrin mi je pokazala bolja mesta.
- Novinarka? Kakva je?
- Luda – Lazar čučne i dodirne žutu vodu. – Posvađamo se do krvi, pola sata kasnije zove na sladoled i pravi se da ništa nije bilo.
- U susret nam idu matori belac sa stomačinom i vitka crnkinja. On bled, maljav, mlojav, ona zategnuta i mlada. Drže se za ruke.
- Pročitao sam Nairobi – kaže Lazar. – Svaka čast! Najbolje što smo dosad napravili.

– Hvala. Objavio sam jutros.

– Odlično! Eto, je l' vidiš da možeš?

Vidim. Kad me izvredaju, gurnu u blato, zgaze autobusom i još doživim dva nervna sloma. *Krstare Afrikom zabave radi*. Što je najgore, možda je

čovek u pravu, možda stvarno *to* radimo. *Vratiš se podvijena repa i još se sramiš sam sebe.* A da odem u Najrobi? Još nismo daleko. Računam koliko imam para: deo za avionsku kartu, ostalo utrapim Nensi, i pravac...

– Video si mejl od Uroša? – pitam.

– Majmun – kaže Lazar. – Prvo bi u Južni Sudan, a sad mu je i Uganda previše. Šta on uopšte hoće?

– Jebiga – kažem – rekao je *možda*. Ako bismo se ponovo sastali, i onda dobro odmorili nekoliko dana, možda bismo...

– A od čega se on to *premorio*, molim te? Od sebe! Od svojih fiks-ideja i jurcanja bez mozga. Kakvi su to tinejdžerski tripovi, *niko me ne razume*? Mi idemo do kraja. Do Iglenog rta, gde se spajaju okeani.

Pored nas prođe još jedan belo-crni, staro-mladi, utovljeno-žgoljavi par. Malo dalje, među palmama i puzavicama, diže se stakleni hotel.

– Nego, slušaj – kaže Lazar – moramo videti šta dalje.

– Šta si mislio?

– Tanzanija. Ima bus iz Mombase.

Ne, vrismem u sebi. Nova zemlja. Još veća, još sirotija, još usranija i razjebanija. Od četrdeset pet miliona stanovnika, polovina živi sa manje od dvadeset evra mesečno. *Baš zato, viče Uroš, ako se plašiš trebalo je da ostaneš kod kuće*, vičem i ja na njega, *putuj sam*. Kako je napisao onaj idiotski novinar u svom ljigavom članku? *Tri dobra prijatelja*.

– Je l' možeš ti da potražiš nekog u Tanzaniji? – pita Lazar. – Kod nas je net užasno spor.

– U kom gradu?

– Svejedno. Vidi gde ima neko zanimljiv, pa ćemo tamo.

– Potražiću...

Mimođemo se sa još nekoliko parova. Svi isti, svi se drže za ruke. Sredovečni belci, pihtijasti i brkati, i kenijske tinejdžerke. I jedan malo drugačiji: stara, raskrupsnala belkinja drži za ruku mišićavog crnog mladića kovrdžave kose.

Ona zamišljena, on nasmejan.

9 L

Na čaršavu ostaje mokri otisak mene. U drugoj sobi, Ketrin sedi za kompjuterom. Iz zvučnika se čuje Milan Ivanov Brataš:

♪ *Pirav mange korkoro*
Kaj sem, devla, čororo
Kaj sem, devla, čororo
*Najman dadoro*¹

- Nema vode – kažem.
 - Dobro jutro, mzungu. Dobar vam je ovaj disk. Fina mjuza, je l' to vaš jezik? I tekstovi su super, evo baš čitam *Objašnjenje Sumatre*. Genijalno! Ti si to preveo?
 - Ketrin, gde da natočim vode?
 - Mzungu da vuče vodu?!
 - Slušaj, nemoj da...
 - Šta se odma' ljutiš? Ima da bude *spektakl!*
- Siđem ispred zgrade i stanem kraj česme. Pralje zapanjeno blenu, ne vadeći ruke iz lavora. Radnici na građevini izvijaju vratove, upiru prstom.
- Bila si u pravu – kažem. – Hipnotisani su.
 - Znam! – ona se zakikoće. – O ovome će se pričati godinama! Naterala mzungua da radi!

Ketrin nastavi da se smeje, pogleda me, proba da se uozbilji, ponovo prsne u smeh. Na dlanovima mi bridi crvena pruga.

- Okej – ona obriše suzu – evo, prestajem. Sutra ideš, mzungu?
- Da.
- Ej! Još nisi upoznao čika Hafiza. Hajde, idemo! Da vidiš kakav ćeš biti kad porasteš.

Provlačimo se kroz stare uličice, prolaze, tunele, skrivene pasaže, Ketrin pomeri dasku, prođe kroz rupu u plotu, uhvati me za ruku i povuče, odlučno, nežno, pa iza čoška, uz strme stepenice, okean se zaplavi među zidovima, ne pušta me, pognemo se ispod raširenih čaršava, aloje i čuvarkuće rastu na balkonima, znoji mi se dlan i hoću da ga izvučem ali ona me vodi dalje, preko basamaka, kroz avlige i ljude, kao da smo par, uprkos svađi, uprkos potpunom nerazumevanju, sunce udari u oči i odmah uđemo u senku i više ništa ne vidiš. Ona zastane i okrene lice ka meni, sasvim blizu.

- Stigli smo – kaže pred čajdžinicom *Bombaj*. – I da ti kažem, Hafiz je

.....
1 Pesma na romskom jeziku: *Lutam svetom sasvim sam / Jer sam, bože, siromah / Jer sam, bože, siromah / Oca nemam ja.*

namćor. Ako te bude provocirao, nemoj da se svađaš. Hajde – ona gurne vrata – prvo mzungu.

Zakoračimo u mrak suterena. Pred nama nikne par stočića, vlažni zidovi, bele kupole Tadž Mahala na potamnelom platnu i uramljena brkata lica.

– Ketrin! – suvonjav starčić odmakne zastor i uškilji u nas. – Mislio sam čekaš da krepam, da mi dođeš na dženazu!

Oči male, krmeljive, ljute. Retka seda brada počinje pod očima i visi do grudi. Iz vezene kapice vire slepljeni pramenovi kose.

– Čika Hafize, ostavljam ti mzungua. Nemoj mnogo da ga grdiš!

– Idi, idi – deda zatvori vrata za njom. – Žene i tako niš' ne razumeju. Sedi tu – okrene se meni – sa' éu da iznesem čaj.

On nestane iza zavese. Aroma masale ispuni čajdžinicu.

– E, tako – Hafiz sedne preko puta mene, srkne čaj, otre kapljice s brade.

– Kako ono reče, Lazar?

– Da.

– Dobro ime, tako treba deci davati. A ne ovo danas, niš' ne znači a zveči ko tikva. Isa je Lazara digo iz mrtvih. Više niko ništa ne zna, sve sama božja mazgetina. Ja sam to još pre pola veka izučavo.

– Imena?

– Bibliju sam studiro, biblijsku arheologiju. U Škotskoj. Tražio grobove proroka iz Starog zaveta. Oni su nam ostavili *znakove*, al' šta vredi kad smo slepi? – Hafiz skupi oči i počne da gunda sebi u bradu, mumla, žvaće. – Obudalio svet... samo mazge ostale... šejtan... znakovi... džehenem...

Studen dah podruma zavlači se pod majicu. Još jedan ludak. Mrmlja, gadljivo iskrivljenog lica, kao neko ko se stalno svađa sa sobom, ko je uvek sam. Zajebao sam, pomislim. Uroš će se vratiti kući, Marko se koleba. Jebao me okean, i ova neurotična Ketrin. Trebalо je da odemo u Ruandu.

– Čika Hafize – pitam – kako izgledaju ti znakovi?

– Eh, kako, kako... A šta će to tebi? – on me prostreli pogledom. – Mladi i tako niš' ne razumeju. Da i' prorok po nosu ošine, ne bi ga poznali! Eno – Hafiz pokaže uramljenu mapu na zidu – ova naša tvrđava, na šta to tebi lići?

– Na... čoveka koji leži?

– Alal vera! – on visoko podigne obrve. – A šta misliš ti u toj tvojoj glavi, *zašto* Fort Isus lići na čoveka?

– Zato što...

– Zato što je *znak!* – grakne. – Malopre sam reko. Eto, vi’š da ne slušaš? Gledaj ovo – on otrgne komad novina i počne da žvrlja.

– *Milh* – pokušam. – So.

– Ti znaš *božji jezik?*! – nagne se, zamalo me pipne nosinom.

– Pomalo.

– Šta piše tamo, u onoj suri?

– *Bismilahi rahmani rahim* – pročitam. – U ime Boga, milostivog i... samilosnog.

– Mašalah! I to kufijski... Vidim ja odma’, s vrata: čovek! Nije mazga! E vi’š, milh, so, to je koren od tri slova: ح, ل, م. Slovo nije samo ono što se *vidi*. Kad saberemo vrednosti, to je 71, plus jedan za reč, 72! Znači – on me trijumfalno pogleda – so leći *sedamdeset dve bolesti* u čoveku!

– Je l’ to može za svaku reč?

– Za one koje pišu u Kurantu. Sve ima značenje i sve je povezano, samo marva ne vidi, a ne vidi jer *ne veruje*. Mi, sufije... – starac se trgne, pogleda me ispod oka. – Je l’ znaš ti šta je to sufija?

Groblje, nas četvorica na zidiću. *Hoće da raseku veo*, šapuće Hakim, *da dotaknu*. Uzbuđeno, radosno, *ovde sam prvi put poželeo da sviram*, oči velike iza stakala. Do njega sedi Uroš, klati nogama i čuti, *hajde da se razdvojimo u Najrobiju*.

209

– Dakle? Ne znaš?

– Svet je sam svoj veo – natuknem.

– Čitao si Ibn Arabija?!

– Ne. Prijatelj mi rekao.

– On je sufija?

– Pa – pomislim na Hakima i osmehnem se – na neki način.

Hafiz spusti bradu na grudi i odmeri me ispod obrva, polako, milimetar po milimetar.

– Ajde, dobro. Kad si navro, sa’ću da ti objasnim – on nestane iza zastora i nastavi da gundja. – Gde sam metno, kako će sad naći? Sve sam božji darmar i kalabaluk, a žena kad sprema samo gore napravi, kaže, dovlačiš đubre... Ha! – on se pojavi, držeći debeo tabak papira – evo.

Pažljivo položi hartije na sto, sedne i podboči se o mršave laktove. Listam krzave stranice, zamašćene, iskucane na pisaćoj mašini.

– Moja disertacija – kaže.

– Za fakultet?

– Za ceo svet! Kad sam ja išo da studiram, pre pola veka, u Škotsku... svi su me pitali: odakle si ti, mali? Ja sam Afrikanac, kažem. Kako si Afrikanac, kad nisi crn? Ja sam Indijac, kažem. Ako si Indijac, mali, znači da si Indus? Ne! Ja sam *mus-li-man!* Pa što onda studiraš Bibliju, kad si musliman? Pravdaj se, ceo život objašnjavaj! U'vate se mazge za neku bedastoću, pa što ovo, što ono, a od znanja beže ko crnac od vode! Evo – on pljesne dlanom po papirima – sve sam ovde objasnio. Znakovi koje su nam proroci ostavili, i kako da se otkriju i s'vate.

Čitam kitnjaste rečenice na starinskom engleskom. Na sebi osećam njegov uzbunjjen pogled, kao da se sprema da skoči, i ne mogu da se usredsredim, do kraja rečenice već sam zaboravio početak, a znam da moram reći nešto pametno. Pominje se njegov pradeda, brod, Englez, odlazak u Afriku...

– Ovo je o vašoj porodici? – pokušam.

– Moro sam da kažem ko smo, jer su mi se na glavu popeli. To je samo uvod, ne zanima te to – on prelista nekoliko strana – e *odavde* čitaj, ovo.

– Kad su vaši došli u Afriku? U koje vreme?

– U nevreme! Eto u koje. Pre sto četrnajz' godina... – Hafiz se natušti i počne da mumla. – Neće da rade... Englez... crnci... železnica... šeđtan im...

– Je l' ima mnogo Indijaca ovde?

210 – Bilo nekad! Kad je Kenija postala država – a vi's i sam kakva je država – ponudili nam da biramo: kenijski il' britanski pasoš. Plašili smo se crnaca, mislili smo sve će nas poklati kad odu Englez. Moj brat, magarčina, uzo britanski, ja uzo kenijski...

– A ostali?

– Skoro svi – britanski. Dvesta 'iljada mazgi! E, onda su Kenijci doneli zakon: ko nema kenijski pasoš – marš napolje! Tutanj! Ja sam znao da će to da bude, al' džaba marvi govoriti. I počeli da deportuju. U'apsili ga, stavili na avion za London. E' – oćeš! Englez rekli, ne može svi 'vamo. Ima kvota! Vratili ga u Afriku. Kenijci ga onda metnu na avion za Indiju. A u Indiji kažu – ne može! Ko si ti? Kuš! Marš u Afriku!

Zamisljam beskrajan put bez odredišta, bez zavičaja u koji bi se moglo vratiti, nisi ničiji, svuda si višak, kao čovek bez čula iz moje dečačke priče. Smanjujem se na stolici, šorts i razbijena kolena, ponovo idem u školu, među klince čije igre ne razumem i samo čekam kada će biti gotovo da pobegnem i zatvorim se u svoju sobu, sa svojim tajnim azbukama, igračkama-životinjama i kolekcijom novčića, kamenčića, dečjih knjiga iz edicija *Vjeverica* i *Lastavica*, da se šćućurim i sakrijem od sveta. *To je tvoj klinački trip*, više Uroš, da

se zatvoriš u svoju čauru.

– I aj’ što je moj brat mazgovčina, ne čudi me, budala se i rodio. Al’ ostali! Čitav jedan narod! Godinama se potucali po aerodromima, prosili po tranzitnim zonama... Zvali su ih, od sprdnje, *migronauti*.

Bele obrve se spuste ka nosu, nisko, kao oblaci na vrh planine. Otpijem gutljaj ohladnelog čaja. Kod Masaja, pomislim. Tamo je puklo. Na zidovima, među fotografijama, vise stari časovnici, od kojih samo jedan radi, a i taj žuri dva sata. Na brojčaniku piše *Delhi*.

– Ovde ste napisali – kažem – da se bez sunca... ne vidi sunce?

– Da – starac se prene, živne. – To je *najvažniji* deo. Sunce je svetlost, a bez svetlosti ne vidiš ništa, pa ni svetlost. Je l’ tako? Bog je rekao čoveku: *Mojim okom vidiš i mene i sebe*. Moraš verovati, inače ništa ne’š napraviti. I moraš u drugom posejati. Postoje samo dve vrste života: *vera i jalovina*. Gledam ove crne magarce i njihove tupave igre, al’ bolje i to, bolje i magareća vera. To ona guskica Ketrin nikad neće da s’vati. Sa’ću da ti objasnim – Hafiz uzbudeno počne da šara po novinama. – Ovo je شمس, *sunce* i بذرة, *seme*...

Vrata se otvore. Svetlost poleti u nas, kao da je sve vreme gurala o staklo. Čaj zasvetli u šoljicama, mrdnu se brkovi u ramovima. Protrljam oči.

– Evo me! – Ketrin oslepelo zatrepcé. – Izvinjavam se, nisam mogla brže. Čika Hafize, kako ti se sviđa moj mzungu?

– Žene – promumla starac. – Šejtan... pamet... štapom...

211

10 M

Trgnem se svaki put kad vozač istovremeno legne na sirenu i kočnicu. Put je preoran i uzak. Vozila lete na nas, uleću u makazice. Lazar se udubio u knjigu. Kraj puta hoda mladi Masaji, visok i mršav, zaogrnut u narandžasto. Krčma iza njega zove se *Pola Londona*.

– Taj Godfri – pita Lazar – kakav je?

– Ne znam. Prazan profil. Al’ samo on prima putnike u Aruši.

– Baš ništa nije napisao?

– Jok. Nema ni fotku.

– Ne volim prazne profile...

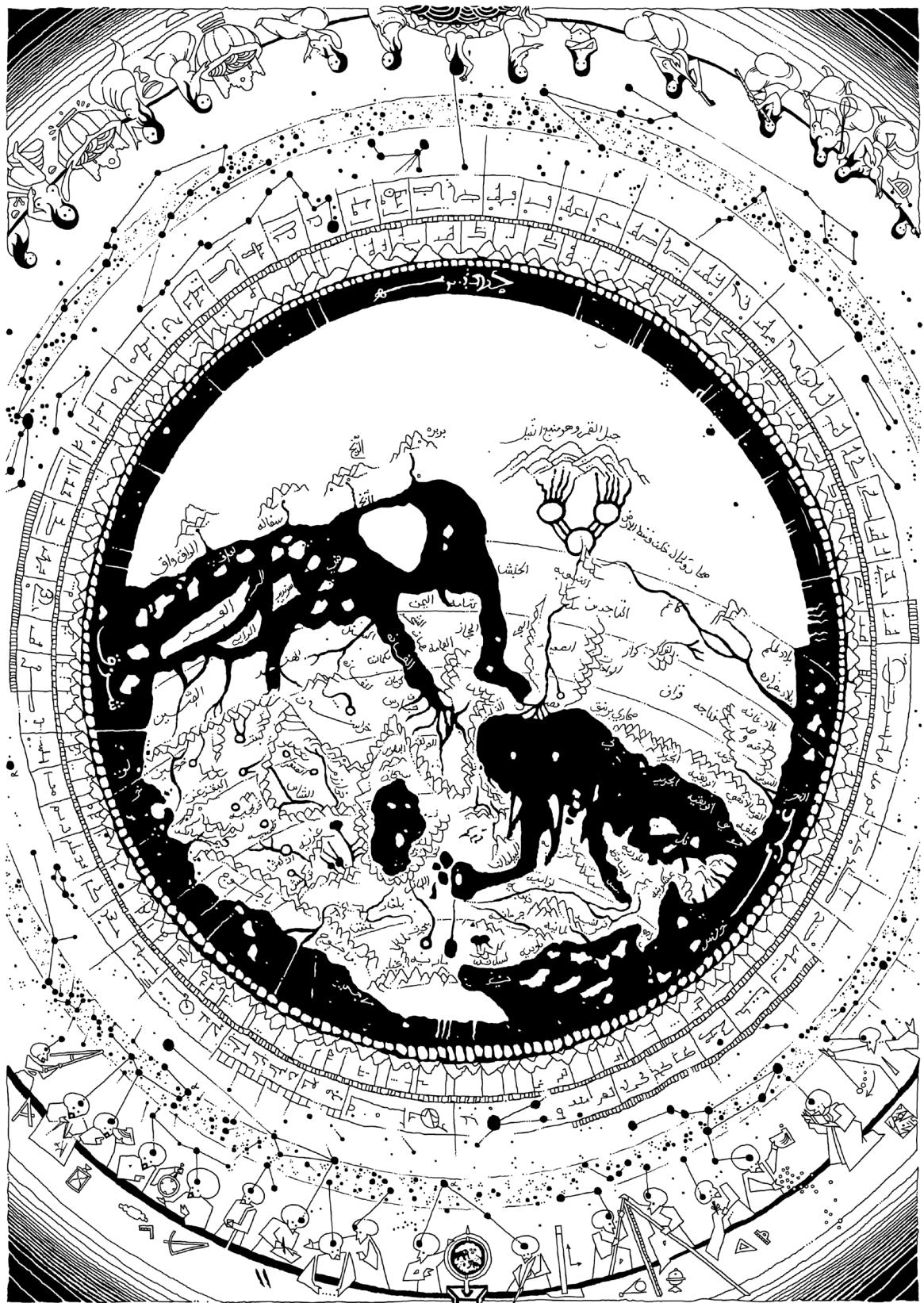
– I Nensin je bio prazan.

Crvena poljana istačkana je drvećem baobaba, golim, kao hrastovi okrenu-

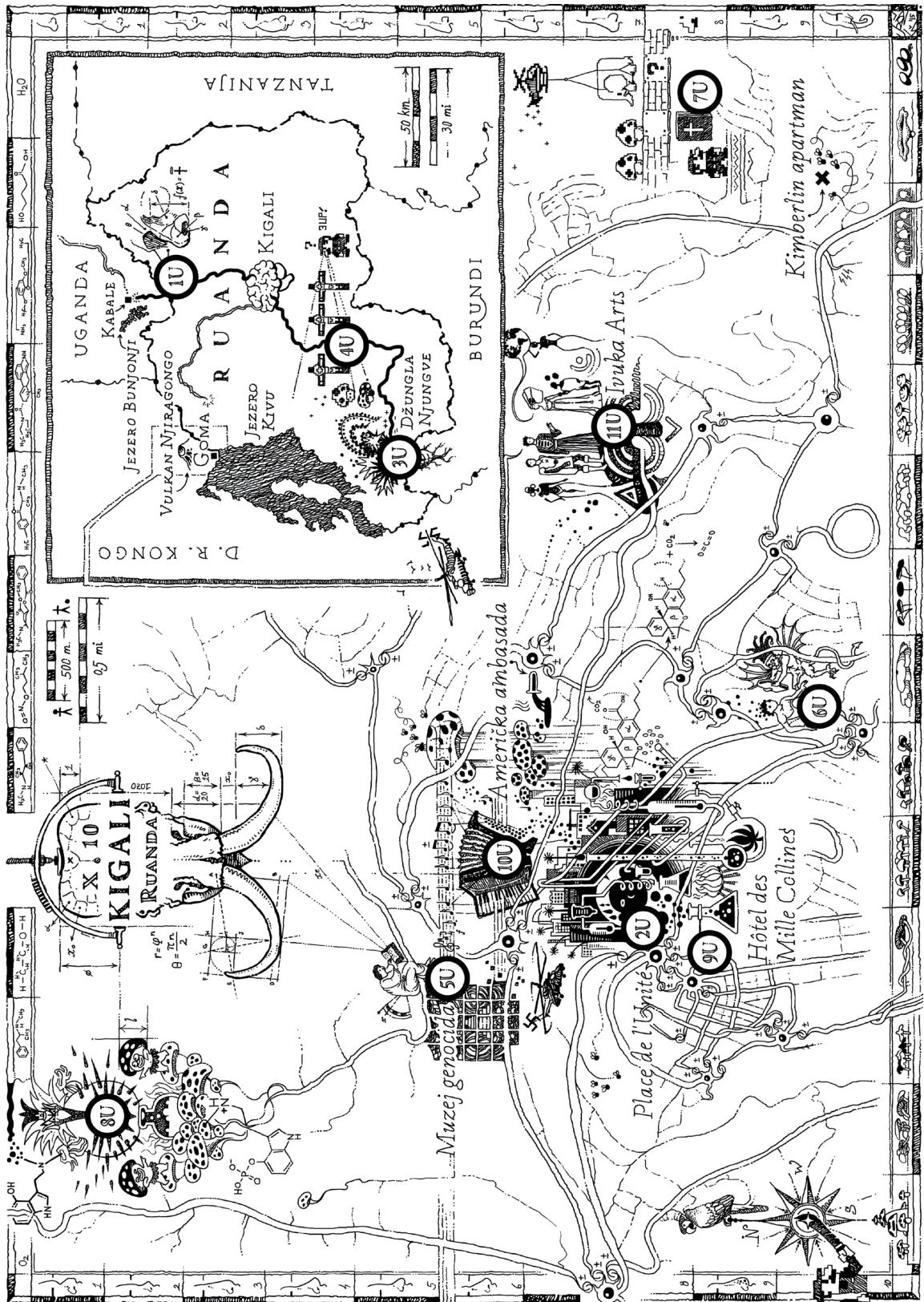
ti naopačke: koren umesto krošnje. Mimoide nas autobus sa natpisom *Tašta*. Postaje sve toplige. Vazduh je odvratno ustajao. Dišem plitko i čitam saobraćajne znaće. Mikindani, Mirintini, Mazeras, Marijakani, Maungu, Voi, Muataste, Maveta.

Autobus se propinje, koči, glave klimaju zajedno, uleće u krivine, trubi. Put je sve tanji, kao da će uskoro nestati. Zaboli me želudac. Zašto sam pristao da idem u Tanzaniju? Stisni zube i preseći. Ne u Najrobi nego kući. I to što pre, *odmah*. Pogledam Lazara.

Motor utihne. Granica.

X

.....

1 U

– Pasoš! – drekne nosati graničar.

Granica je u planinskom useku. Vijore se zastave Ruande, autobusi se prestrojavaju iz leve u desnu traku. U Keniji i Ugandi vozi se po britanski, na levoj; u Ruandi po belgijski, na desnoj. Žute se dva sunca: jedno sa zastave, drugo sa neba.

– Žao mi je – kaže nosati – ne možete ući.

– Molim?

– Nemate *prijavu za ulazak u Ruandu*.

– Kakvu prijavu? – pita Lovre.

– Sa sajta Ministarstva spoljnih poslova. Mora da se odštampa i popuni.

Bez toga ne može da se uđe.

Ubeđujemo se, nadgornjavamo, tiho, sve glasnije i glasnije. Gurnem dve novčanice u pasoš. Nosati se namršti. Bupnu dva pečata.

217

– Sad sam vas pustio, ali da znate – on mi vrati novac – ovo je *poslednji* put da ste jednom službenom licu ponudili mito. Ruanda je ozbiljna država.

Naslonim se na rđu autobusa. Bauljanje po brdima Ugande, noć, zavijanje pasa, jeziva bodljikava stabla. *Moremo li znat di je sjever?* Jutarnja sazvežđa, Kentaur i Južni krst, senke prvog sunca, *Severnjača je ispod horizonta*. Otvorim oči: jedna beba spava na betonu, nepomična, u hladovini granične barake. Kao u dokumentarcima iz Ruande. 1994. Deca vire kroz prozor kolibe, džip staje, vojnici, mačete, čizme, upadaju u kuću...

– Je l' imate plastične kese?

– Molim?

– Bacite ih! – kaže vozač. – Sa' će da dođu policajci.

– Što da ih bacimo?

– Plastične kese su zabranjene u Ruandi.

Zbunjeno povadim kese i prospem ih u ranac: paprika, knjige, prljav veš, saharski pesak, autan, kljova bradavičaste svinje, sudanske kape, lekovi protiv malarije, gaće, beležnica. Policajac pogleda u paprikaš i klimne glavom.

Autobus grabi po žad-zelenim planinama, mekim kao mokra jambolija.

Drumovi su osunčani, bez đubreta, bez ijedne džombe. Uskoro ćemo stići u Kigali. Ruanda je patuljasta zemlja, mala kao Vojvodina. Ćelija stišnjena između velikih organa, Tanzanije i Konga.

– Znaš – kažem – birali su ih prema nosu.

– Ko je koga bira, stari?

– Belgijanci Ruandane, između dva rata. Ako imaš uzak, prav, belački nos, onda si Tuts. Piše ti u *etničkoj iskaznici*. Inače si Hutu; ne možeš u škole i službe, zauvek ostaneš seljak.

– Samo po nosu?

– Ne. Još su i merili lobanje i brojali krave. Imaš više od deset krava, i Tuts.

2 U

Kigali je prstohvat kuća, zgrada, palmi i gvozdenih kranova posut po nekoliko brda. Duž trotoara, pedantne leje i drvoredi. Odjekuje čelik iz kovačkih radionica, žagor pijace, buka sa gradilišta. Nema nijednog klošara, ulice su čiste. Motociklisti nose bele kacige. Niko ne obraća pažnju na nas.

Na vrhu središnjeg brda je trg Jedinstvo, kružni tok i stakleni *shopping mol*, kafić, *smooth jazz* i kartonske čaše. Omamljen mirisima latea, lešnika, toaletne hemije, kao kroz san čujem planinske zvuke prošle noći. Lovre otvorili brošuru o Ruandi: *Jedina zemlja na svetu u kojoj su žene većina u skupštini. Mesečne radne akcije su obavezne. Plemena su prošlost, danas se svi stanovnici smatraju Ruandanima. Dramatično je smanjen broj neuhranjene dece. Reforme u oblasti...*

– Eej, mân! – velika šaka spusti mi se na rame. – Kako život, mân?

Bršljan kratkih, debelih dredova. Grdosija; glava mu je duplo veća od moje, usne razvučene dokle mišići dosežu. Cakle se sekutići, očnjaci, pretkutnjaci. Nos raste iz mesnatih usana i diže se do jakog, jelenskog čela.

– Je li se mi znamo, prika? – pita Lovre.

– Jok, mân. Al' ima vremena – on pruži svoj ogromni, ružičasti dlan. – Ja sam Zi.

Sedne za naš sto, zavali se, pozove kelnera po imenu, poruči tri espresa. Kroz razdrljenu havajsku košulju kovrdže se migolje i pletu u čvorove. Na lančetu, gvozdeni list kanabisa. Dobro je, kaže, što smo došli u Ruandu. Inače

ga ne bismo upoznali. A kako je dobro što smo ga upoznali. Njega, Zija.

– Čime se baviš, Zi?

– Pra’im životinje. Gorile i to.

– Životinje?

– Od gline, mân. Ili od drveta. Ili od onog, kako se zove, plastin?

– Plastelin?

– E to! Dobar si, mân. Treba da vi’š moj atelje. Imam sto gorila! Više nego u onom glupom parku gde belci odlaze da vide gorile. I vi ćete tamo, a?

– Ne, ne.

– E, to vam je dobar potez! Skupo, mân, a sranje. Bolje idite na jug, u džunglu Njungve!

– Zašto tamo?

– Zato što ja ne volim gorile, mân, nego slonove! Jebiga, gorile mora’ da pra’im zbog posla. Bolje se prodaju od slonova. Zar to nije tužno, mân? Slonovi su tako do jaja! Imaju porodicu i svoju zemlju i svoje groblje i veliki su i razumeju jedni druge i imaju surlu i – Zi se iznenada nasmeje, kao kad se setiš nečega radosnog. – Ima legenda, mân! U džungli Njungve oduvek je bilo slonova, i kažu, dok je slonova u džungli Njungve, biće i Ruande. Kad nestane slonova...

219

– Nestaće i Ruande?

– Jeste, mân! Pos’e rata osto samo jedan slon. A onda i njega koknuli! Zamis’i, mân. Da ubiješ slona! Jebote, kol’ki mentol treba da budeš? To su iz Konga došli, garant. Nema ko drugi.

– Iz Konga?

– Ma da – on se namršti – tamo je sranje teško. Vi mis’ite, Ruanda baja zemlja, sve ide po loju, štima tike-tak. Jes, mân, al’ odma’ pored, u Kongu, najgore mesto u Africi! Svaki dan se rokaju, i još se pali vulkan i teče ono crveno, ono, kako se zove? – Zi prodrma glavu, dredovi se zatresu kao plodovi.

Vulkan, ponovim u sebi. Eruptira, poteku vrele, krvave reke, a potom se skamene i možeš da ih vidiš, da ih *dotakneš* – stvrđnute talase, okamenjeno vreme.

– Može li se – kažem – preći granica? Možda bismo mogli...

– Zajebi Kongo, mân – Zi srkne kafu. – Odvukli ste me od *priče*! ‘Teo sam da vam kažem za džunglu i slona. Kol’ko već, deset godina, džungla Njungve živi bez slona.

– A eto – nasmejem se – Ruanda je i dalje tu.

– Zato što su doneli novog slona! – on poskoči u stolici. – Većeg! Ja vido, pre pola godine!

– Ni lako slona nosit – kaže Lovre. – Kolika je ta zvir? Sedan tona? Kai cila kuča.

– Ne da nije lako – Zi se uozbilji – nego je *nemoguće*. Ruanda, to su vam same planine i majmunske staze. Pa mi smo ti sad na ‘iljadu i po metara, mân!

– Pa kako onda?

– ‘Elikopterom! Ja vido! Sedim na tremu pred tetkinom kućom, podne, golo nebo, i odjednom – proleti šta? *Slon*, mân! Zavezan o sajlu! Zamis’i. *Slon koji leti!* Jebote, džidža mi ispala iz ruke. I znao sam odma’, mân, sa’ će da bude u redu. Sa’ čemo da procvetamo.

Lovre pročita o džungli Njungve. *Najveća, najbujnija, najočuvanija trop-ska kišna prašuma u istočnoj i centralnoj Africi*. Zi se zaneo, mlatara rukama, ruši prazne kartonske čaše, objašnjava koji bus da uzmem, gde da prese-dnemo, kako se stiže donde. U *Atlasu životinja*, sećam se, nakon poglavlja o savani, nacrtali su afričku džunglu. Onako starinski; biljke i životinje okupane kraljevskom zelenom, a u krupnom planu – šareni papagaj.

– Stari – Lovre me pogleda ispod oka – opet te uvatila šiza.

– Ali – kažem – zašto da ne?

– Zaboravi si kako smo se sinoč naslipo pripali! Kad je pukla zora, kad smo s one stine vidili put, misli san, umrit ču od sriče! Ovi ti je luđak izventa slona, a vidiš da voli bandat, i ti bi odma tamo. Kai da te niki ludi vitar goni. Oči ti se širu na đungle i Kongo i sve te neke dičje fantazije.

– Ali do ove džungle ide asfalt – predem na engleski. – Je l’ tako, Zi?

– Ee – Lovre počeše bradu. Zi klimne glavom. – Ajd. Homo u tu đunglu. Ali nemoj mi posli kukat.

Noć pada naglo, proždirući leje i kandelabre, robnu kuću, raznobojne ha-ljetke, bezbrižnu popodnevnu graju. Zi nas vodi do katoličke crkve i samostana Sвете porodice, gde su, kaže, najjeftiniji kreveti. Spuštamo se uskim stepe-nicama, prolazimo kroz sporedne sokake i pusta dvorišta. Nazrem obrise crkve, podrum-crne naspram teget neba. Vazduh je hladan i miriše na metal.

Zareži pas. Cikne samostanska kapija.

– D’où venez-vous? – pita livrijisan mladić. – Catholiques?

– Zašto?

– Ima popust.

– Aha – kažem. – Mi smo... katolici.

3 U

Autobus za jug je čist, peglanog štofa, zavesica prikopčanih plišanim gajtanima. Putnika je koliko i sedišta. Niko ne puši, niko ne leži na podu, nema kokoši, pasa, jarića, svira tiha muzika. Lovre i ja razgovaramo o radionici matatua, o Najrobiju. Znan, kaže on. Sve san u Africi vidija, al' ovo.

Seoca se proređuju, Njamabuje, Gitarama, Ruhango, Rusatira. Crtam kuću po kuću, oblak, drvo, oblak, logotip mobilnog operatera. Pokraj puta, po poljima razasutim između goleti i šume, stoje grupice radnika u jednoobraznim uniformama, tamnoružičastim, boje starog brufena.

– Stari, ko su oni šarenbači?

– Robijaši – kažem. – Ratni zločinci. Sada rade po njivama.

Krajolik postaje vlažan i pust. Dva majmuna sede kraj druma, kržljavi crno-beli kolobusi. Pančevo, rano proleće, Lazar i Marko odlaze sa četa, pau je dogovor da zajedno pravimo blog. Srećan sam i pomalo uplašen, možda napokon počinje, možda konačno imam sa kim da pišem, crtam, istražujem, da se penjem na... *Jebalo te brdo! Iživljavaš kliničke tribove!* Marko smoren, jedva smo ga ubedili da išta napiše, a i to što napiše ne valja, jer mrzi da piše, jer ga nije ni trebalo terati. A Lazaru kao da ni do čega nije stalo, kao da mu je sve ovo samo nekakva terapija. Kako s majmunima išta praviti? *Još smo u Mombasi, krećemo ka Tanzaniji.* Mejl kao od bede.

– Ti si jedinac?

– Da – kažem.

– Vidin ja – Lovre se nasmeši. – Mrmljaš tu sebi kai nika baba, samo se izgubiš kai da ne postoji svit. Kai onij tvoj junak... Kako se zva? Oni što je naša svemirce u Africi, što živi u kući od svoje glave?

– Kikiriki?

– Ee. Crti si ga u ditinjstvu. I sad te gledan, i mislin, to je to isto dite, ni se ništa promeni. I matatui u Najrobiju, i Ruanda, i Kongo, ti cili vaš blog, vaš projekt... to je tebi kai onaj strip, ne? Kai tvoja mala enciklopedija – on zažmući, ja se zagledam u prozor. – Što si uopće crta tega Kikirikija? Ti si ufačkat niku curicu?

– Ne znam – kažem. – Kasno sam progovorio. Tek u četvrtoj... Mislim da sam tako i počeo da crtam. Nažvrljam lubenicu i dobijem da jedem.

Da li je u *Atlasu životinja* bilo majmuna? Sećam se samo papagaja, mirisa knjiškog lepka, sećam se kako sam gnjurao nos u razlistak, pohlepno, i svaku

knjigu mogao da poznam po mirisu. Atlas, to je bila užad, barut, jedrenjaci sa južnih mora, gusari, paladini i trubaduri. Ako *išta* vredi, mislio sam tada, vredi otići u tu džunglu, sa sveskom, i nacrtati tog papagaja.

Iščezli su i sela i ljudi. Samo planine, velike i guste, prekrivene vlažnom, šušuravom modrozelenom, obrasle lijanama i metar-dugim lišćem. Krošnje kao da dišu i pulsiraju.

Šofer nas ostavi na uzanoj goleti. Sa puta siđemo u tunel od šiblja, kaplji i paukovih mreža.

– Četrdeset dolara – kaže čuvar.

– Šta?

– Ulag u džunglu.

– *Ulag u džunglu??!*

– Morate imati vodiča. Provešće vas jednom od pet staza po vašem izboru. Imamo kratke, lagane staze za porodice sa decom i one u slabijoj kondiciji; srednje staze za iskusnije...

– Hvala, ne treba. Sami ćemo.

– To je zabranjeno.

Pokunjeno se vratimo na drum. Oblaci se gužvaju i guste. Bauljamo duž puta, smrknuti, ukočenih koraka. Pomislim na Džumhura, slike oaze iz njegove sarajevske berbernice: šeik, urme, *litografisana šarena laža*. Kasnije je video pravu oazu, *groblje benzinske buradi*. *Putujem po svijetu noseći zablude i naivne slike iz djetinjstva*.

– Slušaj – kažem – aj se mi ipak uvučemo.

– Mogu nas čapat, stari.

– Nema šanse. Džungla je to, bemumater. Nije luna-park.

Podemo niz majmunsku stazu, hvatajući se za klizavo korenje. Ka obzorju, kroz krošnje i maglu, naziru se jezero Kivu, granica Ruande i Konga, niska tamnih kongoanskih vulkana. Iz najvišeg se vije tanak stub dima, gust poput...

– Kuda? – iz grmlja iskoči uniforma s puškom preko ramena.

– Mi... nismo...

– Molim vas, podite za mnom.

Vratimo se do brvnare, do ulaza, i platimo četrdeset dolara. Pitam za slobone. Nema, kažu, poslednji je ubijen devedesetih. Zar ga nisu doneli helikopterom? Čuvari prsnu u smeh, Lovre me smrknuto pogleda. Potom nas provedu najkraćom stazom.

– Sa vaše desne strane – čuvar priča na francuskom – vide se kišno nebo i

endemsko bilje, plantes endémiques. Sa leve, u krošnjama, ukoliko ste srećne ruke, mogu se uočiti okrugla gnezda šimpanzi. Oko nas živi trinaest vrsta primata, trideset dve vrste amfibija, trideset devet vrsta reptila i hiljadu pedeset tri vrste biljaka. Otkada je park zvanično osnovan, dve hiljade četvrte, nacionalna agencija ulaže...

– Mani to, majstore – kažem. – Ima li papagaja?

– Ne.

4 U

Palac i prazan drum; nema autobusa za nazad. Zagrmi jednom, pa još dva-put, spojeno, i grune pljusak.

– Nismo ovo baš najbolje isplanirali – setim se Lazara i pokrijem se duksericom.

– Reka san ti, stari. Al' ti ne voliš slušat.

Nakon što smo već pokisli do kože, stane beli kamionet. Krupan vozač u maskirnom odelu, do njega namršteni bradonja, nazad dvojica nabildovanih mladića. Tiskamo se na zadnjem sedištu.

223

Razgovaraju na jeziku kinjaruanda, kao da nismo tu. Maskirni tera šegu, ostali se smeju. Džungla se tanji, počinju sela, bradonja podigne ruku i zapeva. Kiša dobije po zadnjem staklu, asinhron ritam, dugi vokali, čudne sinkope i poskoci u glasu: namigujuća, skoro vesela melanolija.

Maskirni nešto progundža, i – reč na reč, mrmor na mrmor, povik na povik – počne jetka svađa. Lovre i ja se pretvaramo da gledamo kroz prozor. *Šta ima tamo? Dva plemena, oba ista.* Njih četvorica se deru, mašu, udaraju o sedište, šaka prođe tik pored Lovrinog uveta. *Ništa ni nećeš da razumeš.*

Bradonja dohvati maskirnog za rame. Ovaj se izvije, zatrubi, skrene s puta i zakoči. Maskirni se okrene i pogleda nas ravno u oči.

– Znate zašto se svađamo?

– N... ne.

– Ovaj ovde, *ovaj* – maskirni pokaže na bradonju – tvrdi da se Gospod Bog sastoji iz Gospoda Boga i Isusa Hrista i Svetoga duha! Da je Gospod Bog *tri odjednom!* Pa kako može biti tri odjednom, u pizdu lepu materinu?! Gospod Bog je jedan! *Jedan!* Najsvetiji i najveći! Je l' tako? Tako je. Kako može Isus da bude i *božji sin i Bog* istovremeno?! Ajde sad reci lepo, kako ja to u isto

vreme mogu da budem i ja i moj čale?!

Maskirni nastavi na kinjaruandi, bradonja mu sve vreme upada u reč. Lovre i ja se pogledamo, zenicama, ne okrećući glave. *Nije ga preobratila potpuno suluda logika trojstva*, pisao je Ačebe o prvim susretima crnaca i belaca. *Nju nije razumeo. Osvojila ga je poezija nove religije, nešto što je osetio u samoj srži svoga bića.*

Kamionet nastavi ka Kigaliju i svađa mine kao i oluja. Lovre čuti. Pred katoličkim samostanom čeka Zi. Grli nas, steže, *mân, jeste videli! Rwanda najlepša zemlja u Africi!* Na asketski belim zidovima vise, poput komaraca, mali crni krstovi.

– I – on raširi ruke – veliki slon, a?

– Nismo ga videli... Bio je u drugom delu šume.

– Čuvaju ga! Ozbiljna država! – osmeh od uva do uva. – Ala ćemo se pro-vedemo, mân! Ima da vas vodim svuda, da vam pokažem fabriku pečuraka!

– *Fabriku pečuraka?*

– A'a. To drži moja tetka. Sve će da vidite! Samo nemoj da su vas prevari-li da odete u onaj Muzej genocida! Sranje za strance, nema ništa da se vidi.

5 U

Muzej genocida je beličasta, neupadljiva zgrada u senci palmi. Šetamo po platou, pored fontane, kroz nasmejanu decu, strance, devojke u uskim majica-ma političkih partija, kroz delegacije u skupim odelima. Na jednoj majici je Pol Kagame, predsednik Ruande, nekadašnji komandant gerile Tutsa. Oštре oči i lenonke, zečji sekutići, ukočene usne i špicast nos.

Hodnici mirišu na ananas i prašinu. *Dva plemena*. Tišinu prekida bat kora-ka, sudari mermera i potpetica, kašalj, zujanje muva. Kako je počelo? Plave trake svetlosti režu vitraž, jedini prozor u zgradu, i dijagonalno padaju na fotografiye, isečke iz novina, ispovesti preživelih, propagandne tekstove.

Deset zapovesti Hutua:

1. Svaki Hutu treba da zna da Tutsijka radi samo u interesu svoje etničke grupe. Sledstveno, svaki Hutu koji se oženi Tutsikom, sprijatelji se sa njom ili je zaposli smatraće se izdajnikom.

2. *Svaki Hutu treba da zna da su čerke Hutua bolje žene, supruge i majke. Zar nisu prelepe, dobre sekretarice i poštenije od drugih?*
3. *Hutujke, budite oprezne. Prizovite pameti svoje muževe, braću i sinove.*
4. *Svaki Hutu treba da zna da je svaki Tuts prevarant. Sledstveno, svaki Hutu koji sarađuje sa Tutsom, uloži u njegovo preduzeće ili mu pozajmi novac smatraće se izdajnikom.*
5. *Sve strateške pozicije, političke, administrativne, ekonomске, vojne i bezbednosne, moraju zauzimati isključivo Hutui.*
6. *U školama većinu učenika, studenata i predavača moraju činiti Hutui.*
7. *U Armiji Ruande mogu biti isključivo Hutui. Zar nas nije tome naučilo ratno iskustvo? Nijedan vojnik ili oficir ne sme oženiti Tutsiju.*
8. *Hutui moraju prestati da imaju milosti prema Tutsima.*
9. *Hutui moraju biti solidarni sa svojim narodom, Hutuima. Moraju tražiti saveznike, protivrečiti propagandi Tutsa, moraju biti čvrsti i odlučni u borbi protiv zajedničkog neprijatelja, Tutsa.*
10. *Svaki Hutu mora da nauči nacionalnu istoriju i širi ideologiju Hutua. Sledstveno, svaki Hutu koji sprečava svog brata Hutua da širi ideologiju Hutua smatraće se izdajnikom.*

225

Spiralni hodnici muzeja penju se i sužavaju. Prostorije od lobanja, čele-sobe. Nekoliko mačeta, od pola miliona komada uvezenih iz Kine. Majica sa natpisom *Volim Kanadu*, dečji čaršavi sa Supermenom u raznim pozama: Supermen leti kroz svemir; Supermen steže bicepse; Supermen ispušta zrake iz pesnica: *Zapp!*

Na poslednjem spratu, mape sveta: Jermenija, Aušvic, Kambodža. *Da se ne ponovi.* Hodnik zavija poput školjke, poput puževe kuće, sve dok samoga sebe ne sustigne u središtu. Stanem. Lovre se ukipi. Na poslednjoj mapi, od istarskog do đerdapskog nosa, poput Bunjonijevih fleka, mrče se i razlivaju strelice, frontovi, granice i oblasti, izohipse i logori, kompasi, legende, iksevi i oksevi, kote, azimuti, fotografije, sažvakana istorija i paušalne cifre. Jugoslovenski Roršah.

- Vidi mu njokalicu – pokažem na fotografiju Karadžića.
- Baš! Kakva čunka, njušketina. Reci, stari... je li Hutu oli Tuts?

Ostatak dana provodimo u sobi. Ćutimo, slažemo majice, razvrstavamo čarape po kartonskim kesama. Popravljamo punjač za mobilni. Zašivamo pantalone. Brijemo se i tuširamo na smenu. Večeramo čapati i jaja. Ćutimo.

Sa zida nas gleda crni četvoronogi križ.

– Stari – Lovre preseče tišinu. – Ja sutra moran partit. Drito Tanzanija, Najrobi, Beč, Zagreb. Što si odluči?

Slegnem ramenima.

– Znan ja. Odluči si ostat. I lipo. Samo bi ti jedno želi reč. Provaj se smirit, razmislit. Pogledat malo kolo sebe. Vidi što bi želi i zašto si ode doša. Hodи se nač sa svojon klapon.

Legnem na leđa i zažmurim. 1991. Mama i tata se vraćaju iz Trsta i donose mi, za polazak u školu, krpenog Damba, plavog. Moja generacija prva, umešto crvenih, nosi žute marame. Jesen, lipe žute, uniforme dolaze sa spiskovima, mama otvara vrata. Ćutim i osluškujem. *Nije tu. Kad se vraća? Otkud znam, zname kakvi su muzičari.* Stežem Damba. Tata se krije u voćnjaku.

Lovre se već zavukao pod mrežu i zatvorio cibzar: *zzzt. I bilo mi lipo, stari, a bilo mi žal. Nisan ga vidi nikad više. Grubo je vrime bilo, pričalo se da su ga...* Ako je imao deset godina kad mu je tata otišao, to je mogla biti devedeset prva, druga, možda je... Da pitam?

– Lovre – pitam – mogu da ugasim svetlo?

– Ee.

– Laku noć.

– Noć, stari.

6 U

Ispisujemo se iz samostana. Lovre danas odlazi, a za mene više nema kreverte. Moraju da smeste, kažu, grupu važnih hodočasnika iz Francuske. Jutro puni internet-kafe, računar po računar. Lovre proučava odakle se polazi za tanzanijsku granicu. Blog se polako otvara. Marko je objavio članak iz Najrobijsa.

– Bokte!

– Ee? – Lovre se okrene. – Što je?

– Markov *Najrobi* – zastanem. – Bemumater kako je napisao...

– Marko? Nije mi se činilo da voli pisat...

– Šta mu se sve desilo tamo, a čutao je...

– Nije on kai ti, stari. Ne zna on udrit parlatinu.

Sve do zalaska sunca sastavljam priče iz Najrobijsa. Net-kafe se ispraznio, Lovre je odavno otišao, potapšao me po ramenu, *javi se digod.* Dok razmi-

šljam gde će noćas spavati, stiže mi poruka sa putničke mreže. Anonsijata, još jedan profil bez slike; samo kratak opis na francuskom i adresa.

Stala je kiša. Trotoari su vlažni, klizavi, noćni, sa ivičnjacima u mahovini. Eto, još i bolje pišemo kada se razdvojimo, kada je svako *u svom svitu*. I njih dvojica će se razići. Niko od nas nije za društvo, nikada nije ni bio. Mala matura, 1999, tek se završilo bombardovanje, bend svira, parovi plešu, dečkići se kočopere, devojčice skaču na sto, postavljen u svadbarsko Π, a ja sedim sam, sa strane, ne umem da igram, uz to sam i debeo, nosim zelene pantalone i nekoliko zelenih pramenova u kosi, koje sam obojio u žalosnom pokušaju da privučem pažnju. Muzika prestane. Voditelj programa, Vanja Bulić, prozove razredne starešine, psihologa, pedagoga, direktora i *daka generacije*. Stupim pred Bulića, preplašen, on mi pruži *Vujakliju*, za nagradu, pogleda me ispod obrva, iskrivi desni kraj usana i onako šmekerski, da svi čuju, pita: *imaš devojku, a?* *Da učite zajedno?* Salom se prolomi smeh. Zgrabim knjižurinu i pobegnem. Satima šetam po avalskom mraku, sam, čekajući da se žurka završi i sve nas odvezu nazad u Panč...

Bam!

Padnem na kolena. Preko lica šikne krv.

Nada mnom, kroz pomrčinu Kigalija, diže se trouglasti saobraćajni znak.

227

Opipam nos. *Tu je.* Ustanem, maramicom upijem krv. Vlažan vazduh žeže poderotinu. Nastavim ka adresi sa cedulje. Ulice su puste. *Kuda sad?* Na autobuskoj stanici стоји devojka. Pridem, zaustim. Ona vrisne i pobegne niz drum.

7 U

– Mon dieu! – Anonsijata podje ka mom licu. – Jadniče... čekaj... donesem alkohol.

Bakica u umazanoj kecelji, okrugla kao bundeva. Otkud ona na putničkom sajtu? Za stolom sede kćer, dva sina i nekoliko unučadi. Soba je mala, sirotinjska, sa nekoliko mršavih stolica i sićušnim televizorom. Anonsijata mi upija krv sa posekotine i, mešajući francuski i kinjaruandu, kobajagi me grdi. Ne razumem ni reč. Blentavo joj se osmehnem. Ona me zagrlj svojim kratkim rukama. Glavnina naših razgovora odvijaće se tako: uz pomoć gestikulacije, trapavih osmeha, kikota, zagrljaja, mumlanja kroz nos.

Survam se preko trpezarijskog kauča. Sa TV-a bruji reportaža: još jedna erupcija kongoanskog vulkana Njiragongo. Lava je stigla do Gome, grada na granici sa Ruandom.

Dok padam u san, crtam u glavi tu granicu, vréla i potoke lave, stojim pred crvenilom, padam u njega, *kai da te niki ludi vitar goni*. Ali lava ne boli, nije vrela, samo menja oblik stvari, kao da smo od gline i predeo i ja, od žive zemlje. Hiljade noseva propupi oko mene, *iz mene*, noseva raznih ljudi, moje majke, oca, Zija, Abasa Haruna, Marka, Hakima, Lazara, noseva živih, kukastih, baburastih, pečurkastih, sitnih bubuljica magme koje se svako malo raspuknu i limfa se prolije na beležnicu. *Na đungle i Kongo i sve te nike diće fantazije*.

Budi me helikopter. Zora. Anonsijatin unuk mi zavlači igračku u uho i brunda, uvrće propeler, *vrvrrr! Vrm!*

Upalim televizor i pronađem crtani film. Klinci se smire. Šareni čikica skakuće po ciglama, mostovima, oblacima, kornjačnim oklopima – kao Super Mario. Ide pesmica: *If you don't pray, pray, pray – you shrink, shrink, shrink! Ako se ne moliš, ne moliš, ne moliš – onda se smanjiš, smanjiš, smanjiš!* Mario se odjednom – *svuš!* – skvrči u patuljka. Onda udari glavom o cigliu, iz koje, umesto čarobne pečurke za rast, iskoči knjižica sa belim krstom.

Ali ako se moliš, moliš, moliš – onda rasteš, rasteš, rasteš! But if you pray, pray, pray – you grow, grow, grow! Mario proguta Svetu pismo, i – *hophop!* – udvostruči se.

Devojčica i dečak bezazleno tapšu po taktu. Zgranuto ugasim televizor i odem u kupatilo. Ogledalo me prepadne. Od podočnjaka do usana, preko desnog obraza i celog nosa, stvrdnula se ogromna plavocrvena krasta.

8 U

Pokušavam da izbijem na glavnu ulicu. Provlačim se kroz prolaze, obode dvorišta, rupe u zidovima, razlokane kanale za kišu. Kako sam sinoć uopšte uspeo da pronađem Anonsijatinu kućicu? U siromašnim kvartovima poput ovoga, prosutim po strmijim padinama Kigalija, ne postoje ulice; udžerice su stopljene u gusto podurbano sače, u lavirint senki i naboja.

– U, bre – Zi se počeše po dredovima. – Ko te rokno, mân?

– Putokaz.

- Moš mi kažeš, mân. Naši smo.
- Majke mi. Naleteo sam na saobraćajni znak.

Idemo u tetkinu fabriku pečuraka. Zi se gega i premešta s noge na nogu, kao medved Balu. Na vrhu brda, na trgu Razvoj, prolazimo pored zastrašujuće bele građevine, nove američke ambasade. U podnožju su ogromne bare, duboke, umočvarene od svakodnevnih kiša. Mladići u pecaroškim čizmama gacaju po vodi, dovikuju, *daš mi paru, pređeš baru!* Zi se izuje i zasuče nogavice, *mân, kakve pare, ja ču te prenesem!* Digne me na krkače i spusti sa druge strane.

Tvornica gljiva nalazi se na ivici grada i šume. Zi se ljubi sa radnicima, kao gazda koji ni ne kapira da je gazda. Vode me kroz magacine pune džakova, trunja, kutija, kroz sobe dozidane navrat-nanos, tmaste aleje, razlistane šam-pinjone. Uče me kako se rađaju pečurke: spora, beličasta glib, bubuljica, odrasla gljiva. Ovakve će fabrike, kaže Zi, podići Ruandu.

– Da ti ja kažem nešto, man – on sedne na kamen. – Ne smeš tako da ulećeš u fajt. I ja sam to radio nekad. Nije dobro.

– Ali...

– Ako odeš u Kongo, sav ćeš biti takav. U tim kras... kako se zovu?

– Krastama?

– E, to. U tome ćeš biti.

– Čuo sam sinoć da je tamo eruptirao vulkan.

– Pa naravno, mân, kad je tamo sranje teško. Reko sam ti već, mân. Š'a me stalno pitaš? Nemoj tamo da ideš, mani ta sranja, aj me malo slušaj, mân. Sutra ču ti donesem – utiša glas – malo gandže. Sve će da te prođe.

– Neka. Ne pušim.

– Ooo! To t' ne valja, mân! M-m. Nije zdravo. Bob Marli je stalno duvao. To je još Hajle Selasije reko, da moraš da duvaš, i ja to *poštujem*. Ako se ne naduvam, ne mogu da pra' im životinje, repujem, ne mogu ništa.

– Te figurice, Zi, to praviš zbog... Uspeš da zaradiš nešto?

– Ma đoku zaradim. To ja onako... Iz zajebancije. Tetka me izdržava. Jebiga, mân. Tetka mi jedina ostala.

Sunce zađe za list banane. Zamirišu pečurke, ozon, sveža crnica, francuska buđ. Crtani film *Čudesna šuma*, tri ježa, slikar zarobljen u pećini, i onaj halucinantni ples zlih pečuraka, fantazija za fantazijom; cela ova mirna zemlja, i ovo putovanje, i ova iškrabana beležnica. Kao da mi je celo detinjstvo, pa evo i mladost, prošlo u fantaziji, u zaštićenom svetu izmišljenih stripova i papaga-

ja, atlasa i štreberskih ambicija, u kom, sem mene, nikada i nije bilo ničeg. Samo muzejske mačete deluju *pravo*, živo, čvrsto, kao Markova priča iz Najrobijskog. *Ako duša ti klizi u bezdan crn – pevaju pečurke iz Čudesne šume – u mrak i blato na dnu, raduj se, jer od vlage te, već si zelen i naježen. A to znači da već osjećaš, snagu gljive i status njen.*

– Šta si se tu skenjo, mân? – Zi me tapne po leđima. – Tek smo počeli da se zajebavamo! Večeras te vodim u jedan fensi restoran, na aukciju slika – zubi mu se zacakle. – A sutra, mân, sutra dodeš na rođendan moje sestre od tetke! Sve će klinke da polude za tobom!

– Je l' da?

– Dabome. Zato što si belac. A još si ranjen tako. Znači da nisi jajara.

9 U

Otmeni restoran smešten je pored hotela *Des Mille Collines*. Sastoji se od dve sale; u prvoj su diplomate, direktori stranih preduzeća, domaći političari, sakoi, pripunjene haljine, kožne sofe, uigrani osmesi, duge čaše za šampanjac, devojčice u purpurnim suknjicama od tila. U drugoj su ulja na platnu, pasteli, akvareli, grafike. Pored štafelaja, u raznobojnoj košulji, nalik na pospanog kameleona, sedi oniži tip buljavih očiju i okruglog nosa.

– Uroše – Zi se nakloni – ovo je Ving, najveći slikar u Ruandi. Ving, ovo je Uroš, moj najbolji ortak.

– Žao mi je samo – kaže Ving – što je povod ovakav...

– Kakav?

– Niste čuli? Na Haitiju se desio strašan zemljotres. Trista hiljada mrtvih... Ceo svet pomaže, pa i Ruanda. Aukcija je humanitarna: pare od slika idu u Port o Prens.

Muva stane na ženski akt. Penje se uz butinu, kruži oko pupka, korača preko grudi i plave kose koja poliva golo rame. Devojka ima crne oči i uplašen pogled. Tamna ogrlica steže joj vrat poput povoca.

– Pusti ti Zija – odmahne Ving – nisam ja nikakav slikar. Samo eto, nešto me krenulo. Kupuju me belci! Znaš kad bi me naši kupovali, sve i da imaju para?

– Vidiš, mân, još je skroman! – Zi ga zagrli, obmotavši ga rukama. Jedan Zi, pomislim, četiri Vinga.

- Slikaš – pitam – samo zbog para?
- Kako to misliš? Od nečega mora da se živi.
- Oduvek si od toga živeo?
- Ma kakvi. Bio sam automehaničar. Počeo da slikam tek u tridesetim.
- Zašto?
- Posle rata, belci počeli da dolaze i viču, *alo, gde je kultura Ruande?* Kako da im kažeš da to ne postoji? – Ving se nasmeje. – Bolje da napraviš i uzmeš pare. Najbolje su apstrakcije: par poteza i lova u džep.

Idem od slike do slike. Dosadno, kičasto, zgomilano, umetnost poze, umetnost podražavanja sažaljenja, potezi četkicom kao *daj pare*. Gde su ovde Semovi crteži, gde su oni murali na kućama iz Nubije, koje nikada nismo pronašli? *Artisti. Moš mislit! To su ti take face da se od nji puši cili grad!* Haiti se raspada, neki izmišljeni Haiti sa kraja sveta, a bogataši Ruande, ganuti i prefinjeni, saosećaju: *Slika ide gospodinu Džejkobsonu! Vaša donacija puno će pomoći nastrandalima.*

Zaustavi me veliko platno u uglu. Duboka, razdiruća plava. Oblaci plave uvlače se u prozore kuća, u lica prolaznika, u njihovu odeću i organe. Tek ponegde, crvene fleke: fasade, haljine i dojke. Ostrva strasti i okean straha.

– Čija je ona plava? – pitam.

– Fabijanova – kaže Ving.

– Je l' on ovde? Mogu da ga upoznam?

– Sad ču ga dovesti. Samo, molim te da paziš. Fabijan ima *osamnaest* godina.

– Zašto?

– Samo upamti.

Ving dovuče kržljavog dečkića. Šest, možda sedam godina? Trup mu je neprijatno širok, ruke duže nego u deteta. Njegovo lice, iako dečačko, izbora-no je, oronulo, namučeno. Stoji u dovratku kao cirkusko čudo, kao neuspela vratžbina. Kao mali vanzemaljac.

– Bolest – Ving pride i šapne mi, ostavivši Fabijana na vratima. – Odavno se proteže kroz njegovu porodicu.

– Ja sam čuo – kaže Zi – da mu je čale Pigmej. Ima ih ovde, kriju se po šumama.

– Ne lupaj – mune ga Ving. – To je bolest, nije rasa.

Stanem pred Fabijana. On me pogleda plašljivo, kao mala životinja veliku.

– Zašto plava? – pitam.

– Plava je *velika*.

Parking tetkine vile, fasadna cigla, žardinjere, dva džipa u garaži i gipsana figura u vrtu. Po dvorištu, poput baštenskih patuljaka, jurca dečurlija sa špičastim rođendanskim kapama. Povrh kuće naziru se beli tornjevi američke ambasade.

Zi me grli, steže, *mân, mân*, sav raspasan i crvenih očiju. Kućna pomoćnica opomene me da se izujem. Zidovi trpezarije stakle se od čaša, porcelana, noževa, bezbrojnih servisa za ručavanje. Sa televizora buči utakmica, Afrički kup nacija. U foteljama od filca sede tetka, teča i njihovi odrasli sinovi, lica uska, kratkih, štrčavih noseva. Tetka, žena drusna i doterana, stegne mi šaku, premeri me pogledom, kao da sabira bodove i određuje cenu. U balkonskim vratima uočim svoje podbulo lice i krastu.

Zi čuti u uglu sobe, neuredan, duplo veći od svih. Tetka vikne na njega, uperivši prst ka kuhinji. On nam poslušno doneše bananino vino: slatkasto, lepljivo kao sirup. Na zidu je okačena izlizana gitara, a odmah uz nju, crnim paspartuom uokvirena, fotografija tek venčanog para. Ona lepa, nalik na tetku – jagodice, nos – a oči Zijeve, dremljive i odsutne. On glavat, plećat, širokih nozdrva. Staviš mu dredove i – Zi.

– Znaš zašto je Ruanda čudo? – kaže Patrik, Zijev brat od tetke. – Zato što nam je predsednik tri odjednom – on nabroji prstima – *dobar, pametan, jak*. Pazi šta ti kažem: *odavde* će da krene. Ruanda je seme iz kog će se roditi nova, bogata Afrika.

Kroz balkonska vrata, u daljini, vidi se usijani centar grada obrastao kranovima i skelama. Preko padine pruža se sirotinjska mahala nalik na Anonsijatinu, jednom ulicom odvojena od boljih kuća. A odmah pored, još jedna vila, još veća i raskošnija od tetkine. Sklopljene šalukatre i katanac na kapiji.

– Čiji je – pitam – ovaj dvorac?

– Onaj susedni? – Patrik se namrgodi. – Nekog ratnog zločinca. Taj je odavno pobegao u Kongo. Moćni generali Hutua... il' su tamo, ili kopaju zemlju. Zato je predsednik poslao vojsku. I sad kažu, mi smo krivi za rat u Kongu!

– Da l' si nekada bio tamo?

– Nisam lud.

Šiparice me krišom zagledaju, rumene od kikota. Priđe mi jedna, izda kako me ona druga voli, pa cikne i šmugne, a onda pride druga i izda prvu. Obe me teraju da im obećam da ћu ih oženiti kad porastu. Tetka iznese tortu sa šesnaest

svećica i ljiljanima od špricanog šлага. *Happy birthday to you, ugire umunsi mwiza wivuko ryawe.* Dva jezika, ista melodija.

– E, man – Zi me cimne – aj iza garaže, da ti pokažem zidić.

Zvezde su već potačkale nebo. Sedimo na ciglama, trnje se prepliće oko nas. Iz daljine dopire rođendanska jeka. Zijevo lice dimi se od marihuane.

– Moooraš, man – gurne mi džoint u šaku – *jedan* dim. Nemoj si sisa!

– Reci mi – povučem, zgusne se u plućima – ti sviraš onu gitaru?

– M-m. Ćaletova.

– I moj čale je muzičar – zakašljem se. – Harmonikaš.

– Stvarno, mân?

– Svira na proslavama i po kafanama. Smišlja stihove na licu mesta. Tako me je i othranio, od improvizacije. Trebalо je da bude mašinski inženjer, al' eto...

Pričam Ziju o banatskim slavama, nekim davnim običajima, fićocima i fajermaorima. Prevodim mu nekoliko bećaraca, sastavljam deseterce na engleskom. Zi se smeje, udara šakom o koleno. Gomilice pepela dave se u blatu.

– Pa tvoj čale *baca rime*, mân! Tvoj čale je *hoper!* MC! – on pesnicom prodžara moju kosu. – Jebote, mân, pa mi smo *isti!* Jedino što ti nisi mešanac. I što ti čale živ, je l' da?

– Da...

– Čekaj tu, mân. Sa' ču ti donesem nešto!

1994. Stojimo u parkiću iza škole. Sedmak doneo kutiju cigareta, tera nas da probamo. *Je l' vam matori bio na frontu? Nije izdo, a? Moj je bio*, kaže prvi. *I moj*, isprsi se drugi, *upucao je trojicu. A tvoj, Urke?* Zagrcnem se od stida. Tata sedi u voćnjaku. *Naravno. Bio je.*

– Mân! Šta s' se smorio? Ni' te valjda tako uradilo? – Zi sedne na zidić i pruži mi figuru od drveta. – Evo, poklon za tebe.

– Hvala. Ti si pravio?

– A'a. I tu ima priča, mân. Ovaj mali je Ruanda, ti i ja, a ovaj veliki je Dža.

– Bog?

– Ne Bog, mân. *Dža.* Bog je kad ideš u crkvu, moliš se i sva ta tetkina sranja. Dža je kad se naduvaš i boli te đoka.

Stisnem figuricu: rošava, kriva, sa dugom surlom. Začuje se dernjava. Alžir je pobedio Obalu Slonovače sa dva gola u devedesetom.

– Jebiga – Zi cokne jezikom – trebalo je da pobede Slonovi. Slonovi su tako do jaja – on se zablene u svoje šake. – Jedino ta jedna stvar, kao, zlopamtila, svega se sećaju... To nije dobro. M-m. Treba da zaboraviš. Sve. A slobnovi... Zar to nije tužno, mân?

11 U

– Mzungu, znaš ono za noseve Hutua i Tutsa? – pita me Zijev poznanik, bubnjar. – Čisto sranje!

Sedimo u umetničkom centru Ivuka, *ponovno rođenje*. Dvorište je krcato skulpturama, slikama, drečavim keramičkim pločicama i praznim flašama od piva. Veče umiruje boje i draži komarce. Nad ulazom piše: *Umetnost menja živote*. Ispod je zalepljen članak iz časopisa *Utne: Centar Ivuka organizuje nedeljne radionice crtanja i plesa. Kada ljudi stvaraju, kada igraju, oni su – jedno*. Preko svega toga neko je nažvrljao kurac.

234

– Nemaju pojma – nastavi bubnjar. – Ne razlikuju se nosevi, nego guze! Naše, ribe, Hutujke, one su ti... – on šakama iscerta oblik –

– a Tutsijke –

– Tutsijsko dupe i hutujsko dupe – *nebo i zemlja*. Ako ćeš da muvaš u Ruanidi, mzungu, smuvaj Tutsijku!

Podalje stoje Zi i Ving, razni umetnici, stranci i hipsteri, boemi i propalice. *Artisti*. Bandane preko šiški, minduše od zihernadli. Čirokane, alke u nosevima. Perle oko lepih, golih, kaljavih gležnjeva. *Taj falsi svit*.

– Istočna Evropa? – pride mi pripita belkinja. – Rekla bih po govoru.

Oči sure, grozničave. Kasne tridesete. Telo mršavo i mišićavo, glas dubok.

Nazalni američki alt.

– Iz... Srbije.

– *Stvarno?* Moj pradeda je bio Srbin! Oko Prvog rata je emigrirao u Kaliforniju.

– Znaš jezik? – osmehnem se.

– Ma kakvi. Nije ga znao ni moj deda, njegov sin. Pradeda je bio gorštak, lutalica. Ništa mi nije ostalo od njega, osim ovog bizarnog prezimena koje niko ne ume da izgovori: *Cuckovich*. Je l' to Kuković? Reci mi samo da nije *Cockovich*. Tako su me zezali u školi.

– Čučković – kažem.

– Čćć-šta?

Otkinem list beležnice i napišem: *Чучковић Čučković*. Ona pažljivo presavije cedulju, sakrije je u pregradu novčanika. Pritisne tipku na mobilnom i stavi ga pred moje lice.

– Ponovi – naredi mi.

– Šta? Prezime?

– Da, hoću da snimim! Ovo je prvi put da čujem.

Kimberli se nasloni na zid pored mene. U Kigaliju je, kaže, već godinu i kusur. Radi za nevladinu, predaje programiranje na faksu, pravi baze podataka za zdravstvo, u slobodno vreme trenira boks. Odrasla je u podurbanom limbu Kalifornije: getoi, racije, beton bez trotoara. Bila je najbolji đak, stipendista, Berklijev diplomac.

– Volela sam fantastiku, FRP, lego robote, hakatone, takmičenja iz matematike.

– Isto! – nasmejam se. – U srednjoj sam se ložio na epsku fantastiku. Izmišljao sam avanture i crtao mape.

– Štreberčina, a? – ona se blago zatetura, a onda se, prepoznavši slabost, brzo ispravi. – Kasnije se zabaguješ, jebiga. Shvatiš da te škole ne uče da misliš i osećaš, nego da se *trkaš*. Shvatiš da ne znaš ko si, da ne pripadaš ni Kaliforniji, ni Americi, ni univerzitetu ni ulici. Nigde. Razumeš o čemu govorim? – Kimberli me pogleda. – Pazi lujke, još te pitam! Dabome da razumeš. U Africi si i imaš tu jezivu masnicu!

Dok priča, prevrće telefon po rukama. Radila je, kaže, u Kostariki, u Ekvadoru, smucala se po Amerikama, dogodine je možda prebace u Kambodžu. Kroz njene plave pramenove, u čošku dvorišta, ugledam Zija, naduvanog, urojenog u veliki neuramljeni gvaš. *Ništa gore, stari, nego želit diventat artist*.

– Zašto Ruanda? – pitam.

– Dođe dan kad ti se smuči Tolkin – nasmeje se. – Shvatiš da ti vilovnjaci, patuljci, polušani nemaju veze sa *stvarnim* životom. Počneš da putuješ, da istražuješ kao manjak. Setiš se straha od crnačkih getoa, zatvaranja u svoju sobu, i bude te blam, i poželiš... – ona ispije pivo do kraja i dohvati novu limenku. – Afrika sažima. Karikira svet. Sve što na ovom svetu ne valja, ovde ne valja na n-ti stepen.

– Meni se učinilo – kažem – da je Ruanda najsređenija zemlja od svih koje sam video na ovom putovanju.

– Ljudi nemaju pojma – Kim se primakne. – Misle da se rat u Ruandi završio. To je halucinacija. *Nikada* se nije završio, samo se preselio. Posle genocida, predsednik Kagame nastavio je da lovi hutujske koljače po istočnom Kongu. To je pokrenulo lavinu, erupciju. Veliki afrički rat, najveći rat posle Drugog svetskog. U jednom trenutku je Ruanda – hobit od države – instalirala svog predsednika u Kongu, velikom kao cela zapadna Evropa! Ni danas nije gotovo, samo se pritajilo. Preko pet miliona mrtvih i još koliko izbeglica.

– A tebi, kako je ovde? Da li uspevaš da...

– Ne – pogled se grubo spusti na pod. – Usamljena sam kao bilo gde. Kao da sam na drugoj planeti. Ali ne zbog Ruande. I kod kuće je bilo tako. Večiti vanzemaljac.

Vanzemaljac se zove Kido. Kikiriki i on postaju prijatelji, zajedno jašu slonove, zajedno lete po savani, zajedno prave robotsku *hvataljku za hvatanje lopova* i njome pobeduju *bandu Zlickih*. Slonovi govore *truuu*, to je sve što umeju da kažu. *Truuu* znači i *Hvala* i *Upomoć* i *Dođite* i *Hahaha* i *Dinamit*. Mama i tata listaju pažljivo, čitaju tablu po tablu, smeškaju se, *i sve si to izmislio sam?*

– Kimberli... razmišljjam da odem u Kongo. Hoćeš sa mnom?

– Hoću.

Karta noseva

Murat

Piter

Abadan

Arsani

Čika Aca

Hasan

Kapetan Šaban

Alina

Džastin

Babu

Abas Harun

Mehmed

Tajni policajac

Džesika

Hakim

Safa

Najla

Jonel

Džon

Morin

Lovre

Konzul Mile

Rada

Ambasador Živko

Matatu

Džonova kćer

Džonov sin

Slonče-siroče

Kuko

Stari Tonkej

Sem

Zi

Kikiriki

Zijeva tetka

Anonsijata

Patrik

Ving

Fabijan

Kimberli

Lazar

Marko

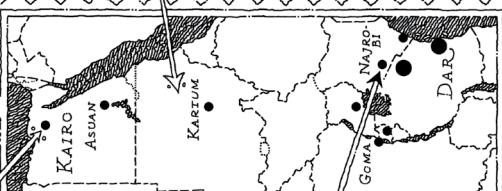
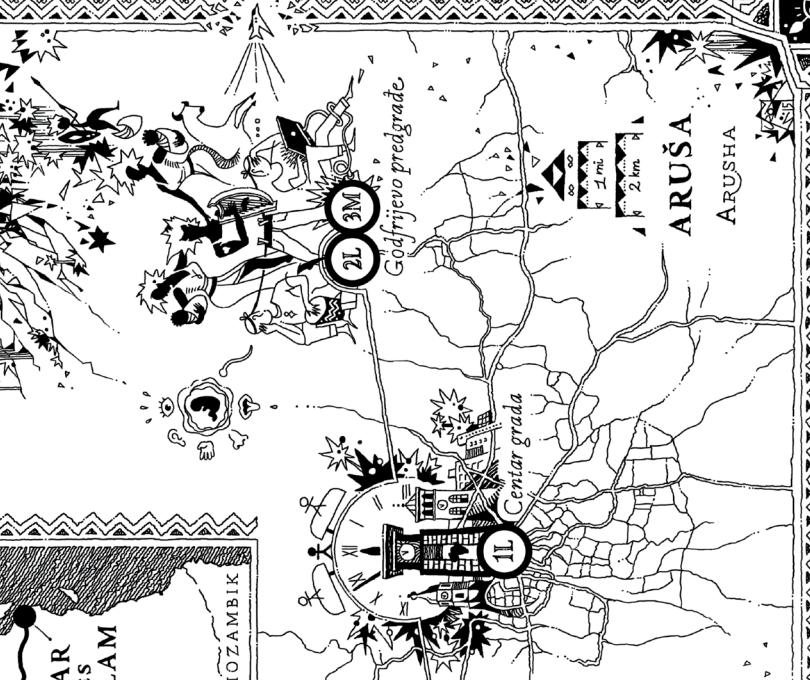
Uroš

XI

Vulkan Meru

XI. 11 TANZANIJA

DARES SALAM

DARES SALAM
MZIZIMA
دار السلام

.....

1 L

— Budi se! — Marko me prodrmusa. — Granica.

Prelaz Holili, Tanzanija. Zastava beživotno visi, izandala, bleda od sunca: zeleni i plavi trougao, između crna. Uhuru na umodža, *sloboda i jedinstvo*. Vadimo pasoše. Jedna baka me zamoli da joj pridržim petla.

Zalepim čelo za sedište. Štrafta kukuruznog polja, džungla, termitski zamak, trščani krov, Učira, Moši, Boma N'gombe, Aruša.

Kružni tok i nove zgrade, iza njih brda. Stojimo u senci sahat-kule: pri dnu je metalna silueta Afrike, a na brojčaniku, pod kazaljkama, logo koka-kole. *Nema Muhameda*, pomislim, *nema M...*

— Marko! Lazar! — vikne kuštrav momak širokih ramena. Donžuanski brčići i drzak pogled. U pazusima havajske košulje šire se tamne mrlje znoja.

— Godfri?

— Š' ima, ljudofi? — kucnemo se pesnicama. — Ja sam vam Godfri, a ova rupčaga ovde — on namigne — e, to vam je Aruša! Ae kod mene, u vilu!

— Je l' daleko?

— Jes! Al' ima daladala!

— Šta je to?

— Bus.

Godfri brblja i pokazuje kroz prozor, šali se, namiguje devojci koja sedi do nas. Marko čuti, stisnutih usana. Ispadamo u predgrađu. Bujna tropska šuma penje se uz planinu, u sumrak. Straćare proviruju iz lišća.

— Nije strogi centar, al' *kol'ko para...* E, buraz, skontaj ovu! — on nešto dobaci prodavačici voća, a ona mu pripreti prstom.

Pretrpan sobičak u dugoj, deljenoj kući. Butan-boca, kompjuter u delovima, bicikl, hrpe odeće, frizbi, krhotina ogledala zakačena za ekser. Bočni zidovi od lima završavaju se pre tavanice, kao pregrade u firmama. Sa obe strane dopiru razgovori, larma, miris kuvanja, čangrljanje posuđa i kmečanje beba.

— E pa, braćo — Godfri se teatralno nakloni — dobro došli u moj dvorac!

— Koliko ljudi živi u ovoj kući?

— Brate, ubi me ako znam. Al' zato znam sve što ne treba. Znam kad tucaju

i kad prde.

Sednemo na pod, u mrave i mrve. Kroz lomljavu, dok pravi mesta u dvoru, Godfri priča o sebi. Dvadeset devet godina. Turistički vodič za planine Meru i Kilimandžaro. Nema posla. Preselio se u sirotinjski kraj.

– Može se i bez kinte, braćo, al' nije u tome poenta. Fora je šta možeš sa kintom. Pre svega, stan sa kupatilom. Jebeš život bez kupatila! Da dovedem ovde neku cicu iz grada, oči bi mi iskopala. Onda, škola. Mali burazer ‘oće da uči, a nema prebijenog šilinga! A možda bi’ i ja upiso neki fakultet, ko zna? I treće – putovanja!

Nekoliko dečjih glava proviru kroz vrata. Raširene oči, otvorena usta. Mlada žena dođe i odvuče ih.

– Nije loša, a, braćo? Ste vid’li balone? Uska maj’ca, otkopčano dugmence... Ženska mora da bude seksi. Da se *trudi*, razumeš?

Naprskamo se autonom i legnemo na štokavi tepih, jedan do drugog. Godfri ugasi svetlo. Kuća se trese od hrkanja, trčanja, lupnjave vratima, stenjanja, plača. Kroz san proleću šume i mravinjaci, Marko se okreće, prevrće, šuška, zašto stalno čuti? *Dobro sam, sve je okej*, širi se miris masale, *vera i jalovina*, memla i lepak, *samoobmana, mzungu*.

242

Polusan crta stenu, tanku kao igla, kraj koje se sustiču okeani.

2 L

Zastor prosejava jutro u bele tačkice. Zadignem mrežu i tiho se izmiglijim.

Pred kućom, koščata žena pere veš u nizu korita. Umače ga u zeleno, trlja, u plavo, trlja, u narandžasto, cedi, kači na žicu. Sednem na basamak. Ubediti Marka da nastavi, ona gnjeći rublje, da ne odustane, zatežu se mokri crni mišići. Onda nagovoriti Uroša da se ponovo sastanemo. Stići do kraja kontinenta, do Iglenog rta, i dovršiti blog.

– Dobro jutro – Marko se provuče kroz vrata i sedne do mene.

– Izgledaš strašno – kažem. – Jesi spavao?

– Ne.

On podigne štapić i počne da šara po zemlji. Dve devojčice prođu pored nas, u plavim suknjama i belim košuljama, noseći knjige na grudima. Zavire nam u lica, nasmeju se, ubrzaju korak.

– Ono u Najrobiju – kažem – što si napisao. Zašto nam nisi rekao?
Marko odmahne glavom i nastavi da šara štapićem. Neuredna brada, majica flekava i crna.

– Slušaj, moraš mi reći šta je. Da nisi bolestan?
– Treba da razgovaramo – kaže.
– O čemu?
– Hoću da se vratim kući.
Žena i dalje pere rublje, potapa, uvrće. Po rukama joj se pletu mišići i žile.
– Izvini. Jebiga. Cedio sam se do krajnje granice... – on pročisti grlo. – Šta ćeš ti?

Veš se niže po žici. Zaklanja planinu i nebo, komad po komad.

3 M

Lazar bez reči ustane i ode iz dvorišta. Vidim ga minut kasnije, pogrbljenog, na zavijutku staze koja vodi u planinu. Iz kuće se začuje muzika.

243

♪ *Lay, lady, lay,
Lay across my big brass bed.
Stay, lady, stay...*

– ‘De s’ buraz, š’ ima? – Godfri gvirne kroz vrata, zevne i podrapa gola prsa. – ‘De ti je ortak? Š’ a s’ obesio surlu?
– Ništa – kažem. – Voliš Dilana?
– Ma jok, nego mi poslala ženska. Amerikanka.
– Imaš devojku u Americi?
– Ma ‘de! Bila ovde, vodio je na Kili... Poslala mi CD. Izgleda sam se *pokazo* – Godfri namigne. – Piše da će se vratiti. Ne do bog! Kad ti se žensko jednom nakači...

On zapevuši i vrati se unutra. Senka planine Meru polako ulazi u dvorište. Kud ode onaj ludak? Nije me ni pogledao. Da li ga je uopšte briga? Okej, ja sam tu jer sam majmun, jer je lakše zajebavati se po Africi, *krstariti zabave radi*, nego dirinčiti, završavati fakultet, biti kod kuće i praviti život, ali zašto je *on* došao? Ljudi ga ne interesuju, osim ako će se uklopiti u neki njegov ludački cilj, koji samo on vidi i koji ničemu ne služi. A možda ni toga nema.

Možda je sve samo inat i oopsesija.

– Evo, buraz – Godfri mi tutne u šaku komad hleba sa paštetom. – Jedi, kad ne krče creva o’ma’ je bolje. Ste se podžapali nešto?

– Da – kažem. – Oko putovanja.

– Ma daj, brate, š'a ste ko žene? Ortaci ste, dogovorićete se. Š'a je problem?

– Ja bih da se vratim kući.

– Š'o? Čeka te neka cica?

– Ma nije to.

– A ortak? Ostaje?

– Ne znam.

– Ma ostaće – kaže Godfri s punim ustima – pa’ šta t’ kažem. Provalio sam ja njega. Taj sve radi sam, niko mu ne treba. Ima tu njušku, ko moj matori. Š'o mu je gore, to mu je bolje. Pusti ga i ne brigaj.

– Jebiga – kažem. – Krenuli smo zajedno.

– Š'a bre, pa jeste u braku? E, gle’j onu – on se povije napred i upilji u devojku na stazi – rasna, a? Barim je već dve nedelje, al’ – ne da! U obraz može, u usta može, i ruku pod maj’cu, a kad u’vatiš dole – o’ma’ po šapi! *Neeemoj!* Sad je dama, a brate s kim se sve vukla...

244

Internet-kafe. Kome prvo? Ireni, da je bila u pravu, *vrtiš se podvijena repa i još se sramiš sam sebe*. Nensi, da sam pisao o njima, da će možda leteti preko Najrobijskog. Mojima, da ne moraju više da brinu. Guraju se za kompjuterom, u mojoj dečjoj sobi, svaki dan proveravaju mejl, *je li pisao Marko*, čale grubim prstima ubada tastaturu, godine bez posla, bez izgleda, plahovit i gorak, keva samo čuti i obara pogled. Treba da javim i Urošu. *Ovo je važno!* *Nubijski art deko!* Nedelju dana potucanja po Sahari, zbog ludaka i njegovih šarenih kuća koje valjda i ne postoje. Srlja, smara, ljuti se, crta, čita, uči, traži, hoće, a šta ja hoću, šta su keva i čale hteli, uvek smo živeli tako, na minimumu. *Diplomiraj, nađi posao, zašto lutaš ko muva bez glave*. Glupave nubijske kuće su nam spasile život. Ukucam adresu bloga, da vidim ima li komentara na Najrobi. Stranica neće da se učita.

Godfri sprema večeru na butan-boci i brblja. Lazar sedi na podu.

– Kad vi’š dobru cicu, buraz, nema da brineš. Ako si beo, tvoja je. Ozbiljno ti kažem. Ženske kidaju na belce. Iz ruke će da ti jedu! Evo, sad da ulovim zlatnu ribicu, samo bi’ jednu želju imo: da budem beo. Makar deset dana! Da se naživim ko čovek.

Smrad plina i ulja zapinje u grlu. Bube mile po podu.

– Znate malo svahili? – tiganj zacvrči, sobu ispunii dim. – Recimo, hakuna matata, to ti je *nema problema*. Svi to znaju, *Kralj lav* i ta govna. E, a mož’ da ka’š i hakuna *matiti*. To ti znači *nema sise*. A ima i hakuna matak. *Nema dupe*. To ka’š kad vi’š cicu kojoj je dupe ravno ko fosna.

– Njoj kažem? – pita Lazar.

– Jes’ poludeo? Ortacima. Marku, na primer. Nego, braćo, da se njupa – Godfri sruči pirinač sa povrćem na limene tanjire. – Večera à la Godfri Ombatu! E, celo vreme ‘oću da pitam. Kak’e su cice u toj vašoj... u Evropi? Kontam, ima keša, živi se carski, al’ ne znam jesu onako, *slobodoumne*?

– Je l’ ti radi onaj kompjuter?

– Ova kanta? Radi! Š’ a će ti?

Iskopam DVD iz ranca. Računar počne da struže. Godfri mljacka i zbumjeno gleda fotke: pocrnele beogradske fasade, selo na Suvoj planini, trošne kuće, seljaci motikaju na Mučnju, kosidba u Bačkoj, zardali fića zarastao u sirak.

– Ovo... Pa ovo je Tanzanija! – Godfri počeše brčiće. – Slušaj, ne tovariš me? To je stvarno Evropa?

– Da.

– Sigurno?

– Da bre – javi se Lazar iz čoška. – Tamo mi živimo.

Telefon zazvрji. Godfri pročita poruku, pa počne da zavija kao vuk.

– Vuuuuu! To, braćo! Jesam reko da će pasti? – on podigne češalj sa poda i nagne se ka polomljenom ogledalu. – Slušaj, na’ranio sam vas, imate sve što treba. Sad moram da palim. Ako bude dobro – zakopča košulju – a *biće* – namigne svom odrazu – nema me do zore!

4 L

Završim večeru i ispružim se na podu. *Laku noć*. Marko ugasi svetlo i legne. Sa druge strane pregrade, samouveren muški glas beskrajno ubeđuje, na svahiliju, nesiguran ženski glas.

Između nas su šerpe, butan-boca, hrpa odeće, čujem ga kako se prevrće na podu, trucka se autobus po jordanskoj pustinji, a *onda sam našao sajt, čitao gde ste vi sve isšli*, nešto lupi i zakotrlja se u susednoj sobi, ženski glas je sve

tiši, mravi mile po meni, *ti si kriv što sam počeo da putujem*. Samo da ispružim ruku, da ga prodrmam: ajde ne seri, idemo dalje, vidi gde smo! Komarci zuje kraj uha, naduveni od vlage, od malarije, hvata me san, okolo je žuti pesak, *ovo je važno*, Uroš je daleko, crna tačka koja se penje uz brdo, *video sam orlove*, odmaknem glavu od mreže, *niste hteli u Južni Sudan, niste hteli u grad piramida*, svi izgubljeni u istoj noći. Prijatelji, devojke, brat, mama, tata, uvek dođemo do granice i ne može dalje. Štroka se lepi za leđa, zajebao sam i sad će obojica otići, *nema prolaza, mzungu*, nikada neću zaspati.

Prozor zasivi. Ustanem da spakujem ranac.

– Kuda?

– U Dar es Salam – kažem. – Jesi spavao?

– Našao si nekog tamо?

– Ne.

Nabijam odeću, papire, knjige. Otkačim mrežu.

– Slušaj – kaže Marko – idem sa tobom.

– Šta? Kuda?

– U Dar.

– Zašto?

– Ovde nema aerodroma. Taman da malo vidim Tanzaniju. Kad sam već iskeširao za vizu...

– Samo nemoj zbog mene.

Autobus, Boma N'gombe, Moši, Učira, užasno mi se spava, otac sedi тамо gore na severu, u sobičku, gleda u zid, iz dana u dan, odsečen, Lembeni, Same, plantaže bodljikavih agava, a na fotografijama iz mladosti uvek sa društvom, Makanda, zvoncare, zulufi i gramofonske ploče, Hedaru, tezge sa crvenim gomilama manga, posle sam se rodio ja, Mazinde, ima brkove, ananas, sedimo na tepihu i pravimo kućice, tvrdavice, sahat-kule od starih kutija za čaj, Kasiga, bodlje rastu, pletu se trnovite vreže, Mombo, možda se jednostavno umorio, Korogwe, možda je otkrio da ne može, Lugoba, da si sam svoja opna, Mlandizi, Kibaha, sam svoj veo, svoj enkang, Kibamba, *putuj sam*, Dar es Salam.

Vlasništvo udruženja mladih hrišćanki, piše na tabli hotela. Pred vratima drema čuvar sa puškom. U holu visi uramljena Hemingvejeva misao: *Ne pamtim nijedno jutro u Africi kada se nisam probudio srećan*. Zidovi sobička istačkani su krvavim tufnama spljeskanih komaraca. Pored jedne je neko hemijskom nacrtao strelicu i napisao: *Ko je jači?*

– Poruka od Uroša – Marko gleda u telefon. – Hoće da odemo u net kafe,

da razgovaramo.

– Kada?

– Večeras.

5 M

Uroš is typing...

Uroš: je l' ste tu obojica?

me: ja sam tu

Lazar: I ja.

Uroš: gde ste?

Lazar: Dar es Salam. A ti?

Uroš: u kigaliju
šta planirate

Lazar: Pitaj Marka.

me: idem kuci.
jebiga.

Uroš: zašto?

me: ne prija mi.

Uroš: šta to jbn znači?

kakve veze ima da l' ti prija?

me: Urose, nemoj me maltretirati.

Uroš: bemumater
napisao si najbolju priču od svih nas!
konačno je krenulo
konačno pravimo nešto :)

Sent at 18:22 on Saturday

247

Uroš: je l' si ti uopšte video komentare?

me: kakve komentare?

Uroš: preko 100 ljudi je komentarisalo! o.O

me: au jbt
cek da vidim

Lazar: A šta ćeš ti?

Uroš: upoznao sam ovde jednu devojku, kimberli. idemo u kongo

Lazar: Smuvali ste se?

Uroš: e, zajebi me
guglaj nyiragongo

Lazar: Nemoj samo da upadneš u neko sranje.

Uroš: što više sranja to bolje za blog :P

Lazar: Kuda ćeš posle?

Uroš: ne znam
verovatno dalje na zapad
kroz kongo
dokle može
možda skroz do zapadne obale, na atlantik...

Lazar: Hoćemo li se nalaziti?

Uroš: jbg, već smo jako daleko :(
preko 1.500 km

Lazar: Važi.

Uroš: bolje ovako
veća površina, više priča.

Lazar: Naravno.

248

Uroš: marko, ima li tih komentara?
me: evo citam...
gospode. nisam imao pojma.

Uroš: vidiš? :)
treba da nastaviš
jbg, važno je završimo blog.

me: cekaj, sta mi imamo od toga sto su ljudi komentarisali?
zasto je to vazno?
svaka fufica koja se slika u wcu i to stavi na fejs dobije vise lajkova
i komentara od mene

Uroš: ali vidi kakvi su komentari!

me: kakvi god da su.

Uroš: lazare, ajde mu ti reci

Lazar: Ako se smorio, bolje da se vrati. Nas dvojica ćemo dovršiti blog.

Uroš: kuda si ti mislio dalje?

Lazar: Ja ću do kraja.

Na Igleni rt.

Sent at 18:31 on Saturday

6 L

Grad drhti od omorine. Hodam bulevarom, kraj zgrada od plavog stakla, držeći se senke. Prskalica sikće po travnjacima. Dar es Salam, دار السلام, *kuća mira*, stara prestonica Nemačke istočne Afrike, četiri miliona stanovnika i smrad užeglog asfalta. Soliter Tanzanijske banke, vile sa gipsanim lavovima, straćare i iškrabani zidovi, riblja pijaca, neogotička katedrala Svetog Josipa, šiljata, pravouglia, preolmljenih lukova. Sa divovskog banjana vise lijane, kao zavesa.

Fasade postaju stare, oronule, kitnjaste, sa rezbarenim drvenim vratima i teškim zvekirima. Oko stepenastih hramova sede žene u sarijima. Jedan Masajji, visok, krakat, u crvenom ogrtiću, dijagonalno prelazi raskrsnicu.

Na konzulatu Južnoafričke Republike stoji tabla sa heraldičkim kićem od sunca i slonovskih kljova. Natpis na kliktavom kojsanskom jeziku, *!ke e: lxarra !ke, različiti, ujedinite se.*

- Odakle? – drekne šalter.
- Iz... Srbije.
- Za vas je nadležna ambasada u Atini.
- Gde?!

– Tamo možete podneti zahtev za vizu. U roku od najmanje deset, a najviše trideset radnih dana po podnošenju zahteva, bićete...

- *Gde?*
- Atina. U Grčkoj.

Izadem iz sumračne šalter-sale. Dan udari u oči. *O Cabo das Agulhas*, Igleni rt, najjužnija tačka afričkog kopna, razdelnik okeana. Sve čući dok ne stignem do mesta gde se sastaju dva mora, kaže Mojsije, Musa, u onoj priči u Kurantu, ili ču dugo, dugo ići. Hodam bescijano, pravolinijski, kej, škola, stara zgrada sa kibicfensterima, devojka na šamilici iza piramide od dlakavih kokosa, *Wizara ya nishati na madini*, Ministarstvo za energiju i minerale. Brka prodaje pržene hobotničine pipke, iseckane, crvene, na raširenim novinama. Na jednom zidu, nevešto iscrtano oko sa suzom i reči u švrakopisu: *Plaćem zbog uništenja afričke kulture.*

Grad nestane. Bela pustinja vuče se u nedogled, plavičastih rubova. Oseka je odvukla ocean, ostavivši plastične boce i riblje mehere. Sednem na stenu.

Zima, moj pisaći sto. Pišem dok jutro ne obeli stakla. Nižu se kriva pisana slova, imam petnaest godina, čovek bez čula luta u potrazi za dodirom i polako se spušta niz planetu, ka Južnom polu, prateći nevidljivu magnetnu vodilju. Prolazi kroz džungle i gradove ali od njega beže i životinje i ljudi. Kada po drhtajima sile oseti mnoštvo bića, stane i pokuša da ispusti glas, ali ne zna da li je uspeo jer ne može da čuje. Za to nekad krivi sebe i odsustvo nečega u sebi, nekog organa za dodir, a nekad nevidljivu opnu, veo koji ga sprečava da oseti bilo šta, pa i sam veo. Nastavlja dalje ka jugu i polako tone u očajanje, u ludilo.

– Osećaš to u sebi – zabrunda Abadan – znaš da je tu i, najgore od svega, osećaš kako se širi kroz tvoj život, kako *postaje* tvoj život, a ti ne možeš ništa. Ništa, !^{شیء}

– Voleo je da putuje – kažem. – Nekad, dok je bio mlad. Voleo je i da priča, puno je izmišljao. Pričao mi je priče, pred spavanje, o dečaku koji živi u šupljem drvetu, u pustinji Kalahari.

– A posle?

– Sve manje. Nije više htio da izade iz zemlje, a posle ni iz grada, ulice, stana, sobička. Kao da je namerno uklanjao ljude i mesta, brisao mapu, smanjivao svoj svet. Imao je tog privatnog detektiva, Hejzija, koga je izmislio i o kome je pisao romane. Danima bi proučavao karte Njujorka i prstom pratilo ulice da bi opisao izmišljenu jurnjavu kolima. Kako se čale urušavao, propadao je i Hejzi. Završio je kao pornografija, da čitaš i drkaš. Jebiga... A ona? Tvoja majka?

– Prvo smo mislili da je ljuta – zapišti on i potegne gutljaj viskija. – Uvek je bila čudna, osetljiva. Mislili smo proći će je. Sa nama je čutala, ali bih je sve češće čuo kako razgovara sa kanarincima, mačkama, sa starim fotografijama, ljudima koji nisu tu, sa mojom tetkom, koja je umrla od tuberkuloze kad je bila mala.

– I onda?

– Shvatio sam da nije ljuta. Da nije *samo* ljuta. Ali nisam htio da kažem. A posle sam i ja...

– Abadane – pitam – je l' znaš kako izgleda Horusovo oko?

On izvuče jedan papir sa gomile, jednu od svojih noćnih priča o šetnjama Kairom, i počne da crta po margini.

– Narukvice, mzungu! – dečak sa priručnom tezgom unese mi se u lice.

– Ne treba, hvala.

– Pogledaj – on raširi jednu narukvicu na prstima. – Zelena, žuta, crvena.

Znaš šta to znači?

– Asante – kažem. – Ne treba.

Dečak nadureno napući usne, pa ode niz obalu. Jedna kraba me mrzovljivo pogleda i zavuče se u pesak.

7 M

Čaršav je tvrd od prljavštine. Sedimo u gaćama, pod mrežama, na sučeljenim krevetima. Vrućina huji u ušima. Čini mi se da čak i sijalica dogreva sobu.

251

– Kako ćeš? – pita Lazar.

– Gledao sam letove – kažem. – Iz Tanzanije je skupo. Moraću busom za Najrobi, pa da odatle letim za Istanbul.

– Kad je bus?

– Prekosutra.

Reči padaju između kreveta. Noćna vlaga obavija kao najlon.

– Žao mi je zbog Iglenog rta – kažem. – Jebiga, vidiš da ne može.

– Vidim.

– Hoćeš možda sa mnom? Ostanemo par dana u Najrobiju, taman da svratiš kod Doris. Pričao si da ti se dopala.

Lazar odsutno zuri, obgrljениh kolena. Komarci skaču po mreži, guraju njuške, pokušavaju da me dohvate.

– Idem na zapad – kaže. – Na jezero.

– A posle?

– Verovatno na jug, kol'ko može. Angola. Bocvana. Videću. Al' prvo Tanganjika. Eto, ako se predomisliš... Možeš i odande za Najrobi.

Jezero Tanganjika! Sasvim sam zaboravio da je tako blizu. Možda bih... *Zapadna Tanzanija vam je, braćo, pakao na Zemlji,* Godfri mokrim dlanom

pegla košulju, *džungle, boleštine, blato, nema puteva, nema ničega, samo bezvlašće, oružje i mafijaši koji prodaju i zemlju i ljude*. Da, kaže Uroš, baš zato.

Ne, naredim sebi. Dosta.

– E, da – kaže Lazar – pisao nam je nam neki lik. Odavde, iz Dara.

– Šta hoće?

– Da nas upozna. Ostavio je telefon. Kaže, potrebni smo jedni drugima.

8 L

Podne. Brisani prostor pod suncem. Krijemo se u senci reklamnog panoa, na kome krupna žena u kecelji drži kašiku supe. Ispod piše: *Mama ya supu*.

– Erni – oniži mladić pruži ruku. – Ne kasnim mnogo?

Jak i zdepast, okruglih očiju. Crne pantalone, upasana bela košulja i kožni kaš. Usiljeno se smeška i fiksira čas mene, čas Marka. *Momci, idemo kod mene. Tamo ćemo pričati*. Daladala nas vozi do predgrađa, među limene kuće. Hodamo uskim prolazima sa mnogo skretanja. Na jednom zidu je grafit:

252

*Dunia ya mungu,
Mali za mzungu.*

– Erni, šta piše tamo? – pita Marko. – Nekakav svet, nešto belac?

– *Svet pripada Bogu* – kaže Erni nelagodno – *imovina belcu*. Besmislice – on odmahne rukom. – Stigli smo, ovo je moja kuća.

Kroz dvorištance uđemo u pregrejanu sobu. Erni nam pokaže kauč. *Sedite*. Pred nama je nizak sto sa šarenom mušemom. Vaza i veštačka ruža.

– Izvinite što je vrućina.

– Ne smeta – kažem. – Čime se baviš, Erni?

– Svim i svačim. Malo ovo, malo ono. Sve umem.

– Dobro, šta *najčešće* radiš?

– O tome sam i hteo da pričamo – on se uozbilji. – Sudbina vas je poslala kod mene! Upravo sam osnovao jednu nevladinu organizaciju. Imam neke *ideje*.

– Kakve?

– Da dovedemo *ljude*. Da radimo stvari – on nas značajno pogleda, pa uz-

budeno spusti glas – projekte!

Duboki zalisci, retka kosa na temenu, kao kod ljudi koji očelave brzo, preko noći, a da ni ne osete. Erni nema predstavu šta rade nevladine organizacije. Sedi na ivici stolice i guta nas očima.

– A od čega si dosad živeo?

– Nekad odem na obalu, valjam suvenire. Lančiće, priveske, figure, žirafice, slončiće, nosoroščiće, odlična roba, kineska. Lažna slonovača i lažni abonus. Ili pevam po kafićima. Ali ja hoću više. Zato sam osnovao en-dži-o.

– Pevaš?

– Po kafićima, na obali. Belci vole da im se peva – Erni nas umiljato pogleda. – Hoćete da vam otpевам nešto?

On zažmuri i ispusti jeziv krik. Započne otegnuto, grlene arlaukanje. Marko se promeškolji na kauču, pogleda ka vratima. Straćara bruji kao zvono. Ne vredi, pomislim. *Hajde, mzungu, skupi muda i priznaj.* Poželim da ga odlamim, da skočim i dreknem, samo da umukne, da pobegnem negde daleko, *da se zatvoriš u svoju čauru.*

– Eto – Erni otvori oči. – Je l' bilo lepo?

9 M

Lazarev krevet je prazan. Pridignem se, zgnječim komarca na podlaktici. Krv ofarba vrhove prstiju. Da nije mreža bušna? Nema veze, danas idem. Za nekoliko dana sam kod kuće.

U glavi vrtim komentare sa bloga. Sneža: *Drhtala sam dok sam čitala.* Sarajlija: *Da sam ovo video u novinama, samo bih preletio, a pošto vi pišete znam da je tako i nisam mogao spavati.* Dule76: *Koliko god da mi je žao zbog svega što sam pročitao, pomalo ti i zavidim što si tamo sa tim ljudima, što stvarno živiš i što si ovo ovako uspeo da preneseš.*

Zazvoni telefon.

Nensi. Plače. Stani, polako, šta se desilo? Gutu reči, ništa ne razumem. Kakav novac?

– Sa bloga, vaši čitaoci...

– Kakvi čitaoci, ko?

– Pa sa bloga! Skupili pare i poslali mi, kažu da...

– Ko ti je poslao pare?

– Zvao jedan momak, iz vašeg Kluba putnika... Kaže pisao si o nama... pa su ljudi to čitali, i dogovorili se...

– Poslali su ti *novac*?

– Da! Iz Srbije, preko Western juniona... Za Trejsi i Sandru. Za školske knjige, da platim kiriju, da ih odvedem kod slona... Tako su rekli: *kod temba*. Marko, ja... – glas joj se prekine – ja mislim da je ovo *san!*

Ćutim. Telefon jeca.

Bahaula izvadi slona iz sanduka, pogleda, vrati.

XII

.....

1 U

Crne čizme koračaju duž rampe. Kroz lišće se vidi Kongo. Sa pušaka bleštiti odsjaj vedrog dana.

Kuće i barake Gome zbijene su između planina, granice i jezera Kivu. Iznad krošnji, iznad vode i naroda, diže se, poput gotičke katedrale, divovski vulkan Njiragongo. Grotlo purnja gusto i suro. Nebo je pola plavo, pola dim.

– Mislio sam da nećeš poći – kažem.

– Kao i moj šef – Kimberli se nasmeje. – Rekao je, ti si potpuno luda. Ideš u Kongo, i to sa čudakom koji ima krastu preko celog lica.

Kim se očešljala, obukla ljubičastu suknu. Da li stvarno trenira boks? Pogledam se u staklu šaltera: neobrijan, čupav, crni podočnjaci i kosa u znojavim strnjikama.

– Viza važi samo za Gomu – drekne postaja. – Nigde drugo. Jasno?

– Da.

– Fotografisanje zabranjeno. Jasno?

– Da.

– Mi ne odgovaramo za vaš život. Jasno?

Podne bode kao viljuška. Sa leve strane Bulevara oslobođenja pruža se jezero, sa desne su oronuli hoteli, menjačnice, garave potleuše, hrpe plastike, džakova i kostiju. *Daj pare!* Mokri psi, kurve, prosjaci, džipovi sa oznakom UN. *Daj pare, mzungu!* Duž jarbola visi svetoplava zastava sa zlatnocrvenom prugom.

– Kakva im je bila zastava dok su još bili Zair? – pita Kim. – Vatra neka?

– Baklja – kažem. – Drži je crna ruka, isečena žutim krugom.

– Isečena... Znaš da su im sekli ruke i noge?

– Ko?

– Žandarmerija belgijskog kralja. U Kongu. Kao podsticaj za radnike, da ispune kvotu za kaučuk – ona se namršti. – Kada je Afrika podeljena na Berlin-skom kongresu, Kongo nije postao kolonija, nego kraljev *privatni posed*. Milioni su crkli od prebijanja, gladi, zaraza. A kralj je dilovao gume za kola i podizao dvorce u Briselu. I još je kazao kako je za crnce rad *pravedna zamena za*

porez.

Sunce zađe za jastuk dima. Čitav predeo izgleda kao div koji leži. Po utrobi mu teče magmatski krvotok, a preko ispucalog lica tršave se džungle-dredovi, gradovi-kraste, ljudi-vaši i vulkan Njiragongo kao naprćeni nos.

2 U

Središte Gome je dvostruki kružni tok, karusel po kome jure kola, drvena kolica, kamioneti. Polumilionski grad, a izgleda kao velika prašnjava selen-dra. Pored druma čeka Viston, mladić kod koga ćemo spavati.

– ‘De ste, ljudi? ‘Este dobri?

Mlad i visok, nabildovan, okrugle glave, izraženih jagodica i jake bokser-ske brade. Preko čela je zalizao tamne naočare. Osmeh istovremeno ponizan i drzak, a oči plutaju u naizgled udobnom prostoru bez snažnih osećanja.

– Brate, ko te tako overio? – čukne me laktom.

– Saobraćajni znak.

– Eee, brate, to ti Afrika. Radio ne radio – na’ebaćeš.

258

Zavali se, ispije pivo na eks, zapali cigaretu. Kim ga sumnjičavo odmeri. Veče u Kigaliju, kucam *Goma* u putnički pretraživač. Samo tri čoveka prima-ju goste. Prvi je Ričard, humanitarac iz Masačusetsa. Radi za *USAID* i živi u prostranom stanu sa pogledom na jezero. Drugi je bezimeni gerilac. Bradonja sa kalašnjikovim, ispred kolone izbeglica, a ispod piše: *Moja porodica nakon što su nam uništili selo. Ne volim armije iz Ruande, ali bih rado ugostio neke fine ljudе da zajedno pijemo čaj.* Nije mi odgovorio.

Treći je Viston.

– ‘Ebeš tu krastu, brate – kaže on. – Vidi kak’u si cicu našo. *Bo’bona!*

– Mi samo *putujemo* zajedno – Kim ga pogleda popreko.

– U redu je, šefe. Za’ebavamo se. Opušteno – Viston podigne gornju usnu i otkrije pocrnele, masivne sekutiće. – Da ste vi meni živi i zdravi, pa da vi’ite Gomu. Da vi’ite ‘de Viston žari i pali! Znaš kakvog ste gazdu našli? *Najboljeg.*

– Je l’ opasno ovde? – pita Kim.

– Jok – on zacvrči iz zuba. – Opušteno. Nemaš da brineš.

– Malaria?

– Ne’ a toga ovde.

– Rat?

– Završen. Bude neko klanje, silovanje. Al' brate, š'a? To ima svuda. Dok si ti, šefe, sa Vistonom, sve ima da bude u fulu.

– A vulkan?

– Bila neka eksplozija pre par dana. Al' nemaš da brineš – Viston namigne – lava nije došla ni do grada. Znaš kol'ko je daleko taj vulkan? Čak *deset* kilometara.

Nasmeje se kicoški i potapše sedlo zlatnožutog motocikla. Jedan od onih ljudi, pomislim, koji su svoj život možda skockali i bolje no što ikome izgleda.

– A velika erupcija pre osam godina? – pitam. – Kako je to prošlo?

– Uuu, za'ebano, brate. *Za'ebano*. Lava pokrila pola grada... Sve naše kuće.

– Sada živite u novim kućama?

– Aha. Podigli nove.

– Privremene? – Kim će namršteno.

– Kak'i. Pra'e kuće!

– Prave?! Pa šta ćete raditi kad vulkan ponovo...

Viston naglo podigne glavu, a tamne naočare mu onako filmski padnu na oči.

– Kako š'a? Pra'ićemo nove.

3 U

Motocikli nas voze ka Vistonovoj kući u severnom predgrađu. Kim sedi pozadi Vistona, ja iza moto-taksiste. Vazduh je gust i smrdi na dizel. Vulkan Njiragongo raste pred očima. Ulice su sve crnje i crnje. Kao da se puše, kao da iz svake pore izranja graorasti dim. Tarabe crne, temelji crni, kuće crne. Ruke crne. Fasade i kože od vulkanskog stenja. A kroz sve to crnilo probijaju se tanke stablike, nijedna starija od osam godina.

Asfalt se prekine. Udaramo o izbočine, okamenjene magmatske bučmure, mašina se trese i manta. *RrrRrRRr! Viza važi samo za Gomu!* Ne može dalje, ovo je kraj, ivica planete, mogu samo da se vratim u Ruandu i možda pozovem Marka, da vidim kada se vraća, pa zajedno... Ne, *nipošto* zajedno. Da obojica čutimo i gledamo u pod? *Umeš da gledaš, osećaš i misliš*, rekao je Lazar pred put, kad smo razgovarali o pravljenju bloga. A on prvi ne ume ni

da oseti ni da misli, ume samo da gleda i istrajava, ni sam ne znajući zašto.

RrrRMmm! Motori stanu pred Vistonovom kućom, jednom od bezbrojnih daščara pobacanih po vulkanskom kamenju. Temelji su sagrađeni od komada sećene magme. Krovovi su limeni, prozori zastrti džakovima *Café do Brasil*. U dvorištima rastu klozeti i žute akacije, suši se rublje u gizdavim bojama. Oko naših stopala trčkaraju crni pilići.

- E, nemoj da pričate s ljudima – kaže Viston – i nema slikanja.
- Ovo je – Kim se obazre oko sebe – baš blizu vulkana...
- E, šefe, opušteno. Ne znaš ti šta je blizu. Znaš ko ti živi blizu vulkana?

Patuljci!

- Patuljci?!
- Pigmeji. Oni *mali* – Viston prodrma šaku u visini kukova. – Žive na tri-čet’ri kilometra od grotla.
- Je l’ može da se ode tamо? – pitam.
- Ne’am pojma, brate. Nisam nikad bio. Ali ako ‘očete, ima nešto da sre-dimo! – on namigne Kim. – Jesam ja vaš gazda il’ nisam?
- Zašto Pigmeji ne žive u gradu?
- Zato što se boje.
- Čega se boje?
- Ma... Za’ebano je.

Viston otvorи vrata. Svetlo padne na bure sa vodom i džakove humanitar-nog mleka u prahu. Zidovi su prekriveni posterima fudbalera, vlasnika klubova, trenera, njihovih automobila i supruga u tangama i bikinijima. *Roman Abramović pored svoje jahte. Ešli Kol i njegov ferari.* U poličici čuči nekoliko fotografija: mlađi Viston i neka bela žena, zagrljeni.

- Kako je izgledala erupcija?
- Bilo, brate, u pičku materinu. Kad je raspizdilo odjednom... *Daaam!* Popadale stvari sa polica. Mi se skenjali. A onda još jednom. *Daaam!* – Viston više i maše rukama, ali ravno, bez istinske uznemirenosti. – Pos’e javili na radiju. Rekli nam da lava ide ka gradu, da bežimo.
- Kuda?
- U Ruandu.
- I bežali ste?
- Kako ne. Čak i belci.
- Šta je bilo sa starom kućom?
- Lava je pojela. Sad je, brate, tu ispod nas. Ko zna gde.

Zamislim kako njegov stari dom stoji očuvan pod crnim kamenom, i tako će ostati i kada mi umremo, Karafa, kairski Grad mrtvih, potonula Vadi Halfa, nilski šarani plivaju kroz trpezarije i biblioteke, derviši plešu među humkama... Slojevi grobalja kao kore nepovezanih, usamljenih života, kore naših vlastitih čaura. Litosfera, astenosfera, sve do užarenog srca Zemlje.

– Vistone... šta ti najviše nedostaje od tih izgubljenih stvari?

– Ne znam, brate – pogleda me zbumjeno. – Nedostaje mi, š'a znam, te neke stvari... Imo sam jedne lepe pantalone.

4 U

Predvečerje. Sunce vuče za sobom nisku, suru koprenu. Šetamo ka centru, preskačući štrčavo vulkansko kamenje. Prolaznici nas gledaju podozrivo. Ili skreću pogled, ili viču: *Give me money! Donez-moi!*

– A da mi, brate, uz'emo mašine? – kaže Viston. – Š'o se 'vako mučimo?

– Ja volim da hodam – kažem.

– Ma, braaate – on pogleda u stranu. – Hoda *ko mora*, sirotinja. Ne hodaju fina gospoda.

261

Pred nama, okružena niskim bedemom, ukaže se stara katedrala Gome. Pre osam godina lava je progutala crkvu, zdrobivši ikone, oltar i ispovedaonicu. Ostao je samo kostur, fosil hrama: par visokih trouglastih zidina koje se spajaju u vrhu, poput piramide. Pokoja mrtva greda, poneki zjapeći prozor, a svuda oko – okamenjeno jezero magme, talasa finih poput pregiba na čaršavu.

Preskočim bedem i podjem ka crkvi.

– Ej, brate! – poviče Viston. – Polako.

– Čekaj – kaže Kim.

– Nemoj u katedralu, brate. Tamo su... loši ljudi. Beskućnici.

Tišina. Zlatni sat boji zidove u oker. Hajde, kažem, nema nikoga. Kim i Viston pređu preko bedema i opreznim korakom došetaju do mene. Stojimo usred nekadašnje porte kao tri zalutale životinje.

Po betonskoj gredi koja vezuje noseće zidove oslikani su sveci; neuko, poput karikatura vizantijskih fresaka. Jedan drži trubu, drugi dugačak rog ili slonovu kljovu. Kroz ispranu boju i razljuspanu farbu naziru se afričke fisionomije. Dodirnem tlo i otkrjam vrh skamenjenog talasa. Komadići magme su

-1.6700_29.2344

krti, šuplji od savršeno kružnih mehurova. Sakupim ih i spakujem u džep. Sunce zaroni u krovove.

Začuje se buka iz ruševina. Štrecnem se. Glasovi? Udarci? Zasvetli iz jednog budžaka. Po zidu se usprave čovekolike senke. Pođem ka njima.

– Čekaj, Uroše!

– Stani, brate.

U skrajnutom zakutku bivše katedrale obešena je – poput zvona – prava bokserska vreća. Nekoliko odrpanaca, mladića i dečaka, razulareno je udara pesnicama. Gori vatra iz bureta. Pri svakom udarcu čuje se tup odjek, utvara zvuka. Stanem pred njih kao ukopan.

Kim dotrči do mene. Priđe i Viston. Bokseri spuste ruke. Merkamo se uplašenih očiju. Vatra bije u vreću, čija se oštra senka valja po bivšem oltaru.

Kim iskorači, prisloni pesnicu na vreću i pogleda ih upitno. Momci klimnu glavama, trapavo se osmehnuvši. Ona zamahne iz sve snage i – *bam!* – vreća se zanjiše, zaoscilira pravilno kao fizičko klatno. Obuzme me vrtoglavica, osećaj da nisam ovde, da propadam u san. Odrpanci rašire kez, Viston uzvrati. Kim ponosno raširi ljubičastu suknju i napravi kniks.

Zatim počnu da udaraju vreću, divljački, besno, svi zajedno, sve jače i jače, kao u košmaru.

5 U

Teških nogu, ruku i glava vraćamo se do Vistonove barake. Nema struje. Viston upali petrolejsku lampu. Zgureni u polutami, Kim, Viston i ja se čutke gledamo. Čuje se tihi graktaj ptica. Petrolejka baca senke po ženama fudbalera.

– E, šefe, evo ruke – kaže Viston. – ‘Ebeš kevu kol’ko si dobra.

– Treniram – uspravi se Kim.

– Nego, brate, to u katedrali i sve... Ne bi' ja to, nego zbog vas i ti' klinaca.

– Meni je bilo strava – kaže Kim.

– E, al' š'a će Bog da kaže? – Viston pogne glavu. – ‘Ebeš ga, nije to za’ebancija.

– Ja sam ateista – kaže ona odsečno. – Verujem samo u zlatno pravilo: ne radi drugome ono što ne želiš da se radi tebi.

Viston se zasmjeulji.

– Š'a, stvarno ne veruješ u Boga?

- Ne.
- On počne da se kikoće.
- Se ikada moliš?
- Nikada.
- A Bibliju si čitala?
- Samo jednom. Zbog opšte kulture.
- Sada se već otvoreno smeje, prekrivši usta šakama.
- Brate, š'a radite kada imate neki problem?
- Rešavam ga – kaže Kim.
- Ja odem u šetnju – kažem. – Otputujem.
- Smeh preraste u grohot.
- Znam ja zašto vi niste religiozni – on pljesne rukama. – Zato š'o ste bogati!
- Budalaština – Kim se namrgodi. – Biblija nema smisla, ne verujem u te gluposti, i kraj. Ko veruje, poštujem, ali... Gospode, je l' ti toliko teško da shvatiš?
- Eto! Eto! Je l' vi'š? Pozvala si našeg *Gospoda*!
- To je samo izraz, Vistone. Tako se kaže.
- Vi'š, brate? – pogleda me pobednički. – Ipak verujete! Samo vam je lakše da se *femkate*. Zato što vam zemlje nikada nisu bile u ratu! Zato što niste patili!
- Kim počne da ga grdi, objašnjava, šamara argumentima. Viston se samo ceri. Zamislim je kako udara vreću, samouvereno, grubo, i odjednom mi postane odbojna. Ipak je neću pitati da napiše nešto za blog. Morima smo daleko: tri čoveka sa tri kontinenta. Razgovor se bespomoćno kopreca, pa utihne, poput zaklanog pileteta. Legnem i umotam se u vreću.
- Dim kulja nad gradom, vojnici UN spavaju, gerile se gnezde po obodima šuma, kundaci vire iz magmatskih raspuklina. San se napuni animacijama iz *Fantazije*, Diznijevog i Titlinog filma od koga sam se ježio kao dete. *Noć na Goloj planini*. Crna golet, nadvijena nad gradićem, puca po taktovima Mu-sorgskog i pretvara se u divovska šišmišja krila. Zasvetle dva zložuta oka. Iz kamena izroni demon – strašni slovenski *Crnobog*.
- Rogati demon prizove duhove sa grobalja, uskovitla ih kandžama i baci u uzavreli oganj planine, njih, beskućnike, Kimberli i Vistona, Lazara i Marka, Zija, Lovru, mene, moju beležnicu, moju papriku. Teturamo se kao neme, bezumne figure od gline. Crnobog noktom rascepi golet, rasparča tle među nama i strovali nas u provaliju.

– Čaj? – budi me Viston.

Bunovno klimnem glavom. Jutro se probija kroz proreze barake i šparta lica. Viston stavi na sto tri šolje, bokal tople vode, teglu šećera i vrećicu humanitarnog mleka u prahu.

– I – Kim će strogo – gde je čaj?

– To je čaj – kaže Viston.

– Ali tu nema čaja. To su voda, mleko i šećer!

– Pa, fali samo ona kesica... Ostalo od čaja je tu.

Prepodne provodimo u gradu, u sićušnoj prodavnici afričkog turbofolka. *Ovde radi vaš gazda-Viston.* U drvenom ćumezu skoro da nema kiseonika. Sve šljašti i trešti od francuskog hiphopa, kičastih plakata, kadrova koji se na ekraru smenuju kao strob. Prodavac sa zlatnom kajlom puši dve cigarete istovremeno.

– Vistone – pita Kim – čime se ti baviš ovde?

– Ja sam *menadžer*.

Posao menadžera, kako izgleda, sastoji se od boravka u radnji, ćaskanja, 264 ulaženja, izlaženja, muvanja tamo-amo – od važne i kicoške poze. Viston uživa u toj ulozi. Priznaće mi kasnije da onaj zlatnožuti motocikl nije njegov, već njegovog šefa.

– E, Uki, ti kao umeš da crtaš? – on podigne gornju usnu.

– Kao.

– Crtaš i na kompu? Ono, fotošop i te fore?

– Šta ti treba?

– Aj mi napra’iš vizitke – pogleda me molećivo.

Sednem za laptop, povučem par vektora. Zvučnici se gibaju od buke, vazduh povija od dima, TV blješti od guzova sa šljokicama, a Viston svaki čas prilazi i zasipa me novim primedbama. *Dodaj još slika. Raširi ime. Povećaj ovo ‘menadžer’.* Osetim kako mi pripada muka od linija.

– E, brate – kaže Viston – malo je onako... A i nema boju.

– Bemumater, Vistone. Što mi odmah nisi rekao?

– Nemo’ si pizda, brate. Naertaj mi u boji.

– Biće ti skupo da štampaš.

– Ali cice vole boooju.

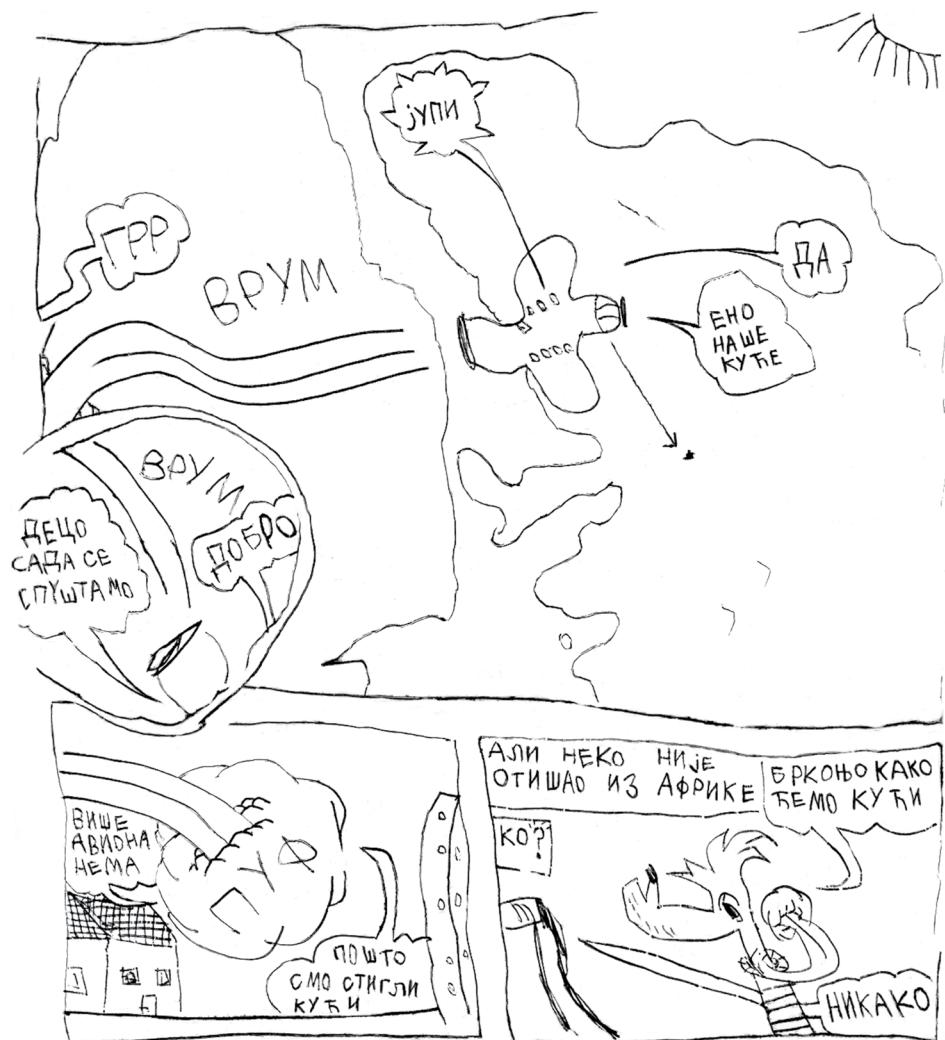
Menjam saturaciju, štelujem ton. Viston bira klipartove: violinski ključ,

zlatna poluga, računar, debeljko sa vrećom para, zgodna poslovna žena, grafikon, kravata, silueta sa akademskom kapom. Stavi ih, kaže, sve zajedno, da se razume da sam faca.

Poželim da iscepam sve crteže iz svoje beležnice, sve što sam ikad nacrtao, još od Kikirikijevih avantura. Kako je išao kraj? Vanzemaljac Kido vratio se na svoju planetu Uran, Kikiriki se vratio u Evropu, a ja ne umem da završim priču, ili me mrzi, dosadilo mi je, i samo na poslednjoj tabli napišem KRAJ.

– Je l' sad dobro? – pitam.

– E, a da dodaš znak za dolar, al' onako veliko?

Koračamo ka jezeru Kivu. Tamo nas čeka Dario, Vistonov stariji brat. Topografija ulica prati logiku slivanja magme. Putevi tonu ka obali, prodiru kroz siromašna dvorišta i đubre, obilaze bunkere i vulkanske gromade, da bi na kraju uronili u vodu: crni talasi lave i beli talasi jezera. Ovo vam je, Viston se isprsi, naše more.

– Dario – Vistonov brat pruži ruku. Visok, krupan. Pomirljive oči, bezazlen osmeh, lice poput koale. Radi kao auto-limar. Živi nedaleko od Vistona, sa ženom i čerkom.

Oko jezera, Goma postaje drugi grad. Crne udžerice rastu u bele palate, drveni trotineti pretvaraju se u skupe automobile, raspukli prozori menjaju se u luksuzne lođe. Pitome tarabe postaju visoki zidovi, obrasli bodljikavim žicama. Ovde, kaže Viston, žive stranci. Mirovnjaci, piloti, diplomatе, trgovci.

Šetuckamo duž obale. Palme prave šaren hlad. Jedno malo poluostrvo ograđeno je žicom: *Zabranjen prolaz. Vojska čuva.*

– Kivu je lepo jezero – kaže Dario – ali ja ga se malo plašim...

– Zašto? – pitam.

– Može da ubije.

– Opet kenjaš, burazeru – Viston ga zagrli.

– Na dnu jezera – Dario nastavi – ima vulkanskih isparenja. Nakupe se i izrone na površinu, kao oblak. Bude jedno *plop* – Dario prošapće to *plop* i šakama ocrta loptu – i taj oblak pomori sve u blizini, životinje, biljke, ljude... Mi to zovemo *izvrtanje jezera*. Kao da se voda okrene na naličje.

– Čula sam za to – kaže Kim. – Je l' to *mazuku*?

– Da. Na svahiliju mazuku znači *zli vетар*. To su ti oblaci *nevazduha*. Ne možeš ni da ih vidiš, ni da ih nanjušiš. Čak ni po ovako lepom danu...

– Ako upadnem u mazuku?

– Umreš.

Kivu se belasa. Vazduh smrdi na užegao asfalt. Dečaci grizu štapove šećerne trske, duže od njih samih, sisaju sirup i pljuju sirova vlakna. *Daj pare!* *Daj pare!* Iz daljine, iz pravca Ruande, dopire brundanje brodskih motora.

– E, burazeru – kaže Viston – za'ebi nas s tom pričom. Nemo' da izmišljaš sranja i plašiš naše lepe goste.

– Ne izmišlja on ništa – kaže Kim. – Tokom rata u Ruandi, postavili su izbegličke kampove oko jezera. Znate koliko je ljudi pomrlo od tih isparenja?

Goma je tektonska tempirana bomba. Treba...

– Ma, šefe, taj mazuku, to bude jednom i ko zna kad. Opušteno.

Ušetamo u baštu skupog hotela. Štrče beli suncobrani, kandelabri na mernim stubovima. Po vrtu kljuca jato krunastih ždralova. Sivoplavo telo, bela krila, crna glava, krv-crvene minduše. Kruna žuta, kao crtež sunca. Kao zastava Ugande.

– Pust’e vi mog burazera – Viston se raskezi, protrljavši Darija po temenu.

– Kivu vam je *lepotica*. Kol’ko sam se samo puta ovde kupu! Kol’ko sam samo cica ovde smuvo! – on namigne Kim. – E, brate, aj’ me fotkaš pored ovi’ ptica.

8 U

Sedimo na kamenu, umorni, oznojani, skriveni u dugoj senci brodske olu-pine. Zazvoni SMS. Ričard, drugi domaćin iz Gome, humanitarac iz Ma-sačusetsa. *Zdravo, Uroše. Predlažem da se vidimo u restoranu Ambasador.*

– Vistone – kažem – znaš gde je *Ambasador*?

– Uuu, brate, to mesto je vrh! Tamo izlaze face i belci.

– Hoćete da odemo večeras?

– Brate, da li ‘oću!

Bleštavi lusteri, lakirana drvenarija, šank od purpurnog mermera. Na parkingu stoje džipovi UN. Kim veže kosu u rep. Viston i Dario okreću se oko sebe u neverici; Viston je presrećan, Dario pogubljen. Gospodo, kaže kono-bar, čekaju vas na obali.

Plaža restorana *Ambasador* puna je ligenštula sa lanenim presvlakama i niskih stočića od bambusovine. Uz vodu su pobodeni trščani štapovi sa uskim, žutim svećama. Čuju se talasi, graja, Eminem. Jezero i nebo spajaju se u lepljivi katran. Ričard me prepozna i mahne.

– Ovo su... tvoji prijatelji? – pita, podozrivo pogledavši braću. Sitne oči, kukast nos, gusta crna brada. Uvežban osmeh.

– Da.

Viston priđe stolu, zgrabi čašu za vodu, saspe belo vino i ispije ga na eks.

– E, brate, dobro ovo vaše vince! ‘Fala!

– Nema na čemu – kaže Ričard. – Kako se vi beše zovete?

– Viston. Ovo je Dario.

– Čime se bavite?

– Ja sam menadžer, a Dario je... muzičar – izmisli Viston.

– Lepo. Šta svirate?

Dario se ukipi; gleda čas u Ričarda, čas u Vistona.

– Pesme, brate! – kaže Viston. – Znaš kak’e? S’aka je hit!

Sednemo, začaskamo. Ričardovi prijatelji su Amerikanci, Evropljani, u finim košuljama i kožnim sandalama. Rade za humanitarne organizacije. Kroz prste im prolaze vitke vinske čaše. Razgovor se ljujuška kao paradna lada.

– Ima li u Gomi – pitam – nekih slikara, filmadžija?

– Ima jedan umetnički centar – kaže Ričard. – *Kivu Culture*. Ali pazi. Sekretar im je neki mračnjak, zajeban tip. Bivši gerilac. Zove se Masi.

– Bivši?

– Svašta je radio. Novinar, diler, putnik, slikar... Neki pričaju da je klapo po selima.

– Putnik... – promrmlja Mari, zgodna Belgijanka u tirkiznoj haljini, igrajući se dugačkom damskom muštiklom. – Baš sam htela da te pitam, Uroše, ti stvarno tako putuješ, od kuće do kuće? Ne plašiš se?

– Plašim se – kažem – ali...

– Nije to svejedno. Šta ako se nešto desi?

– Uvek postoji rizik – kaže Ričard. – Slušaj šta se meni desilo. Pre par meseci letim iz Johanezburga za Berlin. Pilot objavi da mora da prizemli avion. Zamisli gde?

– Joj, gde?

– U neku zabit u *Bugarskoj*.

– Stvarno?

– O, da. Probđeli smo celu noć na tom sumornom komunističkom aerodromu. Mislio sam da nikada neće proći.

– Bože...

Zagledam se u Kivu i zamislim našu balkansku zabit kao pravi kraj sveta, *onaj* kraj sveta, konačni usud srednjovekovnih pomoraca. Voda se sliva preko ruba Zemlje, tada još ravne ploče, i pada u etarski bezdan, polivajući ale sa ilustrovanih mapa.

Kim se izopštila i čuti. Iznenada ustane i odšeta do kraja plaže. Pođem za njom.

– Jesi li dobro? – sednem na šljunak.

– Muka mi je.

– Hoćeš da ti donesem vode?

– Ma ne. Muka mi je *od njih*. Od svih idiota na ovom svetu.

Tišina. Jezero se zavlači u stopala. Ljubičasta suknja crni se od prljavštine. Kosa zamašćena, glava pognuta. Čukljevi još crveni od boksa. Gvirne u mene krajičkom oka i zadrži pogled – mek, skoro ženstven, melanholičan, sa tragom očekivanja. Osetim kako me kravi njena slabost i opija neki mornarski zanos, lažna bliskost putnika. Poželim da je zagrlim, ali se brzo predomislim i pognem zenice. Ona se uozbilji, skameni pogled.

– E, brate – priđe Viston, vukući pijanog Darija – otišli ovi.

– Taman da i mi odemo – kaže Kim.

– Čekaj, šefe, još smo mladi. Aj’ jedan ples! Ti i ja. Vidi kak’ a je lepa muzika.

– Ne mogu, Vistone. Stvarno.

On se umusi. Sedne pored nas i pruži cedulju.

– Ovi vaši osta’ili račun za vince. Tre’ a da se plati.

9 U

269

– Čaj? – budi me Viston.

Jutro žmiga kroz daščaru. Mamurno klimnem glavom i setim se jedne kafane u Komaroku, predgrađu Najrobija, gde konobar, izbeglica iz Somalije, nije razumeo englesko *tea*, ali jeste *čaj*. Dok se zašećerena voda sliva u šolju, zamišljam glas koji putuje niz kontinente: mandarinsko 茶 – persijsko چای – rusko чај – arapsko شاي – svahilijsko *chai*.

– E, brate, aj da vi’ite moj faks – kaže Viston. – Danas imam kao neke vežbe.

– Ti studiraš? – pita Kim.

– Da, šefe. Soft’erski menadžment.

– Je l’ možemo posle u onaj umetnički centar? – pitam.

– Kako ne! S’ e će Viston da vam pokaže.

L’Université de Goma je oronula kocka sa mnogo sitnih prozora, spojenih sivim rešetkastim terasama; tužna mešavina zatvora i sindikalnog odmarališta. Oseća se zapara i miris spečenog blata. Pokoji student muva se ispred zgrade.

– Najbolji univerzitet u Istočnoj Africi! – kaže Viston. Kim prevrne očima.

Viston nas vodi u učionicu veliku kao fiskulturna sala. Profesor priča o operativnim sistemima. Sluša ga šezdesetak studenata, zbijenih u guste re-

dove skamija. Na modrozelenoj tabli kredom je iscrtan start-meni *Windowsa 98: Programs, Settings, Run.*

- Pridite! – profesor nas pozove za katedru. – Recite nešto studentima.
- Studenti vrište, dobacuju, dodiruju Kim i mene kao da smo rok-zvezde.
- Ja sam Kimberli! – ona stane ispred table. – A ovo je Uroš!
- *Jeee!* – bučan aplauz.

Niko ne zna zašto smo prekinuli čas i ko smo mi uopšte, ali to nikoga ne zanima. Profesor je nasmejan, zadovoljan. Viston se šepuri kao krunasti ždral, Kim se autoritativno obraća masi.

- Bavimo se računarima, kao i vi.
- *Jeee!*

Izlazimo u hodnik, krčimo put kroz raspomamljene studente. *Daj imejl, mzungu! Daj Fejsbuk!* Svako želi da nas pipne, da dotakne makar majicu. *Give me! Donnez-moi!* Viston se kliberi. *A, brate, š'o je fakultet? Kida!*

Vodi nas u računarski kabinet. Studenti sede ispred treperavih monitora, masnih kućišta, kablova i golih žica. Na tabli su nacrtani jednostavnii modeli baza podataka. Beograd, kasna jesen, sedim na vežbama, precrtavam mrtve tabele, redove, kolone, i sanjam da će jednoga dana, kada spakujem diplomu u fioku, pronaći nešto drugo, nešto *živo*, da će putovati i sa nekim praviti svoju malu *enciklopediju svega*. Izvadim flašu vode i otpijem gutljaj.

- 270
- Vode! – neko zavrišti. – Daj vode, mzungu!
 - Ukopam se u čudu. Nekoliko Vistonovih kolega me okruži. Ščepaju flašu i pogledaju me molećivo, kao da smo u pustinji: *Vode! Vooode!*
 - Vistone – čujem Kim – oni su stvarno žedni?
 - Ma ’de, šefe. ’Oće zato što je *njegovo*.
 - Guraju se oko mene, lepe, tiskaju, rastu kao grudva. Oblije me znoj. *Vooode!* Pustim flašu i izadem.

10 U

Popodne nas zatiče ispred umetničkog centra *Kivu Culture*. Na banku sede namršteni mladići. Vise parole na francuskom, svahiliju i jezicima koje ne prepoznajem. Slike su uglavnom apstraktne. Zvezde ili eksplozije? Dohvatim fanzin sa velikim naslovom: *Protiv nasilja i AIDS-a borimo se kulturom jer drugog oružja nemamo*.

– O’de š’o imamo umetnike – kaže Viston – to niko na svetu nema!

Kim i Viston stanu da pričaju sa mladićima, ja uđem u zgradu. Prazni hodnici smrde na mokraću i kanalizaciju. Na zidu visi pesma na francuskom, *Igra vetra*, Mabote Lendje Buku.

*Nek me ludi vетар nosi
Nek rukama cepa
Moju mržnju, želje moje,
Nek zubima smoždi
Gorke misli moje.
I neka me stegne
U slabašne ruke,
Što diraju zemlju,
Utrobu joj plodnu.
Neka ludi vетар igra
Noseći me na leđima.
Tražićemo sreću
Na najvišem brdu.*

271

U sobi na kraju hodnika zateknem čoveka za laptopom. Razbesnela brada, dilanovska kosa. Izrazito tamna koža. Okolo su skice i lenjiri, papiri sa praznim stripskim kaiševima. Oči mu se ne vide; u debelim staklima naočara ogledaju se prozori. Je l’ to Masi? Gerilac?

– Izvoli, dečko? – dubok, rošav bariton. Oko pedeset godina. Dugi prsti na uflenkoj tastaturi. Pokušam da ga zamislim kako drži kalašnjikov.

– Hteo bih – kažem – da saznam više o centru.

– Ma zajebi. Ko si ti uopšte?

– Ja sam... stripadžija.

– Stvarno? – on spusti naočare.

Sednem. Pita me šta crtam. Nisu baš stripovi, kažem, nego putnički blog u tekstu i crtežu. Kratko mu ispričam o Klubu putnika, o našem putovanju. Pomno me sluša, kuckajući olovkom o sto.

– I šta kažeš, dečko, pišete o nama, crtate... Je l’ to neko čita?

– Čitaju – kažem – ali mi već dugo nismo...

– Naravno da ste posustali – Masi se cinično osmehne – kad ne znate ni šta radite.

– Kako to mislite?

– Evo, već se danima mučim da nacrtam jednu svoju pesmu, iako znam da je sve to golo sranje – on obriše naočare i položi ih preko papira. – Reci mi, dečko, je l' imaš mobilni telefon?

– Da.

– Naravno da imaš, svi imaju. Daj da vidim.

Zbunjeno mu pružim telefon, isti kakav je imao poglavica Kuko. Masi ga premeće po rukama, zlokobno se smešći. Iza njegovih leđa, na polici, pare se dve zunzare.

– Vidiš, dečko, kada si kupio ovu spravu, kupio si i našu *krv*.

– *Molim?*

– Da, dobro si me čuo. Da bi se ovo malo sranje napravilo – Masi stegne telefon kao da će ga smrviti – potrebni su *kositer* i *koltan*, rude kojih nema mnogo na svetu. Ali zato ih kod nas ima u izobilju, baš u onim tamo brdima – pokaže rukom ka zapadu. – Stotinak kilometara odavde, u mestu Valikale. Paravojske drže rudnike, spuštaju decu u kopove, prodaju kositer i kupuju oružje. Poslednji put sam bio tamo pre mesec dana... Jebeni logori. *Tako* se, dečko moj, finansira rat u Kongu – pruži mi nazad telefon. – Od *tvojih* para.

– Ali... ko kupuje te rude?

– Stari sovjetski avioni nose ih do obale, pa se okeanom prevoze do Malezije. Tamo se prerađuju. Onda se u Kini sklapaju gotovi telefoni i razvoze po svetu, pa i ovde. Da ih kupe budale ko što si ti. Sve firme koje proizvode mobilne – baš sve! – moraju da koriste naše rude. Misliš da ih je briga? Misliš da pitaju kuda idu pare?

Pogledam u stranu, da izbegnem njegove oči. Soba postaje sve manja, Masi kao da sažima prostor, a vreme se vraća unazad. Američke i belgijske puške streljavaju prgavog Patrisa Lumumbu, seku ga na komade, tope u sumpornoj kiselini. Dok se Gevara sprema za afričku misiju, Naser mu poručuje iz Kaira: *Nemoj postati još jedan Tarzan*. Nakon sedam meseci u džunglama, Če odustaje, razočaran, zgađen pohlepom i surovošću *parazitskih armija*, nazvavši svoju misiju *istorijom jednog poraza*.

Mobutu, kleptokrata, diktator sa leopardovom kapom, menja ime u Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu Wa Za Banga. *Nepobedivi ratnik čelične volje koji ide iz pohoda u pohod ostavljujući za sobom spaljenu zemlju*. Nasleđuje ga Loren Kabilia, beogradski student, Gevarin učenik *navučen na piće i žene*. Postavljaju ga Tutsi, ubija ga vlastiti telohranitelj.

- O čemu je vaša pesma? – pitam. – Da li hoćete da prenesete...
- Nije pesma kurac, da prenosi. Al' eto, imaš taj blog. Probaj da napišeš, nacrtić... Znaš šta će se desiti? Boleće ih dupe. Kao što i tebe boli dupe, samo se praviš da si ganut jer te je sramota. Zaboravićeš čim izadeš iz ove sobe. Znaš zašto?
- Što?
- Zato što si takav stvoren, bedan i proklet. Stalo ti je samo do tvoje porodice, par ortaka, do ribe koju 'oćeš da kresneš. Do tvog malog majmunskog plemena. A to što neko krvari u ovom čmaru sveta, dečko, za to može samo da te boli kurac.

11 U

Crno nebo, spojeno sa crnim krovovima, prekriva Dariovu kuću, veću i uredniju od Vistonove, od temelja do dimnjaka sagrađenu od magmatskih blokova. Dario otvorи vrata. *Uđite, sa 'će večera.* Zrna porodične topline vire iz vulkanskih zidova: otirač sa smajlijem, benkica, cucla, lutak od stiropora. Čeoni zid prekriva fototapet Šangaja; špicasti, okruglasti, trouglasti neboderi.

273

- E, brate – kaže Viston – sredio sam vam one patuljke. Sutra idemo u selo.
- To je blizu kratera – kaže Kim. – Siguran si da je bezbedno?
- Šefe, nemaš da brineš. Vodimo šes' vodiča!
- Šta će nam šest vodiča? – pitam.
- Brate, kad Viston organizuje to mora da bude *u fulu*.

Dario sedne za sto, oklembesi glavu. Kaže da mu se vratila malarija. Viston ga izgrdi, objasni da je to samo mamurluk od sinoć. *Burazeru, opušteno.* *Kol'ko puta da ti kažem? Malarija ne postoji.*

Iz kuhinje izade Cici, Dariova ljupka i okruglasta ženica. Za ruku je drži trogodišnja čerka u musavoj suknjici. Devojčica pride i učtivo se pokloni. Cici se nasmeje, nagne se ka devojčici, pogleda je ozbiljno i upre prst u mene.

– Mzungu...

Pa ispred detetovih očiju protrlja palac, kažiprst i srednji prst.

– Pare.

Zatim ponovo uperi prst u mene.

– Mzungu...

Pa opet protrlja prste.

– Pare.

Cici ponovi svoju pantomimu još nekoliko puta. *Mzungu-money*. Krupne čerkine oči zveraju čas u prst, čas u mene. *Mzungu-money*. *Mzungu-money*. Stojim u mestu, nepokretan od čuda. Cici se srdačno nasmeje:

– Dobro došao, mzungu.

– Ti nisi normalna – kažem.

– Evo, evo, večera.

– Kakva večera! Šta to pričaš detetu?!

– Fina večera – Cici ne skida osmeh s lica – *vruća*.

– Bem'*mater*! U oči me gledaj. Zašto to govoriš?

Devojčica se sakrije ispod stola, Cici pobegne u kuhinju. Dario poklopi lice šakama. Viston uključi TV, čije brundanje zaguši neprijatnu tišinu. Kim me uhvati za ruke. *Smiri se, Uroše. Sav se treseš*.

12 U

274

Hodamo ka Vistonovom domu. Kim, Viston i ja. Noć se zavukla u svaku pukotinu. Pažljivo koračam, pazeći da se ne sapletem o nevidljivo kamenje. Pokušavam da zamislim da sam negde daleko, da se današnji dan nije ni desio: ni fakultet, ni Masi, ni Cici, ništa, samo rupa u kalendaru.

– E, brate, lako je vama – kaže Viston. – Putujete. Za'ebavate se. Š'a bi ja dao da sam na vašem mestu. Ali, brate, nema se.

– *Ti* se zajebavaš, Vistone – Kim ga podbode. – *Radi* malo, pa ćeš možda i moći.

– E, šefe, nemo' da me 'ebeš. Vama prođu godine i nakupi se kinta. A ja s'e š'o imam, imam danas. Sutra dođe neko novo sranje i s'e ode u pičku materniu.

– Slušaj, Vistone – ona spusti glas. – Kad završiš fakultet, pokušaj da odeš. U Keniju, Tanzaniju. Gde god. Napravi plan. Uči. *Pokušaj*.

– Ma, brate, s'e je to lepo, al' ja ti sad ne bi' mogo da odem u Najrobi i živim ko pacov tamo na nekoj deponiji.

Još jedan dan, pomislim. Još Pigmeji, i nazad u Ruandu. Ne mogu više da im slušam glasove, ni njen ni njegov. Ne mogu više da slušam ono užasno *daj pare*. Hoću da zapišem i objavim sve ovo, i kući. A onaj majmun neka ide do

svog rta, sam, neka se jebava, potuca po svojoj glavi, kao finski junak Vejnemjenen koji stolećima putuje zarobljen u opni materice, u *utrobi maternskoj*, neka se vuče od grada do grada i istrajava u besmislenim zadacima do kojih mu nije stalo, a koje sebi zadaje jer ne može, kao ni ja, da izade iz svoje čaure, *iz malenog gnezda svoga, iz živišta uzanoga*, i zbilja *oseti* išta oko sebe, pa i sebe.

– A znaš š'a, brate? – kaže Viston. – Živi se i o'de. Kad sam bio klinac, upozno sam jednu ženu. Matildu, Amerikanku. Radila ko neki humanitarac i to. Baš me onako zgotivila.

– Je l' to ona sa fotografije?

– Aha. I još od tada ona meni svakog meseca pošalje dvesta dolara. Tako se školujem, jebiga... Žena i po. *Poštujem* – Viston stisne usne i klimne glavom. – A š'a je za nju dvesta dolara? Pičkin dim.

Kim se namršti i udari stopalom o kamen. Začuje se nervozan, piskav lavež. Iza taraba kao da se naziru ruševine one katedrale.

– Pa kako te nije sramota? – ona podje ka Vistonu. – Ti misliš da nama pare padaju s neba? Uroš i ja ti plaćamo sve otkad smo došli ovde! Hranu, piće, izlaske! Jebeno *sve*. I šta ćeš sutra da kažeš? *To je njima pičkin dim*.

– Nemoj, šefe – Viston korakne unazad. – Nemoj si tak'a. Ja vas kao nisam ispoštovo? Dao sam vam krevet, dao sam...

– Zašto si nam dao, Vistone? Zašto uopšte primaš belce u kuću?

– Pa druženje i ono, kako se zo'e, upozna'emo kulture...

– Vodiš nas ko pudlice da bi ispaо faca! Da bi se šepurio! Misliš da smo glupi, da u životu ništa nismo videli i propatili?

– Ali, šefe...

– Šefuj ti tu tvoju kravu koja ti plaća da je podjebavaš! Je l' znaš kako izgledaju najgora američka geta? Je l' znaš da je Uroševa zemlja bila u ratu? Nemaš pojma, Vistone. Nisi faca. Samo si jedan...

Kim naglo učuti i spusti ruke. Koračamo čutke. Oko nas se kiseli noć.

U Vistonovoj daščari opet nema struje. On se zavuče u čošak sobe i uključi laptop. Krišom pogledam u monitor. Otvorio je staru enciklopediju *Enkartu* i lista podatke o Srbiji. Da li je u Evropi? Da li je siromašna? Da li je stvarno bila u ratu?

– Čaj? – budi me Viston.

Dok bezvoljno puni šolje, trudi se da nam stavi do znanja da je povređen. Kim čuti, gleda u postere, u limuzine fudbalera. Čajanka sa zašećerenom vodom protiče kao partija bilijara: pogledi se odbijaju jedan o drugi, čukaju se, odguruju, da bi na kraju nestali u rupi.

– Popi'te to, pa da zovem vodiče. I da, tre'a da kupimo so za Pigmeje.

– *So?*

– Aha, to se zna. Patuljcima nosiš so.

Jato motora napusti Gomu – noseći Vistona, Kim, šestoro vodiča, mene i dva džakčeta soli – i uđe u parloge, plantaže banana i zelenkasto-graorasti kamenjar. Pred nama raste vulkan Njiragongo, sunce se probija kroz dim. U krateru se nalazi najveće živo jezero lave na svetu. Noću, kada se približiš obroncima, kažu da vulkan svetli.

Motocikli stanu na par kilometara od grotla. Dalje moramo pešice, uzbrdo, kroz šume bambusa i eukaliptusa. Tamo je selo Pigmeja. Na čelu kolone je Solanž, lepa žena u batik-majici, sa crnom mrežastom kapom. Na začelju je namrgođeni Viston.

– Pigmeji oduvek žive ovde? – pita Kim.

– Ne, gospo'ice – kaže Solanž. – Ranije su živeli severnije, u džungli Ituri. Sada je tamо rat, pa ih je država, bezbednosti radi, preselila ovde.

– *Ovde?* Na vulkan?

Izbijemo na široku crnu zmiju stvrhnute lave. Iza nje šuma postane gušća. Razmičemo lijane, veliko mesnato lišće. Kroz trnje i konoplju ukaže se par razbacanih koliba od šiblja i najlon-kesa. Iz njih provire oči, male kao svici.

Pigmeji se okupe oko nas, polugoli, prljavi, zbumjenih usana i unezverenih veda. Temena onih najviših dosežu mi do grudi. U krošnji nad selom, poput divovskog grozda, čuči nekoliko golišavih dečaka. Kraj stabla leže stara cipe-la i zeleno korito sa oznakom UN i urezanom pticom.

Seoski poglavica Ekianga dodirne mi ruku, pustivši glas na ivici čujnosti. *Dobro došli*, prevede Solanž. Ekianga ima upadljivo širok nos i nabubrele čeone kosti. Oči sijaju iz mračnih duplji, sitne i divlje, plašljive, kao pijane. Zenice skaču s lica na lice i ni na jednom ne ostaju duže od sekunde.

Lovci-sakupljači, pomislim. Kao i mi nekada. Koplja, trščane kotarice, strele, rebra, mlohave dojke. Goli narod proteran iz džungle.

Pružim džakove soli. Ekianga zahvali na svom jeziku. Setim se Fabijana, majušnog slikara iz Kigalija. *Plava je velika*. Setim se Andrićeve priče:

A so je život. Hrana i krv i toplina i snaga koju možeš u torbi doneti... A sad je nema ni za lek... Obljutaveo život, omlitaveli ljudi i obledela deca. Poodrasli muškarčići govore nekim piskutljivim glasom, kao da se nikad neće zamomčiti.

- Pare! – zaskiči Ekianga. Ostali se priključe.
- Pare!
- Pare! Paaare!

Stojimo u središtu kruga, okruženi plemenom. Pigmeji nam pružaju blede, prazne dlanove. Viston se trudi da sakrije osmeh. Čim smo ušli u selo, nestalo je njegove zlovolje. Obradovao se videvši ih tako nage i bedne, tako sitne u senci šume i vulkanske vrške.

Mizerja! Odresli na golem stinju. Je li moj dida mogu sebe tražit? Da se vratimo u Gomu, pomislim, da se spakujem, da odem nazad u Kigali, u Pančevvo, u moju ulicu sa potkresanim lipama, u moju sobu sa mapama i knjigama, LED diodama, Dambom i uramljenom maminom kaligrafijom, i da zatvorim vrata. Da ostavim i pustinje i planine, džungle i vulkane i beležnicu, i sve te nike dičje fantazije.

277

– Brate, vidi! – Viston pokaže četvrtastu raku, punu zelene kišnice i masne žabokrečine. – Kažu da im je to ‘edina voda. Zamis’i, brate. Oni to *piju!* – on se nasmeje. – Aj me fotkaš pored rupe, al’ onako, da se vide i rupa i patuljci.

Kim me zgađeno izgura iz mase. *Uroše, ne mogu više. Mislila sam da mogu, ali ne mogu...* Viston se kriomice smeška. Kakav bi bio da je bogat? Patuljci viču: *Daj pare! Daaaaj!* Osetim se bespomoćno, žedno, kao da sam od soli.

– Izvin’te, gospo’ice – kaže Solanž. – Takvi su vam Pigmeji. A eto, kažu da donose sreću.

- Ko donosi sreću?
- Nisam, brate, ’teo da vam kažem – Viston priđe – da vas ne bi’ skenjo. Al’ tre’da znate, ’ebi ga – on pogleda Kim u oči. – Kažu da *meso kepeca leći*.
- *Meso?!*
- Pa da – Viston opusti glas – ono, upadne im gerila u selo, malo im siluju žene i decu, i onda, ’ebi ga... poseku ruke i noge, prste, uši, poseku im *ono dole*

- Viston napravi pokret kod prepona – i pojedu. Onda kao dobiju magične moći.
- Strašno je to – kaže Solanž – ali dešava se. Gerile bi da proteraju ljude iz džungle da bi mogle da naprave rudnike.
- Za’ebano – Viston odmahne glavom. – A znaš š’ a je najgore? Odseku ti sise ili ti ubiju dete, pa to skuvaju i nateraju te da jedeš.

Mišići na Kiminom licu miruju kao tlo pred erupciju. Ona otvori novčanik, prospe novac pred Ekiangu. Pleme se uskomeša. Novčanice se razgrabe, počne svada i otimačina. Solanž ih smiruje. Jedan od Pigmeja dohvati najveću novčanicu i pobegne u šumu. Nekolicina potrči za njim. Kim sakrije lice u rukav. *Kai da te niki ludi vitar goni*. Mazuku. Zli vetar.

– ’Ebi ga, šefe – Viston pokuša da je zagrli, ali ona ga odgurne – nije tre’alo. Kupiće pivo, ne hranu. Vi’š, svuda raste gandža. Kepeci niš’ drugo ne znaju osim da se drogiraju. Glupi su ko tocilo, lenji ko zemlja. Samo si bacila pare.

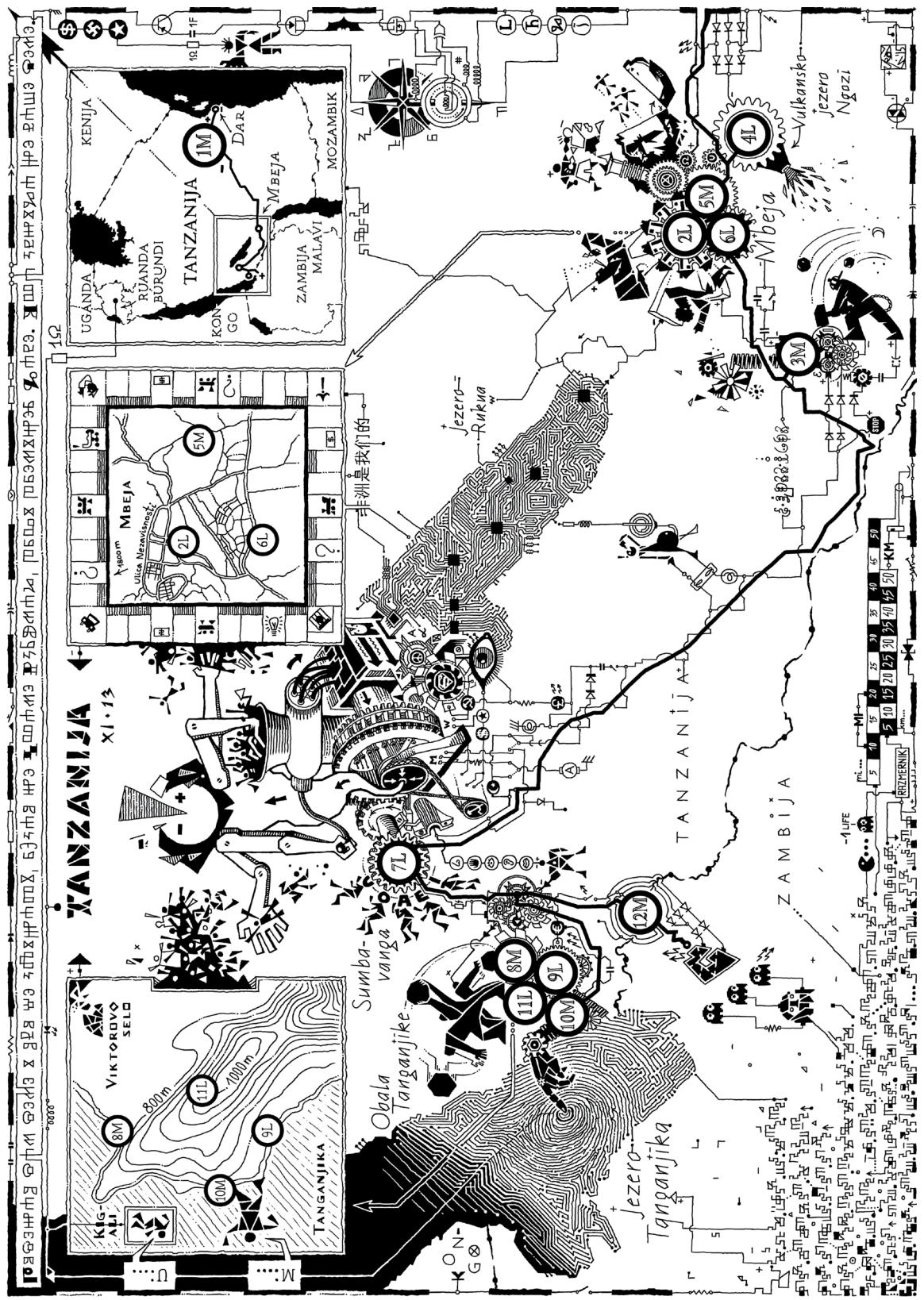
Pigmeji se zavuku u svoje najlonske igloe. Vodiči nas izvedu iz sela. Na putu nema nikoga; moto-taksisti su otišli. Dugo pešačimo do Gome, u tišini, kroz čestare, plantaže banana, baruštine, magmatske vrtače i prva predgrađa. Viston se gura da predvodi. Na začelju je Kim. *Ako duša ti klizi u bezdan crn* – pevaju zle pečurke u *Čudesnoj šumi – u mrak i blato na dnu...*

Daj paaare! Daj pare! Dečurlija iz Gome sjati se oko nas. Jedan dečak mi se prišunja s leđa i svom snagom me raspali po ruci. Preneraženo se okrenem. On podigne prst i podvikne: *Pa-re!* Potrčim za njim, uhvatim ga za majicu. Podem da ga udarim. Zaustavim se na pedalj od obraza.

Obojica drhtimo kao pruće.

Preko pola neba diše i purnja vulkan Crnobog.

XIII

.....

1 M

Udahnem toplu noć. Čuvar spava ispred hotela, na plastičnoj stolici. Na krilu dvocevka, nad glavom tabla *Vlasništvo udruženja mladih hrišćanki*. Šunjamо se tihim ulicama. Na stanici je samo nekoliko starih misionarki. Upru u nas duge bele noseve pa nastave da čavrljaju na italijanskom.

Autobus probije predgrađa Dar es Salama, zaseče savanu. Kraj druma ugledam dve žirafe i nehotice se osmehnem.

– Koliko do Mbeje? – pita Lazar.

– Iljadarka.

– Slušaj – kaže – hoću nešto da te pitam. Zašto si se predomislio?

Sandra i Trejsi stalno pitaju za tebe. Šta si to pisao o nama, Marko? Sigurno nešto lepo, kad su ljudi odlučili da pošalju... Glas se istanji, udalji. Potom dugo sedim na krevetu, pod mrežom, i piljim u krvave fleke na zidu.

– Zbog Nensi.

– Pa šta? Nakucao si telenovelu, neke žene se raspilavile i poslale sitniš za gladnu decu Afrike. I odjednom si srećan. Ne kontam – Lazar odmahne glavom – zar je tako jednostavno?

Noć se povlači kroz sumaglicu. U daljini se naziru razbacane gromade. Slonovi?

– Kuda mi uopšte idemo? – pita Lazar.

– U Mbeju – kažem. – Na jugu, kod granice sa Zambijom. Tamo sam našao ljude koji hoće da nas prime. Tri brata. Najstariji je političar...

– Ne pitam to. Šta posle?

Nebo je beličasto. Putnici spavaju ili zure u prazno.

– Gledao sam u Vikipediji – kažem – za tu Mbeju. Velik grad. U blizini se nalazi vulkan u džungli, a u njemu jezero! Tamo je i jedan od najvećih meteora koji su ikad pali na Zemlju. Posle toga možemo na zapad, do Tanganjike, kao što si hteo. Kažu da je...

Časne bakute zagraje i nagrnu na prozore. *Ehi, ragazze! Che bestia! Bestia!* Kažiprstima maste staklo. Jedna izvadi fotoaparat.

– Nosorog! – oduševim se. – Gleda u nas! Skontaj kakva njuška!

– Da – kaže Lazar. – Kao da mu ništa nije jasno.

Mbeja, večernji bulevar. Automobili reže pod semaforom. U mraku lebdi ružičast neonski znak frizerskog salona *Novi svet*.

– Odgovorio je – Marko pogleda u telefon.

– Ko?

– Kibelo, naš domaćin. Jesi dobro?

– Umoran sam. Šta kaže?

– Za minut.

Crna sportska kola uklize na trotoar. Iz njih izađe kršan čovek blistavog osmeha, u odelu, i u koraku mi pruži ruku. Predsednik Tanzanije, pomislim. Sitne borice oko očiju. *Rolex* i *Lacoste*.

– Dobro veče! Ja sam Kibelo.

– Ti si predsednik?

– Ne još – rafal smeha – al' polako.

Ugura nas u kola, pa u hodnik, pa u zagušljiv dnevni boravak s mirisom zagoretine. Dva dronjava kauča i mastan tepih. Stočić, otvorena knjiga, pepeljara, nekoliko skorenih tanjira naslaganih jedan na drugi. Na zidu, kaligrafski ispisana sura iz Kurana u plastičnom zlatnom ramu. Naspram nje, Obama. Pred televizorom sedi debeljko sa afro frizurom.

– Ovo je Taha – kaže predsednik – moj mlađi brat. Taha, ovo su Marko i Lazar.

– Zdravo, beli ljudi – krupne oči kao da plivaju u mutnoj vodi. Apatično nas pogleda, pa nastavi da pilji u TV.

Kačimo mreže nad bračni krevet. Voda vam je u buradima, kaže Kibelo, u kupatilu i kujni. Možda sutra dođe i u slavine. Ako nešto treba, pitajte Tahu, on je uvek budan. Laku noć.

Utonem u mòru kao u dunavski mulj. Sanjam da je Zemlja ogromna, stotinama puta veća. Strašni okeani, beskrajne pustoši i šume. Do najbližeg sela treba čitav život. Tri majmuna iz tatinih priča lutaju, izgubljeni, traže kišu da je odnesu u Kalahari. Luta i čovek bez čula. Hoće li se sresti? Otvorim oči u mrak i lupanje srca.

U dnevnoj sobi gori svetlo. Utisan televizor vrti emisiju o polarnim predelima: led, prazno nebo. Kraj zida je hrpa knjiga. Nasumično izvučem izandžalu brošuru *Udžama kao imperativ socijalističke izgradnje*.

... već je u punom jeku, naporedo sa poboljšanjem agrarne produktivnosti i sveopštег životnog standarda. Ove je godine 47 sela dobilo električnu struju, u 26 opština podignute su škole, nasuto je 944 kilometra puteva, otvoreno je 17 bolnica, a prekovremenim zalaganjem...

Glava zapulsira bolom, cifre zaplešu. Prozori su crni. Nastavim da listam.

... jednopartijskog sistema omogućilo je koheziju, ali prava ekonomska snaga Tanzanije leži u kolektivizaciji, koja se sprovodi dobrovoljno. Subverzivni elementi neosvešćenih narodnih masa podvrgavaju se ideološkom prevaspitanju u cilju razvijanja moralno-političke odgovornosti, kako bi se u njima probudila svest o opštem dobru i velikom cilju kome stremi radnička klasa slobodnog...

– Čitaš, beli čoveče? – glavurda sa kuglom kose pojavi se u vratima.

– Pokušavam.

– Ako.

Zaškripi kauč sa druge strane stočića. Taha pogleda svoje nadlanice, pa se upilji u mene. Vodnjikave žute beonjače, unutra crno. Zevne i sklopi kapke.

283

... korenitog preobražaja individualne svesti. Udžama, tanzanijski socijalizam, univerzalna je ljudska formula kolektivnog progresa, osvešćivanje pojedinca u pogledu njegovih odgovornosti prema društvu u celini. Prigrlivši principe udžame, koje je formulisao naš predsednik Džulijus Njerere, radni čovek odlučuje da jednom za svagda raskrsti sa avetima nazadnog individualizma i otkriva da tek kroz druge ljude i sam postaje...

– Kakvo to dubre kusaš, beli čoveče?

– O udžami – pokažem mu koricu. – Tvoje?

– Jok. Zukarijeve gluposti.

– Najmlađi brat?

Taha klimne glacijom. Niz nabrano čelo strči kap znoja. Džulijus Njerere, Doris ga je pominjala. Prvi predsednik nezavisne Tanzanije, Mwalimu, *Učitelj*. Tvorac udžame, filozofije afričkog socijalizma. Sanjao je o Africi bez granica. Uvek u mrkom šinjelu, ozbiljan, *idealista do kosti*.

Na ekranu, kolona kraljevskih pingvina ravnodušno se gega ka ivici sante.

Albatros visi nad ledom, kao okačen.

– I, šta piše?

– Ne znam – kažem. – Glava me razbijala.

– Lagarije – on se nagne preko stočića i uzme mi knjižicu, gadljivo, sa dva prsta. – Klinci se lože na to, ‘oće da menjaju svet. Vide korupciju, lopovluk, tajkune, pa misle pre je bilo bolje.

– A nije?

Tahino oblo lice zgrči se u grimasu. Iza njegovog ramena klizi snežna obala sa fokama. Male, crne, mokre i brkate, migolje se i puze jedne preko drugih.

– Kad sam se rodio, čale je već bio olupina. Uzeli mu zemlju, oterali ga u *udžama-selo*, tanzanijski kolhoz. Spalili kuću, da ne može da se vrati. Svi su bili puni mržnje, niko nije htio ni da pogleda seme. Krao je ko je stigao. Šrafove sa kombajna, kukuruz, vodovodne cevi, cement. Vojska je rušila sela, terala ljude u grad, u fabrike. Da nas belci nisu nahranili, Tanzanija bi crkla od gladi. Udžama, napredni kolektivizam, ekonomski samodovoljnosc – Taha zamaše knjižicom. – Velike fraze, male glave! *Svako za svakoga*. Paz’ da neće! Je l’ znaš, beli čoveče, na šta zaudara svaka plemenita ideja, svaka dobrovoljno prineta žrtva, svaka velika reč?

284

– Na šta, crni čoveče?

– Ne osećaš? – debeli nos zgužva se kao hartija. – Na *lešinu*.

3 M

Drmamo se u daladali. Lazar tupo pilji kroz prozorče i povremeno nešto zabeleži. Šta piše, kad odavno ništa nismo objavili? Zukari, najmlađi brat, mrlja ramenima u ritmu urlanja sa zvučnika. Na šljampavoj majici piše: *Bog voli hiphop*. Obrnut kačket, natučen do obrva.

– Šta ka’š, a? *Naša* muzika, tebra! Afrika je mama! Je l’ znaš šta je bongo flava?

– Ne – kažem. – Je l’ bongo neki bubanj?

– Ubongo ti je reč na svahiliju. Znači *mozak* – Zukari obliže usne. – A flava je engleski, *ukus*. Tanzanijski hiphop. Muzika koja govori o *pravim* stvarima. ’Zika koja *boli*!

– Ukus mozga?

– To! Ortakinja i ja imamo bend. Džuma piše tekstove, ja repujem. Nismo

poznati, al' kul, tek počinjemo. Dodi u Tanzaniju za jedno tri godine – on me udari pesnicom u rame – i da vi 'š ko je baja!

Izlazimo na poslednjoj. Hodamo kolskim putem, kroz plantažu banana. Sunce se penje, senke šaraju drum. *Meteorit*, šapnem sebi. Zamislim ga kako leti kroz daleka sazvežđa i zabija se u Afriku. Onda zamislim nas, tačke na mapi, i osetim navalu klinačkog uzbudjenja.

– Uopšte ne vidim zašto idemo tamo – kaže Lazar.

– Jesam te terao? Hoću da vidim kamen iz svemira.

– *Svaki* kamen je iz svemira.

– E, tebra, koj' vam je to jezik? Niš' ne kontam! Je l' vi to u toj vašoj zemlji tako pričate? Mis' im, ne pričate engleski?

– Ne – kažem. – Imamo naš jezik.

– Tooood, carevi! – on se oduševi. – *Tako* treba. 'Naš šta je Učitelj govorio? *Jezik će nas ujediniti*. Ne tudinski engleski, ne svako pleme svoj, nego svahili za celu zemlju. Prevodio je Šekspira, da pokaže da se mogu reći lepe stvari. *Mabepari wa Venisi, Mletački trgovac, Džulijus Kaisari, Julije Cezar* – Zukarijevo duguljasto lice se uozbilji, oči rašire. – Bio je veliki baja, sećam se kad je umro. Kakva je to sa'rana bila! Devedeždevete, imo sam dez' godina al' sve se sećam. Ej, došo matori Mugabe, došo onaj iz Namibije, kako se zove...

285

– Bio si?

– Ma gde, pa stari bi me odro. Mrzeo ga je, svaki put bi pljuno kad se on pomene. *On me je ubio*, tako je govorio. Umro je o'ma' posle, ko da je čeko – Zukari odmahne glavom. – Jebiga.

Put savije kroz šumarak. *Pao je pre više miliona godina*, pročitao sam na netu, *davno pre nego što se čovek uspravio. Za meštane predstavlja tambiko – tabu – nešto što se ne dodiruje i o čemu se ne govorи*.

– Pričao mi je Taha – kaže Lazar – o vašem čaletu.

– Debeli? – Zukari se smrkne. – Šta mi on zna? Tovi se i hejtuje, a pre bi umro nego mrdno bulju sa kauča. Ćale ga je najviše voleo. Mislio je da će postati profesor il' tako neki kurac. A šta je posto? Ej, stigli smo.

Na poljančetu stoji crna gromada. Izgleda kao divovska lobanja nekog nezamislivog stvora.

– Kimondo – Zukari nežno položi dlan na meteorsku grbu. – *Padalica*. Velika, prastara... i crna. Šteta što Džuma nije tu. Bila bi do jaja pesma.

– Zukari – Lazar se trgne – znaš napamet neku vašu stvar? Neki *bongo flava*? Da nam otpev... odrepujes?

- Mi pevamo na svahiliju, al' mogu da prevedem. A o čemu 'očeš?
– Nešto što *boli*.

Zukari se osmehne, pa se uozbilji. Pogleda nas oklevajući. Isprsi se i klimne glacijom. Setim se Ernijevog ludačkog arlaukanja u Daru: *belci vole da im se peva*. Poželim da čuti.

– Tanzani-ja... – počne nesigurno – birokratska tirani-ja, AIDS je *budućnost* a apatija je mani-ja – on ubrza – imaš kuću od *blata* imaš mozak od *blata* imaš volju od *blata* imaš srce od *blata* ovde pravila *nema* ovde brat jede *brata* naša *realnost* svakodnevna *brutalnost* nema večnog *života* treba ubiti *skota* treba spaliti *banke* treba ubiti *drota* ako živiš za *ništa* makar umri za *nešto* moraš imati *glas* moraš igrati vešto imitiraš *druge* a sam ne znaš *ko si* ne znaš čega si *deo* ne znaš kuda te *nosи* udžama je *spas* moraš pustiti *glas* moraš se zdati za *nas* bezuba *generacija* bezbedna *reznacijā* bezvredna *halucinacija* iznevjerena *nacija* šta je udžama to je duša *u nama* to je krv u *venama* to je snaga *u nama* umorni smo od *mira* umorni smo od *srama* moraš stisnuti *zube* moraš poći *sa nama* moraš pustiti *glas* moraš se zdati za *nas*!

Noć zuji. Koža se znoji. Žgoljavo jutro dopuzi do prozora i gurne njušku u sobu.

- Danas u džunglu? – Marko se promigolji pod mrežom.
– Idi sam.
– Zašto?
– Ne ide mi se.
– A je l' se meni pisao blog?

Putnici galame, vetar bije u oči a *ukus mozga* vrišti sa zvučnika, glasnije nego najgori matatu u Najrobiju. Marko spava. Kako može? U džepu napisam knjižicu koju mi je Zukari dao: *Udžama – eseji o socijalizmu. Napisao Džulius K. Njerere, Tanzanija, 1977*. Slova drhte od umora i jama u asfaltu.

... *Afrika koju ćemo mi stvoriti biće Afrika koju će svet pogledati i reći: ako želite da vidite ljude koji žive u idealnom ljudskom društvu, idite u Afriku! To je kontinent nade za celu ljudsku rasu...*

Pogled mi klizne kroz prozor, u baruštine i sirotinjska sela. Krave se vuku kroz blato kao tužni, olindrali kosturi. Pogrbljena baka tegli na leđima divovski naramak drva. Mršava deca naduvenih trbuha, u poderanim gaćama, stoje kraj puta i mašu. Kvašorkor, *stomak gladi*.

... na vrhu Kilimandžara zapalićemo luču nade, da sija i preko naših graniča, donoseći nadu tamo gde još uvek vlada očaj, ljubav tamo gde vlada mržnja, dostojanstvo tamo gde je, do sada, stanovalo poniženje...

Izlazimo. Zemljani put vodi u brda. Marko cupka i gura me ka drvenoj rampi. *Džungla. Vulkan. Hodaj brže. Nemamo vremena.* Pored rampe je zardalji kiosk sa tablom nečitkog natpisa.

– Dobar dan, prijatelji – čiča u dronjavoj vojnoj uniformi izviri kroz prozorče. – Karte koštaju...

– Šta?

– Karte. Ulaz.

– Gde bre? U šta ulaz?

– U džunglu.

– *Ulaz u džunglu?!*

287

... Prvi naš korak u tom pravcu sastoji se u prevaspitanju naše ličnosti i u ponovnom prihvatanju našeg starog načina mišljenja. I u odbijanju kapitalističkog načina mišljenja takođe. Moramo da se oslobođimo metoda koje nam je kolonijalisti doneo u Afriku...

– Slušaj – kaže Marko – daj da platimo. Čak smo dovde došli. Sigurno je neki sitniš...

– Neću! Je l' njegova? Da je nije on posadio? Može da me seče na komade, ne...

– Dobro, dobro – Marko se okrene čuvaru. – Doviđenja.

Vratimo se na asfalt. Na prvoj okuci skrenemo u kukuruze. Virimo ka stražarnici i smisljamo plan: dijagonalno kroz njive, ka brdima. Pored nas protrči majmun.

... Stranac je uneo potpuno različit odnos prema posedu – zemlja je za njega tržišno dobro i prema tome vlasništvo pojedinca. Takav stav ne samo što je stran nama, nego je i potpuno pogrešan...

Hodamo satima. Njive se ustalasaju, pređu u livade visoke paprati. Nebo potamni i nabubri, pa zagrmi, kao da puca na pola.

– Dobro – Marko raširi ruke – priznajem, zajebo sam. Nemam predstavu gde smo. A još će i kiša.

– Nismo ovo najbolje isplanir... – prva kap zalepi me u čelo.

Staza je sve strmija. Osetim slabost i shvatim da ceo dan nisam jeo. Marko šipči dugim koracima i bodri me, pun idiotskog poleta. Rano leže, rano se budi, brzo hoda i uvek nalazi prečice. Ili srećan ili tužan, ili hoće ili neće, ili veruje ili ne veruje. Svaka emocija, svaka misao – po jedna prava linija.

U trenutku kad kiša postane pljusak, naletimo na gustu biljnu zavesu. Unutra je mrak.

– Je l' ovo... džungla?

– Ne znam.

Zemlja mljacka i škripi. Guram se sa rastinjem, zapinjem za koren, padam, šake tonu u mahovinu. Jedno drvo raste iz drugog. *Idemo na vrh*, više Marko, *samo užbrdo!* Lijane mlate po nosu. Želudac krešti kao gladna vrana. Kroz bunilo vidim cvetove, plamenožute, zvonaste, kako svetlucaju u tami. Dodirnem, ali ruka kao da je tuđa. *Nećeš da osetiš*. Krupan pauk pretrči nit i otrese lük kapljica.

Obamrli od napora, izbijamo na vrh vulkana. Sunce zalazi iza kratera punog prljave vode. Iz stopala niče bol i raste u meni kao drvo, kroz cevanice, kolena, sve do slepočnica.

– Uspeli smo! – Marko istrese vodu iz kose. – Vidi kakav pogled! Znaš šta, u pravu je onaj majmun. Nekad vredi popeti se!

– Koliko smo visoko?

– Skoro tri 'iljade metara.

– *Tri hiljade?!*

Sjurujemo se kroz mrak. Slabost usporava noge, kao da bežim u snu. Kroz rupe u svodu naziru se, u noći, crni oblaci, izobličeni, rastegnuti dečji kvašior-kori. *Zapalićemo luču nade*, kaže tata i pokrije me jorganom. Dečak Čere-bećko sedi u šupljem deblu, *da se zatvoriš u čauru*, gleda svoj Kalahari i mašta o velikom, celom životu koji neće doći, *Afrika koju ćemo mi stvoriti...*

– Jebote – Marko me zgrabi za rame – put!

Mokri do gaća, do srži, ispadamo u njivu šećerne trske, a potom na glavni drum, pravo u farove daladale.

Voda curi niz noge i pravi baricu. Čovek u radničkom kombinezonu sedi

do mene i zgranuto nas gleda. Iz cegera viri žuta džinova šaka. *Banane*. Muti mi se od umora, bola, gladi, svega. *Banane*. Nema toga što sada ne bih dao za bananu. Ali da tražim – *ne*.

– Banana – kaže moj rođeni glas.

Čovek otkine dve i pruži nam.

5 M

Lazar is typing...

Lazar: Zašto kući?

Uroš: jer ništa ne razumemo

ništa ne možemo

reći o svemu ovome ovde :/

me: sta tu ima da se ne razume? isti su ljudi kao svuda
nisu rogati. izmislijas
neke slozene dimenzije, konstruiseš
bespotrebno komplikujes

Uroš: uopšte nisu isti. treba da vidite pigmeje. svake noći
sanjam to

usrano selo na vulkanu

ne postoji ali nikakav

način da se to ispriča

me: napisi samo sve kako je bilo. opisi selo
mozes napisati i sta sanjas

Uroš: i da nacrtam slatke crtežice?
btw, vidite kakvu sam igračku našao
u kiminom stanu:

Uroš is attempting file transfer...

Uroš: boksuju se

kad pritisneš dugme jedna lutka raspizdi drugu

Lazar: Jebe mi se za igračku.

Imamo dogovor.

Uroš: ne mogu da radim nešto što je glupo
i u šta više ne verujem

Lazar: Ma daj, pa to je samo jedan blog.

289

klubputnika.org/r/s9

Daj da završimo što smo počeli.

Uroš: zašto da završimo?

da bismo sebi dokazali – šta?

me: daj ne seri nego lepo dodji ovamo

sednemo, napisemo, objavimo sve ovo sto smo propustili

onda vidimo kuda mozemo i odaberemo krajnju tacku

da završimo putovanje

Uroš: zar nisi ti prvi hteo da bežiš kući? i šta sad, nensi je dobila

džeparac i sve okej? je l' sad treba da pišem

tužnu priču o svakom

afrikancu ponaosob

me: cekaj bre

Uroš: jedna milijarda tužnih priča

minus bogati diktatori

me: pa ne radi se uopste o tome

jbg

290

Uroš: i onda da ponderišem sentimentalnost

priče prema tome

koliko je ko sjeban?

me: nisam ja bas takav retard kao sto vas

dvojica mislite

Lazar: Šta ti znaš šta ja mislim?

me: cekaj da instaliram nasa slova

smara me da ja jedini nemam nasa slova

Sent at 22:11 on Friday

me: evo me

meni je važno to što su naši čitaoci sakupili taj novac. prvo

nisam verovao da bi ikada iko čitao nešto što ja napišem

drugo

ta pomisao da će to nekoga dotaći

to mi je kao naučna fantastika

kao da su se neki ljudi tamo kod nas i neki ljudi

u Africi dodirnuli

jbg, znam da zvuči debilno
ali kao da su se spojili
kroz mene

Lazar is typing...
Uroš is typing...

6 L

Obama i Kuran nišane se preko sobe. Na TV-u je izveštaj o poplavama: sumorna lica i kaljava sela. Marko je otišao da spava. Zukari sedi i čita, ja više kunjam nego što slušam Tahin duboki glas.

– I onda još ispada, *mi* smo crnci. Pogledaj kožu – on mi gurne podlakticu pod nos. – Pogledaj! Je l' tebi ovo crno? *Tamnosmeđe!* Mi smo *Svahiliji*, milenijumska civilizacija sa obale. Uče nas da smo jednaki, a reci mi, molim te, po čemu? Mnogo pre vašeg dolaska mi smo imali gradove-države: Kilva, Malindi, Gedi, Pate, Zanzibar...

291

... jer znamo da čovekovo poreklo i boja kože ni u kom slučaju nisu bitni. Svako od nas mora u sebi pobediti rasističke navike koje su deo našeg kolonijalnog nasleđa, koje nam je doneo...

– Alo, tebra – Zukari spusti knjigu – pa kakva su to sranja? Koga boli kurac je l' crno il' smeđe?

– Da nećeš ti da me učiš, mali? Šta to čitaš? – on se nagne preko stola. – To sam i mislio, opet đubre. Je l' pogledaš nekad oko sebe? I šta vidiš, *uhuru na umodža*? Slobodu i jedinstvo? Na kraju je i tvoj dragi Uča priznao da je zasro. Za dvaes' godina predsednikovanja uspeo je tako da nas sjebe, da nas nikakva strana pomoć neće izlečiti. Zato je i umro ko siromah.

... Tada smo govorili i verovali – piše Njerere mnogo kasnije, ostareo i razočaran – da ćemo, ako bismo samo dobili priliku da sami upravljamo svojom državom, brzo izgraditi utopiju. Umesto toga, stvorili smo zemlju u kojoj caruje nepravda, pa čak i tiranija...

– I šta sad? – Zukari se izbeči. – Aj’ da s’ ubijemo! Slušaj, Taha – glas mu postane mek, skoro nežan – ti *znaš* da to nije istina. Sa tvojom pameću, ti bi mogo, kad bi samo ‘teo... – on se okrene ka meni. – Pre par godina je ‘teo da s’ kandiduje na lokalnim izborima. Kibelo ga podržao, kupio mu odelo, kravatu... U poslednji čas je odusteo.

– *Naravno* da sam odustao! Treba li da upropastim sebi život, da ne mogu da *spavam*? Da me neki Viktor *upuca* jer sam mu otpustio sina ili srušio hotel? Jebiga, mali – on umorno utone u naslon – ja ti samo kažem kako jeste.

– Ko je Viktor? – pitam.

– Veliki krimos – kaže Taha. – Zovu ga *Kralj Tanganjike*. Čućete kad odete tamo. Non-stop je na vestima. Radi što hoće, niko mu ništa ne sme – on se okreće Zukariju. – Kažem ti, mali... zajebi politiku. Sačuvaj sebe.

... *Intelektualci treba da daju poseban doprinos razvoju naše nacije, ali ne samo naše nacije, nego i cele Afrike. Pozivam intelektualce da upotrebe svoje znanje, svoje veliko poznavanje sveta, za dobrobit društva kome svi pripadamo...*

– Ma daj molim te, tebra... Prosipaš mi tu neku filozofiju, a zapravo si se *usro*, nisi smeо da izadeš na crtu. Kalkuliso si i podvio rep. Isto ko čale. Sve ‘teo, sve mogo, al’ eto *drugi* ga sjebali – Zukari prezriuo frkne. – Sve je to go *kurac*. Zašto lepo ne kažeš, *usro sam se*?

– Oca ne diraj! Ne pričaj o onome što ne znaš, mali.

Zukari stegne šake. Možda zbog umora, sve mi deluje nekako lažno, kao izlijazana večernja predstava, izgovaranje davno završenog teksta. Svejedno je kuda ćemo otići, svejedno je što će Uroš uraditi i što ću ja uraditi. Zažmurim i upadnem u predsan: na sedištima daladale, umesto putnika, sede čovekolike banane.

– Evo, Lazare – prene me Zukarijev glas – ajde ti presudi. Ko je u pravu? Je l’ bolje ceo se zdati, pa makar i najebo, il’ tavoriti u mišjoj rupi?

Otvorim usta, poput ribe koju su podigli iz vode. Zukari me gleda s iščekivanjem.

– Pusti ti njega, mali. Neće ti on pomoći. I sam vidiš da trabunjaš, nemaš argumente, i zato...

U sobu uđe predsednik Tanzanije. Crno odelo i prava leđa. Rolex se sjaji sa zglobo, osmeh sa face. Mlađa braća pogledaju u pod.

– Političarite, a, deco? Neka, i treba. Samo – Kibelo pripreti prstom – no, no, da ne preterate!

Daladala gamiže ka zapadu. Kraj prozora se vuku mokra travnata polja, neuredno patuljasto drveće i razbarušeno žbunje.

– Tanganjika! – kaže Marko. – Kažu da je lepša od mora. Prozirna voda, tropske ribice... A odmah pored je Zambija.

Tanganjika, ponovim u sebi. *Tan-ga-nji-ka*. Pomerim ruksak na krilu, da manje žulja. Izlomljena linija bola sevne kroz glavu: *tan, ga, nji, ka*.

– Znaš – kaže Marko – moram da ti se izvinim.

– Šta? Zašto?

– Jer sam... – on se uzvrpolji – hteo da pobegnem. Jebiga, sve mi se skupilo. Sad me sramota.

– Ne kenjaj.

– Pa eto, hteo sam da ti kažem. Nego, slušaj... šta ćemo sa blogom? Treba lo bi pisati dalje. Nagovoricićemo Uroša da se nađemo negde.

– Neće hteti. A i da hoće, čemu?

Marko me začuđeno pogleda. Kroz savanu hoda usamljeni Masaji, krakat i nogat, sa kopljem na ramenu.

– Zato što ljudi čitaju! – Marko raširi oči. – Komentarišu, pitaju gde smo... Stalo im je, poslali...

– *Kome* je stalo? *Ko* čita? I zašto je to uopšte bitno? Samo smo iz malog kruga prešli u malko veći. I sad hodamo po njemu, kao drugo a isto.

Tunduma, sumorno pogranično selo bodljikave žice i zardalih, mrtvih kamiona. Na jugu je Zambija, na zapadu jezero Tanganjika. Premeštaju nas u džip: petnaestak ljudi na dve sučeljene klupe. Asfalt prestaje. Svaki put kad proletimo kroz rupu nešto mi prepukne u kičmi. Progutam brufen, pa još jedan.

Noć donosi bunilo. Vraćamo se sa novogodišnje proslave, ja i moja buduća prva devojka: ona lepa i pričljiva, ja bubuljičav i preplašen. Zeleno zimsko jutro ledi se nad bulevarom. *Hoćeš na čaj*, pitam kod moje zgrade, i potpuno me prestravi njeno *da*.

Grejem vodu na rešou, u sobi, da ne probudim moje. Pričamo o Južnoj Americi, španskom jeziku, filmovima, putovanjima, knjigama. Ja kažem: *Svetlost, Sarajevo*, a ona: *Otokar Keršovani, Rijeka*, pa oboje prsnemo u smeh. Razmišlja da upiše francuski. Priznam joj da pišem priče, a ona zatraži da ih vidi. Na prozoru стоји vrabac i viri unutra, kao da hoće nešto da mi kaže.

- Mzungu – kaže vrabac.
- ?!
- Probudi se, mzungu – crna ručerda me zadrma – pauza.

Stajemo u vrstu i pišamo u noć. Zatim nazad u džip, u brufensku otupelost. Farovi osvetle tablu *Sumbawanga*. Ovde imate krčmu, kaže šofer. Nastavićemo ujutru.

Soba je mala i vlažna. Leđa bole. Otvorim ranac i pronađem knjigu *Au-tohtonu afrička pisma*. Pomislim na Doris, stidljivu, neshvatljivu. Da li se vratila u Somaliju? Setim se Najrobija, ambasadora Živka, providnih mrava iz parka. Konzul Mile nervozno žmirka: *Ovo je druga planeta*. Marija sedi na tremu svoje vile i duva dim u mene: *Ejen često ide u lov. Ako imaš keša, mož' da ubiješ i slona*.

Protresem glavom i nestanu. Marko spava. Otvorim Dorisinu knjigu.

M, Mandombe. Afričko pismo nastalo 1978. Sva slova ove azbuke izvedena su od brojeva 5 i 2. Na jeziku lingala, reč 'mandombe' znači 'za crne ljude'. Njegov tvorac, Vabeladio Paji iz Konga, tvrdio je da će ono dovesti do preporoda crne Afrike, da će biti vrata kroz koja će afričko znanje izaći iz Afrike i spojiti se sa sveukupnošću ljudskog znanja. Nažalost, pismo mandombe ostalo je ograničeno samo na uzak krug...

Komarci šetaju po mreži, senke klize po stranicama i zaklanjaju delove slova. Ali nikakav način da se to opiše. Umor kopa tunele u potiljku. Da bismo sebi dokazali – šta? Čitam dalje, tvrdoglavu, besciljno, i mislim o svojim tajnim azbukama iz detinjstva, zaboravljenim sveskama punim mene do kog više ne mogu da dođem.

Vabeladio Paji izmislio je azbuku mandombe posle proročkog sna, nakon duge meditacije. Usnio je sebe kako spava, u beloj košulji i plavim pantalonama. Po njemu mili crna buba i luči crnu tečnost. Ta tečnost ostavlja trag u obliku brojeva 5 i 2, dok ga sasvim ne prekrije. Vabeladio se probudio i uzviknuo: Au, pa postao sam znak! Postao sam slovo! Postao sam znak!

Seoce zemljanih kuća leži između džungle i vode. Sa palmi vise kokosovi orasi. Na zapadu, donja ivica sunca zaseca jezero. *Tanganjika*, prošapćem i osetim se kao u filmu. Avanturu kvari novo hotelsko jaje, veliko kao celo selo.

– Dobro došli, dragi gosti – punačak mladić u beloj košulji prelomi se u pasu. – Jeste li ugodno putovali? Da li vam treba smeštaj?

– Šta nudite? – pita Lazar.

– Ovu lepotu – on mahne ka staklenom čudovištu – naš hotelski kompleks *Royal Tanganjika*. Okružen predivnim tropskim parkom, sa komfornim sobama...

– Hvala. Nije to za nas.

– O, ništa zato! – bucko podigne obrve. – Imamo mi smeštaj za svačiji džep!

Povede nas kroz park, do poljane sa nizom šatora.

– Znamo da mladi vole da kampuju – on otkopča šator. Ispuzi čupav pauk i zbungeno zatrepće na suncu.

– Ja bih... ipak u sobu – kažem.

– O, odličan izbor! Naše sobe opremljene su klima-uređajima, televizorima, udobnim posteljama...

– Asante sana – Lazar se okrene ka meni. – Šta ti je, zar si poludeo? Dosad si škrario, a sad odjednom...

– Treba nam odmor – kažem. – *Tebi* treba odmor. Izgledaš kao leš. Šatori su puni kojekakve gamadi, treba još da me ujede nešto...

– Neću! Ti idi u sobu, a ja...

Bucku zazvoni mobilni. Usledi kratak razgovor na svahiliju.

– Upravo je zvao gospodin Viktor. Rekao je da vas obavezno smestim u bungalov. To je najbolje što imamo – on zastane. – Naravno, na račun kuće.

– Ko je gospodin Viktor?

– Gazda – kaže, pun strahopoštovanja.

Zamislilim krevet, čaršave, jastuke, komarnik na prozoru, kupatilo sa vodom.

– Sigurno ste gladni – mladić mi otme ruksak. – Ja će vam odneti prtljag, a vi izvolite u restoran dok mi pripremimo bungalov. U centru, kad izađete kroz kapiju odmah levo.

Restoran je jedina kuća od cigle u celom selu. I on se zove *Royal Tanganjika*.

– Rajsi, binsi ili fiši? – pita gospoda.

– Ima li još čega sem pirinča, pasulja i ribe?

– Nema.

- Onda dajte sve – kažem. – Imate li puno gostiju?
- Gospodin Viktor kaže da će biti.
- Kada?
- Kad vlada sagradi put.

Po mraku šetamo do hotela. Debeljko nas dočeka na kapiji i preda nam ključ bungalova. Unutra – raj urednosti i čistoće. Spustim glavu na jastuk, grubo uštirkan kao kod bake u Beloj Zemlji na Zlatiboru.

Budim se čio. Soba se žuti od sunca. Lazar sedi na verandi i pilji u jezero. Pored njega je zatvorena sveska. Prozirno plava voda spaja se sa nebom.

- Lepo je ovde – zavalim se u pletenu naslonjaču.
- Da.
- Odmorimo koji dan, pa pravac Zambija. Možda još uspemo da nagovorimo onog majmuna da dođe. Jesi spavao?
- Ne znam.

Krišom ga pogledam. Umorne crte, nakostrešene i odsutne. Kao da je u zavadi sa samim sobom, u otegnutom rovovskom ratu protiv sebe i sva mu snaga odlazi na to.

- ‘Ajmo na plivanje – kažem.
- Mrzi me.
- Šta te muči? Ako hoćeš, možemo da...
- Ne muči me ništa.
- Poželim da ga zgrabim za ramena i protresem.
- Hoćemo pisati blog? – pitam.
- Zašto?
- U Mombasi, kad ja nisam hteo... Sećaš se šta si mi rekao? Zašto ipak *moram*?
- Ne sećam se.
- *Ako nećeš, trebalo je da kažeš na početku.*

Lazar me pogleda kao da bi me najradije mlatnuo po nosu.

9 L

– Dragi gosti – bucko nikne kraj nas i prepadne me – gospodin Viktor vas čeka. Povede nas šljunčanom stazom. Bungalovi se bele među drvećem, zarasli u cvetne puzavice, grimizne i žute viseće cvasti. Nad vodom su tanke pruge

oblaka, kao da je neko prstima prošao kroz nebo.

– Zdravo, gospodo – gospodin Viktor sedi na velikoj zasvođenoj terasi, nad samim jezerom. Stegne mi ruku poput jastoga. – Može viski?

Sredovečan čovek, stamen i snažan. Grubo bantu lice, u polusenci, kao da upija svetlost. Jako čelo, bokserski nos. Ćelava glava nasadžena direktno na ramena.

Mladić donese tri viskija s ledom.

– E tako – gospodin Viktor otpije gutljaj. – Bez pića se ne može ozbiljno razgovarati. Kako vam se sviđa *Royal Tanganjika*?

– Veoma lepo – kaže Marko. – Napravili ste raj. Hvala na gostoprivstvu.

– Raj za koji niko ne zna. A vas dvojica, čime se vi bavite?

– Mi smo... novinari.

Viktor trgne glavu, zrak sunca raspori mu lice. Tvrdo, robijaško oko koje će tepati pa sjuriti nož.

– To si dobro reko – raj. Sve sam ja ovo sam smislio i podigo, s ovim mozgom i deset prstiju. Misliš da sam arhitekta? Ne. *Sam* naučio.

– Imate li gostiju?

– Ovde ne, sve je novo. Al' imam još hotela. Ovo mi je dvanajsti... Dolaze stranci, otmen svet. Safari, lov, pecanje... Sve što treba. Trenutno do ove vukojebine nema puta, pa je zemljište džabe. Al' sa' će izbori...

297

... *Pojava bogataša u društvu nije dokaz blagostanja tog društva. Može se postati bogataš i u veoma siromašnim zemljama, kao što je Tanzanija. Ni visoka produktivnost ni bogatstvo jedne zemlje ne čine bogataša; neravnometerna raspodela novca ono je što...*

– Sigurno će ceo kraj živnuti – kaže Marko – kad sagrade put. Mi smo puna dva dana putovali, nešto jače od trista kilometara...

– Eto – kaže Viktor mračno – odma' se vidi da nisi odavde. Šta će da živne? Da bi nešto napravio, moraš gledati u *budućnost*. A one šimpanze tamo – mahne u pravcu sela – ne znaju ni šta je budućnost. U njihovom jeziku ne postoji ta reč.

... *Ni u jednom originalnom afričkom jeziku ne postoji adekvatan izraz za klasu; jezik izražava ideje onoga koji ga govori, a ideja klase ili kaste nije postojala u afričkom društvu...*

— Evo, vi ste pametni ljudi, da vas pitam. Šta mislite, zašto su ove šimpanze siromašne? Ajde, baš da čujem — gospodin Viktor zastane, dodirne svoj zlatni lanac sa slovom *V*. — Naravno da ne znate. Niko ne zna! Pogle’ jezero, puno ribe. Zemlja plodna, kiše kol’ko ‘oćeš. Dugme da posadiš nešto bi niklo. Znaš šta bi Nemac napravio da ima ovo? Siromašni su jer su *lenji*. Zato sam ‘teo s vama da pričam.

Gospodin Viktor gleda nas kao da nam meri težinu. Pogled mi utekne na jezero, veliko kao Indijski okean, opcrтано bleštavim peskom. *Nema dodira, mzungu*, kaže Ketrin i gleda drsko i podsmešljivo, izazivački, kao da kaže *hajde, dodirni me, šta se bojiš*. Povetarac mrda lišće banana.

— Afrikanci — kaže gospodin Viktor — nisu ni za krasni. Da i’ pitaš šta misle, ne misle niš’ ni o čemu. Ko krpene lutke, mož’ da i’ bacaš i šutiraš, njima isto. Ako im kažeš da nešto urade, sve te onako majmunski gledaju. A tržište — devičansko! I ja sam Afrikanac, al’ sam drugačiji. Razumeš?

... *Međutim, došao je strani kapital. I Afrikanac je, prirodno, počeo da teži bogatstvu u obliku kakav se ranije nije video u afričkom društvu. Postoje među nama takvi koji su se obogatili u želji za dominacijom i dokolicom. I ne mali broj onih koji radom svoga brata grade ličnu moć i nadmoćnost...*

— Vid’ ovako — Viktorov nos proviri iz senke i uperi se u Marka — ti si lep čovek. Imaš plave oči. Možemo da radimo poso. Kravata, versaće, mercedes, i pravac Dodoma i Dar. Razumeš?

— Ne.

Gospodin Viktor se osmehne donjom polovinom lica i spusti Marku ruku na rame.

— Političari su ti najgori šljam. Slušaju jer ih plaćam, a zapravo me preziru. Zato što su oni mamini sinovi koji su se školovali napolju, a ko sam ja? Golja iz džungle — glas mu postane otrovan. — Vas dvojica, to je druga priča. To je jače od njih. Razumeš? Prolaziš direktno u elitu. Sve ovo što ja radim — hoteli, safariji — sve je to sitna riba. Treba misliti na veliko.

... *Ne samo što je pojam kapitaliste ili eksploratora bio nepoznat u afričkom društvu, nego mi nismo imali ni druge oblike parazita modernog društva, kao što su pljačkaši, lenjivci itd. U našem starom društvu, i gost je radio. To se od njega očekivalo...*

– Znate kako – Marko se nelagodno promeškolji – zahvalni smo vam na gostoprivstvu i na ponudi, ali mi smo na putovanju. Moramo se vratiti kući...

– Vratićeš se, vratićeš. Pa neće te ovde niko pojesti. Kud žuriš? Za par godina ćeš da namlatiš više nego kući za dva života. Afrika je raj jer ovde *nema pravila*. Razumeš?

– Zašto bi vaši političari hteli da rade sa *nama*?

Gospodin Viktor nabora čelo i začuđeno pogleda u Marka, pa u mene. Onda se osmehne i zavrti glavom u neverici.

– Pa dobro, momci, ja s vama lepo – kaže drugarski – a vi me zajebavate. Opasni ste, to mi se svida – osmeh iščili – al' sad da pričamo *ozbiljno*.

10 M

Izađem iz vode, prijatno umoran od plivanja. Na verandi me čeka laptop koji nam je bucko ostavio. Da začetujem Uroša? Sedi tamo preko, sa druge strane jezera, sav uzmuvan, nezajažljiv, pohlepan na doživljaje, kao da živi i putuje u dečijem stripu. A kad proviri u stvarnost, kad tresne glavom, onda kuka i besni... Koji je danas datum?

299

me: srećan rođendan!

Sent at 14:02 on Monday

Uroš: hvala

otkud si znao?

skinuo sam s fejsa, smara me kad ljudima iskoči onaj notifikacij

pa me se onda kao sete

me: video sam pre par dana :P

stalkao sam te

Uroš: nema potrebe

doći će u lusaku

Sent at 14:04 on Monday

me: stvarno?

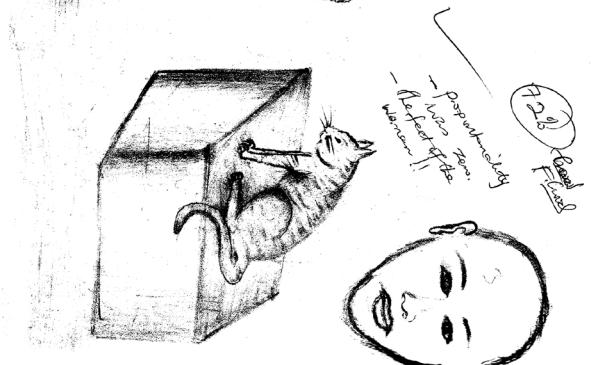
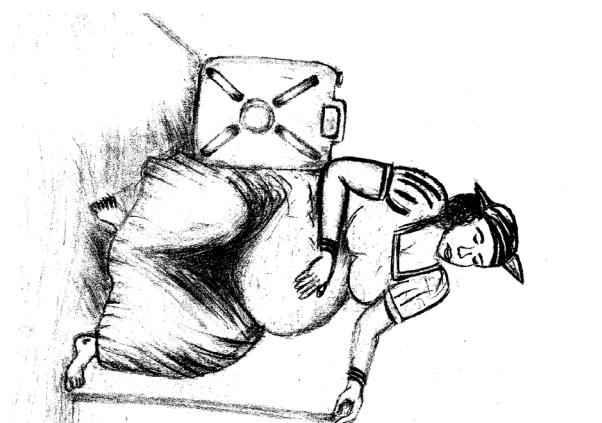
Uroš: časna pionirska

jbg

skupe karte iz ruande
a nije dla da putujem nazad u najrobi
me: super
da završimo putovanje zajedno
Uroš: vidi mejl
me: koji mejl?
aha
ko ti je ovaj sem?
Uroš: onaj momak koga sam upoznao u ugandi
me: aa
onaj što je crtao za blog
Uroš: jeste
kaže da su mu naši pisali
čitaoci bloga
i sad mi je poslao još crteža
pogledaj
me: nije baš neki crtač
Uroš: jebeš crtanje :)
me: kod koga si u ruandi?
Uroš: kod one kimberli
me: jeste se smuvali?
Uroš: daj, zajebi me
me: mislim, rođendan ti je :P
Uroš: što jes jes
ovde se slavi moj rođendan ;)
me: kako to? :zbum:
Uroš: 1. februar
dan heroja
nacionalni praznik ruande

Uđem u bungalow, da kažem Lazaru. Razvedriće se kad čuje da ovaj dolazi. Prazno. Na krevetu stoji sveska. Kuke i kvake, pa nešto kao arapski, pa neki bizarni simboli, glagoljica, izokrenute petice i dvojke. I tako stranice, desetine stranica.

Naježim se i zatvorim svesku.

Sedim na brdu. Dole je tamna pruga džungle, a ispod nje trščani krovovi sela. Zatim ide bela linija obale. Groteskni patuljci trčkaju između prevrnutih čamaca. *Kvašiorkor*, divovska dečja jetra naduvana glađu. Reč-rečenica na jeziku *ga*, iz Gane: *bolest koju beba dobije kada se rodi nova beba*. Iz zelenila viri okrugli čir *Rojal Tanganjike*.

Na drugoj obali, u sumraku, zamišljam da vidim vulkane Konga. Detinjast i mahnit, uvrti nešto u glavu pa nasrne kao sivonja. Cilj ishlapi, pažnja se raspe, sve dok se ne veže za sledeću besmislicu i tako u krug. Talas energije koji se ni na čemu trajno ne zadržava, ništa zaista ne vidi, preliva se preko svega i dodiruje i oseća ali ni ne pokušava da shvati. Hoće li doći?

Zagrimi, nebo se rascepi i ljosne kiša, sve u isti mah. Potrčim kroz džunglu, zалутам, uplašim se, vratim se na vrh, ponovo se sjurim. Po mraku šljapkam kroz selo. Jedva pronađem kapiju. U bungalowu je nestalo struje. Osvetlim mobilnim: Marko spava. Petljam oko fenjera dok se ne ispolivam petrolejom, pa odustanem i legnem u krevet.

Napolju je potop. Drveće vrišti i lomi se. Kroz mene se razlije tup umor, slabost, kao od zimskih bolesti. Novi Sad, ledeni prvi januar. Vrabac stoji na simsu, gleda unutra. *Pokaži mi neku svoju priču. Ako se stidiš, kako ćeš postati pisac?* Kopam po papirima iskucanim na tatinoj pisaćoj mašini *Olympia Traveller*. Pružim joj priču o čoveku koji ne oseća ništa sem istoka, zapada, juga i severa, i putuje svetom, uplašen i sam, propadajući u ludilo i mržnju. Samo da ne vidi kako mi drhte ruke.

Mobilni zabruji i osvetli se.

- Budan? – javi se Marko iz tame. – Zakasnićemo na autobus.
- Ne verujem u taj autobus.
- Bucko je rekao da ima.

Trčimo kroz pljusak. Jezero riče i grize obalu. Kolibe se jedva naziru. Stanemo pod nadstrešnicu restorana *Rojal Tanganjika*. Vazduh pucketa, drhti od gromova.

U blesku munje vidim da neko hoda sredinom sela. Mišićav čovek, bos, samo u gaćama. Sledeći blesak osvetli iskrivljeno lice i razjapljeni ust. Marko me mune laktom. Zavučemo se dublje pod strehu.

Čovek iščupa ogroman kamen iz kaljuge. pride jednoj kolibi i zafrljači ga u vrata. *Daaam!* Ponovo ga podigne, pride drugoj. *Daaaam!* Niko ne otvara.

Mučnina stegne želudac. Poželim da grane svetlost, da neko dođe, da prestane kiša i noć.

... a ako su vrata zatvorena, naše je da pokušamo da ih otvorimo. Ako su pritvorena, treba ih gurati sve dok se ne otvore širom. Ali ni u kom slučaju se vrata ne smeju srušiti na štetu onih sa druge strane...

Gacajući kroz žitko blato, čovek baci kamenčinu još nekoliko puta. Pokreti mu otežavaju, otromljavaju od napora i kiše, od guste opne mraka. Vidimo ga samo na trenutke, u belim blicevima munja. Krene ka nama. Vrati se mòra o džinovskoj Zemlji: svi živimo raštrkani, rasuti, razdvajaju nas provalije i jeziva bespuća.

Čovek sa kamenom dođe do strehe *Rojal Tanganjike* i stane. *Sviđa mi se,* kaže ona, a moj pogled pobegne u prozor, u januar, u krošnje bele od inju. *Ali nešto ne kapiram. Kako je moguće da on baš ništa ne oseća? Kako neko takav uopšte može da...* Kamen padne u blato, ispušten, kraj naših nogu. Čovek stoji.

– Nanjušiće nas – šapne Marko.

– Neće – kažem. – On nema čula.

12 M

Autobus izroni iz mraka. Vozač mahne da uđemo. Mi smo jedini putnici. U farovima vidim golog ludaka kako nestaje u džungli i odahnem. Motor gurne točkove uz reku blata.

Izlazimo u Mataju, selu na raskršću zemljanih puteva. Noć se razilazi. Krenemo peške ka Zambiji, u nadi da ćemo nešto ustopirati. Bare isparavaju na jutarnjem suncu. Okolo su brežuljci pod retkom šumom. Prolazimo kroz seoce, pored škole na kojoj piše: *U rat protiv nepismenosti.* Put nam preseca crveno-crna buba, ratnički štit Masaja.

– Nisu prošla nijedna kola – kaže Lazar. – Koliko ima do granice?

– Šezdeset kilometara.

Sunce preleti zenit i počne da se spušta. Stopala trnu. Šta ako niko ne nađe? Sa zebnjom pogledam šumarke. *Noć je opasna*, kaže poglavica Kuko.

Začuje se zvuk motora. Nasmejani ljudi u radničkim odelima, sa crnim flekama, pružaju nam ruke da se popnemo u prikolicu. Zavrti mi se od mirisa benzina.

– Ej – nagnem se ka Lazaru – zaboravio sam da ti kažem! Onaj majmun dolazi u Lusaku!

– Kada?

– Za četiri dana!

– Stvarno? – on se namršti. – Pa da, kažu da i majmuni imaju neki IQ. Tridesetak, valjda.

Granica je žičana ograda vezana lancem za bicikl. Nigde žive duše. Sa druge strane je Zambija. Uroš jeste bandoglavni majmun, ali ipak sam ga navorio. Par dana dobrog sna i jake hrane, i biće ko nov. A ovaj... Lazar sedi na travi, oslonjen o ogradu. Zabio nos u neku knjižicu i mrda usnama.

Stižu policijska kola. Uniforma otključa lanac, ispečatira pasoše, propusti nas, zaključa i ode.

Na ulazu u Mbalu, zambijski pogranični gradić, stoji bilbord sa crtežom Afrike. Odozgo, na vrhu kontinenta, nacrtani su kranovi i bušotine, a preko cele slike piše *Zambija nije evropski rudnik*. Iza bilborda je baraka granične policije. U njoj sedi nizak mlad čovek čelave glave i mrko nos gleda.

– Odakle?

– Iz Tanzanije.

– To vidim – čelavko se namršti – nego pitam odakle ste.

– Iz... Srbije.

On uzme telefon i raspriča se. Razumem samo dve reči: *Srbija i viza*. Razgovor se otegne. Lazar sedne na ranac i otvorí knjigu.

– Žao mi je – čelavko spusti slušalicu – ne možete u Zambiju.

– Šta?

– Potrebna vam je viza.

– Dobro, kol'ko košta?

– Pedeset dolara, al' nije u tome problem. Za vas je nadležna naša ambasa-
da u Londonu. Tamo morate podneti zahtev.

Zatrepćem u neverici.

– Čujte – kažem čelavku – znate li vi gde je London?

– U Engleskoj.

– A za Jugoslaviju? Mi smo... Jugosloveni.

– Na pasošu piše *Srbija*.

– To je isto. Samo se promenilo ime.

– Moram da proverim – on ponovo uzme telefon.

Sednem na ranac, i dalje ne verujući šta se dešava. Pogledam u prozor i shvatim da je pao mrak. Neonka trepće nad glavom i odbleskuje sa činovničke ćele.

– Slušaj ovo – kaže Lazar – moram da ti pročitam šta kaže Učitelj.

– Šta... Kakav učitelj?

– Džulijus Njerere, prvi predsednik Tanzanije. Slušaj.

... Osnov i cilj afričkog socijalizma je proširena porodica. Mi ne gledamo na jednu vrstu ljudi kao na našu braću, a na druge kao na naše prirodne neprijatelje. Mi ne formiramo savez 'braće' za uništenje 'nebraće'. Prvo pravilo afričkog socijalizma glasi: Binadamu wote ni ndugu zangu na Afrika ni modža – Verujem u istinsko bratstvo i jedinstvo Afrike.

– Žao mi je – kaže čelavko ravnodušno – Jugoslavija ne postoji.

– Da li možemo nekako... da se dogovorimo? Sigurno postoji...

– Nemamo šta da se dogovaramo.

305

... Nijedan istinski Afrikanac ne može da povuče liniju na mapi i kaže: evo, dovde su moja braća. Porodica kojoj svi pripadamo mora da se proširi još dalje – izvan plemena, komune, nacije – i obgrli celokupno čovečanstvo.

To: Uroš Krčadinac
From: Lovre K
Subject: dosa san
Date: Feb 02 2010

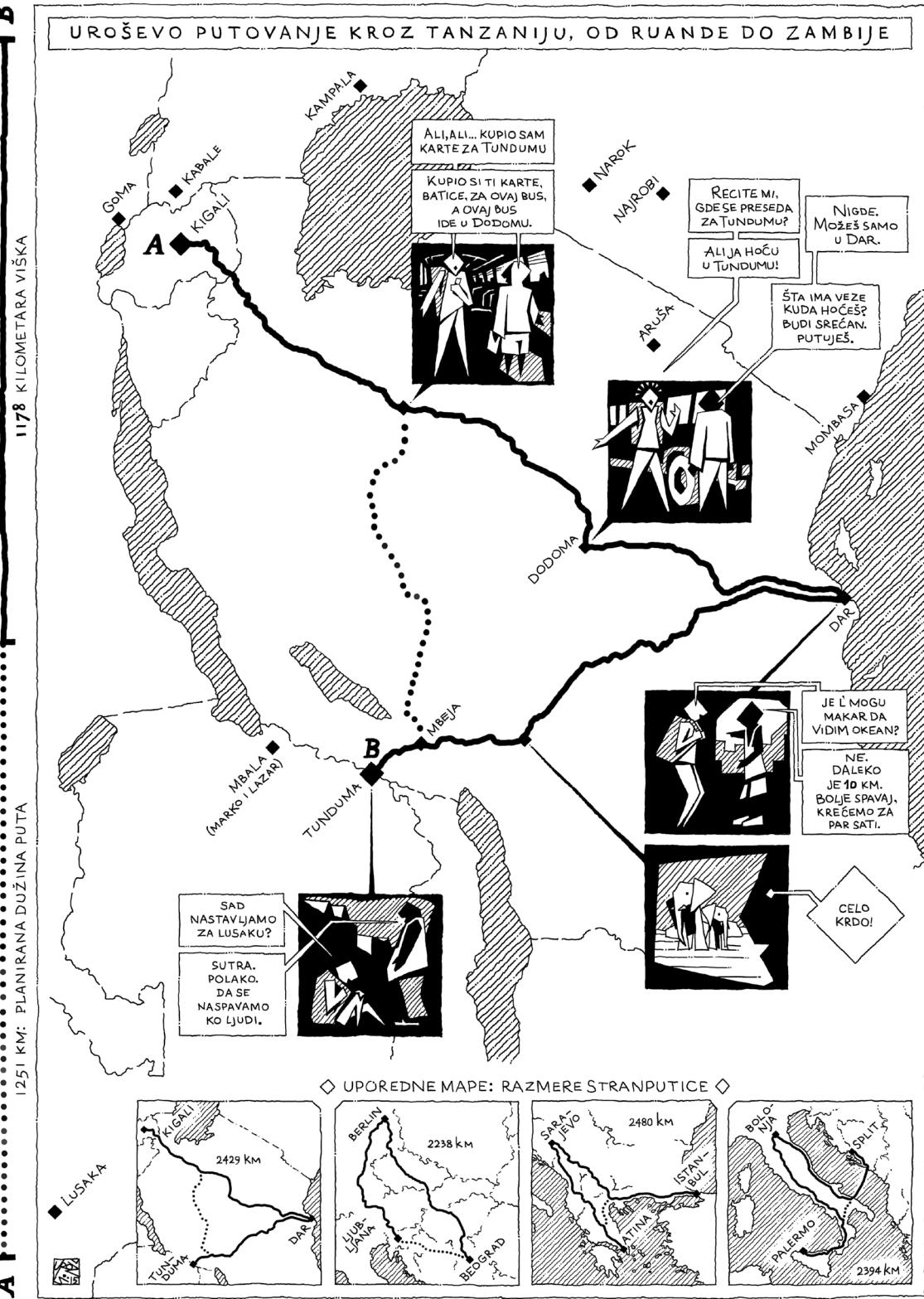
zdravo stari! evo ja se docepa hrvatske. od kad san dosa u mombasu pa do yagreba putovanje proslo vrlo dobro, bez vecih poteskoca. sto se ne bi reklo za tanzaniju. koja luda kuca! naravno da nisan uspi nista napravit po planu. busevi ili matatui ne vozu za mwenzu nego samo rano ujutro. tako da san odusta od tega. nakon 12 uri truskanja oni dan yavrsija san u nikon gradu bogu iza noga. nima asfalta, kajuza do kolina. i prisnava san ti, ni manje ni vise nego, u bordelu. koje ludo iskustvo. pijanci i kurve su mi bili drustvo u noc. ali sto ces, najblizje misto kolodvoru i ni mi se dalo sad okolo trazit. bus mi je partiva u 5 ujutro. i kad pomislin da je avanturama kraj, pocimje pakal :) u srid nicega na nikoj prasnjavoj cesti pokvari se bus. sto sad? sofer i konduktor pocimju rastavljat bus. i ni pet ni sest, rastavu cilu zadnju osovinu i nestanu... kako da gredu do grada u susistvu pogledat mogu li popravit stvar. i nima hi, i nima. Uru,dvi,tri..... zvali hi judi na mob, kai za poure ce. mos mislit. i zovu hi judi za pet uri; kad ce te? evo za 10 minuti. mos mislit. dosli su ya jebenih 12 uri. u deset navecer. po mrkloj mracini, u vukojebini su slagali zanju osovinu i hrpu zupcanika. sve masno i uleno bilo. i za krasno cudo nakon 2ure slozu bus. ali sipak. ne partijemo daje. nego, prispat cemo tamo. jeli ipak nikakva cesta, kajuza do kolina (jer je takav pjusak pa u vise navrata, a da stvar bude gora bus je prokisnjava i to drito na moje misto) i naravno boje se razbojnika. vec si skuzi africki strah od nicega. zivotinje ce nas pojist. da, mos mislit. uglavnon, partimo u 5 ujutro po toj cesti koja je ka hiroshima nakon napada... svako malo kamioni oli privrnuti ili zapeli u kajuzi... i tek nakon novih 10 uri san se docepa kilimandjara, kojega nisan vidi jerbo je bi u oblacima. sranje! (ali san ga vidi dan kasnije s kenijске bande, onako posteno, s bareton od sniga). nisan ima vise snage cekat u arushi pa nisan ni zva onega godfrija sto mi je marko da kontakt. tako da san kreni drito daje na granicu s kenijon. tamo uvata bus drito za mombasu... i zamisli opet prasnjava neasfaltirani put... prasina je ulazila na sve bande. a ja manjak se namaza s onin za komarce i sva prasina se lipila za me. izgleda san ki pustinjak... i za ne falit u srid noci zaustavi nas vojska. upadnu s kalasnjkovima i pocmu se nisto derat. tipa daj dokumente. meni nisu cinili vele probleme, ali niki hi judi

nisu imali pa su hi postrojili vanka kai da ce hi streljat. ali nakon po ure su hi pustili i uspili smo nastaviti put... luda kuca... kako u kongu stari? sigurno je i tamo ludo? e jesi se cu s lazaron i markon? sad su nigdi po tanzaniji... e da trazi tranzitnu vizu za tanzaniju. 30 dolari, 7 dana. valjda ce bit dosta. zivi ti meni, stari.

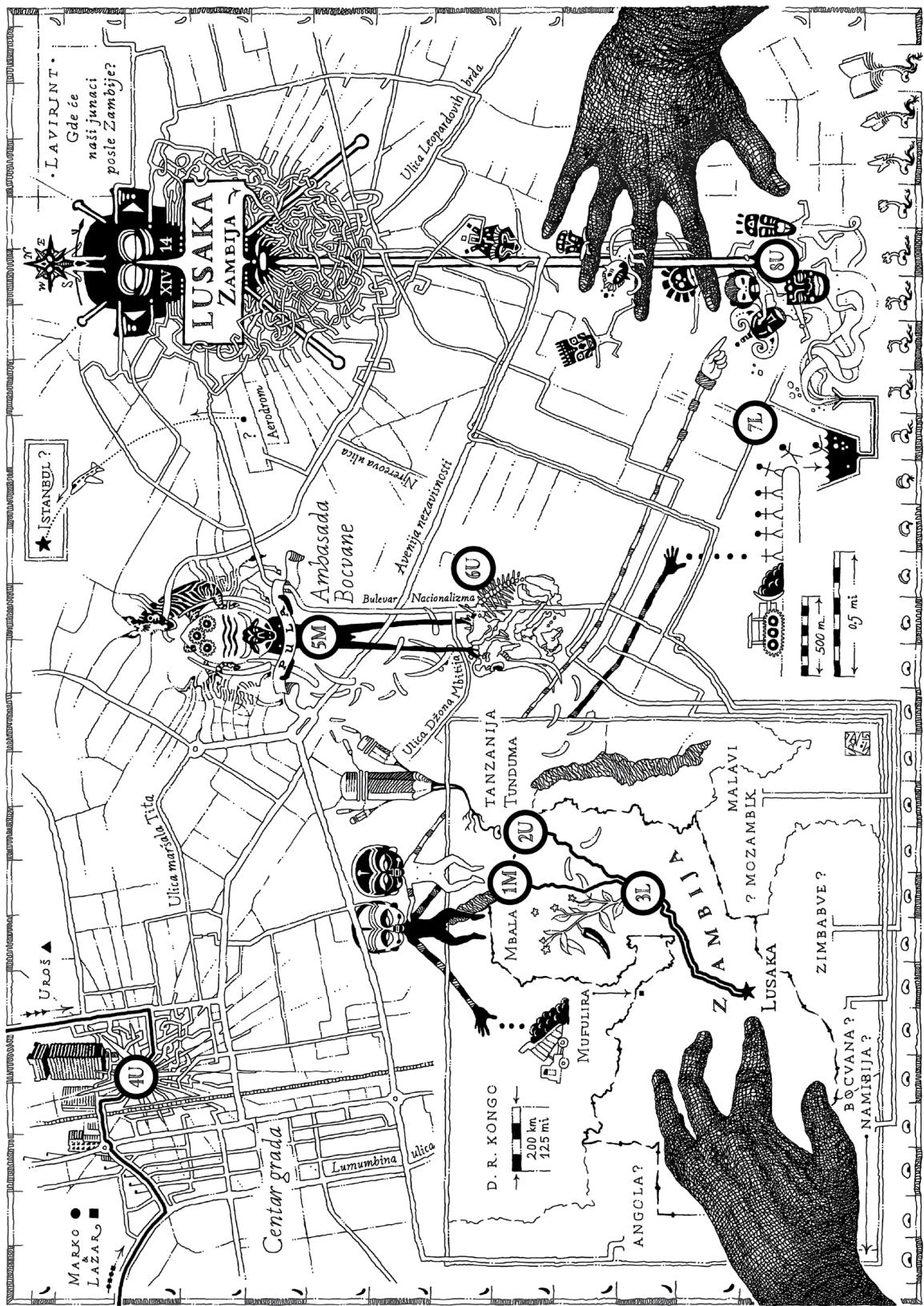
81 SAT: UKUPNO TRAJANJE PUTOVANJA

39 SATI: PLANIRANO TRAJANJE PUTOVANJA

42 SATI NAPRAVLJENOG VREMENA

XIV

.....

1 M

— Je l' možemo makar da prespavamo u Mbali – pitam – pa da odemo ujutru? Mrak je, a ničija zemlja je ogromna...

— Žao mi je, nemate vizu. Morate otići *odmah*.

— Kuda?

— Nazad – prst pokaže vrata.

Zazvoni telefon. Ćelavko podigne slušalicu i namršti se. Onda je tresne i gnevno nas pogleda.

— Kažu... da vas pustim. Regionalna uprava – on ispljune čoškastu, nerazumljivu reč koja oštro zazveči. – Neke stvari se *nikad* ne menjaju.

Bauljamo Mbalom. Kroz gustu, mlaku kišu nazire se britanski spomenik iz Prvog rata, redovi istih kuća, kerovi, škola *Go Go Girls*. Kaljuge su premoćene poređanim kamenjem. Besposličari sede pod strehama i nadvikuju pljusak, *mzungu, daj pare! Pare mi daj!*

311

Pokucam na vrata.

— Mwapoleni, dobro došli – Mulima nas pusti u stan. – Može čaj?

— Je l' ovde uvek tako mokro? – pita Lazar.

— Kišna sezona – ona skloni šiške sa čela – upravo počinje.

Stančić je kao špajz. Madrac, komoda, nekoliko otvorenih svezaka, nažvrljane cifre i grafikoni. Na ogledalu vise đindjuve. Plafon se ne vidi od zardjalih cevi. Mulima zahvati vodu iz bureta i upali plinski rešo.

— Malo sam se plašila – ona sedne do nas. – Vi ste mi prvi gosti. Kad već ja ne mogu da putujem...

— Kuda bi volela?

— Bilo gde. Što dalje odavde.

Ona spusti pogled na svoje izgrickane nokte, pa skupi šake u pesnice. Čaj greje kroz lonče. *Hoću da upišem ekonomiju*. Oči su joj osetljive i prepadnute, koža tamnosmeđa. *Internet je opasan, ne bih vas primila da niste belci*. Kad pomeri glavu, minduše joj brzo zaigraju pod ušima: nosorog i slon.

— Da li si baš iz Mbale?

— Iz Mufulire – ona se trgne – znate gde je? Na granici sa Kongom.

– U Bakarnom pojasu?

– Da.

– Kako je tamo?

Ona zagrize usnu. Nervozan pogled poleti u mene, pa klizne dalje, po putinama u zidu.

– Užasno. Jeste nekad videli rudnik bakra? Crvena zemlja i crveno nebo, otrovna voda u rekama, otrovan vazduh. Pogoni koji stalno bruje, misliš da će eksplodirati, da nešto *mora* da eksplodira. Ali ništa ne eksplodira... Otkako je Nikolas umro, samo sam želeta da odem.

– Nikolas?

– Moj stariji brat. Radio je u talionici. Jednog jutra se probudio otečene glave, i samo...

Pljusak lupa o stakla. Noć se spušta. Mulimino lice, odsutno i tvrdo, podseti me na Irenu, Mombasu, na Krašovu čokoladu i decu koja se biju šipkama.

– Idete u Lusaku?

– Da. Treba da se nađemo sa drugarom.

– Imate nekog tamo?

– Ne.

312

– Možda... – ona se zamisli. – Pitaću Velingtona.

– Ko je Velington?

– Moj stariji brat. Možda će hteti da vas primi. Samo... Moram da vas upozorim. Velington je *divan* čovek, ali...

Ona odmahne glavom i zatvori oči. Nosorog i slon blesnu pod sijalicom.

– Velington i Nikolas su... bili su blizanci. Kad je Nikolas umro, Velington se promenio. Počeo je da pije. Ima halucinacije, govori stvari koje nisu moguće...

– Kakve stvari?

– On tvrdi – Mulima spusti glas kao da izgovara nešto sramotno – da mu dolaze *duhovi*.

2 U

– Iz... Srbije – kažem. – Nama ne treba viza.

– Moram da proverim – lice graničara izgubi se u prašini otvorenih fioka.

Tunduma, linija Tanzanije i Zambije, limeni gradić podeljen bodljikavim zidom. Kroz prozor se vide rampe i groblja karoserija. Zora se rastače kao

žele. Četiri dana *napravljenog vremena*. Hiljadu pogrešnih kilometara, nesporazumi, braunovsko kretanje i nasumični sudari, a okean nisam ni video.

Štos papira tresne po pultu. *Države za koje ne treba viza*. Srbije nigde. Sa dna spiska štrči rasplaženo ipsilon.

– Yugoslavia – brzo uperim kažiprst. – To je isto. Samo se promenilo ime. Policajac udari pečat i podigne rampu.

Granični svet muva se oko straćara. Prodavci i šverceri, vojnici, prosjaci, kurva sa kaišem od plastičnih srca, mundaroš sa kačketom *Džip. Hajde, belac, devize, evize, vize, ze*, tanzanijske šilinge menja mi u zambijske kvače, krade pola, smeje se, trči među šupe i potleuše. U daljini, preko pruge, njišu se tri uske šrafte: crvena za krv, crna za kožu, narandžasta za bakar.

Sednem u senku autobusa za Lusaku. Dugonoge bube crtaju po bari. *Uroše*, piše Sem Bjamugiša u mejlu, *i OVO sam nacrtao, hajde stavi na internet*. Uganda je negde тамо, *ja sam srećan čovek jer volim da crtam*. Šetaju granični ljudi, strani i grubi, jedini sam belac, sam, smožden, premoren od točkova i hauba, šoferšajbni, žena i dece koji spavaju na podu autobusa, svađa sa Vistonom, vodičima, konduktlerima, Kimberli, sa svetom, svađa sa samim sobom, *izmišljaš, komplikuješ, pogledaj malo oko sebe*. Lazareve hladne ideje, Markov nagli, tupavi polet, *daj da završimo što smo počeli, nisam verovao da bi iko čitao, hodi se nač sa svojon klapon*. Sastanak sutra u dva, *znan i ja da neće uspit*.

Semenka paprike strči niz korice beležnice i padne u baru. Ostane da pluta, kao mali otok, Kazneno ostrvo na jezeru Bunjonji. Otvorim i pođem po hartiji.

Švercer se zagleda u crtež.

– Bicikl! – on mahne prodavcu bombona. Obojica se nadviju nad beležnicu. Trapavo se osmehnem. Gledaju mama i tata, učiteljica, nastavnica, profesor likovnog, poneka devojka, a posle ni oni, paus-papiri skupljaju prašinu pod krevetom, ja upisujem fakultet, punim indeks, uređujem svoj sobičak, ređam knjige u polici, tražim postdiplomske po internetu a noću ne mogu da spavam, *lipše si crta kad si bi dite*.

– Kokoška!

– Banane!

– Suncobran!

Vojnik čučne, prosjaci se naslone na moja kolena. Kurva sa kaišem od srca stavi mi ruku na rame.

– Radio!

- Ptičica!
- Cipele!
- Ribe!

Mišićava bitanga mi otme svesku; pogleda i nasmeje se, pa vrati. Iz šupe izade mundaroš sa Džip-kačetom. Merka, okleva, prilazi korak po korak, smeška se. I ja se osmehnem.

Vojnik počne da tapše, stidljivo, stidljivo, sve hrabrije. Ostali mu se pridruže.

3 L

Gledam kišnu savanu kroz autobusko staklo. Tamo gore, u Kairu, Abadan piše svoju noćnu priču koju niko neće čitati, nižu se alefi po hartiji, Safa u crnini drhti kraj Nila, Doris ponavlja somalijsku gramatiku, *maadahada mhu juheij*, Kuko viri kroz enkang i osluškuje noć, stiska koplje, Taha zuri u televizor bez tona. *Znam da zvuči debilno*, Marko spava zabačene glave na naslonu sedišta, otvorenih usta, *ali kao da su se spojili kroz mene*. Uroš je tačka, negde iznad nas, klizi ka dnu Afrike, zrno u peščanom satu. *Nema prolaza, mzungu*, tamnozelene oči bleskaju, grde, traže, hajde prođi, dokaži mi, hajde.

Sela i gradovi nižu se na osamsto kilometara sivog konca: Senga Hil, Nendo, Ngolo, Ačitende, Kapusa-Mwansa, Čibutubutu. Na stanici u Muelali, u autobus uđe čovek u otmenom odelu. Sredovečan, visok i krut, sa cvikerom na nosu i kupusarom u ruci. Stane između prvih sedišta i počne da nam čita.

– Gospod je pastir moj – prošapće. – Da podem i dolinom senke smrti, neću se bojati zla; jer ti si sa mnom. Tvoj štap i palica tvoja teše me.

On trepne iza debelih stakala. Putnici čute, zgrbljeni poput upitnika. Pogled mi klizne u prozor. Belo osvetljeni reklamni panoci lebde kroz predvečerje:

315

AIDS UBIJA
BOG POSMATRA
KINESKA BANKA – UVEK SA VAMA

– Gospod je pastir moj...

Zatvorim oči. Negde iza horizonta je Mufulira, crveni kopovi i crven vazduh, granice Tanzanije i Konga. *Velington se promenio. Tvrđi da mu dolaze...*

– Ko je vaš pastir? – propovednik drekne i svi se trgnu. – Je l' ovaj ovde vozač vaš pastir? Da nije možda *kondukter* vaš pastir? Slušajte šta vam govorim: Gospod je...

– Lud? – šapne Marko.

– Ne znam – kažem. – Možda će tražiti pare.

Na mrkoj čeonoj kosti izbjije graška znoja, klizne niz greben nosa i ostane da visi nad ponorom. Šofer turira motor.

– Zaista vam kažem: seme je božja reč. I moja reč – vikne, vrat se rasplete u žile – čak je i moja sitna neugledna reč seme kao što je božja reč seme i

svaki je glas koji proslovimo i slovo koje napišemo...

Propoved utone u oble samoglasnike afričkog govora, vrti se na engleski, opet se izgubi. *Mazge ne razumeju*, sikče čajdžija, *slovo nije ono što se vidi*, bele se kupole Tadž Mahala, *vera i jalovina*. Devojka ispred nas zaromori molitvu, otegnuto, ritmično, *zato plešu, hadžija, baš zato, hoće da naprave prolaz i da se stope*, pao je mrak, kada ćemo stići u Lusaku?

– Znak – propovednik stiša glas – seme... padne... jedno ostane... mnogo roda... amin – i naglo sklopi kupusaru.

Jedna gospođa tapše. Pridruži joj se još nekoliko putnika, bledo, bez oduševljenja.

Čovek nervozno spusti pogled, ponovo strašljiv i krotak, skriven iza debele opne naočara. Promrsi stidljivo *twatotela, thank you all*, okrene se i ode.

4 U

Pruga raseca Lusaku, železnički pragovi stoje poput šavova na rani. Miriše na vozove i mokru zemlju. U potoku se ogledaju sive konture Kairske ulice, nadvožnjaci, crvene cigle, člankoviti neboderi. Ptica sleti u potok i grad se razveje.

- Pa gde si, majmune! – Marko me lupi po leđima.
- Uf – kažem. – Vidi na šta ličite! Više se ne kupate, a?
- Pusti to – kaže Lazar – daj da nađemo birtiju.

Koža im je prepečena, crna. Neuredne kose, pantalone zakrpljene pa opet iscepane, nosevi zarasli u brkove, skorenoblato po krajevima nogavica i vonj beskućnika. Koliko smo već na putu?

Lusačka birtija nema prozore. Treperave neonke žmirkaju preko šanka. Dim pluta iznad stolova za bilijar, s kojih se odrala čoja i ostalo golo, uglačano drvo.

- Otpala ti je krasta s nosa – kaže Marko. – To te onaj znak, a?

Markove oči su umorne ali sjajne, meke od zdravog putničkog znoja. Lazareve su pritešnjene podočnjacima, nekako tvrde, bezizražajne. Setim se kako smo sedeli kod Džesike i šarali hijeroglifne, *nije tuga*, kako su mu drhtali prsti.

- Hajde – spustim kriglu. – Pričajte.
- U Mombasi – počne Marko – kod Lovrine bivše...

Zamišljam Irenin stan, bele obale Indijskog okeana. Nensi plače, Taha mrmlja sebi u nos, Marko sve to opisuje. Lazar čuti. Zukari recituje, Marko ga imitira, *moraš pustiti glas, moraš se zdati za nas*. Tanzanija kroz koju sam protutnjao, ošamućen, gledajući je kako promiče unazad kao na pokretnoj traci, krene da oživljava u kafani. Otvorim beležnicu.

– Oho – kaže Marko – šta si sve nacrtao za ovih par nedelja!

– Sve je to iz busa za Lusaku. Od granice dovde. Pre toga, u Kongu...

Položim šake na sto da bih smirio tremor. Svakih nekoliko godina, kažem, vulkan Njiragongo... *damm!* Lupim o drvo, čaše zadrhte. Markove zenice se prošire, kroz ruševine katedrale zanjiše se bokserska vreća, *damm*, zenice podu levo-desno. Oponašam Vistona, psujem, senke lete po plakatima fudbalera, penje se očaj, bes, strašan i divalj Ekiangin pogled. *Oni to piju!* Uzburka se žabokrečina, uzmuvaju se Lazareve oči. *Kažu da Pigmeji donose sreću.* Stojimo pod živim grotlom, među čatrljama od najlon-kesa. Narod bez doma steže džakče soli. Sele ih od smrti do smrti, dok ih ne...

Konobar se namršti i mahne mi. Počeo sam da vičem.

– Sve ovo *mora* u blog – Marko spusti flašu. – Onda da vidimo gde ćemo završiti putovanje. Gledao sam Bocv...

317

– Čekaj – kaže Lazar – zašto mora?

– Ajde ne seri. *Ti* si nas ovde dovukao. *Ti* si osnovao Klub putnika i navukao ljude da putuju ovako.

– *Kako?* – ubacim se. – Kao, mi nismo turisti, mi smo *putnici*. A šta radimo? Sam si rekao tamo u Sudanu: *guramo nos u tuđe živote*.

– Emocionalni turizam – promrmlja Lazar. – *Osetite egzotiku tuđe sjebanosti.*

– Kenjate – Marko se namršti. – Uvek samo kenjate. Kad se nađete ovako, potpuno ste jezivi.

– Znaš kod koga ćemo spavati noćas? – Lazar se nagne ka meni. – Kod nekog izgubljenog jadnika koga posećuju duhovi.

– Sećate se – kažem – onog idiota Džastina? *Latalice*, sa broda za Sudan?

– Onog što ti je skinuo Rumunku?

– Jebi se. Onog što mi je srao kako treba otvoriti um i oslobođiti se, a drugi ljudi su *šum na traci*. Putovanje služi da ti *pronadeš sebe*, a svet mu dođe kao tvoj poligon za samoostvarenje. A to što ljudi krvare u nekom čmaru sveta, za to može samo da nas boli kurac.

- Čekaj – kaže Marko – pa nije baš da nas...
- Pa negde i jeste – kaže Lazar. – Šta mi radimo? Gledamo patnju. Kad nam dosadi, odemo.

– Ne radi se o tome – kaže Marko. – *Uopšte* se ne radi o tome. Jebiga, koristite to što nisam dobar s rečima.

Pogne glavu i počne da prebira po telefonu, *jebeni net, nikad ne radi*. Lazar uzme beležnicu iz moje ruke i počne da lista.

– Evo ga – Marko podigne glavu. – Namestio sam net. Sećate se one naše prepiske pred put? Onih stotina mejlova? Ti si – pogleda me – smarao za blog, a ti – okrene se Lazaru – nisi hteo dok se ne dogovorimo *šta* je taj blog. Znaš *šta* si napisao? Evo, našao sam... *Ako ga neko bude čitao, možda taj blog otvoriti neke male prolaze između udaljenih tačaka*. A ti – opet u mene – ti si rekao da blog treba da bude... čekaj, sve ovde piše... *kao neka živa enciklopedija*.

– Dobro, i *šta* s tim?

– Jebote, *šta s tim!* Ljudi čitaju, skupili su pare za Nensi, pisali su Semu, on im je poslao svoje crteže, čak smo se i *mi* ponovo sastali... Šta više? Zar to nisu *mali prolazi*? Zar to nije jebena *živa enciklopedija*? Zar niste *to* jebeno hteli?

318

Marko otvorи blog i krene da čita komentar po komentar.

Čitajući ovaj, a i ostale članke bloga bio sam preplavljen emocijama i nevjerovatnim uzbudjenjem. Hvala vam što ste stvorili jedno prelijepo djelo. Svaki put u meni budite želju da krenem ili kako ste i sami rekli da se vratim u Afriku. (Nidex)

Sjajno je što ste se setili da ponesete slike iz Srbije. Izgleda da je slika koju Afrikanci imaju o Evropi podjednako iskrivljena kao i obratno. (vuk_kg)

Zaista mi je nestvarno kako uspevate da blogujete u datim uslovima. Svaku priču sam pročitala i stvarno nemam šta da dodam ili da oduzmem. Ne znam odakle vam tolika inspiracija! (Jovana)

Moj stariji brat radio je kao arhitekta u Zairu (današnjoj DR Kongo). Vaš blog podstakao me je da prekopam njegovu arhivu. Možda vam bude zanimljivo da sam pronašao par knjižica izdavačkog preduzeća Rad, Beograd, 1976. ‘Značajni rezultati zabilježeni su na planu tehničke suradnje (oko 30

jugoslavenskih profesora radi na visokim i srednjim školama u Zairu, a veliki broj zairskih studenata studira u Jugoslaviji. Godine 1974. osnovan je Mješoviti jugoslavensko-zairski komitet za ekonomsku, naučnu i kulturno-tehničku suradnju. Uz to, Zair je vrlo brzo preuzeo i ulogu miritelja, odnosno posrednika u konfliktnim situacijama u Centralnoj Africi (sukob između Ugande i Tanzanije 1971, Burundija sa Ruandom i Tanzanijom 1973), vodeći osnovnu brigu oko izbjegavanja njezine balkanizacije. ’Tek sam onda shvatio koliko je reč ‘balkanizacija’ stara. Inače, edicija se zvala ‘Nesvrstanost je savjest čovečanstva’. (johnny)

Stvarno nemam riječi... Toliko je zanimljivo da sve čitam po nekoliko puta... Čak i krišom sa posla. (Ela)

Fantastično. Na momente mi se stezalo grlo ili bih se zaista naježila. Mislim da dugujete čovečanstvu da sve ovo jednog dana priredite u knjigu. (rayuela)

– Knjigu? – Lazar se namršti.

Promaja zanjiše zavesu iza šanka. Okruže me granični ljudi iz Tundume; tapšu me po leđima, smeju se, kažiprsti diraju svesku, ružičasti dlanovi crne se od grafita. Marko klikne na skrol.

319

Vas trojica razbijate sve izgovore kako mi sa Balkana ne možemo da putujemo jer nam ne daju vize, nemamo para, nemamo vremena i sl! Eto, potrebni su samo želja i radoznao duh! (Kaja)

Čitam ovo i užasno vam zavidim. Ceo život želim da radim neke stvari, ali nemam s kim. I onda ostanu neuradene. (Nikola)

Afrika u vašem blogu data je tako živo da sam se, čitajući, prelećući zapravo redove i pasuse, osećala kao da sam bila tamo u srcu tog predela. (mala)

Ako se ja osećam sada ovako, ne mogu ni da zamislim kako je vama tamo... Bez ikakvog preterivanja mogu da kažem da mi je ovo vaše putovanje promenilo pogled na svet. (tibor90)

Sve je napisano na vrat na nos ne mogu sve skontati o cemu se radi, cas je pisano gore, cas dole, zbrda zdola, ne mozes sve povezati mozda treba citati vise puta, ali ne razumem nista, nepovezano, ko da je lud covek pisao! (Dusko)

- Ovaj Duško je u pravu – nasmejem se. – Sve obrisati.
- *Obrisati?!* – Marko skoči – mučili ste me da pišem, cedili...
- Čekaj, bre! Dovršiti, onda obrisati, i onda napisati ponovo. Kad se vrati-mo kući. Da ne bude ovako majmunski, tinejdžerska lirika, kičerajski opisi prirode, proseravanja, crteži iz lošeg Asteriksa. Jebiga, *ne može* ovako. Kai glupava dica – gurnem kriglu u centar stola. – Bio si u pravu, Marko. Jezivo smo razmaženi.
- I sebični, to si zaboravio. I egomanijaci.

Kafana se polako puni. Momci u plavim radničkim kombinezonima igraju bilijar, zagledaju, čude se otkud belci. Za stolom pored, dva matorca igraju mankalu; jedan stavi beli oblutak na polje, drugi uzme crni i pomeri ga na polje pored. Plastični bokseri, crni i beli, male provalije, enkanzi, rampe, a onda dođe bakica Anonsijata i obriše mi ranu od znaka.

- Glasanje! – Marko udari o sto.
- Ne treba – kaže Lazar. – Pokušaćemo.
- Konačno, fala kurcu! Uroše?
- Ajde – kažem. – Bemumater.
- Odlično – Marko mahne kelneru i poruči još tri piva. – Gledao sam gde bismo mogli. Na jugu je Bocvana, ne treba viza. Piše na našem forumu, nedavno su ljudi išli. Iz nje može u Namibiju, koja izlazi na Atlantski okean i ide skoro do krajnjeg juga kontinenta. Odatle ima letova za Istanbul.
- Kalahari – promrmlja Lazar. – Tamo je pustinja Kalahari, zar ne? U Namibiji i Bocvani?

5 M

- Ne može u Bocvanu – grakne šalter.
- Zašto?
- Treba viza!
- Ne treba – zavapim. – Za Bocvanu ne treba ništa! Piše na internetu!
- Ruka pruži spisak. Na margini, hemijskom olovkom dopisano *Srbija*. Se-tim se kako su nas izbacili iz etiopske ambasade u Kartumu. Dobro je što njih

dvojica ovaj put čekaju napolju.

- To je nešto novo? Otkad?
- Odnedavno.
- Možemo li *ikako* da dobijemo tu vizu?
- Svi zahtevi šalju se u Gaborone. Tamo se podnose na razmatranje Ministarstvu spoljnih poslova, koje potom...

Tupo piljim u zastavu na zidu: bledoplava površ sa širokom crnom i dve uske bele pruge. Pored nje, u grbu, zebre drže štit sa zupčanicima. Ispod je geslo Bocvane: pula, *kiša*. Treba izaći na kišu. Treba im reći. Novo ubedljivanje, mrcvarenje, još jedna bitka ega i idiotsko razbacivanje reči. Pogledam u vrata i stresem se.

Gazimo čutke. Curi u kragne, ruksake, čarape. Betonski centar Lusake pređe u straćare, lokve, tropsko zelenilo, rđom pojedene automobile. Đilkoši cevče pivo ispred dragstora. Dobace poneko mlitavo *daj pare*.

Otvori nam krakata momčina. Mutan pogled prođe kroz nas i utone u blatnjavi potop. Kratka kovrčava kosa, žućkaste oči. Na mrežastom košarkaškom dresu crne se fleke i rupe.

– Izvolite, udite – on se svečano rukuje sa svima. – Mulimini prijatelji su uvek dobrodošli. Oprostite, malo ste me uhvatili u minus-fazi.

321

Velington živi u dve sobe – dve prazne betonske kocke. Na kredencu stoje lavor i rešo. Izandala krpara, gomila odeće u uglu. Na zidu, probijen ekserom, visi spisak novogodišnjih odluka:

1. *Zaraditi novac da otkupim Mustambu*
2. *Dovesti Nikolasa iz Mufulire*
3. *Naći nešto čime će ispuniti vreme*
4. *Bog uvek na prvom mestu*

Pročitam drugu stavku ponovo, pa još jednom. Naježim se. *Otkako je umro Nikolas...* Velington ponudi čaj, pristavi šerpicu. Sednemo na pod, smežuranih bosih stopala. *Tvrđi da mu dolaze duhovi*. Na plafonu je nekoliko džinovskih paukova.

- Čime se baviš, Velingtone? – pita Uroš.
- Ja sam... automehaničar.
- Ima posla?
- Ne. U stvari... ne znam. Valjda ima, ako ti se radi.

– Kako provodiš vreme?

– Pijuckam – zategnut osmejak – *Mosi*, to je dobro pivo. *Mosi* znači *dim*.

On se digne i naspe nam čaj, pa sedne i zapilji se u pramen pare nad olupanom šoljom. Krišom pogledam Lazara i Uroša, mokre od kiše. *Bem'mater; govnjive ambasade i njihovi šalterski trogloditi!* O čemu sad misle? Tražim neki znak na licima, ali vidim samo umor.

– Velingtone – kažem.

– Molim?

– Šta znači – mahnem glavom ka zidu – *zaraditi novac da otkupim Mustambu?*

– Mustamba je moja žena.

– Kako da je otkupiš?

– Ona je Tonga, to je njen pleme. Tonge su skupe ženske. Rodila mi dete pa smo se venčali, ali je još nisam otkupio od njenog oca. Zato ne može da živi sa mnom.

– Imaš dete?

– Sina – pogled mu se fokusira, oživi – napunio godinu dana. Zove se Nikolas.

– On je kod tvoje žene?

– Nikolas je sa mojom mamom, u Mufuliri. Dok ne skupim pare.

– Koliko ti treba?

– Još tri miliona kvača.

Velington nastavi da zuri u čajnu paru. Osetim kako njegova malaksalost prelazi na mene, obavija me pod mokrom odećom. Evro je 6.630 kvača, milion kvača je 120, ne, 150 evra, znači treba mu još 450 evra da kupi svoju ženu, koliko on uopšte zaradi kao automehaničar?

– Velingtone – kaže Lazar.

– Molim?

– Koliko ti treba da zaradiš ta tri miliona?

– Ne znam.

– Zašto ne potražiš još posla?

– Da. Zašto?

6 U

Sedimo u krčmi na Aveniji UN, blizu Bulevara nacionalizma i Ulice Džona Mbitija. Kišnica grgolji s brendirane tende. Sliva se sa krova, lije preko fasade i bankomata. Sa nama je Beri, mršavi student medicine. Nos širok, usečen u obraze. Štrčava kosa, lice usukano, strogo, uštogljeni maniri. Upoznali smo ga dok je ispred fakulteta delio letke *Svi smo slonovi*.

– Zašto ih ubijaju? – pitam.

– Kina – kaže Beri. – Čitave fabrike u Pekingu samo to rade: rezbare slonovaču. Treba da vidite slike. Kao zubarske ordinacije za džinove.

– Zašto? – pita Marko.

– Slonova kost je, kažu, dragocenija od zlata – Beri nas pogleda nadmeno, štreberski. – Od nje se prave raznorazne amajlje i simboli, šahovske figure, Bude, Isusi, Marije, kineski bogovi sreće, novca, dugog života. Ili se mrvi u lekove i afrodizijake. Zato što kljova podseća na... A Kina se sad obogatila i došla u Afriku.

Na lecima su fotografije slonovskih leševa i kostiju. Ogromne lobanje sa okruglim rupama. Oluje muva. Mrtve surle.

323

– Nekada se verovalo u *svete* životinje. Ako ih ubiješ, zavuku ti se u kuću i noćima te progone. A danas – Beri se izbeчи – vlada Zambije *ukida* zabranu trgovine slonovačom. Pazite šta hoće: da dekretom proglasimo da slonovi *nisu* ugroženi – ruka prođe kroz kosu, nervozne kovrdže obuhvate prste. – Ako se ovako nastavi, istrebićemo ih. Mi, Afrikanci. Nikad nije bilo gore. Od Zambije do Sudana parkovi se pretvaraju u lovišta. Kongoanske gerile, Džandžavid iz Darfura, zvanična vojska Ugande... Znate šta je rekao idiot Mugabe? Da slonovi *zauzimaju mnogo mesta i piju previše vode*.

– Kako ih ubijaju?

– AK-47. Ili raketne granate. Ili iz helikoptera. Ove sa fotki pobili su iz helikoptera. Čitavu porodicu. Da ti se smuči što si Afrikanac... Svaki dan kamo kako smo žrtve, a pobićemo sve što je slabije od nas.

Kelnerica spusti tanjire sa dlakavim, ugljenisanim komadima mesa. Pečene gusenice hrskaju pod zubima. Posmatrao sam kako ih Velington pravi. Zavuče

šaku u džak, zahvati, baci ih u tiganj, onda upali rešo i počne da mrmlja, da ponavlja reči, da čanta, mantra, da im tepa, sve dok se ne isprže.

– Ako nemamo oružje – kaže Beri – postanemo kreativni: otrujemo lubenice!

– Znaš šta bi – kažem – trebalo izmisliti?

– Šta?

– Kao što ljudske haplogrupe pokazuju naše afričko poreklo, tako bi trebalo sastaviti kartu slonovskih haplogrupa, označiti staništa i pratiti *odakle* je sve ta jebena slonovača.

– Pazi, nešto slično je već počelo da se radi. Ja studiram medicinu – Beri zastane – ali ne želim da lečim ljude. Želim da se bavim baš *takvim* stvarima... Znate – njegovo lice kao da smekša – slonovi su kao ljudi, kao jedan narod.

... *od svih savanskih biljojeda*, piše u Atlasu životinja, *slonovi su najsličniji ljudima*. Veza između slonova i nas čudnovata je: *sličan nam je životni vijek i sličan živčani sustav*. *Slonovi se mogu zaljubiti, mrziti, ljutiti se, patiti i tještiti jedni druge dodirima surle, mogu zahtjevati i društvo i samoću*. *Kada su pod stresom, ove životinje napadaju i ruše*. *Kada im premine netko blizak, mjesecima su deprimirani*. *Slonovi koriste mnoštvo različitih zvukova, vizualnih i taktilnih simbola – njihova zajednica zasnovana je na tome sofistiranome načinu komunikacije*. Zahvaljujući niskim frekvencijama, univerzalne slonovske riječi mogu putovati miljama, od jednog do drugog krda. Nažalost, iz istog razloga ih mi, ljudi, ne možemo čuti.

Mama čita, ja stežem Damba i crtam.

Danahu pag
Hajguraxov mīracikov:

Damba

Crtica titra na ekranu. Polako otkucam: *Tanzanija*. Iz otvorene sveske štrče π, δ, ψ, ρ, ḥ – slovne kućice, tarabe, crkve. Oko njih se uvija arebica kao vlati trave, naš jezik isписан arapskim pismom, kao španski alhamijado u Iberiji, još jedna iščezla ortografija, pokušaj spajanja, još jedna besmislena stvar koju sam učio. *Niko neće i ne smije da nas dijeli od Zambije*, više Bata Živojinnović u nekom filmu iz osamdesetih, maše lugerom, omatoreli Valter, knjige na arebici izgorele su 1992. sa Sarajevskom bibliotekom, skoncentriši se, piši.

Internet-kafe je prazan. Gazda je pitao koliko ostajem i otišao na ručak. Dugo prekucavam, listam knjižice koje su mi poklonili Zukari i Doris, dopisujem, brišem, Godfri se kezi, braća se svadaju, nos gospodina Viktora štrči kao ajkulino peraje, seva oluja nad Tanganjikom. Čovek bez čula gaca kroz brato, kucam brzo, Vabeladio Paji se budi na obali reke Kongo, reči se izlivaju u blog, gleda svoje plave pantalone sa bubljim tragom, sve to treba pomenuti, *au, pa postao sam slovo, sve napisati, postao sam znak!*

Kliknem. Objavim. Igleni rt je propao; čak će i Kalahari ostati negde тамо, на dnu kontinenta, nedosanjan, izgubljen kao tatine uspavanke. Dečak i dalje sedi u šupljini drveta i čeka da majmuni donesu kišu, a mi sedimo kod deprezivnog Velingtona i čekamo da Marko pronađe jeftine avionske karte za povratak.

Otvorim pretraživač i ukucam: *bakar rudnik zambija mufulira*.

Reč Mufulira znači ‘mesto izobilja’. U Mufuliri se nalazi najveći podzemni rudnik u Africi, koji zapošljava 10.000 ljudi, što uključuje koncentrator, rafineriju i topionicu. Uprkos rudnim bogatstvima, u Zambiji više od polovine stanovništva živi ispod granice siromaštva. Radi usporedbe, dok Norveška dobija 70% vrednosti svoje izvozne nafte, Zambija dobija samo 2% vrednosti svog bakra. Razlog za ovo su poreske mahinacije...

Kliknem na link u tekstu.

Rudnik u Mufuliri u vlasništvu je korporacije Glencore. Osnovao ju je Mark Rič, osuđen u SAD-u na 325 godina zatvora. Tokom Talačke krize, naoružavao je Iran u zamenu za naftu, koju je potom prodavao vlasti Južne Afrike za vreme aparhejda. Kontroverznom i nikada rasvetljenom odlukom,

predsednik Klintron izdao je, poslednjeg dana na vlasti, predsedničko pomilovanje Marku Riču...

Kliknem na x. Koliko ima do Mufulire? Oko četiristo kilometara, možda dan puta. Napolju još lije, sunce se zavuklo u oblak. Glib se veša o nogavice.

Gurnem kapidžik. Kroz prozor vidim sobu, toplu od sijalice. Velington cirkia pivce i zuri u nevidljivu tačku. Marko leškari na asuri i nešto zapisuje u notes, a Uroš crta, zadrljen, čupav, s ljubičastom štraftom preko nosa. Setim se Sahare, severa Sudana, zvezda i noćnog vetra na ukletom raskršću. Oko kakve smo se idiotarije svađali? Kada se vratimo možda mogu otići do Pančeva, nekad, do Lučana, svratiti, da vidim šta rade. Da popijemo krušku, dunju, možda, da se ispričamo o svemu ovome.

– Velingtone – spustim se na pod.

– Molim?

– Koliko već traje tvoja minus-faza?

– Dugo.

– Otkupićeš Mustambu – kaže Uroš i zaklopi beležnicu. – Sin će ti doći iz Mufulire. Bićete zajedno. Ali jebiga, ne može samo od sebe. Moraš da zaledneš.

– Ona nikad ne sluša – kaže mrko. – Nikada ne razgovaramo. Kad je nešto pitam, ona se ljuti.

– Slušaj – kaže Marko – je l' hoćeš da živiš sa porodicom ili nećeš?

– Ma, hoću *ja*.

– A ona?

– Mustamba ima tetku u Kanadi. Hoće da ide tamo.

– A ti?

– Kaže, prvo da je otkupim. Onda će ona i klinac moći da odu u Kanadu. A posle će smisliti kako da i ja dodem.

Velington sedi pogrbljeno, oštros prelomljenih leđa. Prstom vuče nevidljivu liniju po patosu, zatvarajući se u krug.

– Velingtone?

– Molim – prošapće, ne dižući pogled.

– Ti ćeš dati te pare njenom ocu. Mustamba će odvesti klinca u Kanadu, a tebe će ostaviti ovde. Zar ti se ne čini da oni samo žele...

Marko me čukne laktom. Ućutim. Velington otpije gutljaj piva i nastavi da zuri u prazno.

8 U

Sedimo na betonskom podu. Odavno je noć. Krznati paukovi gamižu po spisku novogodišnjih odluka.

Začuje se lavež, oštar, unezveren. Velington se uplaši. Odšeta u čošak i čučne. Jednom rukom obgrli kolena, drugom počne da udara kašičicom o pod: *cink-cink. Cink-cink-cink-cink.*

- Velingtone – kažem.
- Molim?
- Šta se dešava?
- N... ništa.
- Zašto udaraš kašikom o pod?
- Kašikom...

Na trenutak stane, pa nastavi. *Cink-cink-cink.* Naježim se.

- Idi – prošapće, ne dižući oči sa poda. *Cink-cink.* – Beži!

– Kome to govoriš?

- Beži! – metal udari o beton. – Gubi se!

Nerazumljivi, elastični bantu suglasnici nanižu se kao jeziva brojalica: *ng, lolo, mn, aa, mo, ooo, mg, loa.*

327

- Velingtone – kaže Lazar.
- *Gubi se.*
- Velingtone! – Marko mu pride i prodrma ga.
- Pu... pusti me da ga oteram – on zažmuri. – *Dolazi po mene.*

– Ko?

– Duh.

– *Duh?*

– Čovekov duh.

– Kako dolazi?

– Leti kroz noć. Psi ga vide pa laju.

Sva trojica sednemo pored njega. Dobro je, pomislim. Makar smo zajedno. *Cink-cink-cink-cink.* On zatrepće unezvereno, položivši pesnice na beton. Smiri se, kažem. Biće sve u redu. Lazar mu polako uzme kašiku iz ruke.

- Otišao je duh – kažem.
- Vrat... vratiće se.
- Neće.
- Hoće. Čuo sam znak.

Velington opruži noge. Nekoliko puta udahne i kao da se malo smiri. Lazar mu pruži čaj. Mahinalno pogledam da li su ulazna vrata zatvorena.

- Izvinite – kaže posle nekoliko gutljaja. – Nije trebalo da... Izvinite.
- Sve je u redu.
- Nisam ja kriv. Uvek dođe kad čujem znak.
- Kakav znak?
- Kao... – Velington se zbuni. Prsti mu zaplešu po vazduhu. – Tako... neki znak.
- Ko je taj duh?
- To je... Nikolas.
- Tvoj brat?
- Da. On nije živ.

Tišina. Prestao je lavež. Sijalica žmirka. Četiri senke se ugase, upale, ugase, upale. Osvrnem se po praznoj sobi. Podseti me na kuću Abasa Haruna, starca iz Sahare. Na njegov oltar, kofer, mirisne štapiće, dvoglavog Marksа i strašnu usamljenost u očima.

- Velington?
- Molim?
- Šta se desi kada dođe?
- Skameni me. Želim da se pomerim, ali ne mogu. Telo je kao oklop.
- A onda?
- Onda me izvadi i povede. Otvori se prolaz.
- Kuda?
- Vodi me u čudne gradove, pustinje, u nečije krevete, pećine, kroz uske ulice. Upoznaje me sa tuđim ljudima. On razgovara sa njima, ja čutim. Ponekad spavamo sa ženama. Ponekad odemo duboko ispod zemlje, gde žive narodi bez lica i očiju... Niko ne zna da oni postoje. Samo Nikolas i ja.
- To bude kao u snu?
- Drukčije. Kao u stvarnosti.
- Kako se završi?
- Nikolas ode, ja ustanem. Vratim se u svoje telo.
- Kako se osećaš dok te... vodi?
- Ne znam. Bu... bude strašno.
- Zašto?
- Zato što je tako veliko. Možeš da vidiš *bilo šta* – on zažmuri. – Ali ponekad... ponekad je baš dobre volje. Onda me odvede na plavi okean.
- I?

– Gledamo pučinu. *Pravu* pučinu. Sve se spoji i zasija. Ali ne kao kad se preko dana raduješ, nego nekako...

Velingtonovi prsti izgube se u džepovima. On ustane, prošeta po sobi, dovuće kartone na kojima ćemo spavati, namesti mreže za komarce. Izvadi prazne flaše iz kredenca. Ostavi ih na pragu i zaključa vrata. Lice je opet ono staro, staloženo, blatno-potišteno. Pogledam u pauke na plafonu. Miruju kao fleke; tršave, osmooke fleke.

– Voleo bih – kaže Marko sebi u bradu – da Nikolas može i nas da povede.

– Šta? – Velington se okrene.

– Ne možemo iz Zambije – povučem liniju po beležnici. – Zbog viza. Malavi, Zimbabwe, Bocvana, Angola...

– Da... – Velington sedne naspram mene. – A Namibija?

– Zar ona nije skroz zapadno? – nacrtam obalu i granicu.

329

– Jeste. Ali postoji uzak koridor, prolaz koji spaja Zambiju i Namibiju. Daj mi olovku.

Marko pljesne šakom o šaku. Lazar naglo ustane. *Jebote, da.* Kako se zove taj koridor? Koprivi? Kaprivi?

Sijalica zacvrči – *cink* – i ugasi se. Kroz prozor se ukaže kriška vedrog jugozapada: Ahernar, Kanopus, brod Argonauta, Kentaur. Tu negde je i pol južnog neba. Na severnom je Severnjača. Na južnom – ništa.

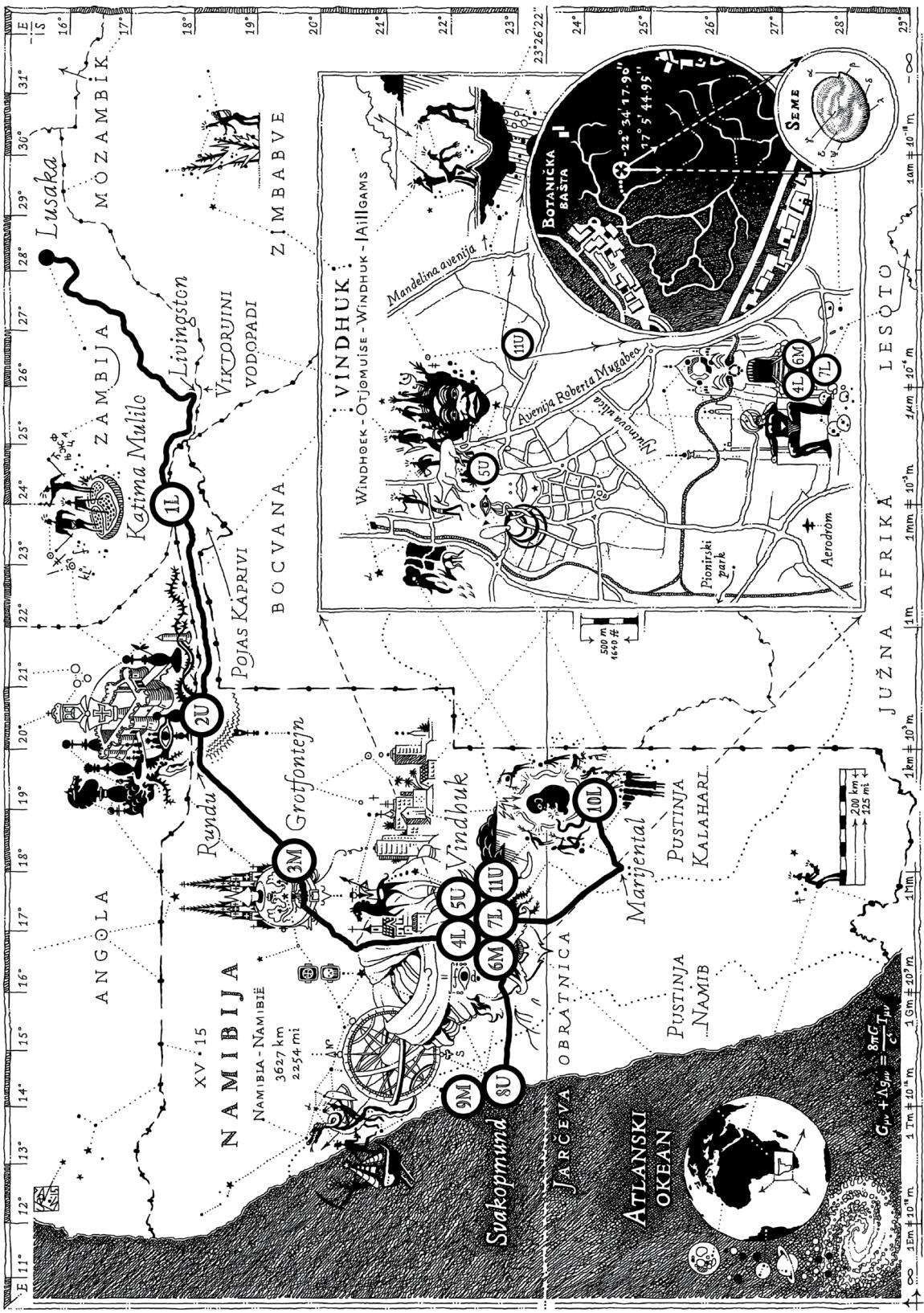
– Otkud taj koridor?

– Oduvek.

– Je l' tu ima puta?

– Ima. Nikolas kaže da ima.

XV

.....

1 L

Uzmem pasoš, prođem kraj zelenog vojnika i zakoračim u novu zemlju. Žute ptice-tkači naglavačke izleću iz visećih loptastih gnezda. Asfalt deli savanu. Krošnje su pri dnu uske, gore široke i ravne. Izgovorim *Namibija* i reč se zakotrlja niz drum, crvena i okrugla kao nar. Daleko napred, svet se skupi u tačku.

Stopiramo kod Katime Mulila, lišaja kuća oko benzinske pumpe. Marko aritmično lupka u bubanj sa lusačkog buvljaka, Uroš crta, ja ležim u travi. Ambasada Namibije, Mazabuka, Monze, Pemba, Čoma, Kalomo, Zimba, Livingston, granica. Dole, na jugu, crveni se pustinja Kalahari, doziva i mami, pustinja kojom sam tako često hodao kao klinac ne misleći da se tamo *stvarno* može stići, gde dečak u šupljem stablu čeka da tri majmuna donešu kišu. Svod se rastače u zastavu izmišljene zemlje: oker, ljubičasto, teget.

Farovi rasprše sumrak. Vozač je žilav, grubih crta, toliko zarastao u bradu da ne vidim da li je crn ili beo.

- Šta tu radite, jeste vi normalni?
- Treba nam prevoz.
- Ne može, sad ču da gledam utakmicu. I da se olešim. Sutra idem dole.
- Na zapad?
- Bud’te tu pre sedam. Neću čekati!

U internet-brlogu u Lusaki fotkali smo mapu iz piratizovanog vodiča, sa monitora. Sada se bećimo u fotoaparat i tražimo ikonicu za motel. Mapa nas šalje preko livade, pored džinovske trube termitnjaka bele od mesečine.

Širimo mreže u sobičku. Uroš otera bogomoljku s jastuka, ona mu skoči na podlakticu i ugrize ga. On drekne, izbací je i zamandali prozor.

2 U

Nešto pre sedam, gazeći rosu, džip se zaustavi ispred benzinske pumpe. Matorac u vojničkom šortsu, bosih stopala, sed, raščupan kao pustinjak.

Pomeri pivo sa suvozačevog sedišta i pruži ruku: *Hendrik*. Na vetrobranu je nalepnica: *Beo i ponosan*.

Pored stoje četiri stopera i mašu. Hendrik spusti prozor i pokaže im srednji prst.

– Jebene drkadžije! Vi’š da sam pun! ‘De ćeš da mi sedneš? Na kurac? – šaka padne preko volana. – Pos’e kažu, Buri mrze crnce. Ne mrzimo mi crnce, mrzimo njihov *stav*.

– Šta t...

– To znači da su lenji i glupi. *Neće* da žive. Leže na trotoaru, muve idu po njima, ulaze im u usta, mis’iš gekno, ono mrda se, životinja. Evo, žena i ja imamo farmu na reci Okavango. Pre dve nedelje zaposlimo jednog i kažemo mu da zalije voćnjak. I šta bude? Konjina ceo dan zaliva prvu stabljiku! Zamis’i, jebote...

– Mi smo upoznali razn...

– Znaš kol’ki mu je mozak? – Hendrik prodrma pesnicu. – Ovoliki.

Ispije pivo na eks i hitne flašu u beskrajno žbunje Kaprivija. Preko desnog horizonta pruža se Angola, preko levog Bocvana. Ovaj koridor, dug petsto a širok svega trideset kilometara, Nemci su u 19. veku dobili od Britanaca i nazvali ga po svom kancelaru, Leu fon Kapriviju. Otac mu je bio Slovenac iz Koprivnika, prezivao se *Kopriva*. Imao sam pet godina kada me je prvi put ožarila. Autobuska stanica, Ulica Moše Pijade. Tata je ubrao prut. *Pokaži mi gde je, da je bijemo...*

– Da se ne zajebavamo – nastavi Hendrik – i *ja* sam Afrikanac. Znaš kad mi je askurđel sišo s broda? Osamsto tri’es pete! Čukundeda, pradeda, deda, svi su radili ko crvi, krvarili – *pravi* Afrikaneri. I ja sam platio svoj dug, trgovalo sam drvetom, radio, i radiću dok ne crknem. Samo bitange ne rade, nego lelemude i još zamis’i, kažu, ovo nije vaša zemlja, ovo je *crna* zemlja! Pa za koji kurac ja ovde rmbaćim kad nije moja zemlja?! Ajde, reci, koje je najveće pleme u Namibiji? Bušmani? Hotentoti? Kurac! Svi ti što su tu nekad živeli danas su manjina. Većina su bantu crnci, oni sa nosevima, veliki, glupavi, što su u četrnaj’stom veku sišli iz kongoanske džungle. A prvi belci, moji preci, znaš kad su došli? U petnaj’stom!

– *Svi* naši preci su došli iz Afri...

– Pazi, većina mojih prijatelja su crnci. Odrastao sam sa njima, igrali smo se zajedno, jebiga, tu su pa su tu. Sve te njihove usrane jezike, to klic, klac, kurac, naučio sam još kao derle. Četiri plemenska jezika govorim tečno i

dan-danas! I da ti još kažem, da ne bude opet da su Buri rasisti – devedes' posto afričkih belaca su seljačine koje svake godine kupe novi džip.

– Sad ste me podsetili – kaže Marko – na naše diplome u Najrob...

– Znam ja njih, sve razmaženo u pičku materinu. Ovamo se kurče, a kad padne noć useru se od straha.

Kola se zaustave ispred naplatne rampe. Hendrik izvuče cigaretu i par novčića, i pruži ih kroz prozor.

– Jesu to tvoji sinovi? – pita policajac.

– Kamo sreće.

Razuđeno žbunje zgusne se u modar čestar. Promiču trouglovi: slon na putu, bradavičasta svinja na putu, oriks na putu. Član 2 Zakona o zastavi Kaprivija, pisanog u vreme kada je Namibija bila parče Južne Afrike, помиње четири pruge – crnu, belu, zelenu i plavu – i dva slona upertlanih surli.

– Da, da – Hendrik pogleda u moju beležnicu – ima ovde pun kurac slonova, posebno u zoru i sumrak. Zajebani su. Kad ih vidiš moraš da staneš, da pustiš, inače ti jebu mater. A znaš čega ima više od slonova? Bušmana.

335

– Hoćemo ih sresti? – pita Lazar.

– Više nego što bi želeo... Eno ga jedan! Eno tamo!

Siromašak stoji nakošeno, oslonivši se na štap izrezbaren u oblik lica. Iza njega je kojsansko selo: straćarice od pritki i slame, džakovi, rite, plastичne kese. Dve devojčice ljuljaju se u automobilskoj gumi vezanoj o granu.

– Bušmani su najveći prosjaci – nastavi Hendrik. – Ali mi smo ih upropastili, *mi*. Bili su pećinski ljudi, al' pošteni, lovili, pravili one njihove drkalice od drveta. A onda smo počeli da im dajemo pare i otisli su u kurac. Samo su Masaji sačuvali ponos! Mada i oni, jebiga, čujem da su, kao i Zulu... Ma, bre, znaš ko je *pravi* narod?

– Šta znači pravi nar...

– *Rusi!* Dok sam radio za vojsku živeo sam na Antarktiku, par meseci, tamo je bila naša baza. Južnoafrička. A do naše – ruska. Ej... *to* su ljudi. Kad rade – rade! Kad piju – piju! *Do kraja.* Sve što rade, rade jebeno *do kraja!* Очень хорошо! I dan-danas mi dođu u posetu, popijemo, olešimo se, odemo noću da lovimo gnuove. A ovi ovde, sušta suprotnost. Sve što rade, ne rade *nikako*.

Jato nojeva protrči kroz šikaru. U daljini gori vatra; stub tankog, sivog dima deli plavo nebo na dve pole.

– Svakom svoje – Hendrik zagladi bradu. – Ovo je moja zemlja, ono tvoja, pa na volju ti...

– Aparhejd?

– Aparhejd malo sutra! – on udari šakom o volan. – Znaš kad je nastao problem u Južnoj Africi? Kad su stranci, koji ne žive u Africi, koji nemaju pojma, koji *ne mogu* imati pojma, došli i *proglasili* problem. Aparhejd znači šta? *Odvojenost*. Svako svojim putem. Poštujemo se, ali jebiga, nema *diranja*.

– Ali granic...

– Kad ne postaviš granicu, desi se šta? Jebeni rat. Namibija, SWAPO, Južna Afrika, bunkeri, mirovne konferencije, pičke materine. Onaj Marti Ahtisari, jebo mu ja mater čopavu! Zamis’i kol’ko je to trajalo. Dvaj’z godina! Ćerka mi odrasla... I šta smo dobili? Slobodu? Dobili smo kurac da isteramo oči. I sad kaže meni čerka, nema više granica. A je l’ ima mešovitih brakova? Je l’ si se *ti* udala za crnca? Ćuti onda, i živi u Vindhuku, i nemoj ni da mi dolazi... Granice se *moraju* povući. Sranje nastane kad se ne povuku *gde treba*.

– Bio sam u Ruandi – kažem – i...

– I *šta*? Rešilo se samo od sebe. Jedni pobedili, drugi izgubili, jebiga, ide život.

Kola se napune uljanim smradom. Ulazimo u Rundu, varošicu na samom kraju koridora. Još jedan bokor kuća, žica, pumpi za dizel i žute čamotinje: golo sunce, gola zemlja i goli beton.

Hendriku zazvoni mobilni. Reči na afrikansu – kameni holandski konsonanti, *jn*, *ik*, *dt*, *niet* – udaraju me po bubnoj opni. *Kada si kupio ovu spravu*, Masi drži moj telefon, *kupio si i našu krv*. Trilijarde porukica svakoga dana prolaze kroz kongoansku lavu, kvintilioni emotikona, :) :(O.o <3 lol 8) :3 >:(:-||:@:/:(3:)O:) :-* ^ _ ^>:O :v :]] (^^^) :P ;)=p :-P (>_<). Komadić lave ide kroz zemljinu koru, rudokope u kongoanskim džunglama, putuje kroz Gomu, Najrobi i Mombasu, Singapur i Kuala Lumpur, kroz kineske fabrike i tankere u Okeaniji, magacine u Vankuveru, Amsterdamu, Helsinkiju, Istanbulu, Bukureštu, Liverpulu, putuje kroz američku prodajnu mrežu i namibijske robne kuće, ulične tezge i buvље pijace, Portland, Sao Paulo, Buenos Ajres, Johanezburg, putuje i spaja tačke. Hendrik stane da natoči gorivo. Vrati telefon u džep. Pod plastikom dršće lava, komadić iz srca Konga.

– Ne znam, sine – on isplati momka sa pumpe. – Nije život nežan. Ja samo

pričam šta vidim. A vidim – pokrve se plemena, pokolju, pa se pomire i piju pivo... Jebiga. Nije ovo jedan svet, nego milijardu. Svaki ima svoje ludilo.

- I nema prolaza između njih?
- Ima... ali jebeno žežu.

3 M

Veče pada na Grotfontejn. Šiljak sahat-tornja viri među krovovima. Zavirujemo u uredna dvorišta: travnjaci, ljljaške, saksije i bazešći na naduvavanje iza električnih ograda.

U piratizovanom PDF vodiču, na fotoaparatu, vidimo da nedaleko od grada postoji gostionica. Bandere prestaju. Noć, savana, malo groblje sa umlautima i ponekim gothicim slovom.

Hier ruht Unteroffz. Stadler, ges. 18.1.1904; Hier ruht! Leutnant d. Ref. Hugo Dauben, geb. 10.7.1874, Thorn gest. 12.7.1904. i. Grootfontein; Hier ruht Kriegsfreiwil. G. Sholz gest. Grootfontein, 14.08.1904. Hier ruht Unteroffz. Karl Pietrowski, geb. 26.4.79. gest. 18.09.1904. Hier ruht Petar Raitch, geb. i. Csongrad, gest. 30.11.1904. Hier ruht in Frieden Friedrich Kremer, Missionar, geb. 20. april 1846 in Essen, gest. 19. april 1904. in Grootfontein.

Pešačimo dalje. Šta se to dogodilo 1904? Zašto su umirali? Nebo je nisko i crno, bez ijedne zvezde.

- Grmi – kaže Lazar. – Nismo ovo baš najbolje isplanirali.
- Meni zvuči kao *režanje* – kažem.
- Slušajte, nešto sam razmišljao. Znate šta bi trebalo izmisliti?
- Znamo – kaže Lazar. – Uroše, umoran sam.
- Ti si se *rodio* umoran. Počeću da lupam recku svaki put kad...
- Ljudi, nešto *reži*!
- Najviše sam umoran od *tebe*.

Noć je opasna, kaže Kuko, *zveri izlaze u lov*. Uroš i Lazar se prepiru ko je kakav, ko je krivlji za šta, ko je kome šta upropastio. I tako već mesecima. U jednom trenutku su ti dragi, u sledećem bi da ih zadaviš i ostaviš pored puta.

– Dosta! – drenjem. – Zar uvek morate da se ponašate kao potpuni ludaci? Nagovorili ste me da dodem u ovu vukojebinu, i sad još treba nešto da me...
– Mi *tebe* nagovorili? – Lazar podigne obrve. – Prvo cmizdriš da te pove-

demo, a onda mesecima kukaš što smo te poveli. Razboleću se, prljavo je, udario me matatu, ujeo me komarac...

– *Ja kukam?!* Pa da nije bilo mene, ti bi se još valjao u depresiji! Da *ja* nisam...

Uroš prsne u smeh. *Brate, koji smo... majmuni! Majmunčine!* Lazar ga pogleda, pa se i on nasmeje. Grohot teče kroz savanu. Zaustim da im kažem da su ludi, ali i sam počnem da se smejem.

Žižak poraste u kapiju, dvorište, kuću. Kroz otvorena vrata trešti neka prastara nemačka pesma. Starica sedi na kauču i gleda Kelnski karneval: crna dvoglava katedrala, ludačke kape i klovnovski nosevi.

Dva rotvajlera skoče i zareže. Bakica ih ščepa za ogrlice, pa podigne ka nama svoje plave oči.

– Otkud vi? Nisam čula auto!

– Mi smo... pešaci.

– Došli ste čak dovde... peške?! – ona pljesne dlanovima i raširi oči. – Jozef, komm hier! Das ist unglaublich! Diese Jungs kamen von Grot zu Fuß!

Gerdina i Jozefova gostionica je prazna; daju nam sobu upola cene. Sedimo za stolom u dvorištu i pijemo *Tafel*, namibijsko pivo. Sabiram koliko smo danas prestopirali: Katima Mulilo, ceo Kaprivi, Rundu, Mangeti, Grotfontejn. Više od osamsto kilometara na jugozapad.

– Ima li ovde divljih životinja? – pitam.

– Naravno! – kaže Gerda. – Ima lavova, hijena, leoparda... Kad ih Lenc i Helmut nanjuše, počnu da laju. Onda Jozef uzme pušku pa ide da vidi.

Jozef je čutljiv, pogrbljen deda koji nam je izneo pivo, promrmlja jedno *guten Abend*, добрый вечер kroz žute brkove i nestao u kući.

– Morate videti naše pustinje – kaže Gerda. – Kalahari je crven kao geranjum, a Namib su pomične planine od peska, kao da se cela pustinja kreće! Pa tek okean! Nikad nismo zažalili što smo otišli iz Evrope.

– Na neki način – kaže Uroš – samo ste se vratili.

– Da – bakica se zamisli. – Ali ako tako gledaš, prvo ide okean. Mnogo pre nego što smo došli iz Afrike, došli smo iz okeana.

Debele tvrdokrile bube, velike kao vrapci, nasrću na sijalicu. Svetlost se trza preko dvorišta.

– Zašto ste došli u Namibiju? – pita Lazar.

– Živeli smo u Berlinu – Gerda spusti glas i pogleda ka kući – *onom*, iza zida. Ograđeni, skučeni, i ta skučenost nas je ubijala. Posle se to završilo, Gott

sei dank, mi smo se penzionisali i došli smo ovde, gde je zemlja toliko ogromna kao da nema kraj. Konačno smo prodisali – plave oči se nasmeju. – I uopšte, otkako je srušen zid, svima je krenulo nabolje... Celom svetu je krenulo nabolje, zar ne?

4 L

Stopiramo, gadamo kamenjem saobraćajni znak za zabranjeno stopiranje, pravimo turnir i sabiramo pogotke, pevamo, zviždućemo, šleper, Otavi, kamionet, Otdživarongo, žbunje se proređuje, Marko lupa u bubanj, opet kamion, trava je sve žuća, sve suvlja i ređa, Okahandža, pustinja se primiče, izlaze zvezde, Vindhuk.

Na gvozdenoj kapiji stoji Indus u kućnom ogrtaču. Visok i snažan, čelav, crnih obrva i sede bradice, izgleda kao umoran dvojnik Šona Konerija. U mraku se belasa vila sa balkonima i tornjem.

- Ja sam Radheš – kaže strogo. – Zašto ovako kasno, gospodo?
- Stopirali smo.

Sa zidova hola cere se maske, uska drvena lica visoka poput ljudi; kroz nizove vrata vide se druga vratâ, komadi teškog nameštaja, tapiserije, stepeništa nagore i nadole, nekoliko puta skrećemo, svetla se sama pale i odmah gase za nama sve dok ne stupimo u dnevnu sobu. U neverici gledam biblioteku punu starih knjiga, šank sa kolekcijom pića, štit sa ukrštenim mačevima i uramljen poster Fantoma.

- Živite... sami? – pita Uroš dok tonemo u kožne fotelje.
- Sam – odreže starac. – Ostavila me žena.

Jaka, mišićava vilica na trenutak se zgrči. Oči vrebaju iza lustera u naočarima. Na polici ugledam kaleidoskop, isti kakav mi je mama kupila za peti rođendan. Pogledaš kroz okular i svet se razbijе u šare.

- Vi ste profesor? – Marko šćapi čokoladicu iz činije. – Šta predajete?
- Fiziku. Sad sam u penziji.
- Dugo živate ovde?
- Četrdeset godina u Africi, gospodo! Prvo sam došao u Zambiju. Bili ste u Lusaki?
- Da.
- I kako vam se čini?
- Ne znam – kažem. – Nekako sumorno. Ali možda sam ja...

– Ne – profesor odmahne glavom. – U pravu ste. Šezdesetih, kad smo dobili nezavisnost, bio je to drugi grad. Široki bulevari, nove zgrade, drvoredi jakaranda... Kad precveta, bude sve ljubičasto, kao čilim.

– Posle ste prešli u Vindhuk?

– Gerilci su bežali preko granice, u Zambiju. Krio sam ih u svom stanu, po studentskim domovima, u laboratoriji. Kada su pobedili, postali su političari. *Radhešu, hajde da gradimo zemlju*. Kako da odbiješ? Izmišljenu zemlju, ničiju...

Profesor spusti ruke u krilo i kao da se rastuži. Sedi u svom svračjem gnezdu, pomislim, među knjigama i stripovima i kamenjem i biljkama i školjkama i figurama i kaleidoskopima i peščanim satovima, u opni punoj razbijenih komadića sveta. Ima nečeg duboko uznemirujućeg u samom odabiru, samom rasporedu tih sitnica po zidovima i policama, u vremenu i pažnji, da li preosetljivost, narušena ravnoteža, usamljenost, nemogućnost saživljavanja. Na posteru iza njegovih leđ stoji Fantom, u ljubičastom trikou, praznih očiju na crnom povezu.

– Kakav je ovde fakultet? – pita Marko.

– Fakultet... To su vam sve studenti iz seljačkih porodica, iz Kaprivija i Kalaharija. Na prvom predavanju kažem amfiteatru: *Nacrtajte mi koordinatni sistem*. Većina ne nacrtava ništa. Poneko našara neku bezvezariju, boga pitaj šta. Dizu ruku i pitaju: *Šta je to koordinatni sistem?*

– Ne znaju termin – kaže Uroš – ili...

– Kad dođu brucoši, ja im uvek ispričam vic. Niko se ne smeje. A ako mi padne knjiga sa katedre, to je smešno. Zacene se, do suza! Ko će da ih nauči? Da neće možda Nemci? Britanci, Buri? Ali ja ne odustajem. Na trećoj, *sami* počnu da zbijaju šale... Dok je ovo bila Južna Afrika, crnci nisu smeli da uče sve predmete. To se zvalo *bantu obrazovanje*.

– Aparthejd?

– Kastinski sistem! Pregrade ti svest tako da imaš samo... komadić, samo svoj bantustan. Je l' znate šta je to bantustan? – on podigne pogled. – Imali su te rezervate, crnačke domovine. Ograđen komad zemlje, ne smeš napolje. Unutra je ceo tvoj svet.

5 U

Sunce prepaljuje pravougle zgrade, moderne butike, zid sa muralom zeca, staru Christuskirche; mešavina gotike i secesije baca zupčaste senke po Bule-

varu Fidela Kastru. Sedimo u parku, nas dvadesetak, društvo sa putničke mreže, meštani i putnici, nijansi lica kao u Kairu: bakar, slonovača, kakao, biber, jelova smola, kreč.

– Kako se zoveš? – pita Zelda.

– Pihelo – kaže mladić.

Zeldino lice je belo i pegavo, oči bademaste. Maniri strogi, kadetski. Studira sociologiju. Kada govori, reči naviru i pretiču se, užurbano, kao da se, svaka za sebe, otimaju da pobegnu. Pihelo je sićušan, kalajne kože. Tek je nedavno, kaže, napravio profil na sajtu. Rodio se u Kalahariju. Sada radi u bolnici kao medicinski tehničar. Pogled pada u nas, u palme, u nas, u pešake, u nas.

– Kakav je Kalahari? – pita Lazar.

– Zabit – Pihelo odmahne rukom. – Nema šta da se vidi. Golo i žedno.

– Nije tako – kaže Zelda. – Kalahari je čudesno mesto. Putovala sam tam, upoznala врача народа Сан. То је твој народ, је л' да?

– Да. Ми smo Bušmani.

– Bušman je pogrdan izraz, koji su vam nametnuli belci.

– San, Bušmani – promrmlja Pihelo – svejedno.

Papagaji sleću na antene. Zelda priča kako je, u Namibiji, čitav jedan narod nastao silovanjem. Zovu se Basteri; mešanci, kopilad. Imaju i zastavu: ugnježdene pravougaonike, crni, crveni i beli. Obično su, kaže, bili uz kolonizatore. A kada je došao novi vek, dvadeseti, tamo, ona pokaže rukom, na dvesta metara odavde, Kajzerovi oficiri napravili su prvi *Konzentrationslager*. Godina 1904, zatrovani bunari, manžetne sa zlatnim lišćem, hroptaji naroda Herero i Nama, strojevi za ubijanje. Jeće brodske sirene, crnačke lobanje šalju se u Evropu, krojački metar prelazi preko ljudske slonovače i meri, stupci se pune brojevima. Obim; oblik; konkavnost čela; prečnik nosnih šupljina.

– A danas – ona ustane – pogledajte.

– Gde?

– Tamo, iza pijace.

Pet žena crvenkaste puti sedi na komadu kartona. Gole kao foke, okruglih grudi i stomaka, sa decom u naručju i uskim pantljikama oko struka. Kose su im uvezane u dredove, meke i kremaste, od putera i pepela. Prodaju maske. Turisti plaćaju da se slikaju sa njima.

– To su Himbe – kaže Pihelo. – Sa severa.

– Novo roblje – Zelda se namršti. – Ponižavaju se, trpe te lobotomirane

morževe.

- Je l' možemo – pita Marko – da pričamo sa njima?
- Ne znamo jezik.
- A da im – osmehnem se – *naslikamo*?
- Tek to – ona se nasmeje, pa se opet namršti. – Himbe ne znaju naše boje.
- *Naše* boje?
- Himbe imaju čudesnu kulturu! Imaju samo četiri boje: zuzu, vapa, buru i dambu. Zamislite! Zuzu su tamne nijanse zelene, plave, crvene i ljubičaste. Vapa je bela i žuta. Buru – nijanse zelene i plave. Dambu – neke druge nijanse zelene, crvene i braon.
- Imaju drugačije oči – kaže Pihelo.
- Ne, ne – ona ga pogleda. – Druččije vide zbog drukčijih *reči*, zbog... Pihelo, da li si bio nekada na obredu svoga naroda? Na hvatanju *kišne zveri*?
- Ono kad dede skaču?
- Nije to skakanje, to je *ples*. Pretvaraju se u pauka, slona, zmiju, bogomoljku, lete kroz vodu i riju kroz zemlju. Zamislite! Ponekad maštam da se preselim tamo.

Iz rupa u zemlji, poput merkata, gvire tekunice. Kojsanski vračevi se vrte, kao sufije na groblju u Omdurmanu, kao Hakimov deda koji je nestao u puštinji: dršću zvečke, tikve, motke i daire, lica se krive od bola ili ushićenja, *da raseku taj veo, da prođu kroz njega*. Pihelo skine naočare sa malešnog nosnog hrbata, zagleda se u stakla, debela, za kratkovide, i ugledavši sebe kao da se trgne.

- Bolje nemoj – kaže. – Kad se u Kalahariju razboliš, umreš. Nema lekova.
- Imate vi lekove – kaže Zelda. – *Prirodne*, samo ste zaboravili da ih koristite. Zbog nas. Da li su današnji putnici – ona se okrene ka nama trojici – uopšte *svesni* toga? Ulazite u staru plemena i menjate ih, pokazujete im novac, internet. Učite ih da budu deo sistema. Uskoro će i kliktavi jezik zaboraviti: #O!
- Ne tako – kaže Pihelo – nego: #O!
- Nije važno kako – ona se iznervira. – Jesi učestvovao u nekom obredu?
- Bili smo deca. Bili smo gladni i žedni, pa smo pobeg...
- To su male, održive anarho-zajednice! Samodovoljne, koje prave svoju mitologiju, crpu iz kolektivnog nesvesnog. Nakon što se završi obred, šamani crtaju. Postoje tri vrste cr...
- *Crtaju* – iznenadim se. – Šta?

- Prviđa im se – kaže Pihelo.
- Ne – vikne Zelda. – Nisu to halucinacije. Te tačke i linije, to su tlocrti viših stanja svesti, nevidljivi putokazi. Mape spajanja – ona udahne, izdahne.
- Pihelo, ako želiš, mogla bih...

Vetar me ožeže po licu i ja obrišem znoj. Više ih ne slušam, isključio sam se, gledam kroz ljude kao kroz graf: glave su čvorovi, tačke, glasovi su lukovi, diskretne matematičke strukture, a lukovi se kidaju, sekut, nastaju, nestaju, šire se u nedogled, cvrče kao elektroni u kolu, slepo nasrću jedni na druge, stapajući se ili nestajući u prasku.

- Jesi video – Marko me zagrlji – onaj čošak na putu dovde?
- Koji?
- Onaj gde se sekut dve ulice: Isak Njutn i Robert Mugabe.

6 M

- Dobro jutro – kažem.
 - Rekoste da se bavite računarima? Ono moje đubre *opet* ne radi.
- Profesor me povede kroz hodnik, do prašnjavog sobička. Pokvaren sat sa kukavicom, spuštene roletne, mali pisaći sto. Police prepune knjiga i kojekakvih drangulija, sve načičkano i nabijeno, neprijatno, kao u Lazarevom stanu. Kao da će te zatrpati.

343

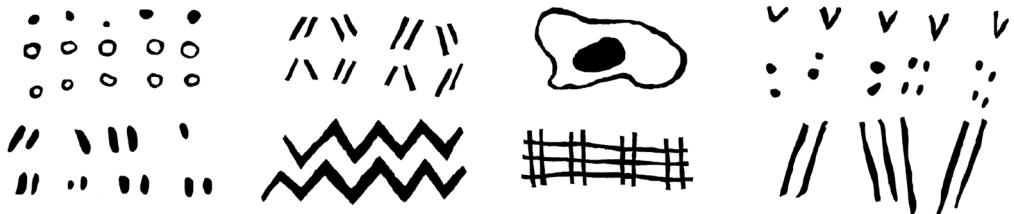
– Vidite – pokaže mi plavi ekran – to vam je *Windows*. A pare su znali da uzmu.

- Kupili ste originalan?
- Uzeo s fakulteta. Ovo da mi stavite – on izvadi CD sa nalepcicom *Ubuntu*.
- Sigurni ste? To nije isto kao...
- Znam šta je.

Bekapujem podatke i formatiram disk. Zatim reinstaliram sistem. Uvek sam to mrzeo, a sada mi čak prija što konačno radim nešto normalno. Ubuntu... Da li je to afrička reč? Otvorim Vikipediju.

Reč ubuntu potiče iz jezika zulu i xhosa. Vezuje se za ideju afričke renesanse. Prevodi se kao ja jesam jer mi jesmo, ili kao univerzalna spona deljenja koja povezuje čovečanst...

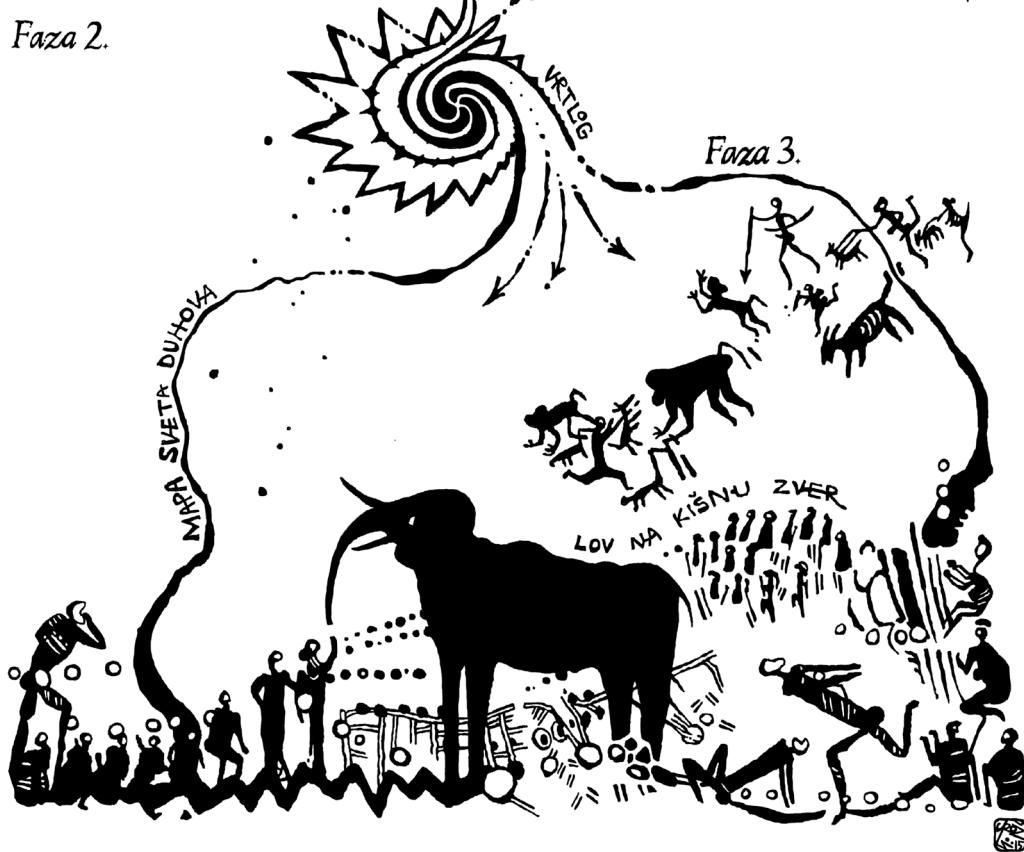
Crteži kojsanskih vračeva
• vizije u stanju transa •

Faza 1.

Faza 2.

– Evo ga – Uroš bane na vrata. – Jedva smo te našli. ‘De je profa?

Zajedno sastavljamo članak. Propovednik u busu, Lusaka, prestrašeni Wellington, Mulima priča o Mufuliri. Pišemo kratko, na preskok, samo najvažnije i poneka fotka. I tako ćemo sve ponovo. Uroš fotografiše crtež iz beležnice i prebací ga na laptop.

– Šta sad? – pita Lazar.

– Našao sam jeftin let – kažem. – Za Istanbul.

– Kada?

– Za četiri dana. Još malo smo ovde, objavimo Namibiju, i kraj.

Lazar podigne roletnu. Drveće aloje stoji u sumraku: stubovi sa debelim krunama.

– U Lusaki smo rekli da ćemo proći do okeana.

– Ima voz – kaže Uroš – za Svakopmund. To je na obali.

Onaj voz za Asuan, bože koliko je to davno bilo, i onaj brod za Vadi Halfu. Noć na jezeru, grmalj Babu šakama crta po vazduhu dok zaljubljeno priča o Bahaulinom putovanju. *Znam da neću postati čovek dok ne pređem taj put.* Da li je živ? *Služiti svima, a ne sebi.* U blogu sam ga jedva pomenuo, od sramote. Zašto nisam zvao? *Slušaj, Marko, 'oćeš ti malo da dremneš?* A njih prozivam za sebičnost. Pa onda sve ono sranje sa Najlom, u Kartumu. Izostavili smo najsjebanje, zbrzali, sve to treba...

– Šta radite tu, gospodo?

– Instalirao sam vam *Ubuntu* – trgnem se – i sve programe.

– I to je trajalo *ceo dan*?

– Posle smo pisali blog o putovanju, i...

– Ceo dan ga niste gasili – on dodirne laptop. – Vruć je ko ringla! Znate li vi kol'ko košta to čudo?

– Ali nije...

– Je l' ste zato došli nakraj sveta, gospodo? Da biste blenuli u ekran?

– Morali smo da objavimo...

– Morali? A šta ste vi to, molim vas, *morali*?! Mora se umreti i ništa više.

Svetски putnici – progunda izlazeći – pun mi je koš *svetskih putnika!*

Zrak ranog sunca prođe kroz zavesu, okrzne knjige, klizne preko Duha-koji-hoda i zamreška se u flašama nad šankom. Posmatram uramljenu fotografiju devojke. Crne oči, duga tamna kosa, usne savijene u ironičan smešak. Ima u sebi nešto inadžijsko, svađalačko. Poželim da je upoznam.

Iza mene zaškripi parket.

– Moja čerka.

– Lepa je – kažem. – Gde je sada?

– U Americi.

Radheš spusti strip na sto i sedne na kauč, naspram mene.

– Čitate Fantoma?

– Voleo sam ga kao klinac. U Bangaloru su stripovi bili skupi, a moji roditelji su... Sad imam sve brojeve. U boji.

– I ja sam voleo Fantoma.

– Je l' znate gde je živeo?

– U džungli – kažem. – U pećini u obliku lobanje.

– Tačno. U izmišljenoj afričkoj zemlji Bangali.

346

Starac ode do šanca i natoči čašicu viskija *Early Times*. Podigne je, ali mu ruka toliko drhti da pola prospe. Uroš uđe u sobu i sedne da čita. Kroz odškrinut prozor ulazi jutro, zov papagaja, miris limunova iz bašte.

– Gledam vas ovih dana – Radheš ponovo sedne – svu trojicu. I hoću nešto da vam kažem. Vidim da me ispitujete, da se interesujete za moj život. To vam treba za publiku, zar ne? Za taj blog koji pišete da biste postali neko – on odmahne glavom. – Sve je to površno, gospodo, jako površno. Umesto da ste otišli na safari da gledate lavove – profa se nagne i ja ugledam svoja lica u staklima – nemojte poricati! Vi ste došli na safari da gledate *mene*.

– Ne – kažem. – Nije tako.

– Nego kako je? Vidim ja kako me posmatrate, laboratorijski, zoološki, kroz staklo, da me smotate u svoje lutkarsko pozorište. Izlapeo strelja al' poslužiće već za nešto, je li? Mislite, premerili ste život: ovde apscisa, tamo ordinata.

Prljavozelene oči, izgubljene, bezdomne, zvali su ih, od sprdnje, migronauti, kao Ketrinine, skupi muda, mzungu, uplašene, kao oči mog oca, upiru u tebe, traže, čeznu a ne mogu da se probiju. Ako mu kažem za Semove crteže, za Sandru i Trejsi, komentare na blogu, za male prolaze, podsmehnuće se i

neće pristati, *nećeš da osetiš*, postaće otrovan, zatvoriće svoj enkang i, nedodirljiv, pakosno viriti kroz trnje.

– Hajde, kažite mi. Šta vi zapravo hoćete? Šta hoćete od *mene*? Zašto ste došli?

– Zašto smo došli? – Uroš spusti knjigu.

– Da – profesor pljesne šakom o sto. – *Za-što?*

Uroš nestane u hodniku. Vrati se minut kasnije, vukući ranac. Čarape polete po sobi, papiri, kao u onom autobusu na ničijoj zemlji, vreća za spavanje, na onoj prvoj granici, sirijski novčići kotrljaju se po podu, lete kineske sudanske kape, urolani crteži Sema iz Ugande, sva sedišta su prazna, komadi kongoanske lave, drveni slon u slonu, kesice s peskom, belim, žutim, narandžastim, smeđim, konduktér Murat priča i pije, *štaje moj život, linija po drumu*, kljova bradavičaste svinje... I mali paketić, platnena maramica uvezana koncem.

– Evo! – Uroš razastre zamotuljak. – Mi smo... došli da posadimo papriku.

– Molim? Kakvu papriku?!

Trunje i semenje raspe se po stolu.

– Žutu. Finu, ali – ljutu.

8 U

Pesak na sedištima i podu. Voz mili niz mapu. Kroz prozor se naziru južna sazvežđa – Kompas, Kameleon, Dleto, Indus – i crne dine pustinje Namib.

Pisne sirena. *Svakopmund*. Izademo u maglenu zoru, gustu kao vosak. Vetruština razvlači zastavu Namibije: modar i zelen trougao, žuto sunce, bordo traka. Buru, zuzu ili dambu? Bauljamo niz Kaiser Straße, napuštamo grad, vazduh je riđ, stopala gaze asfalt, kamen, pesak, jezik ide za ukusom soli, rastu dine, sve šušti od vetra i miriše na more. Kao onda, na početku, na brodu *Šeherezada*. Komešaju se mirisi, slike, krhotine ružičastog autobusa, zadah fabrike pečuraka, Džon je negde u Dubaiju, Alina se sigurno vratila u Temišvar, Hendrik viče na radnike, kapetan Šaban psuje mornare, Kim se seli u novu zemlju gde jednako neće biti srećna, Velington dopisuje stavku na spisak novogodišnjih odluka, *videti pravi okean*, Lovre dubi korito čuna, *nemoj ništa činit ako ne moreš ruke športkat*, Morin stavlja sinčića na krilo, *pravim svoj jezik*, Zi mlatara rukama, *nisi mešanac, mân, nisu ti upali u kuću, nisi se sakrio pod kauč i gledao kako ti jedni ubijaju kevu*, ovako, mačetom, ovako, a ovi

drugi, mesec dana kasnije, čaleta, ovako, mân, nisi kopile, ne umeš da delješ gorile od drveta a opet smo nekako isti. Džesika piše pod mapom Pirija Reisa, u Nubiji stoe murali koje nismo pronašli, obzorje se magli, vulkan Njiragongo se cereka, Zemlja rotira oko svoje ose, vrti se užarena lava u njenom jezgru i, vrteći se, pravi magnetno polje, određuje kompasove linije, strane sveta, istok, jug, zapad, sever. Graf se širi, lukovi zavijaju, *te dičje fantazije*, rođendan, februar, prvi razred, precrtač razmernik, Kikiriki se vraća iz Afrike.

-22.7038, 14.5263

1 : 100.000.000

1 : 100.000

1 : 100

1 : ...

– Majmune! – čujem Markov glas. – Je l' se penješ ili ne?

Lazar i on već su na pola dine, preleću ih galebovi. Gazim za njima. Oni se smeju, dobacuju, nismo stigli do Iglenog rta, do spajanja okeanâ, al' smo pipnuli okean u Mombasi, i sada smo ovde, možda... Ptice kriče, magla je sve gušća.

348

– Pogledajte! – Marko stupi na vrh dine. – Je l' to...

Nema okeana.

Pesak, voda i nebo spojili su se u jedno.

9 M

Silazimo do vode. Pustinja Namib survava se pravo u Atlantik. Lazar čuči i sakuplja školjke, kamenčiće, ljuštare rakova. Uroš precrtava šare na pesku i trpa ga u vrećice. Oko nogu leži morska trava, mrtve male ajkule i foke. Zardala olupina broda viri iz talasa.

Skitamo po obali. Onda se ponovo penjemo na dine i vraćamo se u grad. Na klupi pred samoposlugom žvaćemo zemičke i salamu. Galebovi zabadaju kljunove u okean. Predveče sedamo u voz.

Pred zoru ćemo stići u Vindhuk, a kasno uveče letimo za Johanezburg, Kairo, Stambol. Popisujem u glavi. Dovršiti poslednji članak, o Namibiji. Onda dopisati sve ono što nismo pomenuli. Popraviti sajt, softver je zastareo i stalno se kvari, reinstalirati od nule, proširiti forum. Dodati informacije o

vizama za zemlje u kojima smo bili, o ambasadama i graničnim prelazima, o cenama hrane i prevoza. Poslati muziku Godfriju, knjige Sandri i Trejsi, pozvati Hakima da me poseti u vreme džez festivala. Videti kad su ispitni rokovi. Pronaći posao...

```
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml" xmlns:fb="http://ogp.me/ns/fb#"
      xml:lang="en-gb" lang="en-gb" debug="true">
  <head>
    <base href="http://www.klubputnika.org/" />
    <meta http-equiv="content-type" content="text/html; charset=utf-8"/>
    <meta name="robots" content="index, follow"/>
    <!-- ... -->
  </head>
  <!-- ... -->
```

- Koliko ima do Kalaharija? – pita Lazar.
- Ne – kažem.
- Zašto?
- Jer nemamo vremena.
- Znaš kako Bušman lovi majmuna?
- *Ne idemo* u Kalahari.
- Stavi grumen soli u rupu u steni. Pavijan gurne šaku i zgrabi so, i onda ne može da je izvuče.
- Zašto ne pusti so? – pita Uroš.
- Ne znam.
- To je *sedamsto kilometara!*
- Moramo – kaže Uroš. – U pravu je Lazar. Da bismo prešli Jarčevu obratnicu. Kod Asuana smo prešli Rakovu.
- Čekaću vas u Vindhuku.
- Ovo je *važno!* Moramo spojiti obratnice.
- Ceo dan će cupkati, pomislim, jesti se i gledati na sat. Setim se nervoze u Džesikinom stanu i Uroša kako upada, znojav i srećan, sa vrećom peska. Zatim Tanzanije, sunca kako zalazi na vrhu vulkana, džungle po obodu i jezera koje se puši u krateru. Sedamsto kilometara, a avion poleće u...
 - *Produžavamo pod nebom veličanstvenim* – Uroš se zablene u noć – *tako bliskim da osećam skoro zvezde po svom licu.*

– Mm?

– Rastkova *Afrika*. Često pominje južno nebo. Severno su poznačili Grci i Arapi. Sazvežđa se zovu Orion, Kasiopeja, Andromeda, zvezde Betelgez, Algol. Južna sazvežđa su otkrili moreplovci, pa su im davali imena po onome što je njima bilo važno. Teleskop, Sekstant, Časovnik, Kompas, Šestar...

Pogledam kroz prozor vagona: tamna krivulja pustinje. Po nebu trepere žute tačke.

– Nego, razmišljam sad – Uroš raširi zvezdanu mapu, masnu, svu u front-clama – znate šta bi trebalo izmisliti?

10 L

Gnezdo ptice-tkača, ogromna slamkasta mešina, visi u krošnji drveta na vrhu crvene dine. Najveće gnezdo na svetu, a pravi ga rođak zebe, manji od vrapca. Unutra žive desetine ptica, stotine, generacijama, kao grad.

– Eto – Marko baci ranac i sedne na njega – osam sati stopiranja! Jebo vas Kalahari.

350

Reč skoči i eto me gde sedim na tepihu, šuškaju dedine novine, zuji bakina singerica, svetli čaša višnjevog soka a glas iz *Opstanka* kaže *Pustinja Kalahari nalazi se na jugu afričkog kontinenta*, mama i tata su mlađi i ne vole se, *na jeziku tsvana to znači velika žed*, još ne idem u zabavište, sve razumem ali ne govorim, na televizoru je šuplje drvo, ređam igračke oko sebe u krug, boje lepe i čvrste, tata smišlja prvu priču o dečaku Čerebećku i majmunima, crven pesak, tkačevo gnezdo i glas koji kaže *pustinja Kalahari nalazi se na jugu afr...*

– Ovo drvo – kaže Uroš – kako je toliko poraslo?

– Sreća naša – kaže Marko. – Pola dana smo proveli ispod saobraćajnog znaka. Gurali smo glave u senku ko da smo pobegli iz ludare! I još je ovde zabranjeno stopiranje.

Zavučem se dublje u hlad i zažmurim. Čovek bez čula podiže sledeći kamen, tuče grmljavina nad Tanganjikom, majmuni drhte pod strehom, stari Abas Harun unosi se u lice i izbezumljeno šapće – *Ja odbio! Odbio!* – i gleda, unezveren, vrti mi se u glavi, koliko samo ljudi, dana, razgovora, koliko bandolavosti i glupih sudara i truda, *samo reči*, i evo sad ovde, u Kalahariju, *znao sam da je badava*, kao da se upravo tog časa, na tom sirotinjskom tremu

LJUDI

- ★ Više ljudi
- Ⓐ Afričko pleme
- ★★ Saputnik
- Sablast
- ◎ Nesreća na putu

Znate šta bi trebalo izmisliti?

u pustinji, na zelenoj mesečini, nešto rešava, *moraš da napraviš sam*, zalupi se kapija, *od komadića*, i selo potone u noć.

Otvorim oči. Crven pesak i poneka suva travka, a oko svega toga, i oko nas, između nas, ništa, sve do plave opne neba koja raste iz horizonta.

11 U

Premoreni, žedni, posle bezbroj sati stopiranja i pešačenja, stižemo pred kapiju vindhučke botaničke bašte. Strmim majmunskim stazama penjemo se kroz flašasto drveće, aloje, kroz bodljikavo grmlje kome tek treba izmisliti naša imena. Kraj nogu se vrzmaraju gekoni i balegari. Nebo se tmuri od grmljavnine. Na usamljenom bušmanskom grobu piše: †*Gae †Guis, 1812-1889.*

Stajemo na ispust sa kog se vidi ceo grad.

- Ovde?
- Ovde.

Crtam detaljnu mapu vrta kako bih posle, na internetu, mogao da pronađem geografsku širinu i dužinu tačke:

-22° 34' 17.90"
17° 5' 44.95"

Kopamo plitku rupu, prstima. Otvorim ranac i pažljivo raskrilim maramicu. Ispadne nekoliko semenki.

Zatrpavamo ih, zajedno, šakama crnim od zemlje.

Biografije

L | U | M

L je rođen u Novom Sadu. Čita, skita, ponekad zapiše. U ovoj knjizi će uvek imati 28 godina.

lazar@klubputnika.org

356 **U** je rođen u Pančevu, u Orvelovoj godini. Predaje, piše, crta i programira.
uros@klubputnika.org

M je emigrant, bez stalnog mesta boravka, samostalni programer, autostoper i bivši beskućnik.

marko@klubputnika.org

O KOPANJU

.....

Teško je to, rekao je Bora Stanković kada su ga pitali oseća li radost stvaranja, *kao kad čovek uzme da kopa.* Ovom prilikom želimo da zahvalimo svima koji su kopali sa nama.

Elis Bektaš, Darinka Krstulović, Zorica Vujinović, Nikolina Dodig, Mira Verunica, Greta Wardęga, Tatjana Glogovac, Sonja Fureš.

Zahvaljujemo i celoj zajednici **Kluba putnika**, bez koje ne bi bilo ni putovanja, ni bloga, pa ni knjige.

Impresum

Izdavač

Klub putnika, Novi Sad
Za izdavača
Lazar Pašćanović

Tekst

Lazar Pašćanović, Uroš Krčadinac, Marko Đedović

Lektura

Boris Maksimović, Marija Samardžić

Korektura

Tihana Smiljanić

Ilustracije

Uroš Krčadinac

Dizajn korica

Uroš Krčadinac

Prelom

Mane Radmanović
Isidora M. Nikolić

Štampa

SGR “Standard 2”

Tiraž

1.000

Knjiga je zaštićena licencom Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International. Ova licenca podrazumeva da knjigu možete deliti slobodno i besplatno, ali: 1) u originalnom obliku, bez izmena; 2) ne u komercijalne svrhe; 3) uz navođenje autora, izdavača i licence.

CIP - Каталогизација у публикацији

Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-992

ПАШЋАНОВИЋ, Лазар, 1981-

Bantustan : atlas jednog putovanja / Lazar

Pašćanović, Uroš Krčadinac, Marko

Đedović. - 3. izd. - Novi Sad : Klub putnika, 2015

(Pinosava : Standard 2). - 368 str. :

ilustr. ; 24 cm

Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-918773-0-9

1. Крчадинац, Урош, 1984- [автор] 2. Ђедовић,
Марко, 1983- [автор]

COBISS.SR-ID 300857351

Ovaj verbalni i vizualijama obogaćeni *atlas jednog putovanja* nipošto nije običan putopis. To je vrhunska književnost, istinska literarna delicija kakve ovdje rijetko imamo priliku kušati. Ohrabren rušenjem okova što ih je konvencionalnost prethodnih vremena nametala literaturi, usudiću se ustvrditi da je *Bantustan* ne samo putopis, već i jedan novi oblik romana, ili da barem ukazuje na put kojim budući romani mogu ići. Pisan fragmentarno, a da ta fragmentarnost pri tome ni najmanje ne oštećuje unutrašnju koherentnost djela, *Bantustan* će čitatelju biti poput kakvog čarobnog špila karata, a čitanje će biti poput slaganja kakvog zaumnog pasijansa. Jer ova se knjiga može čitati na bezbroj načina i svaki put će se složiti baš na onaj pravi.

—
Elis Bektaš

.....

Podjednako zanimljiv je i dokumentarni i ilustrativni materijal koji prati tekst i sa njim čini neodvojivu celinu. Prateći putopisna svedočenja trojice autora, čitalac ima prilike da nasluti i oseti širinu sveta i otvorenost ovih mlađih ljudi, da spozna koliko toga ne zna o raznim, ponekad udaljenim zemljama i njihovim žiteljima. *Bantustan* se čita kao jedna vrsta pikarskog romana, ali i kao uzbudljivo i autentično svedočanstvo o savremenom svetu.

—
Vasa Pavković

.....

Šta mislite o *Bantustanu*?

Recite nam: bantustan@klubputnika.org

www.klubputnika.org

